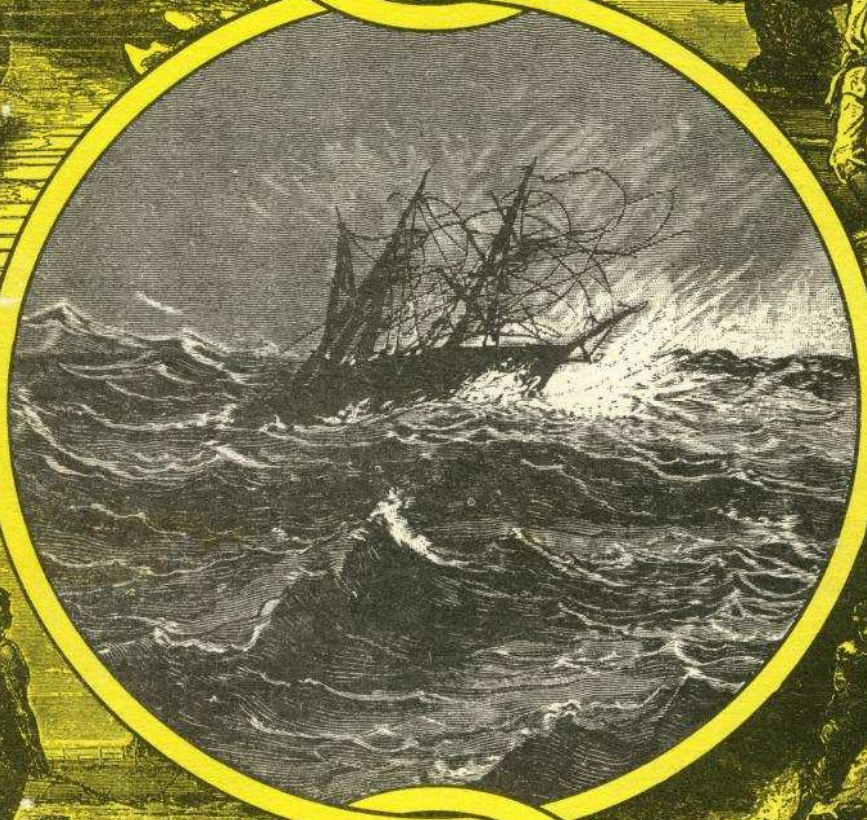
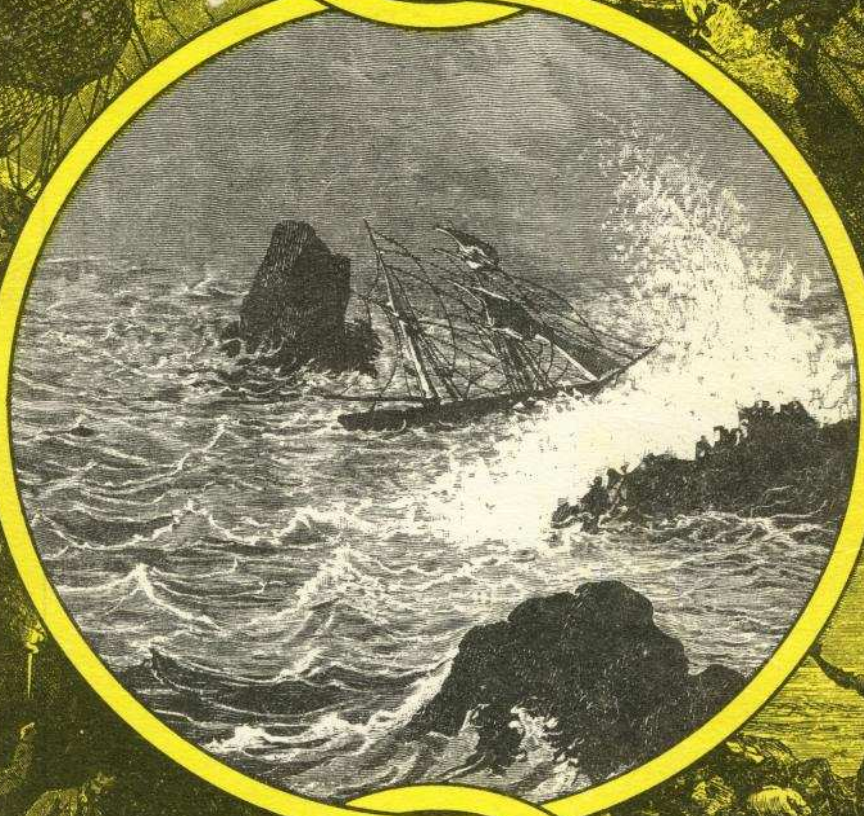
JULES VERNE

PATNÁCTILETÝ KAPITÁN

PODIVUHODNÉ CESTY

13-087-68 14/54 Vázaný výtisk 33,50 Kčs

SN
DK

PODIVUHODNÉ CESTY

Svazek 3

PATNÁCTILETÝ KAPITÁN

JULES VERNE

PATNÁCTILETÝ KAPITÁN

PRAHA 1968

Státní nakladatelství
dětské knihy

Translation © Václav Netušil 1960, 1968

Státní nakladatelství dětské knihy 1960, 1968

ČÁST PRVNÍ

KAPITOLA I

BRIG-GOELETA *POUTNÍK*

Dne 2. února 1873 byla brig-goeleta[*] *Poutník* na 45°57´ jižní šířky a na 165°19´ západní délky podle Greenwiche.

Tato loď s výtlakem čtyř set tun byla vybavena v San Francisku pro velký lov v jižních mořích a patřila Jamesu W. Weldonovi, kalifornskému rejdaři, který ji před několika lety svěřil velení kapitána Hulla.

Poutník byl jednou z nejmenších, ale nejlepších lodí, které James W. Weldon vysílal každoročně jednak Beringovou úžinou do severních moří, jednak do vod tasmanských nebo k mysu Horn až do Antarktického oceánu. Loď plula skvěle. Měla nesmírně praktické zařízení, které jí umožňovalo odvažovat se s nečetnou posádkou až k ledovým polím na jižní polokouli. Kapitán Hull dovedl proniknout až doprostřed ledových polí, jež dosahují v létě podél Nového Zélandu a mysu Dobré naděje šířek mnohem menších než na polokouli severní. Je ovšem pravda, že tam jsou ledové hory poměrně malé, otlučené nárazy a vyhlodané teplou vodou, a že jejich větší část roztává v Tichém nebo v Atlantském oceánu.

Pod vedením kapitána Hulla, výtečného námořníka a jednoho z nejobratnějších harpunářů loďstva, pracovala na lodi posádka pěti námořníků a plavčíka. Pro lov velryb to ovšem byla posádka velmi malá. Je při něm zapotřebí početnějšího mužstva, a to lidí, kteří řídí lovecké čluny, a dále lidí, kteří ulovená zvířata zpracovávají. Ale James W. Weldon po vzoru jiných rejdařů pokládal za mnohem hospodárnější nalodit v San Francisku jen tolik lodníků, kolik jich bylo k řízení lodi nezbytně zapotřebí. Na Novém Zélandě je vždy dost harpunářů i námořníků všech národností, zběhů i jiných mužů, kteří dokonale ovládají rybářské řemeslo a dávají se najímat na velrybářskou sezónu. Po sezóně dostanou lovci zaplaceno, vylodí se a pak čekají, že si velrybáři na druhý rok vyžádají znova jejich služeb. Tímto způsobem loďaři lépe využívali služeb námořníků a jen částečným jejich zaměstnáním si zajišťovali větší zisky.

Stejně to dělal i James W. Weldon.

Brig-goeleta *Poutník* právě skončila lovy za jižním polárním kruhem. Neměla však ještě všechny sudy naplněny rybím tukem a velrybími kosticemi. V té době byl už lov také obtížný. Úporně pronásledovaní kytovci byli stále vzácnější. Velryba grónská začala vymírat a velrybáři se musili zaměřit na lov plejtváků nebo hrbounů, obrovských to savců, i když to byl lov velmi

[*] *Brig-goeleta je dvojstěžňová loď s malým výtlakem.*

nebezpečný.

Tak to dělal na této výpravě i kapitán Hull, ale při příští plavbě se chtěl dostat mnohem jižněji, a bude-li třeba, tedy až k Adélině a Clarieově zemi, jejichž objevení, potvrzené Američanem Wilkesem, je navždy přiřčeno Francouzovi Dumontu d'Urvillovi, slavnému veliteli lodí *Astrolabe* a *Zélée*.

Letošní lovy nebyly pro *Poutníka* příliš šťastné. Počátkem ledna, to jest na jižní polokouli uprostřed léta, v době, kdy se velrybáři ještě nevracejí, byl kapitán Hull přinucen opustit loviště. Jeho zesílená posádka – tlupa velmi podezřelých lidí – ho přinutila k tomu, že se jí hleděl zbavit.

Poutník proto zamířil přídí na severozápad k Novému Zélandu a doplul k němu dne 15. ledna. Přistal v aucklandském přístavu Waitematě na břehu zálivu Chuoraki, na východním pobřeží severního ostrova, a tam všechny najaté sezónní velrybáře vysadil.

Posádka lodi nebyla spokojena. V podpalubí *Poutníka* chybělo ještě nejméně dvě stě sudů velrybího tuku. Byl to dosud nejhorší lov. Kapitán Hull se z něho vracel mrzut jako starý lovec, který se poprvé vrací s prázdnou nebo skoro s prázdnou. Zde byla v sázce jeho podrážděná ješitnost. Nikdy neodpustí těm ničemům, jejichž neposlušnost zmařila dobré výsledky lovu.

Marně se v Aucklandu snažil najmout novou posádku. Všichni volní námořníci už odpluli na jiných velrybářských lodích. Kapitán Hull se tedy musil vzdát naděje, že náklad *Poutníka* doplní. Proto se rozhodl Auckland opustit. V té době však dostal žádost, aby přijal cestující, které nemohl odmítnout.

V Aucklandu byla totiž právě paní Weldonová, žena majitele *Poutníka*, se svým pětiletým synem Jackem a s jedním ze svých příbuzných, kterému všichni říkali bratranec Benedikt. James W. Weldon musil často dojíždět za obchodem na Nový Zéland. Tentokrát s sebou vzal i tyto tři osoby a chtěl se s nimi zase vrátit do San Franciska.

Ale před odjezdem celé rodiny malý Jack vážně onemocněl. Jeho otec musil pro bezodkladné obchodní záležitosti Auckland opustit. Ženu, syna a bratrance Benedikta tam zanechal.

Tak uplynuly tři měsíce, tři dlouhé měsíce odloučení, které byly pro paní Weldonovou velmi nepříjemné. Ale chlapec se uzdravil a byl už schopen přeplavby, když byla jeho matka upozorněna na příjezd *Poutníka*.

Paní Weldonová by se byla tehdy musila vracet do San Franciska přes Austrálii a tam si najít některou loď transoceánské společnosti *Golden Age*, která obstarává spojení Melbournu s Panamskou šíjí. V Panamě by byla musila čekat na americký parník udržující pravidelné spojení Panamské šíje s Kalifornií. Ale to vše by znamenalo zpoždění a přesedání, která jsou pro ženu s dítětem vždy nepříjemná. Jako na zavolanou se však v Aucklandu objevil *Poutník*. Paní Weldonová neváhala a požádala kapitána Hulla, aby ji dopravil do San Franciska i se synem, s bratrancem Benediktem a se starou černošskou chůvou Nan, která sloužila paní Weldonové už od dětství.

Znamenalo to ovšem plavbu na plachetnici, a to plavbu přes třináct tisíc

kilometrů dlouhou. Ale loď kapitána Hulla byla dobře stavěná a počasí podél rovníku bylo dosud příznivé. Kapitán Hull souhlasil a dal ihned svou kajutu k užívání nové cestující. Chtěl, aby pro čtyřicetidenní až padesátidenní přeplavbu byla paní Weldonová na velrybářská lodi zařízena co nejpohodlněji.

Cesta za těchto podmínek měla pro paní Weldonovou mnohé výhody. Jedinou nevýhodou bylo, že se plavba nutně prodlouží; *Poutník* musí totiž vylodit svůj náklad ve Valparaisu v Chile. Po vylodění nákladu popluje podél amerických břehů nahoru za větrů vanoucích od pevniny, které jsou tu velmi příjemné.

Paní Weldonová byla statečná žena a moře se vůbec nebála. Bylo jí tehdy třicet let, měla pevné zdraví a byla dlouhým plavbám zvyklá, protože už zažila s manželem mnoho únavných cest. Ani teď se nebála plavby na tak malé lodi. Znala kapitána Hulla jako výborného námořníka, kterému její manžel plně důvěřoval. *Poutník* byl pevná loď, plul dobře a byl v loďstvu amerických velrybářů velmi dobře znám. Teď se naskytla příležitost a bylo nutno jí využít. Paní Weldonová jí tedy využila.

Bratranec Benedikt ji měl samozřejmě doprovázet.

Byl to asi padesátiletý muž. Přes jeho věk by však bylo neopatrné nechávat ho někde samotného. Byl spíše dlouhý než velký a spíš útlý než hubený. Jeho kostnatá tvář a obrovská hlava s hustými vlasy prozrazovaly typického učence se zlatými brýlemi, bytost neútočnou a dobrou, odsouzenou zůstat až do pozdního věku dítětem a zemřít ve vysokém věku tak, jako umírají stovky kojenců.

I lidé mimo jeho rodinu mu říkali „bratranec Benedikt“. Byl opravdu jedním z těch dobrých lidí, kteří vypadají jako příbuzní celého světa. Bratranec Benedikt nikdy nevěděl, co má dělat se svýma dlouhýma rukama a nohama, a byl naprosto neschopný řešit jakoukoli, i nejobyčejnější záležitost. Nebyl nikomu na obtíž, to jistě ne, ale přiváděl lidi do rozpaků a sám byl neustále v rozpacích. Svůj život dovedl přizpůsobit všemu, a nedostal-li jídlo a pití, zapomínal i jíst a pít. Necítil ani chlad, ani horko a mohl patřit spíš do říše rostlinné než živočišné. Představte si zbytečný strom bez ovoce a skoro bez listí, neschopný někoho živit nebo stínit, ale který má přesto dobré jádro.

To byl bratranec Benedikt. Byl by rád prokazoval lidem služby, kdyby toho byl býval schopen.

Ale lidé ho měli i přes jeho slabost rádi. Paní Weldonová se na něho dívala jako na děcko – jako na Jackova staršího bratra.

Nutno však dodat, že bratranec Benedikt měl svou práci a své zájmy. Byl dokonce pracovníkem vášnivým. Jeho vášní byly přírodní vědy, což je ovšem velmi široký pojem. Je známo, že se skládají z mnoha věd, jako je zoologie, botanika, mineralogie a geologie.

Ale bratranec Benedikt nebyl v tomto smyslu ani zoologem, ani botanikem, ani mineralogem, ani geologem.

Byl snad zoologem v plném významu tohoto slova, jakýmsi americkým

Cuvierem*, zoologem, který zvířata analýzou rozkládá a syntézou skládá, jedním z velkých znalců, kteří se zaměřují na studium devíti kmenů, do nichž moderní věda zařazuje všechny živočichy, to jest prvoků, hub, láčkovců, červů, měkkýšů, pačlenovců, členovců, proudovců a strunatců? Znal snad tento naivní, ale horlivý učenec různé živočišné skupiny a ovládal i jejich členění na kmeny, třídy, řády, čeledi, rody a druhy?

Ne.

Omezil se snad bratranec Benedikt na studium obratlovců: savců, ptáků, plazů, obojživelníků a ryb?

Ne.

Dával snad přednost měkkýšům, takže tento obor pro něj už neskrýval žádné tajemství?

Vůbec ne.

Nepálil snad petrolej své pracovní lampy jen nad mřížovci, ostnokožci, hvězdicemi, láčkovci, hlísty, houbami a nálevníky?

Musíme doznat, že se nezabýval ani těmito živočichy.

Ale pak z celé zoologie zbývají jen členovci; jedině k nim se mohla ještě upnout vášeň bratrance Benedikta.

Ano, a je nutno to určit ještě přesněji.

Mezi členovce patří trilobiti, pavouci, korýši, stonožky a hmyz. Ale bratranec Benedikt, vědecky řečeno, nebyl by rozpoznal žížalu od pijavice, pavouka křižáka od štíra, mořského ráčka od žáby a mnohonožku od stonožky.

Čím tedy byl bratranec Benedikt?

Pouhým entomologem a ničím víc.

Bylo by možno namítnout, že podle významu slova je entomologie onou částí přírodních věd, která se zabývá všemi členovci. To je sice pravda, ale obvykle má to slovo význam jen omezený. Rozumí se jím jen zájem o hmyz, to jest o všechny členovce, jejichž článkované tělo je složeno ze tří hlavních částí a kteří mají šest noh, což jim také vyneslo název *hexapoda* (šestinožci).

A protože se bratranec Benedikt omezil jen na studium členovců této třídy, byl pouhým entomologem.

Nedejme se však mýlit! Ve třídě hmyzu je neméně než čtyřiatřicet řádů, mezi něž patří rovnokřídlí (kobylka, cvrček atd.), síťokřídlí (mravkolev, vážka), blanokřídlí (včela, vosa, mravenec), motýli, polokřídlí (blecha, mšice), brouci (chroust, světluška), dvojkřídlí (moucha, komár), řásnokřídlí (řasník), paraziti (zákoška svrabová) a šupinušky (rybenka, chvostnatka).

V některých z těchto řádů, jako třeba u brouků, známe na půl miliónu druhů, u dvoukřídlých osmdesát tisíc druhů. Studijního materiálu je opravdu habaděj a pro jednoho člověka je tu práce dost a dost.

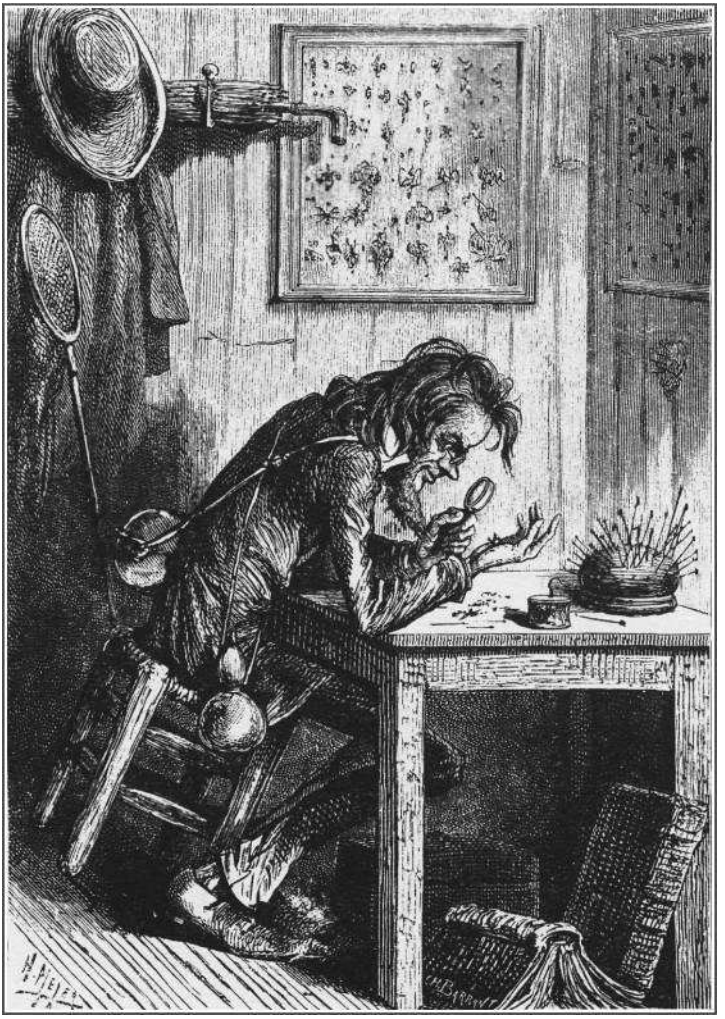
A tak i život bratrance Benedikta byl cele a jedině zasvěcen entomologii.

Této vědě věnoval všechen svůj čas, dokonce i své noci, protože se mu zdálo jen o hmyzu. Nikdo by byl nespočítal všechny špendlíky, které nosil

* *Georges Cuvier (1769-1832) byl slavný francouzský přírodovědec.*

zapíchané v rukávech, v límci, v klobouku a v klopách kabátu. Když se bratranec Benedikt vracel z vědecké vycházky, jeho klobouk byl pravou přírodovědeckou sbírkou, která se uvnitř i zvenčí ježila napíchaným hmyzem.

To vše jsme si řekli proto, aby bylo jasno, že bratranec Benedikt

Této vědě věnoval všechen svůj čas

doprovázel manžele Weldonovy na Nový Zéland jen z entomologického zájmu. Obohatil tam své sbírky vzácnými exempláři a nebylo tedy divu, že už spěchal do své pracovny v San Francisku, aby tam nálezy roztřídil a uložil.

Protože se paní Weldonová měla teď s Jackem vrátit do Ameriky na *Poutníku,* bylo přirozené, že ji bratranec Benedikt bude na cestě doprovázet.

Paní Weldonová ovšem nikdy nemohla počítat s Benediktovou pomocí při nějakých nesnázích. Naštěstí šlo nyní jen o snadnou plavbu v krásném počasí a na palubě lodi, jejíž kapitán zasluhoval plnou důvěru.

Během třídenního zpoždění *Poutníka* ve Waitematě vykonala paní Weldonová spěšně přípravy, protože nechtěla odjezd brig-goelety ničím zdržovat. Domorodí sluhové, kteří jí v Aucklandu sloužili, byli propuštěni a 22. ledna se paní Weldonová nalodila na *Poutníka* spolu se synem Jackem, s bratrancem Benediktem a se starou černošskou chůvou Nan.

Bratranec Benedikt si vzal zvláštní skříňku s celou svou sbírkou hmyzu. Ve sbírce měl mimo jiné několik ukázek masožravých brouků s očima na vrcholu hlavy, kteří podle dosavadního mínění žijí jen na Nové Kaledonii. Byl také upozorněn na jedovaté pavouky, kterým Maorové[*] říkají „katipo“ a jejichž kousnutí bývá často i pro domorodce smrtelné. Ale pavouk nepatří mezi hmyz, nýbrž mezi pavoukovce, a proto byl v Benediktových očích bezcennou věcí. Bratranec Benedikt tedy nabídku odmítl a vezl si jako nejdražší vzácnost novozélandského masožravého brouka.

Nemusím podotýkat, že si pojistil svou sbírku vysokou prémií, protože ji pokládal za vzácnější než celý náklad tuku a kostic uložený v podpalubí *Poutníka.*

Ve chvíli odplutí, když už byla paní Weldonová se svými společníky na palubě, přistoupil kapitán Hull ke své nové cestující se slovy:

„Je samozřejmé, paní Weldonová, že *Poutníkem* cestujete na vlastní odpovědnost.“

„Proč mi to připomínáte, pane Hulle?“ ptala se paní Weldonová.

„Protože jsem nedostal rozkaz od pana Weldona a protože má loď vám nemůže zajistit takové pohodlí jako parník určený jen k dopravě cestujících.“

„Kdyby tady byl můj muž,“ odpověděla paní Weldonová, „myslíte, pane Hulle, že by váhal nalodit se na *Poutníka* se svou ženou a se svým dítětem?“

„To jistě ne, paní Weldonová. Tak jako jsem neváhal já. *Poutník* je ostatně dobrá loď, ačkoli má za sebou velmi špatný lov, a já za něj ručím tak, jak může za loď ručit jen námořník, který na ní už několik let velí. Řekl jsem to jen proto, abych za vaši cestu nenesl odpovědnost já a abych vás upozornil, že tu nenajdete pohodlí, jakému jste zvyklá.“

„Samotná otázka pohodlí, pane Hulle, mě nemůže nijak odradit. Nejsem z těch úzkostlivých cestujících, kteří si neustále stěžují na malé kabiny a nedostatky u stolu.“

Paní Weldonová se na chvíli zadívala na malého Jacka, kterého držela za ruku, a pak řekla:

„Odplujme, pane Hulle!“

Okamžitě byly dány rozkazy k odplutí. Plachty byly vytaženy, *Poutník* vyplul nejkratší cestou z přístavu a zamířil přídí k americkým břehům.

Ale třetí den po vyplutí musila loď, zmítaná silným východním větrem,

[*] *Maorové jsou původní obyvatelé Nového Zélandu.*

použít plachet na levém boku, aby vítr přemohla.

A tak dne 2. února byl kapitán Hull ještě mnohem jižněji, než chtěl být, a v situaci námořníka, který se spíš snaží obeplout mys Horn než zamířit nejkratší cestou k Americe.

KAPITOLA II

DICK SAND

Moře však bylo nádherné a plavba, až na to zpoždění, byla stále docela snesitelná.

Paní Weldonová se na palubě *Poutníka* zařídila co nejpohodlněji. Na zádi lodi nebyly ani palubní kabiny, ani kajuty pro mužstvo. Musila se tedy spokojit kajutou kapitána Hulla, která byla umístěna na zádi a zařízena jen jako prostá námořnická kabina. A to musil kapitán Hull ještě velmi naléhat, aby ji přijala. V tomto úzkém prostoru se paní Weldonová usídlila se synem a se starou Nan. Tam také jedla ve společnosti kapitána a bratrance Benedikta, jemuž zařídili jakýsi pokojík na přídi.

Kapitán *Poutníka* se usadil v kabině lodní hlídky, která byla určena pro druhého důstojníka, kdyby ovšem býval na lodi byl. Víme však, že *Poutník* plul za podmínek, za kterých se bez druhého důstojníka mohl obejít.

Mužstvo *Poutníka* se skládalo z dobrých a spolehlivých námořníků. Všichni byli jednotni, protože měli stejné názory a stejné zvyky. Letos pluli na lov společně už počtvrté. Všichni byli ze západní Ameriky, dlouho se už znali a pocházeli ze stejného místa na kalifornském pobřeží.

Tito stateční muži byli plni ohledů vůči paní Weldonové, ženě jejich loďaře, kterému byli bezmezně oddáni. Měli totiž značný podíl na zisku a až dosud na plavbách vždycky vydělali. Poněvadž jich bylo málo, měli hodně práce, ale tím zase rostl jejich podíl na výtěžku z každého lovu. Letos poprvé neměli výtěžek téměř žádný. Proto všichni proklínali ty ničemy z Nového Zélandu.

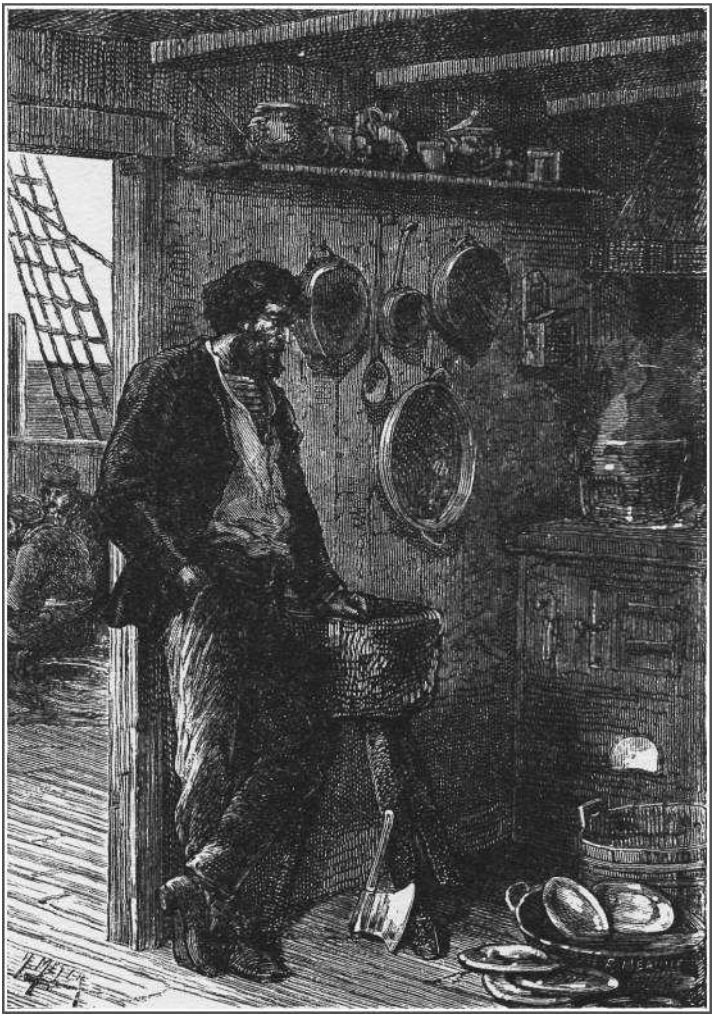
Jen jeden člen posádky nebyl amerického původu. Byl to Portugalec, který však mluvil plynně anglicky. Jmenoval se Negoro a zastával na lodi prostou službu lodního kuchaře.

Bývalý kuchař *Poutníka* totiž v Aucklandu utekl a Negoro, tehdy bez zaměstnání, se nabídl, že ho zastoupí. Negoro byl nemluvný a nesdílný muž, držel se stále stranou, ale ve svém řemesle se vyznal dokonale. Zdálo se, že kapitán Hull měl při jeho najímání šťastnou ruku, protože si nový kuchař nezasloužil ani jednu výtku.

Kapitán Hull jen litoval, že už neměl možnost informovat se o Negorově minulosti. Kuchařova tvář, či spíše jeho pohled se mu příliš nelíbil. A tady šlo o společný život na palubě v nejužším kroužku, a proto bylo nutno znát minulost členů posádky.

Negorovi bylo asi čtyřicet let. Byl hubený, živý, střední postavy, černých vlasů, velmi snědý a musil být i hodně silný. Měl nějaké vzdělání? Podle

některých výroků, které mu tu a tam uklouzly, se mohlo soudit, že ano. O své minulosti a o své rodině nikdy nemluvil. Nikdo nevěděl, odkud je a kde dosud žil. Nevědělo se ani, kam má namířeno. Oznámil jen, že by chtěl vystoupit ve Valparaisu. Byl to podivný člověk. Nezdálo se ani, že by byl býval

Negoro byl nemluvný a nesdílný muž

námořníkem. Námořnictví mu bylo zdánlivě vzdálenější než kterémukoli jinému lodnímu kuchaři, který už strávil několik let na moři. Kymácení lodi mu však nedělalo žádné potíže, a to i pro lodního kuchaře něco znamená.

Ukazoval se celkem málo. Za dne býval obyčejně ve své úzké kuchyni před velkými kamny. V noci, když už kamna byla vyhaslá, ukládal se na lůžko,

které mu bylo vyhrazeno v koutě společné kajuty pro mužstvo. Jakmile ulehl, usnul.

Bylo již řečeno, že posádku *Poutníka* tvořilo pět námořníků a plavčík.

Tento plavčík byl patnáctiletý hoch, syn neznámého otce a neznámé matky. Ubohý chlapec, od narození opuštěný, byl vychován veřejnou péčí.

Jmenoval se Dick Sand a pocházel asi ze státu New York, ne-li přímo z jeho hlavního města.

Jméno Dick – což je zkratka jména Richard – dostal malý sirotek proto, že to bylo jméno soucitného chodce, který ho našel asi dvě nebo tři hodiny po narození. Co se týče jména Sand, to vzniklo z názvu Sandy Hook. Tak se nazývá místo při ústí řeky Hudsonu u vjezdu do newyorského přístavu, kde byl sirotek nalezen.

Dick Sand ukazoval svou postavou, že ani jako dospělý muž nebude velký. Byl však neobyčejně pevně stavěn. O jeho anglosaském původu nemohl nikdo pochybovat. Měl sice hnědé vlasy, ale zorničky jeho modrých očí zářily živým ohněm. Námořnické řemeslo ho už dokonale vyzbrojilo k životním zápasům. Jeho inteligentní tvář vyzařovala energii. Nebyla to však energie odvážného, nýbrž energie smělého. Často se citují tři slova z nedokončeného Vergiliova verše:

Audaces fortuna iuvat…[*]

Tato slova se necitují přesně. Básník řekl:

Audentes fortuna iuvat…[†]

A štěstí se skoro vždy usmívá spíš na smělé než na odvážné. Smělý napřed myslí a pak jedná. V tom je ten jemný rozdíl.

Dick Sand byl tedy smělý. V patnácti letech už dovedl provést a se zdarem ukončit vše, co si usmyslil. Jeho živé a vážné vzezření každého vábilo. Nijak neplýtval gesty ani slovy, jak to často dělají chlapci jeho věku. Již v útlém mládí, v době, kdy se ještě nehovoří o životních problémech, čelil stále tváří v tvář svému těžkému údělu a rozhodl se, že se postaví na vlastní nohy.

To také učinil. Ve věku, kdy jiní chlapci jsou ještě dětmi, byl už skoro mužem.

Byl neobyčejně pružný a obratný. Patřil k lidem, o kterých se říká, že se narodili s dvěma levýma nohama a s dvěma pravýma rukama. Ti se dobře chápou každé práce a vykračují ke všemu vždy levou nohou.

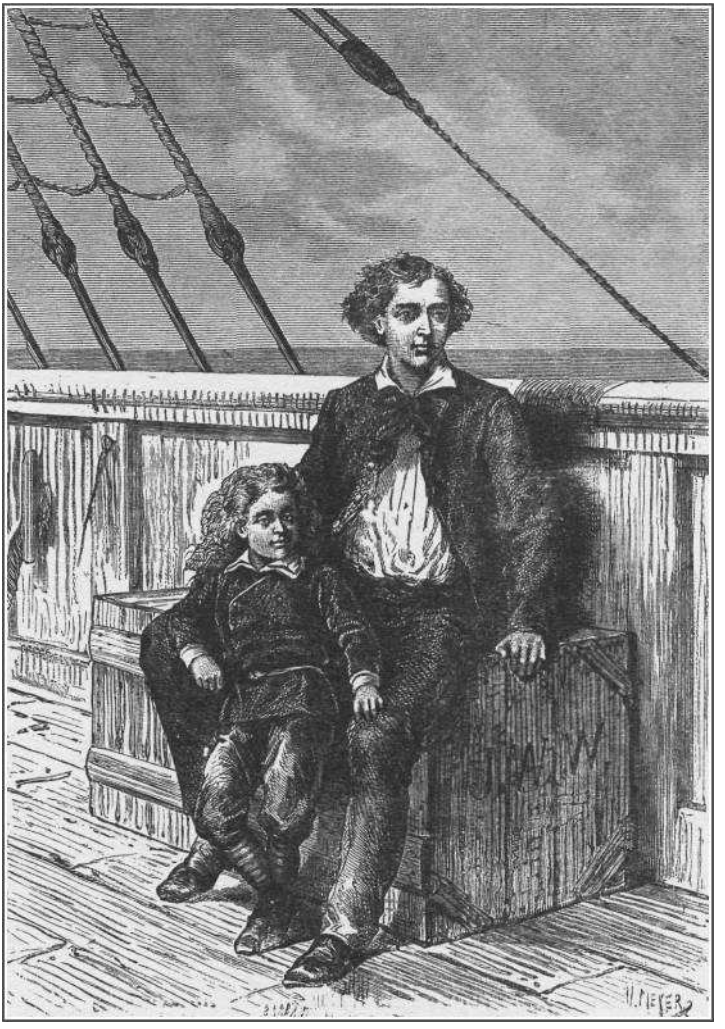
Mladého sirotka vychovala veřejná péče. V dětství byl dán do jednoho z ústavů, které jsou v Americe zřizovány pro sirotky. Když mu byly čtyři roky,

[*] *Ve volném překladu: Odvážnému štěstí přeje.*

[†] *Smělému štěstí přeje.*

naučil se číst, psát a počítat v jedné škole ve státě New York, ve škole podporované dobročinnými sbírkami.

V osmi letech uposlechl své dávné touhy po moři a dal se najmout jako plavčík na loď, která se plavila do jižních moří. Tam se učil námořnickému

Dick Sand byl skoro stále s Jackem

řemeslu tak, jak se mu nutno učit, od nejútlejšího věku. Tam se postupně zdokonaloval pod vedením důstojníků, kteří se o chlapce velmi zajímali. Dítě, jež od útlého mládí poznává, že práce je zákonem života, pozná také, že si musí svůj chléb vydělávat v potu tváře, a takové dítě je zpravidla předurčeno k velkým věcem, protože bude mít jednoho dne s pevnou vůlí i dost síly ty

věci vykonat.

Když byl Dick Sand plavčíkem na obchodní lodi, všiml si ho kapitán Hull. Tento dobrý námořník si mladého a hodného chlapce ihned oblíbil a představil ho později i Jamesu W. Weldonovi. Rejdař projevil o sirotka živý zájem a umožnil mu dokončit školu v San Francisku.

Ve škole se Dick Sand zajímal především o zeměpis a daleké cesty a učil se zároveň v matematice všemu, co nějak souvisí s plavbou. Ke svým teoretickým poznatkům připojoval hned i praxi. Tak se mohl jako plavčík nalodit na *Poutníka.* Dobrý námořník musí znát rybolov stejně jako plavební umění. Je to dobrá příprava na všechny situace, které se při námořnictví naskýtají. Dick Sand plul ostatně na lodi svého příznivce Jamese W. Weldona a pod vedením svého ochránce kapitána Hulla. Byly to okolnosti skutečně příznivé.

Bylo by zbytečné vykládat o oddanosti, kterou Dick Sand projevoval rodině Jamese W. Weldona. O tom budou hovořit spíš jeho činy. Je však pochopitelné, že mladý plavčík byl šťasten, když se dozvěděl, že na palubě *Poutníka* popluje i paní Weldonová. Ta mu byla už po řadu let opravdovou matkou a v Jackovi viděl Dick mladšího bratra, i když si plně uvědomoval svůj poměr vůči bohatému rejdaři. Ale zaseté símě padlo na dobrou půdu a to J. W. Weldon věděl velmi dobře. Srdce mladého sirotka překypovalo vděčností. Byl ochoten obětovat jednou i život za ty, kteří mu dali vzdělání. Zkrátka – Dicku Sandovi bylo patnáct let, ale jednal a uvažoval jako třicetiletý.

Paní Weldonová znala cenu svého chráněnce. Mohla mu bez obav svěřit malého Jacka. Dick Sand hocha miloval a Jack k němu lnul jako ke svému staršímu bratrovi. Ve volných chvílích, které se za dlouhých plaveb vyskytují dost často, když je moře klidné a upevněné plachty nepotřebují žádnou obsluhu, byl Dick Sand skoro stále s Jackem. Plavčík ukazoval chlapci vše, co ho z námořnického řemesla mohlo zajímat. A paní Weldonová přihlížela bez obav tomu, jak chlapci šplhají v lanoví, lezou do stěžňových košů a spouštějí se jako šipky dolů po lanech. Dick Sand Jacka všude doprovázel, připraven pomoci mu nebo ho zachytit, kdyby paže pětiletého chlapce ochably. To všechno bylo Jackovi, který byl po nemoci trochu pobledlý, jen na prospěch. Na palubě Hullovy lodi se mu barva rychle vracela do tváří především díky posilujícím cvikům a zdravému mořskému vzduchu.

Tak míjel den za dnem. Plavba pokračovala za stejných podmínek, a nebýt nepříznivého větru, nebyli by si mohli ani cestující, ani námořníci na nic stěžovat.

Ale neustálý východní vítr kapitána Hulla velmi znepokojoval. Nemohl dostat loď do správného směru. Bál se dokonce, že je později zastihne u obratníku Kozoroha bezvětří, což ho zneklidňovalo ještě víc. A to nemluvil ještě o rovníkovém proudu, který ho strhne neodolatelně na západ. Měl z toho strach především z ohledu k paní Weldonové, i když za ni odpovědnost nepřevzal. Doufal jen, že potká-li cestou nějaký transoceánský parník plující do Ameriky, poradí svým cestujícím, aby na něj přestoupili. Byl však

naneštěstí zdržen v šířkách, v nichž parníky do Panamy neplují, nehledě k tomu, že v té době nebylo spojení Austrálie s Amerikou přes Tichý oceán ještě tak časté jako později.

Tak musil nechat událostem volný průběh. Zdálo se už, že tuto zdlouhavou plavbu nic nepřeruší, ale dne 2. února se udála příhoda na místě, které je uvedeno už na první stránce tohoto příběhu.

Dick Sand a Jack se v devět hodin ráno za jasného počasí usadili na brámovém ráhně. Viděli odtud celou loď a značný okruh oceánu. Směrem k zádi byl jejich obzor přerušen jen zadním stěžněm s hlavní a šípovou plachtou. Plachtoví jim zakrývalo část moře a nebe. Vpředu viděli nad vodou vyčnívající čelen* s třemi kosatkami, které napjaty podobaly se třem nestejně velkým křídlům. Pod nimi byla okrouhlá přední hlavní plachta a nad nimi malá košová a malá brámová, jejichž obrubná lana se třepetala v nárazech brízy. Brig-goeleta plula pod plachtami levého boku, aby co nejlépe zachycovala vítr.

Dick Sand vysvětloval Jackovi, že dobře zatížený a ve všech částech vyvážený *Poutník* se nemůže překotit, ačkoli se silně naklání na pravý bok. Chlapec ho náhle přerušil:

„Co je to tamhle?“

„Vidíš snad něco, Jacku?“ ptal se Dick Sand a postavil se v ráhnech.

„Ano, tamhle,“ odpověděl Jack a ukazoval na místo v moři, viditelné mezerou mezi ráhny velké a vnější kosatky.

Dick Sand se pozorně zadíval naznačeným směrem a hned vykřikl:

„Vrak po větru, vpředu při pravém boku!“

* *Čelen je šikmý stěžeň na přídi.*

KAPITOLA III

VRAK

Jakmile Dick Sand vykřikl, objevila se celá posádka. Lodníci, kteří právě neměli službu, vyběhli na palubu. Kapitán Hull opustil svou kabinu a zamířil na příď.

Paní Weldonová, Nan, a dokonce i lhostejný bratranec Benedikt se opřeli o pažení na pravém boku, aby vrak ohlášený plavčíkem lépe viděli.

Pouze Negoro neopustil svou kuchyni a jako obvykle byl jediný, kdo ani o setkání s vrakem nejevil zájem.

Všichni hleděli pozorně k plovoucímu předmětu, který se kolébal na vlnách asi pět kilometrů před *Poutníkem.*

„Co to jen může být?“ ptal se jeden z námořníků.

„Nějaký opuštěný prám,“ odpověděl jiný.

„Možná že je na prámu nějaký nešťastný trosečník,“ mínila paní Weldonová.

„Uvidíme,“ řekl kapitán Hull. „Ale tahle troska není prám. Je to lodní trup překocený na bok…“

„A není to spíš nějaký mořský živočich, třeba obrovský savec?“ ptal se bratranec Benedikt.

„To sotva,“ řekl plavčík.

„Co myslíš, že to je, Dicku?“ ptala se paní Weldonová.

„Překocený lodní trup, jak už to řekl kapitán, paní Weldonová. Zdá se mi dokonce, že vidím měděné pobití, jak se leskne na slunci…“

„Ano… opravdu…,“ potvrdil kapitán Hull.

Pak se obrátil ke kormidelníkovi:

„Kormidlo po větru, Boltone! Stočte loď o čtvrtinu, abychom přirazili k vraku.“

„Ano, pane kapitáne,“ odpověděl kormidelník.

„Já však trvám na tom, co jsem už řekl,“ prohlásil bratranec Benedikt. „Je to jistě zvíře!“

„Ale pak by to byl kytovec pobitý mědí,“ odpověděl kapitán Hull. „Já už také docela jasně vidím měď lesknoucí se na slunci.“

„Nanejvýš ti přiznáme, Benedikte, že to je mrtvý kytovec, protože se vůbec nehýbá,“ řekla paní Weldonová.

„Nebylo by to poprvé, co se loď setkává s velrybou spící na hladině,“ pokračoval paličatý bratranec Benedikt.

„To je sice pravda,“ odpověděl kapitán Hull, „ale dnes to není velryba, nýbrž loď.“

„Uvidíme," dodal bratranec Benedikt, který by byl ostatně vyměnil všechny velryby arktických i antarktických moří za nějaký vzácný exemplář hmyzu.

„Dávejte pozor, Boltone!" zvolal kapitán Hull. „Ať na vrak nenarazíme! Držte se asi dvě stě metrů od něho. My mu sice už nemůžeme ublížit, ale on by nás mohl snadno poškodit a já bych nerad bokem *Poutníka* do něčeho vrazil. Stranou, Boltone, stranou!"

Příď *Poutníka,* která mířila k vraku, byla pootočením kormidla stočena stranou.

Brig-goeleta byla ještě přes kilometr od překoceného trupu. Námořníci chtivě přihlíželi. Možná že je ve vraku cenný poklad, který bude možno přenést na *Poutníka.* Je známo, že v takových případech náleží třetina nálezu zachráncům. A není-li náklad poškozen, znamená to pro posádku dobrý „úlovek". Zde by to znamenalo i odškodnění za špatný lov.

Po čtvrthodině byl vrak necelých osm set metrů od *Poutníka.*

Byla to loď natočená k nim pravým bokem. Byla překocena až po palubní kryty a dávala palubě sklon, který téměř znemožňoval jakoukoli chůzi. Stěžeň nebylo vůbec vidět. Na ráhnech viselo několik přervaných lan a kousky přetržených řetězů z vratidla. V pravém boku zela mezi žebrovím v proraženém bednění velká díra.

„Loď byla proražena!" zvolal Dick Sand.

„O tom není pochyb," odpověděl kapitán Hull. „Je to ostatně div, že se hned nepotopila."

„Jestliže došlo ke srážce," řekla paní Weldonová, „možno doufat, že posádku lodi zachránili ti, kdož na ni narazili."

„Doufat v to můžeme, paní Weldonová," odpověděl kapitán Hull. „Jestli ovšem posádka po srážce nehledala spásu ve vlastních člunech, když loď, která srážku způsobila, pokračovala v další plavbě. A to se bohužel stává často."

„Bylo by to možné? Vždyť by to bylo jednání nesmírně nelidské, pane Hulle!"

„Ano, paní Weldonová, ano… A stává se to často. Co se posádky lodi týče, dokazuje mi nepřítomnost člunů, že mužstvo už loď opustilo, a nebylo-li vzato na druhou loď, jistě se pokusilo dosáhnout země. Ale vzhledem ke vzdálenosti amerických břehů nebo ostrovů Oceánie od tohoto místa se obávám, že se mu to nepodařilo."

„Možná," řekla paní Weldonová, „že se tajemství tohoto neštěstí nikdy nedovíme. A přece může být některý muž z posádky ještě na palubě."

„To není pravděpodobné, paní Weldonová," odpověděl kapitán Hull. „Byl by náš příjezd už zpozoroval a byl by nám už dal nějaké znamení. Ale přesvědčíme se o tom. Zahněte trochu stranou, Boltone!" zvolal kapitán Hull a naznačil směr rukou.

Poutník byl asi pět set metrů od vraku. Nebylo už pochyb o tom, že posádka trup opustila.

V této chvíli si však Dick Sand vyžádal naléhavým gestem ticho.

„Poslouchejte! Poslouchejte!“ zvolal.

Všichni zbystřili sluch.

„Zdá se mi, že slyším štěkot!“ zvolal Dick Sand.

Opravdu! Z nitra lodi zaznívalo tlumené štěkám. Byl tam zřejmě živý pes, zavřený možná za spuštěnými palubními poklopy. Vidět ho ovšem nebylo, protože paluba překocené lodi byla od *Poutníka* odvrácena.

„I kdyby tam byl jenom pes, kapitáne Hulle, zachráníme ho!“ prohlásila paní Weldonová.

„Ano… ano…!“ zvolal malý Jack. „Zachráníme ho! Dám mu najíst! Bude nás mít za to rád… Maminko, já dojdu pro cukr!“

„Zůstaň tu, Jacku,“ odpověděla paní Weldonová s úsměvem. „Myslím, že to ubohé zvíře umírá hladem a že dá před cukrem přednost pořádnému kusu masa.“

„Ať mu tedy dají mou polévku!“ zvolal malý Jack. „Já se bez ní obejdu.“

V tom okamžiku se ozval štěkot ještě zřetelněji. Obě lodi oddělovala vzdálenost ještě asi sto metrů, když se nad pažením pravého boku objevil veliký pes, zachytil se tam a rozštěkal se ještě zoufaleji.

„Howiku!“ zvolal kapitán Hull, obraceje se k lodnímu mistru. „Dejte skasat plachty a spustit malý člun!“

„Drž se, pejsku, drž se!“ křičel Jack na zvíře, které mu odpovědělo dušeným štěkotem.

Plachtoví *Poutníka* bylo okamžitě upraveno tak, aby loď zůstala nehnutě stát asi sedmdesát metrů od vraku.

Byl spuštěn člun a do něho vsedl kapitán Hull s Dickem Sandem a se dvěma námořníky.

Pes stále štěkal. Snažil se udržet na pažení, ale každou chvíli z něho padal na palubu. Zdálo se, že jeho štěkot nepatří jen těm, kteří se k němu blížili. Týkal se snad ještě námořníků nebo cestujících, uvězněných na lodi?

„Není na lodi ještě trosečník, který vše přežil?“ ptala se paní Weldonová.

Člun vyplul; stačilo několikrát zabrat vesly a už byl u ztroskotané lodi.

Chování psa se však náhle změnilo. Štěkot, kterým pes vítal zachránce, byl vystřídán zuřivým vytím. Podivné zvíře se zmítalo v bezmezném vzteku.

„Co je s tím psem?“ divil se kapitán Hull, zatímco člun objížděl záď vraku, aby přistal u ponořené části paluby.

Kapitán Hull nemohl vidět – a ani na palubě *Poutníka* si toho nikdo nevšiml –, že zuřivost psa propukla ve chvíli, kdy z lodní kuchyně vyšel Negoro a zamířil k lodní přídi.

Znal snad a poznal teď pes lodního kuchaře? To nebylo pravděpodobné.

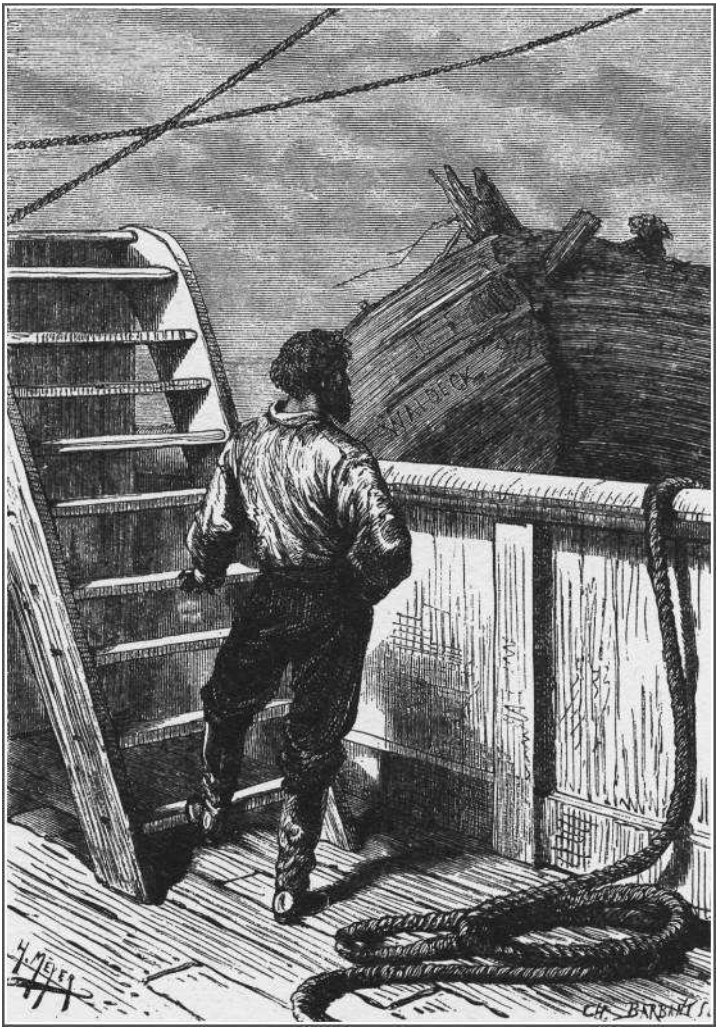
Když Negoro psa spatřil, nedal najevo žádné překvapení. Jen obočí se mu na chvíli lehce svraštilo. Hned poté odešel kuchař do kajuty pro mužstvo.

Člun se zatím dostal pod záď vraku. Na lodním štítu bylo jediné slovo: *Waldeck*.

Jen *Waldeck* a žádné označení mateřského přístavu. Ale podle tvaru trupu a některých podrobností poznal kapitán Hull loď americké konstrukce. Jméno

lodi to ostatně potvrzovalo. A tento ubohý vrak byl teď vším, co zbylo z brigy.

Na přídi *Waldecku* zela široká díra, která ukazovala místo nárazu. Po překocení lodi se díra octla skoro dva metry nad vodou. Tím bylo vysvětleno, proč se vrak dosud nepotopil.

Znal snad a poznal teď pes lodního kuchaře?

Na palubě, kterou kapitán Hull celou přehlédl, nebyl nikdo.

Pes opustil pažení, připlížil se k otevřenému hlavnímu poklopu a několikrát zaštěkal dovnitř i ven.

„To zvíře jistě není na lodi samo!“ prohlásil Dick Sand.

„Ne, to není,“ souhlasil kapitán Hull.

Člun plul podél pažení levého boku, které bylo napolo potopeno pod vodou. Za trochu většího vlnění by se *Waldeck* v několika minutách musil potopit.

Paluba brigy byla po celé délce jako vymetena. Zbyly tu jen pahýly zadního a předního stěžně, zlomené půl metru nad palubou. Stěžně byly asi přeraženy při srážce a strhly s sebou i ráhna, provazy a plachtoví. Kolem *Waldecku* však nebyla v dohledu žádná troska. Z toho plynulo, že k neštěstí došlo už před několika dny.

„Jestliže některý nešťastník srážku přežil," řekl kapitán Hull, „zahynul jistě hladem a žízní, protože voda zaplavila zásobárny. Na lodi mohou být tedy jen mrtvoly!"

„Ne!" zvolal Dick Sand. „Ne! To by pes takhle neštěkal! Musí tu být živé bytosti!"

V té chvíli odpovědělo zvíře žalostně na plavčíkovo zavolání, vklouzlo do vody a plulo zcela vyčerpáno k člunu. Když je vytáhli z vody, nevrhlo se zuřivě na kus chleba, který mu podával Dick Sand, nýbrž k nádobě se sladkou vodou.

„To ubohé zvíře umírá žízní!" zvolal Dick Sand.

Člun hledal místo vhodné k vystoupení na loď a na chvíli se od pažení vzdálil. Pes byl zřejmě přesvědčen, že jeho zachránci nechtějí na loď vystoupit, poněvadž chytil Dicka Sanda za kabát a počal s novou silou žalostně štěkat.

Všichni to pochopili. Jeho němohra i zvuky byly výmluvnější než lidská řeč. Člun ihned zamířil k závěsným hákům na levém boku. Tam jej námořníci pevně přivázali a kapitán Hull s Dickem Sandem vystoupili se psem na palubu. Jen s námahou se vyškrábali až k poklopu mezi pahýly obou stěžňů.

Oba dva vnikli poklopem pod palubu.

Podpalubí *Waldecku* bylo napůl zaplněno vodou. Náklad tam nebyl žádný. Briga plula prázdná. Měla jen pískovou přítěž, která se sesunula k levému boku a udržovala tak loď nakloněnou. Tady se tedy nedalo nic zachraňovat.

„Není tu nikdo," řekl kapitán Hull.

„Nikdo," potvrdil plavčík, když se dostal až k přední části podpalubí.

Ale pes, který zůstal na palubě, ustavičně štěkal a vábil k sobě stále naléhavěji kapitánovu pozornost.

„Vraťme se!" řekl kapitán Hull plavčíkovi.

Oba vystoupili na palubu. Pes k nim přiběhl a snažil se je odvést ke kajutě na zádi. Oba muži šli za ním.

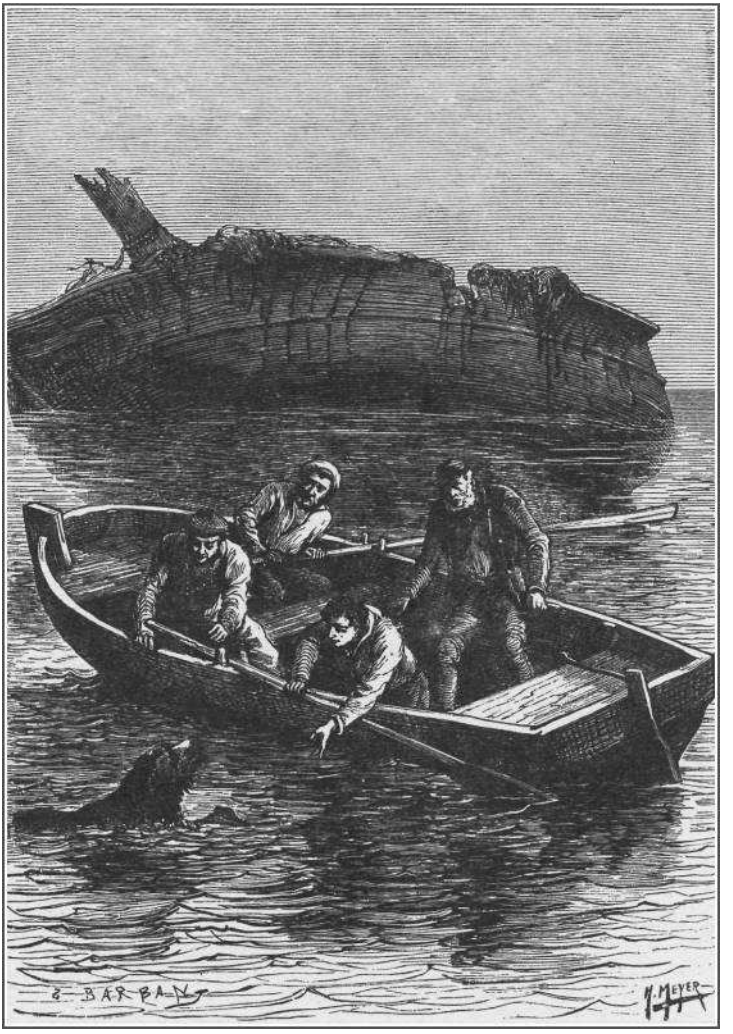
V kajutě našli na podlaze pět těl – zřejmě mrtvol.

V denním světle, které vnikalo dovnitř okénkem, poznal kapitán Hull těla pěti černochů.

Dick Sand je všechny prohlédl a zdálo se mu, že ti nešťastníci ještě dýchají. „Na palubu! Na palubu!" vykřikl kapitán Hull.

A zavolal oba námořníky, kteří stáli v člunu, aby mu pomohli vynést trosečníky z kajuty.

Nebyla to práce snadná; ale po dvou minutách leželo pět černochů v člunu, aniž však jediný z nich věděl, že se dějí pokusy o jejich záchranu. Několik kapek posilujícího léku a několik doušků čerstvé, opatrně podávané vody je snad přivede k životu.

Zvíře plulo zcela vyčerpáno k člunu

Poutník čekal sedmdesát metrů od vraku a člun u něho rychle přistal. Z hlavního ráhna byla spuštěna lana, černoši byli postupně vytaženi a tak spočinuli konečně na palubě *Poutníka*.

Za nimi byl vytažen i pes.

„Nešťastníci!“ zvolala paní Weldonová, když si prohlédla nehybně ležící

ubožáky.

„Žijí, paní Weldonová! Zachráníme je! Ano, zachráníme!“ prohlásil Dick Sand.

„Co se jim vlastně stalo?“ ptal se bratranec Benedikt.

„Počkejte, až budou moci mluvit,“ řekl kapitán Hull. „Pak nám povědí svůj příběh. Ale především jim dáme trochu vody s několika kapkami rumu.“

Otočil se.

„Negoro!“ zvolal.

Při tomto slově se pes vypjal jako při stavění zvěře, naježil srst a otevřel tlamu.

Kuchař se však neobjevoval.

„Negoro!“ opakoval kapitán Hull.

Pes projevil opět známky zuřivého vzteku.

Negoro vyšel z kuchyně.

Sotva se objevil na palubě, vrhl se pes k němu a chtěl mu skočit na hrdlo.

Kuchař ho odrazil pohrabáčem, kterým se ozbrojil, a několika námořníkům se pak podařilo psa uklidnit.

„Znáte snad toho psa?“ ptal se kapitán Hull lodního kuchaře.

„Já?“ odpověděl Negoro. „Nikdy jsem ho neviděl.“

„To je zvláštní,“ šeptal si Dick Sand.

KAPITOLA IV

TROSEČNÍCI Z *WALDECKU*

V celé rovníkové Africe kvete dosud obchod s otroky. Ačkoli tam anglické a francouzské křižníky hlídkují, vyjíždějí každý rok od břehů Angoly a Mosambiku lodi naplněné otroky, aby je dopravily do nejrůznějších míst na světě, dokonce na civilizovaném světě.

Kapitán Hull to dobře věděl.

Ačkoli tyto vody nejsou právě navštěvovány otrokářskými loděmi, napadlo mu, zda zachránění černoši nepatří k nákladu otroků, které měl *Waldeck* prodat v některé kolonii Tichého oceánu. Rozhodně nyní, když se octli na této palubě, byli zase svobodni, a kapitán Hull by jim to byl už rád oznámil.

Trosečníkům z *Waldecku* byla zatím poskytnuta všechna péče. Paní Weldonová s pomocí Nan a Dicka Sanda jim vpravila do úst trochu čerstvé vody, která jim už několik dnů chyběla. Voda a jídlo je vrátily k životu.

Nejstarší z černochů, starý asi šedesát let, byl brzy schopen slova a mohl anglicky odpovídat na kladené otázky.

„Loď, na níž jste pluli, se srazila?“ ptal se kapitán Hull.

„Ano,“ odpověděl starý černoch. „Před deseti dny se loď v temné noci srazila. My jsme spali…“

„A co se stalo s posádkou *Waldecku?*“

„Když jsem se svými druhy vystoupil na palubu, posádka tam už nebyla.“

„Mohla snad přejít na loď, která na vás narazila?“ ptal se kapitán Hull.

„Snad. Doufejme, že se to stalo.“

„A ta loď se pro vás po srážce nevrátila?“

„Ne.“

„Nepotopila se také?“

„Nepotopila,“ odpověděl starý černoch, vrtě hlavou. „Viděli jsme ji, jak prchá nocí pryč.“

Tento čin, potvrzený i ostatními zachráněnými z *Waldecku,* se zdál neuvěřitelný. Je však pravda, že mnozí kapitáni se po srážkách způsobených jejich neopatrností dávají často na útěk, nestarají se o nešťastníky, které uvrhli do zkázy, a ani se nepokoušejí nabídnout jim pomoc.

Stejně to dělají i někteří řidiči vozů na silnicích a i ti zasluhují odsouzení za to, že se nesnaží napravit způsobené zlo. Na silnici ovšem oběti vědí, že se jim dostane brzké pomoci. Jestliže však opustí člověk člověka na moři, je to neuvěřitelné a hanebné.

Ale kapitán Hull znal mnoho případů podobné nelidskosti a musil paní Weldonové jen opakovat, že takové činy jsou přes všechnu svou hrůznost dost

časté.

Pak pokračoval ve výslechu:

„Odkud plul *Waldeck?*“

„Z Melbournu.“

„Vy tedy nejste otroci?“

„Ne,“ odpověděl starý černoch vstávaje. „Jsme občané státu Pensylvánie, a proto občané američtí.“

„Přátelé,“ řekl kapitán Hull, „vězte, že jste nijak neohrozili svou svobodu tím, že jste přišli na palubu americké lodi *Poutník.*“

Pět černochů z *Waldecku* pocházelo tedy z Pensylvánie. Nejstarší z nich byl prodán ve věku šesti let v Africe do otroctví a odvezen do Spojených států, ale tam po zrušení otroctví žil už dlouho svobodně. Jeho mnohem mladší přátelé, synové osvobozených otroků, se narodili svobodní a nepatřili nikdy žádnému bělochovi. Nemluvili také jazykem otroků, který neužívá členů a u sloves zná jen neurčitý způsob. Tento jazyk od války Severu proti Jihu pomalu mizí. Zachránění černoši opustili Spojené státy svobodně a svobodně se do nich vraceli.

Vypravovali kapitánu Hullovi, že vstoupili do služeb jistého Angličana, který měl u Melbournu veliký závod. Tam pracovali tři roky. Po skončení pracovní smlouvy se chtěli se značným výdělkem vrátit do Ameriky.

Nalodili se tedy na *Waldeck* a zaplatili jízdné jako ostatní cestující. Dne 5. prosince vypluli z Melbournu a po sedmnácti dnech byl *Waldeck* za temné noci poškozen velkým parníkem.

Černoši spali. Několik minut po strašném nárazu vyběhli na palubu.

Plachty a stěžně lodi byly už strženy a *Waldeck* ležel na boku. Nepotopil se však, protože voda nezaplavila podpalubí úplně.

Posádka *Waldecku* i s kapitánem zmizela. Někteří muži se snad vrhli do moře a někteří se možná zavěsili do lanoví lodi, která srážku zavinila, po nárazu uprchla a na místo se už nevrátila.

Tak zůstalo pět mužů na palubě napolo potopeného vraku, dva tisíce kilometrů od nejbližší země.

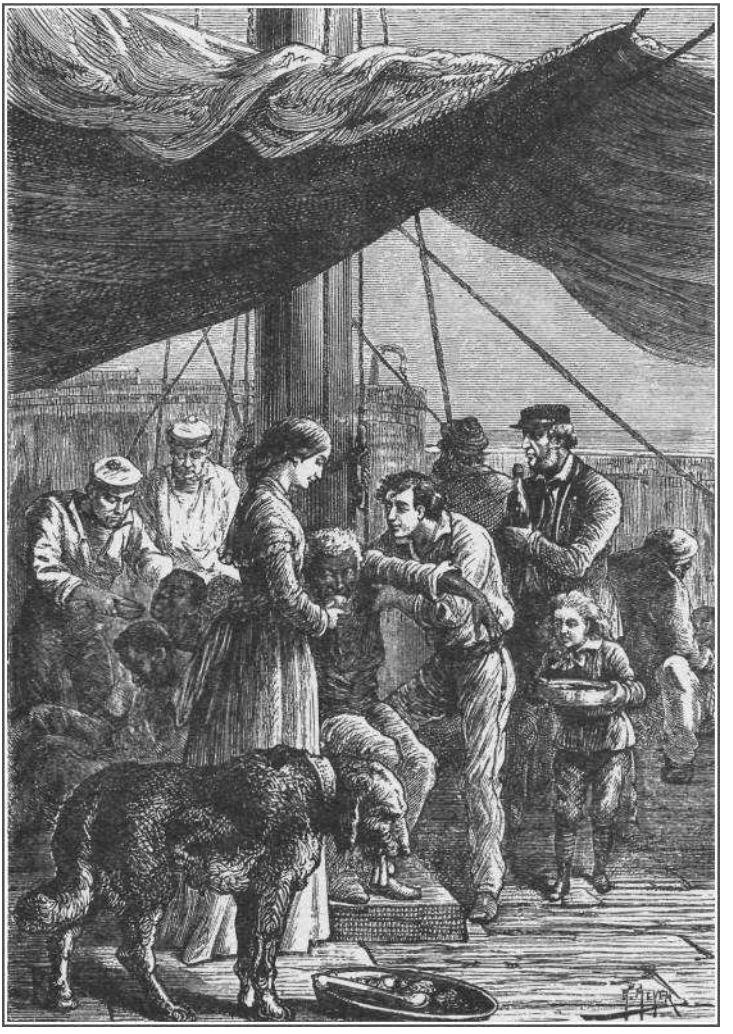
Nejstarší z černochů se jmenoval Tom. Jeho věk, energická povaha a zkušenosti z dlouhého života plného práce ho postavily v čelo skupiny, která uzavřela společnou pracovní smlouvu.

Ostatní černoši byli mladí lidé ve věku mezi dvaceti a třiceti lety. Byl to Tomův syn Bat, dále černoši Austin, Akteon a Herkules. Všichni čtyři byli urostlí a silní. Na středoafrických trzích by měli velkou cenu. Ač tolik vytrpěli, byli stále krásnou ukázkou silné rasy, které volná výchova v četných severoamerických školách vtiskla už svou pečeť.

Tom se tedy po srážce *Waldecku* octl na palubě se svými společníky sám. Neměl nejmenší možnost změnit polohu vraku a nemohl loď ani opustit, protože oba záchranné čluny byly při srážce rozbity. Tak byli trosečníci přinuceni čekat na příjezd lodi, zatímco byl vrak mořským proudem unášen dál. Tím se také vysvětlilo, proč byl vrak nalezen tak daleko od své dráhy.

Plul-li *Waldeck z* Melbournu, měl být mnohem dále na sever.

V deseti dnech, které uplynuly od srážky do doby, kdy se v dohledu vraku objevil *Poutník,* živili se černoši zbytky potravin, které nalezli ve spižírně u své kajuty. Do zatopených lodních zásobáren se nemohli dostat a neměli také

Trosečníkům byla zatím poskytnuta všechna péče

možnost uhasit žízeň, která jim způsobovala kruté utrpení; bečky s vodou přivázané na palubě se totiž při nárazu rozbily. Tom i jeho soudruzi, sužováni žízní, ztratili už včera vědomí, a tak připlul *Poutník* opravdu včas.

To je stručný obsah toho, co Tom vyprávěl kapitánu Hullovi. O pravdivosti černochových slov nemohl nikdo pochybovat. Jeho soudruzi všechno potvrdili

a jejich stav byl ostatně výmluvnější než jejich slova.

Stejně upřímně by byl mohl mluvit i další zachráněný z vraku – kdyby byl uměl mluvit.

Byl to pes, kterého tak podivně vzrušoval pohled na Negora. V jeho nenávisti bylo něco skutečně nepochopitelného.

Dingo – tak se pes totiž jmenoval – patřil k rase rozšířené v Austrálii. Ale kapitán *Waldecku* ho nenašel v Austrálii. Před dvěma roky byl Dingo, polomrtvý hladem, nalezen na západním pobřeží Afriky při ústí řeky Konga. Kapitán *Waldecku* se ujal krásného zvířete, které se s nikým nespřátelilo, jako by truchlilo po bývalém pánovi, od něhož bylo násilím odloučeno a kterého v opuštěném kraji marně hledalo. Písmena S. V., vyrytá do jeho obojku, byla jediným odkazem na minulost psa, jehož tajemství bylo zatím neproniknutelné.

Dingo, krásné a silné zvíře, větší než psi pyrenejští, byl nádhernou ukázkou odrůdy australských hafanů. Když se postavil na zadní nohy, byl tak veliký jako dospělý člověk. Pro svou hbitost a sílu svalů patřil k těm psům, kteří se bez váhání vrhnou na jaguára nebo na levharta a nebojí se čelit ani medvědu. Měl hustou srst a dlouhý huňatý ohon, rovný jako lví ocas. Zbarven byl převážně žlutě. Jen na čenichu měl bělavé skvrny. V podráždění mohl být Dingo nebezpečný, a proto je pochopitelné, že se Negoro nijak neradoval z přijetí, které mu tento silný představitel psí rasy připravil.

Ale nebyl-li Dingo přítulný, nebyl ani zlý. Zdálo se, že je pouze smutný. Už na palubě *Waldecku* si starý Tom všiml, že pes nemá rád černochy. Nesnažil se jim však ubližovat, spíše se jim vyhýbal. Možná že na africkém pobřeží, kde bloudil, s ním špatně zacházeli domorodci. A tak ačkoli Tom a jeho soudruzi byli hodní lidé, Dingo se jim vyhýbal. Během oněch deseti dnů, které strávili trosečníci na *Waldecku,* držel se pes stranou. Živil se bůhvíčím a trpěl také krutou žízní.

To byli všichni, kdo přežili vrak odsouzený k potopení při první bouři. Troska by byla stáhla do hlubin oceánu stejně jen mrtvoly, kdyby nečekaný příjezd *Poutníka,* zdrženého bezvětřím a nepříznivými větry, nebyl umožnil kapitánu Hullovi provést dílo lidskosti.

Tento čin mohl dovršit tím, že doveze trosečníky z *Waldecku* do vlasti. Ubožáci přišli o výdělek své tříleté práce. Bylo rozhodnuto, že černoši budou odvezeni až ke kalifornským břehům, kam se měl *Poutník* dostat po vylodění nákladu ve Valparaisu. Tom i jeho soudruzi budou panem Jamesem W. Weldonem vlídně přijati. Paní Weldonová je o tom aspoň ujistila. Tam také dostanou vše, co budou potřebovat k cestě do Pensylvánie.

Stateční muži, zbavení starosti o budoucnost, mohli kapitánu Hullovi a paní Weldonové jen poděkovat. Vděčili jim vskutku za mnoho, a ač to byli jen chudí černoši, doufali pevně, že svůj dluh budou moci jednoho dne splatit.

KAPITOLA V

S. V.

Poutník zatím pokračoval v plavbě a snažil se dostat co možná nejdál na východ. Mrzuté a vytrvalé bezvětří znepokojovalo především kapitána Hulla; jednotýdenní zpoždění na cestě z Nového Zélandu do Valparaisa by mu nedělalo starosti, ale bál se, že únava cestujících zdržením ještě vzroste.

Paní Weldonová však nenaříkala a přijímala zlo s rozumnou trpělivostí.

Téhož dne, 2. února, zmizel kvečeru vrak všem z očí.

Kapitán Hull se především staral, jak Toma a jeho druhy na lodi co nejlépe umístit. Kajuta mužstva na palubě *Poutníka* byla pro ně příliš malá. Dal jim tedy upravit kabinu na přídi. Černoši byli ostatně zvyklí těžké práci i tvrdému životu a za krásného, teplého a zdravého počasí jim nový příbytek po celou dobu plavby jistě postačí.

Život na lodi, vyrušený touto příhodou z jednotvárnosti, se vrátil zas do svých kolejí.

Tom, Austin, Bat, Akteon i Herkules chtěli být užiteční. Ale za stálého větru nebylo po vytažení plachet co dělat. Jakmile však byla na palubě nějaká práce, přiložil starý Tom se soudruhy ruku k dílu a nutno uznat, že pomohl-li při práci obrovitý Herkules, bylo to už znát. Tento silný černoch byl vysoký sto osmdesát centimetrů a sám vydal za celý kladkostroj.

Malý Jack se na černého obra hrozně rád díval. Vůbec se ho nebál, a když ho Herkules chytil lehce do náručí, jako by byl Jack jen korková loutka, výskal chlapec radostí a nemohl se toho nasytit.

„Zdvihněte mě do výše!“ volal.

„Dobrá, Jacku,“ odpovídal černoch.

„Jsem hodně těžký?“

„Ani tě necítím.“

„Tak mě zdvihněte ještě výš! Až nad hlavu!“

A Herkules, který držel obě nožky dítěte na své široké dlani, zdvihal chlapce jako akrobat v cirku. Jack byl tak vysoko, tak velký, a to se mu hrozně líbilo. Dokonce se snažil „být hodně těžký“, ale obr to ovšem nijak nezpozoroval.

Malý Jack měl teď kamarády dva: Dicka Sanda a Herkula. Brzy si získal i třetího. Byl to Dingo.

Řekli jsme už, že Dingo nebyl pes přítulný. Plynulo to asi z toho, že se mu posádka *Waldecku* nelíbila. Ale na palubě *Poutníka* to bylo něco jiného. Jack si asi dovedl získat srdce krásného zvířete. Dingo počal nacházet radost ve hrách s chlapcem a chlapci se to také líbilo. Na palubě brzy poznali, že Dingo

je jedním z těch psů, kteří mají zvlášť rádi děti. Jack mu také vůbec neubližoval. Měl největší radost, když mohl změnit psa v rychlého koně. Je pochopitelné, že takový kůň je lepší než kůň lepenkový, i kdyby měl na nohou kolečka. Tak jezdil Jack na psu, který dítěti ve všem vyhověl. Jack ostatně psa netížil víc než půl jezdce závodního koně.

Znamenalo to ovšem značné denní ztráty v lodních zásobách cukru.

Dingo se stal brzy miláčkem celé posádky. Jedině Negoro se vyhýbal každému setkání se zvířetem; Dingův odpor ke kuchaři zůstával stále nevysvětlitelný.

Jack pro Dinga nezapomínal ovšem na Dicka Sanda, svého starého přítele. Všechen čas, kdy nebyl plavčík zaměstnán lodní službou, trávil malý chlapec s ním.

Paní Weldonová přijímala toto přátelství s plným uspokojením.

Jednoho dne, 6. února, hovořila o Dicku Sandovi s kapitánem Hullem, který si plavčíka nemohl vynachválit.

„Ten hoch," řekl paní Weldonové, „bude jednou výborný námořník. Za to ručím. Má pravý mořský čich a jeho pud mu pomáhá i tam, kde má ještě mezery v teoretických znalostech. Je však podivuhodné, co zná už teď po celkem krátké učební době."

„A kromě toho je to výborný chlapec, spolehlivý a na svůj věk velmi vyspělý," dodala paní Weldonová. „Za celou tu dobu, co ho znám, nezasloužil si jedinou výtku."

„Ano, je to dobrý hoch," pokračoval kapitán Hull. „Všichni ho mají rádi a oceňují ho."

„Po skončení této plavby," řekla paní Weldonová, „chce ho dát můj muž do námořní školy, aby mohl jednou získat kapitánský diplom."

„To dělá pan Weldon dobře," odpověděl kapitán Hull. „Dick Sand bude jednou chloubou amerického námořnictva."

„Svůj život začal ubohý sirotek v bídě," pokračovala paní Weldonová. „Měl tvrdou školu!"

„To jistě, paní Weldonová. Ale tím jen získal. Pochopil, že se musí rvát se životem sám, a to je jistě správné."

„Ano, na cestě povinnosti."

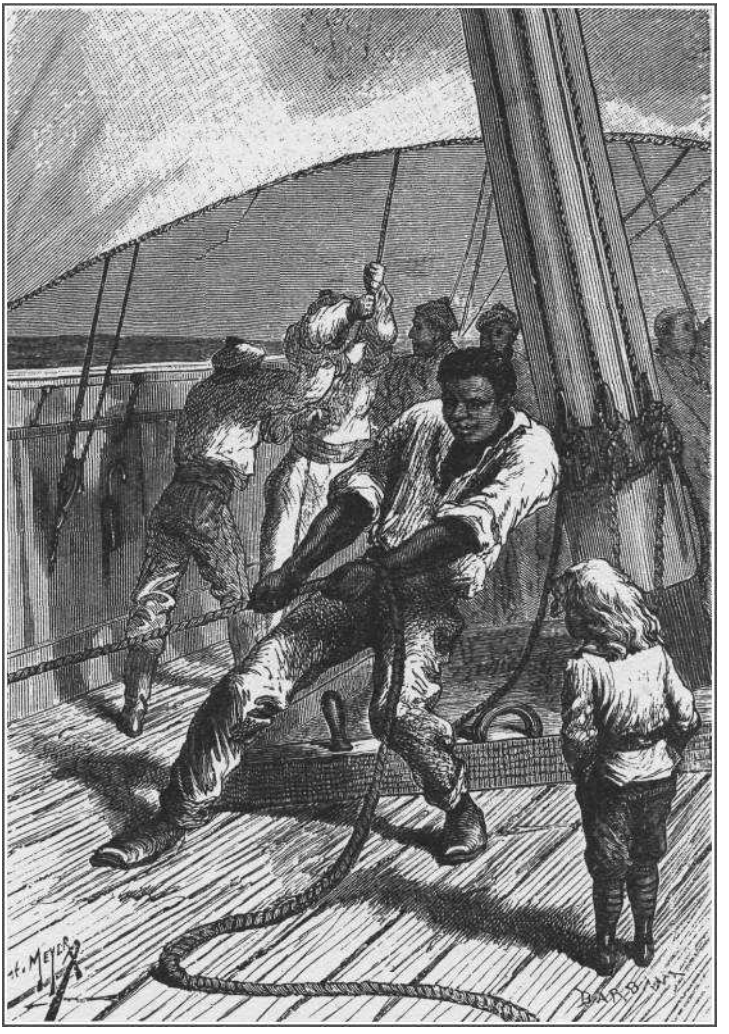
„Podívejte se na něho, paní Weldonová," upozornil kapitán Hull, „stojí u kormidla a dívá se na cíp přední hlavní plachty. Ničím se nedá rozptylovat a loď také nijak nekolísá. Dick Sand má už dnes jistotu starého kormidelníka. Pro námořníka je to dobrý začátek. Naše řemeslo je z těch, paní Weldonová, s nimiž se musí začínat už od dětství. Kdo nebyl plavčíkem, nestane se nikdy dokonalým námořníkem – aspoň v obchodním loďstvu ne. Na všem se musí učit a musí umět jednat pudově i rozumově zároveň. Musí dokázat rozhodnout se právě tak rychle jako rozhodnutí provést."

„Ale ve válečném námořnictvu jsou také dobří námořníci, kapitáne Hulle," namítla paní Weldonová.

„Máte pravdu," souhlasil kapitán Hull, „ale myslím, že ti nejlepší začínali s

námořnictvem už od dětství, a nemluvím-li o Nelsonovi* a o několika jiných, začínali nejlepší z nich jako plavčíci.“

V této chvíli vyšel ze zadní kajuty bratranec Benedikt, stále nad něčím zamyšlený. Začal přecházet po palubě jako ztracená duše; prohlížel si lodní

Silný černoch vydal sám za celý kladkostroj

pažení, hledal něco pod slepičími posadami a strkal prsty do všech palubních štěrbin, které vznikly na místech, kde odprýskal dehet.

* *Horatio Nelson (1758-1809) byl anglický admirál, vítěz nad Napoleonem v námořní bitvě u Abukiru.*

„Jak se ti stále vede, Benedikte?“ ptala se ho paní Weldonová.

„Dobře… Dobře se mi snad vede… Ale už bych byl rád na zemi.“

„Co hledáte pod tou lavicí, pane Benedikte?“ ptal se kapitán Hull.

„Hmyz, pane kapitáne,“ odpověděl bratranec Benedikt. „Co jiného bych tam hledal než hmyz?“

„Hmyz! Na mou věru, to je vaše záliba. Ale na moři svou sbírku moc neobohatíte.“

„Proč ne? Není přece vyloučeno, že najdu na palubě několik exemplářů…“

„Benedikte,“ vmísila se do hovoru paní Weldonová, „měl bys kapitána Hulla vlastně proklínat. Jeho loď je udržována v takové čistotě, že se musíš ze svého lovu vrátit s prázdnou.“

Kapitán Hull se dal do smíchu.

„Paní Weldonová přehání,“ prohlásil. „Myslím však, pane Benedikte, že ztrácíte zbytečně čas prohledáváním kajut.“

„To vím dobře!“ zvolal bratranec Benedikt a pokrčil rameny. „Hledal jsem marně…“

„Ale v podpalubí *Poutníka,*“ pokračoval kapitán Hull, „byste možná našel nějaké šváby, hmyz celkem nezajímavý…“

„Cože? Tento noční hmyz že je nezajímavý? Hmyz, který si vysloužil prokletí starořímských básníků Vergilia a Horatia?“ vybuchl bratranec Benedikt a napřímil se. „Že je málo zajímavý tento nejbližší příbuzný druhu *Periplaneta orientalis** a švába amerického, který žije…“

„Znečišťuje…,“ opravil ho kapitán Hull.

„Který vládne na palubách!“ tvrdil hrdě bratranec Benedikt.

„Pěkná vláda!“

„Vy nejste entomolog, pane kapitáne?“

„Nikdy jsem jím ke své škodě nebyl.“

„Snad nám, Benedikte, nepřeješ, abychom byli sežráni pro lásku k vědě?“ řekla paní Weldonová s úsměvem.

„Nepřeji vám nic,“ odpověděl zanícený entomolog. „Chtěl bych si jen doplnit sbírku nějakým vzácným exemplářem, který by jí dělal čest.“

„Nejsi snad spokojen s úlovkem z Nového Zélandu?“

„Ale ano. Byl jsem šťasten, že jsem získal některé drabčíky, kteří byli dosud zjištěni jen o několik set kilometrů dále, na Nové Kaledonii…“

V této chvíli se k bratranci Benediktovi přiblížil několika skoky Dingo, který si dosud hrál s Jackem.

„Jdi! Jdi!“ odháněl ho přírodovědec.

„Milujete šváby a opovrhujete psem!“ zvolal kapitán Hull. „Ach pane Benedikte!“

„A je to takový hodný pes!“ dodal malý Jack a vzal velkou Dingovu hlavu do dlaní.

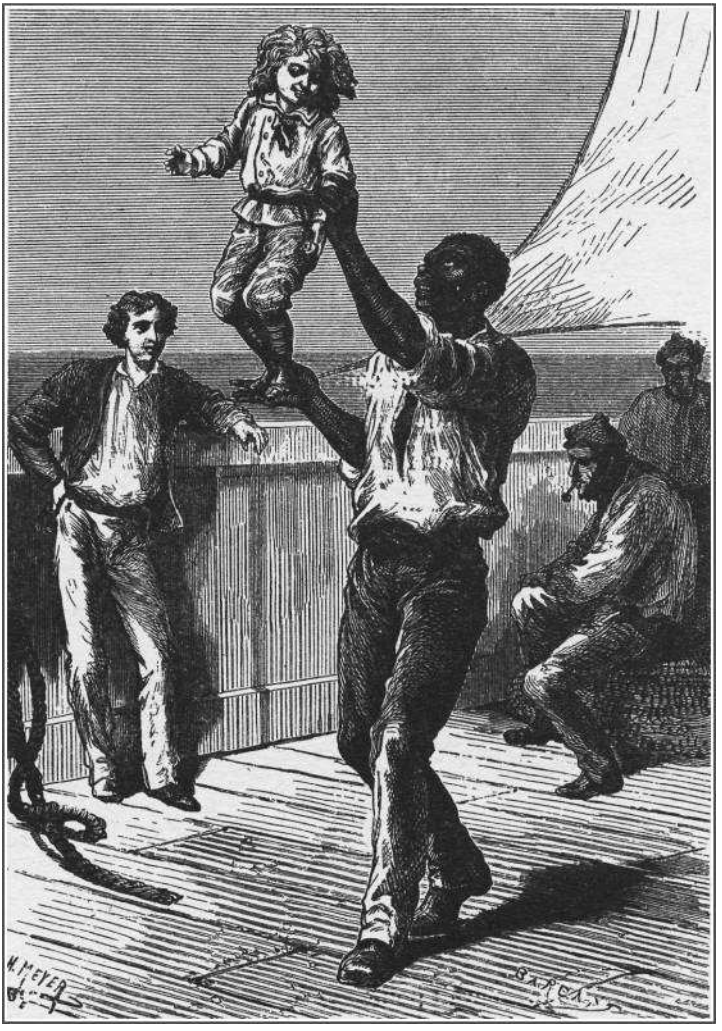
„Ano… neříkám, že není,“ odpověděl váhavě bratranec Benedikt. „Ale co

---

* *Šváb obecný.*

chcete? To ničemné zvíře zklamalo všechny mé naděje, které jsem do něho vkládal.“

„Cože?“ zvolala se smíchem paní Weldonová. „Snad jsi, Benedikte, nedoufal, že si dokonce i psa zařadíš mezi hmyz dvoukřídlý nebo

Jack byl tak velký…

blanokřídlý?“

„To ne,“ odpověděl vážně bratranec Benedikt. „Ale nebyl snad Dingo přes svůj australský původ nalezen na západním pobřeží Afriky?“

„To je jistě pravda,“ řekla paní Weldonová. „Tom několikrát slyšel, jak o tom kapitán *Waldecku* hovořil.“

„Nu, s tím jsem právě počítal, že si pes s sebou přinesl některé vzácné druhy blech, které žijí jen v Africe.“

„No tohle!“ zvolala paní Weldonová.

„A možná že i nějakou písečnou blechu neznámého druhu,“ dodal bratranec Benedikt.

„Slyšíš, Dingo?“ smál se kapitán Hull. „Slyšíš, pejsku? Zanedbal jsi své povinnosti.“

„Marně jsem mu však prohledával kožich,“ pokračoval bratranec lítostivě. „Nenašel jsem na něm vůbec žádný hmyz.“

„A kdyby – tak byste ho stejně okamžitě a bez lítosti usmrtil,“ dodal kapitán Hull.

„Pane kapitáne,“ odpověděl suše entomolog, „vězte, že John Franklin* se zdráhal zabít i nejdrobnější hmyz, třeba komára z bažin, jehož bodnutí je nebezpečnější než bleší kousnutí. A jistě uznáte, že John Franklin byl nad jiné výborným námořníkem.“

„To uznávám,“ řekl kapitán Hull a uklonil se.

„Jednoho dne byl strašně pokousán jistým dvoukřídlým hmyzem. Odfoukl ho pryč se slovy, jimiž se mu ani neodvážil tykat: »Jděte! Svět je pro nás oba dost velký!«“

„Ach!“ divil se kapitán.

„Ano, pane kapitáne!“

„Nuže, pane Benedikte,“ řekl kapitán Hull, „totéž řekl před Johnem Franklinem už někdo jiný.“

„Někdo jiný?“

„Ano. Strýc Tobiáš.“

„Byl to entomolog?“ ptal se bratranec Benedikt.

„Ne. Byl to Tobiáš de Sterne, který při odfukování obtížného komára řekl totéž, jenomže komárovi tykal: »Jdi, ubožáčku! Svět je dost velký, abychom v něm mohli žít oba dva, ty i já!«“

„To byl výtečný muž, ten strýc Tobiáš,“ prohlásil bratranec Benedikt. „Už umřel?“

„To si myslím,“ smál se kapitán Hull. „Protože totiž nikdy nežil.“

Všichni se se smíchem dívali na bratrance Benedikta.

Za takových a podobných hovorů, které se v přítomnosti bratrance Benedikta točily vždy jen kolem hmyzu, plynuly dlouhé hodiny této zdlouhavé plavby. Moře bylo stále krásné, ale pro slabý vítr se *Poutník* blížil jen pomalu k východu. Bríza byla slabá a loď dosud nemohla dosáhnout končin, kde vanou příznivější větry.

Nutno podotknout, že bratranec Benedikt se pokoušel zasvětit plavčíka do tajů entomologie. Ale Dick Sand neukazoval žádné pokroky. Poněvadž neměl nikoho vhodnějšího, obrátil se na černochy, ale ti nic nechápali. Tom, Akteon, Bat i Austin zběhli z učení a profesorovi zbyl jedině Herkules, který projevil

* *John Franklin (1786-1874) byl anglický cestovatel.*

jisté schopnosti rozpoznat blechu od mamuta.

Obrovitý černoch žil teď ve světě chroustů, hrobaříků, svižníků, střevlíků, chrobáků, vážek, krtonožek, roháčů, potemníků, klikorohů a mandelinek. Studoval celou sbírku bratrance Benedikta, který se úzkostlivě chvěl, když viděl své křehké exempláře v silných Herkulových prstech, tvrdých a mocných jako svěrák. Ale velký žák naslouchal tak ochotně profesorovým výkladům, že už to stálo za nějaké nebezpečí.

Zatímco bratranec Benedikt pracoval ve své vědě, nenechávala paní Weldonová ani Jacka bez práce. Učila ho číst a psát. Základy počítání mu vysvětloval jeho přítel Dick Sand.

V pěti letech je chlapec ještě dítě, které se učí spíš hrou než teoretickými, nezbytně únavnými výklady.

Jack se učil číst ne ze slabikáře, ale ze skládacích písmenek, červeně vytištěných na dřevěné kostky, které si při hře sestavoval ve slova. Paní Weldonová častokrát brala sama kostky a skládala z nich slova. Pak je rozházela a Jack je měl znovu sestavovat.

Chlapec měl tento způsob učení velmi rád. Trávil denně několik hodin v kabině i na palubě tím, že skládal a překládal písmena své abecedy.

Jednoho dne se však udála zvláštní a nečekaná příhoda, kterou nutno podrobně popsat.

Bylo to ráno 9. února. Jack napolo ležel na palubě a bavil se sestavováním slov, jež měl pak po něm sestavovat i starý Tom. Ten si musil zakrýt oči, aby nemohl podvádět, protože neměl nic vidět, a také nic neviděl z toho, co hoch dělal.

Na padesáti kostkách byla vytištěna písmena malé i velké abecedy. Na některých kostkách byly i číslice, takže se z nich mohla skládat čísla i slova.

Kostky ležely na palubě a Jack si z nich vybíral ty, které potřeboval k sestavení slov, což byla pro něho práce opravdu těžká.

Dingo už chvíli hocha obcházel a náhle se zastavil. Upřeně se na něco zadíval. Pak zdvihl pravou packu a zavrtěl ohonem. Náhle se vrhl na jednu kostku, uchopil ji tlamou a položil ji na palubu několik kroků od Jacka.

Na kostce bylo velké písmeno S.

„Dingo! Co děláš, Dingo!“ zvolal chlapec, který se v prvním okamžiku ulekl, že pes kostku spolkne.

Ale Dingo se už vrátil, stejným způsobem se zmocnil druhé kostky a položil ji k první.

Na druhé kostce bylo velké V.

Tentokrát Jack vykřikl.

Na jeho výkřik přiběhli paní Weldonová, kapitán Hull a mladý plavčík, kteří se procházeli po palubě. Jack jim vypravoval, co se právě událo.

Dingo zná písmena! Dingo umí číst! Ano, je to pravda! Jack to viděl!

Dick Sand chtěl obě kostky vzít a vrátit je Jackovi, ale pes na něho vycenil zuby.

Plavčík se však kostek přesto zmocnil a hodil je mezi ostatní.

Dingo se znovu vrhl vpřed, popadl tytéž kostky a odnesl je stranou. Ale tentokrát na ně položil obě tlapy; zdálo se, že je rozhodnut bránit je. O ostatní písmena abecedy neměl zájem.

„To je hrozně zajímavé," řekla paní Weldonová.

„A opravdu velmi podivné," dodal kapitán Hull, který si obě písmena pozorně prohlížel.

„S. V.," řekla paní Weldonová.

„S. V.," opakoval kapitán Hull. „Ale vždyť to jsou písmena, která má Dingo na obojku!"

Náhle se obrátil k starému černochovi.

„Tome," zeptal se, „vy jste říkal, že pes kdysi patřil kapitánu *Waldecku?"*

„To je pravda," odpověděl Tom. „Dingo však byl na palubě nejvýše dva roky."

„A neříkal jste, že kapitán *Waldecku* se ujal psa na západním pobřeží Afriky?"

„Ano, u ústí řeky Konga. Slýchal jsem to často od kapitána."

„A tak se vlastně nikdy nikdo nedověděl, komu pes patřil a odkud pocházel?"

„Nikdy, pane! S nalezeným psem je to horší než s nalezeným dítětem. Pes nemá doklady a sám se nemůže dohovořit."

Kapitán Hull chvíli mlčky přemýšlel.

„Nebudí ve vás ta dvě písmena nějakou vzpomínku?" zeptala se paní Weldonová kapitána Hulla, když ho nechala chvíli přemýšlet.

„Ano, paní Weldonová. Vzpomínku, nebo spíše podivné srovnání."

„Jaké?"

„Ta dvě písmena by mohla mít svůj smysl a mohla by mít i vztah k osudu jednoho neohroženého cestovatele."

„Co tím myslíte?" ptala se paní Weldonová.

„Povím vám to. Roku 1871, tedy právě před dvěma roky, odjel jistý francouzský cestovatel na podnět Pařížské zeměpisné společnosti s úmyslem přejít Afriku od západu na východ. Východiskem mu mělo být právě ústí řeky Konga. Cílem cesty měl být pokud možno mys Delgado při ústí řeky Rovumy, podle níž měl cestovatel jít. A ten francouzský cestovatel se jmenoval Samuel Vernon."

„Samuel Vernon," opakovala paní Weldonová.

„Ano. A tato dvě jména začínají právě těmi písmeny, která Dingo vybral z ostatních a která jsou vyryta i na jeho obojku."

„To je pravda," potvrdila paní Weldonová. „A co ten cestovatel?"

„Odjel," odpověděl kapitán Hull, „ale od jeho odjezdu o něm už nedošly žádné zprávy."

„Nikdy?" zeptal se plavčík.

„Nikdy," opakoval kapitán Hull.

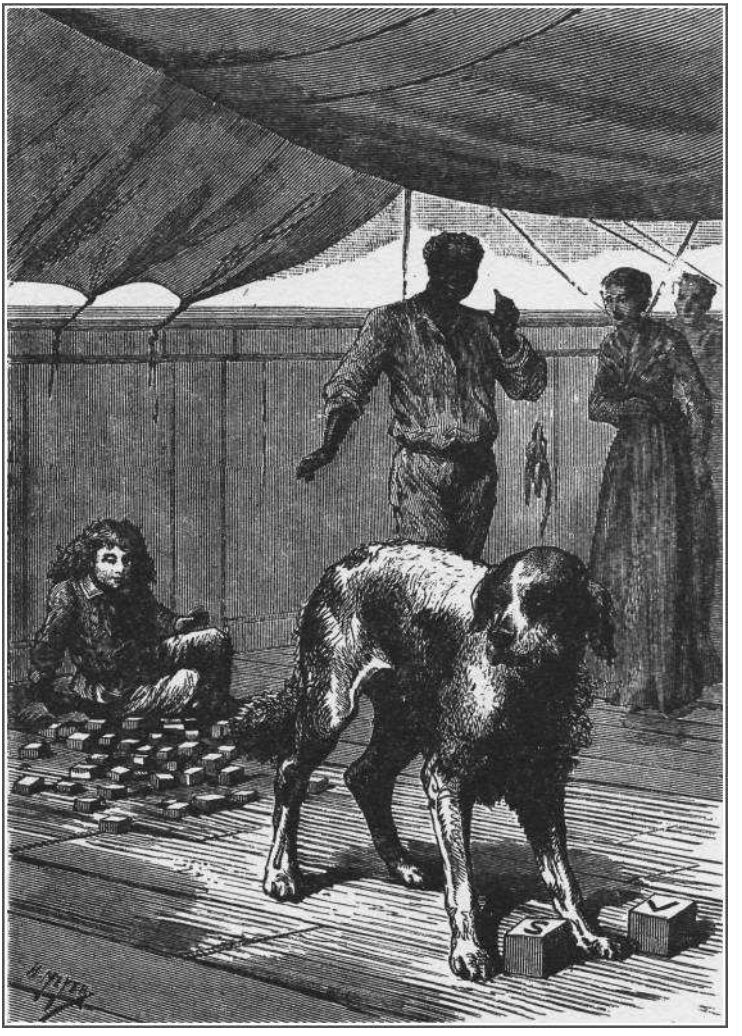
„Co z toho vyvozujete?" ptala se paní Weldonová.

„Že Samuel Vernon nemohl dosáhnout východního pobřeží Afriky buď

proto, že byl zajat domorodci, nebo že cestou zemřel.“

„A co ten pes?“

„Ten pes mu asi kdysi patřil a byl šťastnější než jeho pán, je-li ovšem má domněnka správná. Mohl se zřejmě později vrátit na západní pobřeží u Konga,

Dingo se zmocnil druhé kostky a položil ji k první

protože právě v těch místech a v době, kdy se tohle událo, ujal se ho kapitán *Waldecku.*“

„Ale víte, že byl ten Francouz na počátku cesty doprovázen psem?“ ptala se paní Weldonová. „Není to jen vaše domněnka?“

„Je to opravdu jen domněnka, paní Weldonová,“ odpověděl kapitán Hull.

„Je však jisté, že Dingo zná ta dvě písmena S a V a že to jsou počáteční písmena jmen francouzského cestovatele. Nedovedu si nyní vysvětlit, za jakých okolností se naučil obě písmena rozeznávat, ale – a to opakuji – zná je úplně jistě. Hleďte, postrkuje je tlapou a zdá se, že nás vyzývá, abychom je četli s ním.“

O Dingových úmyslech nebylo opravdu sporu.

„Samuel Vernon byl tedy sám, když opustil pobřeží Konga?“ ptal se Dick Sand.

„To nevím,“ odpověděl kapitán Hull. „Je však pravděpodobné, že si musil s sebou vzít průvod domorodců.“

V té chvíli vyšel z kuchyně na palubu Negoro. Nikdo si zpočátku jeho přítomnosti nevšiml a nemohl proto vidět, jak podivný pohled vrhl kuchař na psa, když spatřil ona dvě písmena, která Dingo hlídal. Ale Dingo lodního kuchaře spatřil a začal ihned projevovat krajní zuřivost.

Negoro okamžitě zmizel v kajutě pro mužstvo, když předtím na psa zahrozil.

„V tom je nějaké tajemství!“ bručel si kapitán Hull, kterému z celé scény nic neušlo.

„Pane kapitáne,“ řekl plavčík, „není to divné, že pes pozná písmena abecedy?“

„Vůbec ne,“ zvolal Jack. „Maminka mi jednou vypravovala o psu, který uměl číst a psát, a dokonce hrát domino lépe než učitel.“

„Ale chlapče,“ řekla s úsměvem paní Weldonová, „ten pes, který se jmenoval Munito, nebyl tak učený, jak myslíš. Mohu-li věřit tomu, co jsem slyšela, nedovedl rozeznávat jednotlivá písmena, z nichž měl sestavovat slova. Ale jeho majitel, šikovný Američan, zpozoroval, že Munito má neobyčejně jemný sluch. Cvičil mu tedy sluch ještě víc a docílil tak pozoruhodných výsledků.“

„A jak to dělal, paní Weldonová?“ ptal se Dick Sand, kterého příběh zajímal stejně jako Jacka.

„Takto, příteli: Když měl Munito vystoupit před obecenstvem, položil mu na stůl písmena podobná těmto. Na stole se psík mezi písmeny procházel, čekaje, až někdo hlasitě nebo tiše pronese slovo. Nutnou podmínkou však bylo to, že pronesené slovo musil znát jeho pán.“

„Za pánovy nepřítomnosti tedy…,“ řekl plavčík.

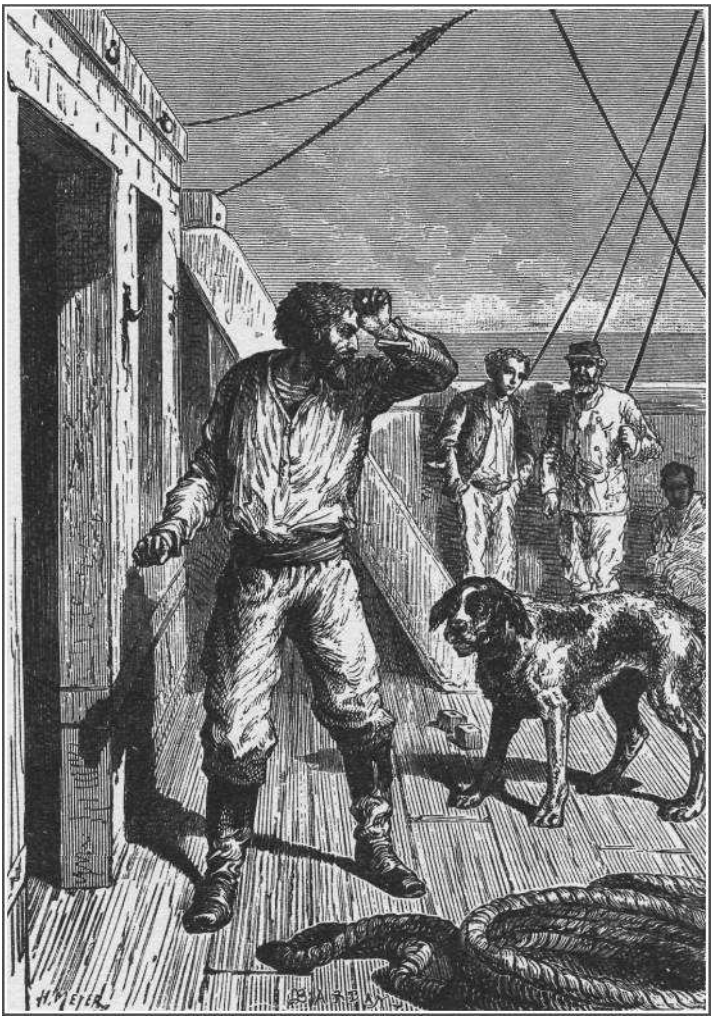
„… byl by pes nic nedokázal,“ doplnila paní Weldonová. „A proč? Munito se procházel mezi písmeny rozloženými na stole. Přišel-li před písmeno, které měl vybrat, aby mohl utvořit žádané slovo, zastavil se. A zastavil se proto, že zaslechl slabý, pro ostatní nepostřehnutelný zvuk. Byl to zvuk párátka, kterým Američan luskl v kapse. Tento zvuk byl pro Munita znamením, aby popadl písmeno před sebou a zařadil je v pořádku do slova.“

„A to bylo celé tajemství!“ zvolal Dick Sand.

„Ano, to bylo celé tajemství,“ odpověděla paní Weldonová. „Bylo to prosté jako každé kejklířství. Nebyl-li Američan přítomen, přestal být Munito

Munitem. Proto mě tu udivuje, že i za pánovy nepřítomnosti – byl-li ovšem Samuel Vernon Dingovým pánem – dovedl pes rozeznat obě písmena.“

„Opravdu,“ dodal kapitán Hull, „to je velmi podivné. Ale tady jde o dvě písmena, o dvě zvláštní písmena, a ne o náhodně vybrané slovo. Ostatně onen

Negoro na psa zahrozil

pes, který zvonil u brány kláštera, aby dostal jídlo určené pro hladové poutníky, nebo jiný, který střídavě se svým psím kamarádem otáčel rožněm a odmítal vykonávat svou práci, nebyl-li právě na řadě, předčili Dinga v inteligenci vyhrazené pouze lidem. Stojíme tady před nezvratným faktem: ze všech písmen abecedy vybral Dingo jen dvě, S a V. Ostatní asi nezná. Z toho

musíme soudit, že z neznámého nám důvodu je jeho pozornost vábena právě k těmto dvěma písmenům.“

„Ach pane kapitáne,“ zvolal plavčík, „kdyby tak Dingo mohl mluvit…! Snad by nám řekl, co ta dvě písmena znamenají a proč cení na našeho kuchaře zuby!“

„A jaké zuby!“ odpověděl kapitán Hull ve chvíli, kdy Dingo právě otevřel tlamu a ukázal své strašné špičáky.

KAPITOLA VI

VELRYBA V DOHLEDU

Je pochopitelné, že tato zvláštní příhoda byla nejednou předmětem hovorů na zádi *Poutníka* mezi paní Weldonovou, kapitánem Hullem a mladým plavčíkem. Zvláště Dick Sand pociťoval vůči Negorovi pudovou nedůvěru, ačkoli kuchařovo chování nedávalo jinak žádnou příčinu k výtkám.

Na přídi se o tom hovořilo také, ale nebyly z toho vyvozovány tytéž důsledky. Mezi posádkou byl Dingo pokládán za psa, který umí číst a možná i psát lépe než leckterý námořník na palubě. A jestliže pes nemluví, má asi k svému mlčení vážné důvody.

„Ale jednoho krásného dne," prohlásil kormidelník Bolton, „přijde se nás ten pes zeptat, kam plujeme a nefouká-li severoseverozápadní vítr. A my mu budeme musit odpovědět."

„Však jsou zvířata, která mluví," připomněl jiný námořník. „Kavky a papoušci. Proč by to tedy nedokázal pes, kdyby měl k tomu chuť? Vždyť je jistě obtížnější mluvit zobákem než tlamou."

„Bezpochyby," odpověděl lodní mistr Howik. „Ale nikdo to ještě neviděl."

Námořníci by byli bývali asi překvapeni, kdyby jim byl někdo řekl, že jistý dánský učenec měl psa, který vyslovoval zřetelně asi dvacet slov. Ale je velký rozdíl mezi pronášením slov a chápáním jejich významu. A jestliže měl onen pes uspořádány hlasivky tak, že mohl vydávat článkované zvuky, nechápal jistě smysl slov stejně, jako jej nechápou kavky, papoušci a sojky. Věta je pro zvířata jen jakýmsi zpěvem nebo mluveným křikem, který si vypůjčují z cizí mluvy, ale jehož smyslu nerozumějí.

Dingo se přesto stal na palubě hrdinou, avšak vůbec proto nezpyšněl. Kapitán Hull několikrát opakoval pokus. Před Dinga byly rozestaveny kostky s písmeny a to podivné zvíře pokaždé, aniž se zmýlilo, bez váhání vybralo písmena S a V, nechávajíc ostatní bez povšimnutí.

Tento pokus byl několikrát opakován i před bratrancem Benediktem, ale ten jako by se o něj nezajímal.

Jednoho dne však přece řekl:

„Takhle inteligentní nejsou jen psi! V tom se jim vyrovnají i jiná zvířata vedená pudem. Je známo, že krysy opouštějí loď, která se potápí, a že bobři předvídají stoupnutí vody, a proto předem zvyšují své hráze. A co Nikomedův, Scanderbegův a Oppienův[*] kůň? Tato zvířata zemřela bolem po smrti svých

[*] *Nikomedes byl král Bithynie v Malé Asii (270-250 před n. 1), Jiří Scanderbeg (1414 až 1467) byl albánský národní hrdina a Oppien byl řecký*

pánů. Osli mají výbornou paměť a mnoho zvířat, která mají čest patřit mezi živočichy, vyniká zase jiným způsobem. Neviděli jste snad nikdy neuvěřitelně vycvičené ptáky, kteří podle diktátu svých cvičitelů píší celá slova? Nebo papoušky, kteří dovedou lépe než nějaký účetní spočítat osoby v místnosti? Neexistoval snad papoušek, za kterého bylo zaplaceno sto dukátů ve zlatě, protože dovedl svému majiteli kardinálovi odříkat bez jediné chyby celé apoštolské vyznání víry? A není právem pyšný entomolog, vidí-li u prostého hmyzu takové znaky nejvyšší inteligence? A což mravenci, kteří by mohli poučit úředníky z největších měst, vodní pavouci, kteří si dělají potápěcí zvony, ačkoli nemají ponětí o mechanice, blechy, které tahají kočárky jako praví kočároví koně, cvičí jako vojáci a střílejí z děl lépe než dělostřelci z dělostřelecké školy ve West Pointu*? Ne, Dingo si nezaslouží tolik obdivu. A vyzná-li se tak v abecedě, je to zřejmě proto, že patří k onomu druhu psů, který nebyl v zoologii ještě zařazen, k druhu *Canis alphabeticus*† z Nového Zélandu.“

Přes tyto řeči závistivého entomologa si všichni Dinga stále vážili. Námořníci na přídi s ním dále zacházeli jako se zázrakem. Nezdálo se však, že by byl všeobecné nadšení nad psem sdílel i Negoro. Shledával ho možná až příliš inteligentním. Ať tomu bylo jakkoli, pes jevil vůči kuchaři stále stejnou podrážděnost a bylo by možná k lecčemus došlo, kdyby se jednak byl Dingo nedovedl bránit sám a jednak kdyby ho nebyla chránila přízeň celé posádky.

Negoro se psovi víc a více vyhýbal. Ale Dick Sand si všiml, že od příhody s písmeny se vzájemná nenávist mezi tím člověkem a psem ještě zvětšila. Bylo to vskutku nevysvětlitelné.

10. února počal znatelně slábnout severovýchodní vítr, který se až dosud zvedal po dlouhých a mrzutých dnech bezvětří, kdy *Poutník* stál na místě. Kapitán Hull mohl tedy doufat, že se směr vzdušných proudů změní. Snad dostane loď konečně vítr do plachet. Od vyplutí z aucklandského přístavu uplynulo teprve devatenáct dní. Zpoždění nebylo tak velké a s větrem v zádech mohl *Poutník*, který měl dobré plachty, ztracený čas lehce nahradit. Ale bylo nutno několik dní čekat, než se bríza stočí přímo k východu.

Tato část Tichého oceánu je většinou pustá. Neobjevovala se tu žádná loď. Této zeměpisné šířce se všechny lodi vyhýbají. A velrybářské lodi, které loví v jižních mořích, se ještě k obratníku nevracely. *Poutník* musil svá loviště opustit předčasně a nemohl doufat, že se zde setká s lodí sobě podobnou.

A transoceánské parníky, které udržují spojení Austrálie s Amerikou, po této rovnoběžce neplují, jak jsme už řekli.

Ale i když je moře opuštěné, neznamená to, že se každá část obzoru bedlivě nezkoumá. Lidem ne dost pozorným se moře zdá jednotvárné, avšak pro toho, kdo moři rozumí, je nekonečně rozmanité! I každá jeho nejmenší změna

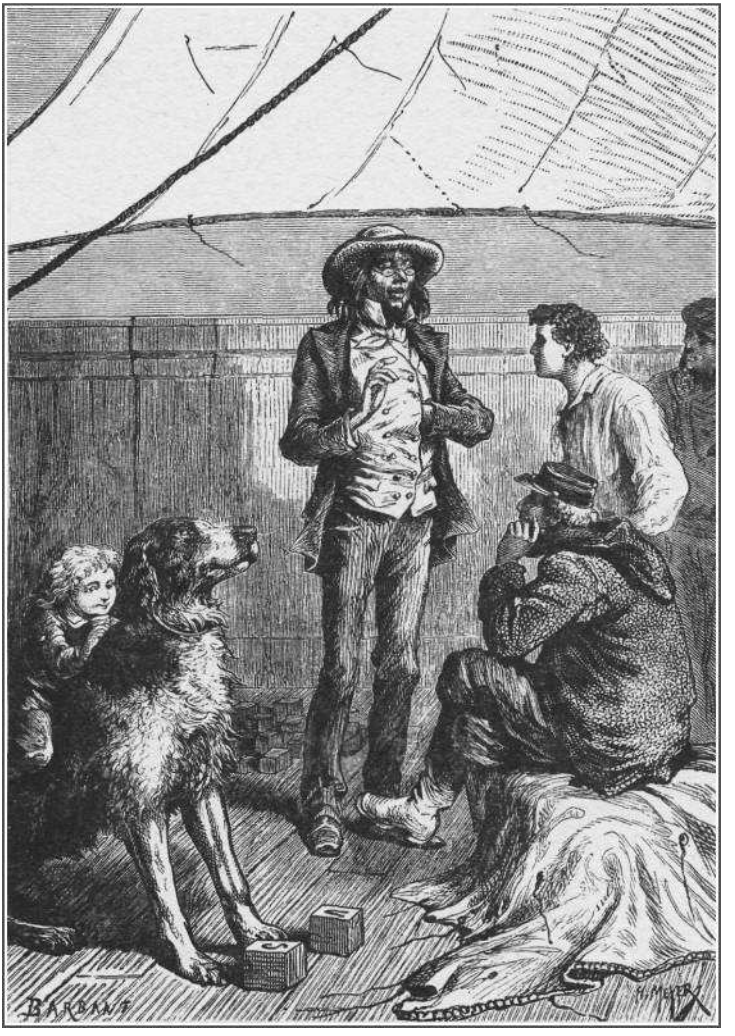
---

básník žijící ve 2. stol. n. 1.

* *Ve West Pointu ve Spojených státech je známá válečná škola.*

† *Pes abecední.*

okouzluje představivost těch, kdo mají smysl pro poezii oceánu. V moři se vlnící mořská tráva, útržky sargasových chaluh, jejichž jemné žebroví zpestřuje povrch vln, kus prkna záhadného původu, to všechno je plné tajemství. Před nekonečným prostorem není lidský duch ničím omezován.

„Takhle inteligentní nejsou jen psi!“

Fantazie tu má volné pole. Každá vodní částečka, která vypařováním a srážením neustále koluje mezi nebem a mořem, skrývá v sobě možná tajemství nějaké katastrofy. Nutno jen závidět těm, jejichž mysl dovede pronikat záhadami oceánu a jejichž duch se zdvihá od vodní hladiny až k nebeským výšinám.

Život se ostatně projevuje stejně pod hladinou jako nad ní. Cestující *Poutníka* mohli pozorovat, s jakou vytrvalostí hejna ptáků, prchajících před zimou v krutém podnebí pólu, pronásledují malé rybky. A Dick Sand, který i v tomto oboru jako v mnoha jiných byl žákem Jamese W. Weldona, prokázal mnohokrát neobyčejnou zručnost v zacházení s puškou a pistolí, když sestřelil s naprostou jistotou některého z těchto rychlých letců.

Někdy to byli bílí buřňáci a jindy zas jiné jejich druhy s křídly hnědě lemovanými. Častokrát míjela jejich loď hejna tučňáků, kteří se pohybují po zemi tak neohrabaně a směšně. Kapitán Hull přitom upozornil, že tučňáci používají svých neobratných nohou jako pravých ploutví, takže mohou pronásledovat i nejrychlejší ryby. Námořníci si je dokonce někdy pletou s tuňáky[*].

Ve velkých výškách brázdili vzduch velkými rozmachy křídel albatrosi s rozpětím až tří metrů, usedali často na hladinu, prohledávali ji dlouhými zobáky a hledali ve vodě potravu.

Všechny tyto výjevy poskytují stále se měnící podívanou, kterou by shledaly jednotvárnou jen duše neschopné vnímat půvaby přírody.

Toho dne se paní Weldonová procházela na zádi *Poutníka.* Náhle byla její pozornost upoutána zvláštním zjevem. Mořská voda dostala nečekaně rychle červenavou barvu. Vypadala jakoby zbarvená krví a toto nevysvětlitelné zabarvení se táhlo do nedozírna.

Dick Sand byl právě s malým Jackem u paní Weldonové.

„Vidíš, Dicku?“ otočila se paní Weldonová k plavčíkovi. „Není snad ta podivná barva moře způsobena mořskými rostlinami?“

„Ne, paní Weldonová,“ odpověděl Dick Sand. „Voda je zbarvena obrovským množstvím drobných korýšů, kterými se živí velcí mořští savci. Rybáři jim ne bez důvodu říkají »velrybí žrádlo«.“

„Korýši?“ divila se paní Weldonová. „Ale vždyť jsou tak malí, že bychom je mohli nazvat mořským hmyzem. Benedikt by byl možná okouzlen možností udělat si z nich sbírku.“

A zavolala:

„Benedikte!“

Bratranec Benedikt vyšel z kajuty takřka zároveň s kapitánem Hullem.

„Benedikte,“ zvolala paní Weldonová, „vidíš tu obrovskou červenou vrstvu na moři, která se prostírá do nedohledna?“

„Hleďme!“ řekl kapitán Hull. „To je velrybí žrádlo. Pane Benedikte, tady máte nádhernou příležitost studovat zajímavé korýše!“

„Co na tom?“ ptal se pohrdavě entomolog.

„Jakže? Co na tom?“ zvolal kapitán Hull. „Nemáte právo na takovou lhostejnost, pane profesore! Korýši tvoří jeden ze čtyř podkmenů členovců, a nemýlím-li se, jsou…“

„Co na tom?“ opakoval bratranec Benedikt, potřásaje hlavou.

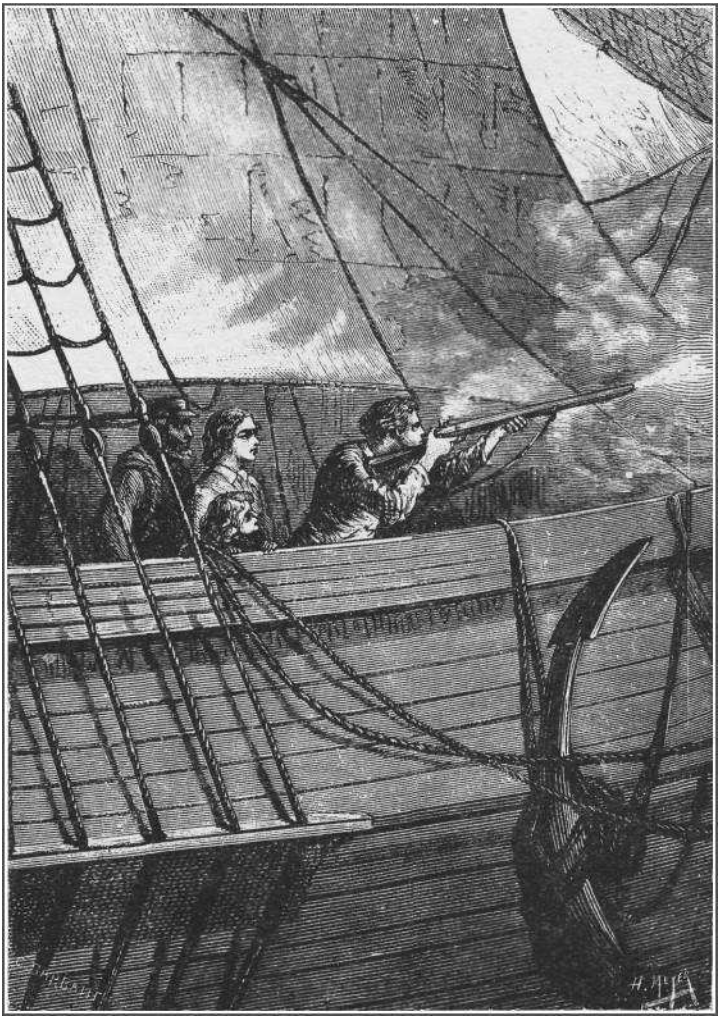
---

[*] *Tučňák je pták, kdežto tuňák je ryba.*

„Podívejme se! Zdá se mi, že jste jako entomolog dost zpupný!“

„Ano, jsem entomolog,“ odpověděl bratranec Benedikt, „ale specialista na hmyz. Na to, prosím, nezapomínejte, pane kapitáne!“

„Budiž, ti korýši vás tedy nezajímají,“ pokračoval kapitán Hull. „Kdybyste

Dick Sand prokázal neobyčejnou zručnost v zacházení s puškou

však měl velrybí žaludek, to by byla hostina! Když se my velrybáři v době lovu setkáme s takovouto vrstvou korýšů, máme sotva čas připravit si harpuny a lana. Víme totiž jistě, že kořist už není daleko.“

„Jak je možné, že tak malá zvířátka uživí takové obry?“ divil se Jack.

„Ale chlapče,“ odpověděl kapitán Hull, „není ze zrnek krupice, z mouky a

škrobu také výborná polévka? Příroda to už tak zařídila. Pluje-li velryba takovými rudými vodami, má už polévku připravenou. Stačí jí jen otevřít obrovskou tlamu. Tisíce drobných živočichů se nahrnou ke kosticím, které vyrůstají z patra velrybí tlamy a tvoří jakousi rybářskou síť; odtud se již nic nedostane ven a tak spousty ráčků zmizí v obrovském velrybím žaludku jako polévka při obědě v tvém.“

„To víš, Jacku,“ dodal Dick Sand, „paní velryba se nezdržuje a nepřebírá ráčky tak, jako si je přebíráš ty.“

„A musím dodat,“ řekl kapitán Hull, „že je-li ten obrovský labužník zaměstnán ráčky, je mnohem snazší dostat se k němu, aniž se vzbudí jeho nedůvěra. To je nejvhodnější okamžik k úspěšnému harpunování.“

V této chvíli se jako na dotvrzení kapitánových slov ozval výkřik jednoho z námořníků:

„Velryba vpředu po levém boku!“

Kapitán Hull se napřímil.

„Velryba?“ zvolal.

A hnán loveckou vášní, vrhl se na příď *Poutníka*.

Paní Weldonová, Jack, Dick Sand a Benedikt se hned vydali za ním.

Skutečně! Sedm kilometrů po větru prozrazovalo vlnění moře přítomnost obrovského savce, který plul rudými vodami. Velrybáři se nemohli mýlit.

Byla to však vzdálenost příliš velká, takže nebylo možno určit druh, ke kterému velryba patří. A velrybích druhů je mnoho.

Byla to snad obyčejná velryba grónská, vyhledávaná především severskými rybáři? Těmto kytovcům chybí hřbetní ploutev, ale zato mají mohutnou podkožní vrstvu tuku a dosahují délky až dvaceti pěti metrů. Průměrná délka je ovšem osmnáct metrů. Jediné z těchto zvířat naplní až sto sudů tukem.

Nebo to byl hrboun dlouhoploutvý, nazývaný také keporkak, který patří k rodu *Megaptera?* Tohle jméno mohlo snad alespoň vzbudit entomologovu úctu. Ploutve těchto kytovců jsou bílé a jejich délka se rovná téměř poloviční délce jejich těla, takže se podobají páru křídel. Tedy něco jako létající velryba.

Nebo byl snad v dohledu plejtvák, který má také hřbetní ploutev a vyrovná se délkou velrybě grónské? To bylo pravděpodobnější.

Kapitán Hull ani posádka se nemohli ještě vyslovit o tomto zvířeti, ale prohlíželi si je spíš s touhou než s obdivem.

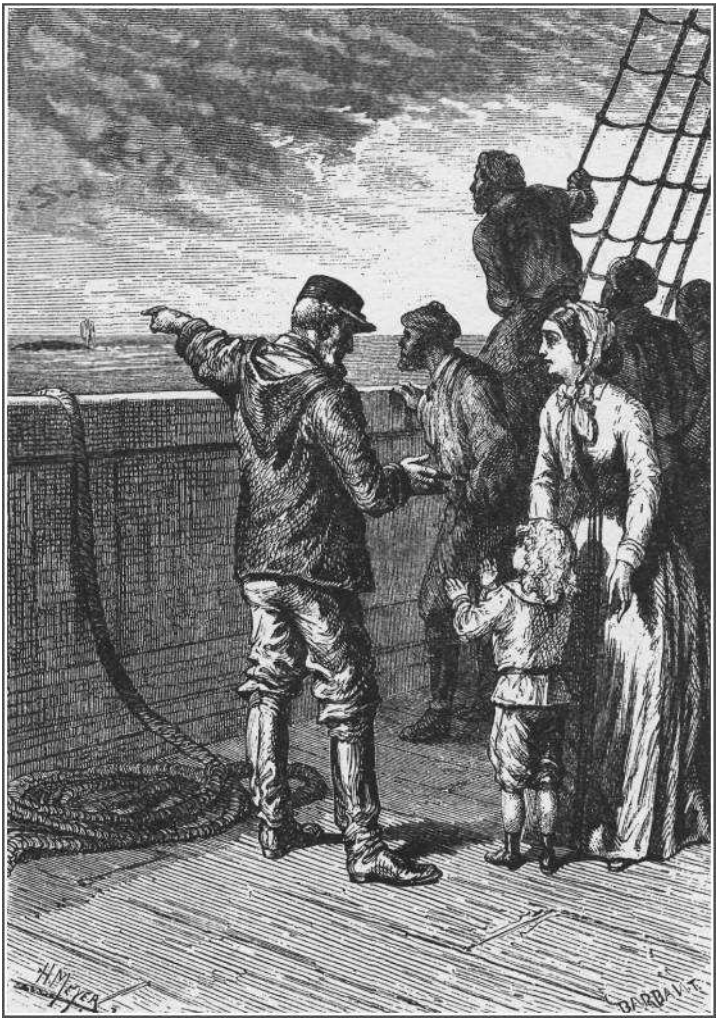
Je-li pravda, že octne-li se hodinář v místnosti s hodinami, je přepaden neodolatelnou touhou natáhnout je, pak velrybář v přítomnosti velryby je zachvácen naléhavou touhou zmocnit se jí. Lovci velkých zvířat jsou prý ještě vášnivější než lovci drobné zvěře. Čím je kořist větší, tím větší dychtivost budí. Co tedy musí pociťovat lovci slonů a velryb? A nezapomínejme přitom na zklamání, které způsobil posádce *Poutníka* návrat s poloprázdnou lodí!

Kapitán Hull se snažil rozpoznat zvíře, které se objevilo na širém moři. Na tuto vzdálenost nebylo ještě dobře vidět. Ale cvičené oko velrybáře se nemohlo mýlit v jistých podrobnostech ani na dálku.

Pozornost kapitána Hulla vábil především sloup vody a páry, který velryby

vystřikují a podle kterého lze určit druh.

„To není velryba grónská!“ zvolal kapitán Hull. „Ta by měla sloup vyšší, a ne tak silný. A kdyby mohl být zvuk unikajících par srovnán se zvukem vzdáleného dělového výstřelu, soudil bych, že to je druh zvaný hrboun

„Ach, ty chceš tu velrybu mít, chlapče?“

dlouhoploutvý. Ale není tomu tak. Poslouchám dobře a vím už, že to je zvuk docela jiný. Co si o tom myslíš ty, Dicku?“ zeptal se kapitán Hull, obraceje se k plavčíkovi.

„Myslím, pane kapitáne, že máme co dělat s plejtvákem,“ odpověděl Dick Sand. „Podívejte se, s jakou prudkostí vystřikuje vodní sloup. A nezdá se vám

také – a to by mi dalo za pravdu –, že je ve sloupu víc vody než páry? Nemýlím-li se, je právě tohle typickým znakem plejtváků.“

„Opravdu, Dicku,“ odpověděl kapitán Hull. „Už o tom nemůžeme pochybovat. Při povrchu rudých vod tu pluje opravdu plejtvák!“

„To je krásné!“ zvolal Jack.

„Ano, chlapče! A představ si, že to obrovské zvíře právě snídá a nemá ani tušení, že je pozorují velrybáři!“

„Řekl bych, že to je plejtvák nesmírně velký,“ podotkl Dick Sand.

„To jistě!“ potvrdil kapitán Hull, který se dostával do varu. „Odhaduji jeho délku nejméně na dvaadvacet metrů.“

„Dobrá,“ dodal palubní mistr. „K naplnění naší lodi by nám stačilo šest takových velkých velryb.“

„Ano, stačily by,“ potvrdil kapitán Hull, postoupiv na špičku přídě, aby lépe viděl.

„Kdybychom ulovili tuto velrybu, naplnili bychom v několika hodinách polovinu z dvou set sudů, které máme dosud prázdné,“ dodal palubní mistr.

„Ano… jistě… ano…,“ bručel si kapitán Hull.

„To je pravda,“ potvrdil Dick Sand. „Ale napadnout tak velké zvíře je někdy velmi obtížné.“

„Velmi obtížné, velmi obtížné,“ opakoval kapitán Hull. „Tyhle velryby mají strašné ocasy, k nimž není radno se přiblížit. Ani nejpevnější člun by neodolal dobře mířené ráně. Ale výtěžek stojí za námahu!“

„Co na tom?“ ozval se jeden z námořníků. „Taková velryba je nádherný úlovek!“

„A cenný!“ dodal jiný. „Bylo by škoda ji při setkání nepozdravil.“

Bylo jasné, že se námořníci při pohledu na velrybu rozohňují. Znamenala pro ně cenný náklad tuku, který teď plul ve vodě na dosah. Podle nich stačilo jen uložit ty sudy do podpalubí a doplnit jimi náklad *Poutníka*.

Někteří lodníci vylezli do lanoví přední hlavní plachty a vyráželi žádostivé výkřiky. Kapitán Hull už nemluvil, jen si kousal nehty. Před ním byl neobyčejně silný magnet, který k sobě táhl *Poutníka* i s celou posádkou.

„Mami, mami,“ zvolal Jack, „chtěl bych tu velrybu mít, abych viděl, jak vypadá!“

„Ach, ty chceš tu velrybu mít, chlapče? A proč ne, kamarádi?“ odpověděl kapitán Hull, podléhaje konečně svému tajnému přání. „Nemáme sice posádku úplnou, ale snad i my sami…“

„Ano, ano!“ zvolali jednohlasně námořníci.

„A nebylo by to poprvé, co bych dělal harpunáře,“ dodal kapitán Hull. „Uvidíte, dovedu-li ještě vrhnout harpunu!“

„Hurá! Hurá! Hurá!“ odpověděla posádka.

KAPITOLA VII

PŘÍPRAVY

Je pochopitelné, že pohled na nádherné zvíře vzbudil u posádky *Poutníka* takové vzrušení.

Velryba, která tu plula uprostřed rudých vod, byla obrovská. Bylo nesmírně svůdné ulovit ji a doplnit lodní zásoby. Mohou lovci zanedbat takovou příležitost?

Paní Weldonová však pokládala za svou povinnost zeptat se kapitána Hulla, nehrozí-li jemu i posádce nebezpečí při útoku na velrybu za těchto podmínek.

„Žádné, paní Weldonová," odpověděl kapitán Hull. „Už mnohokrát jsem musil lovit velrybu s jediným člunem a vždycky jsem ji ulovil. Opakuji, že nám nehrozí žádné nebezpečí, a proto ani vám."

Paní Weldonová se uklidnila a už nenaléhala.

Kapitán Hull vydal ihned příkazy k lovu. Ze zkušenosti věděl, že pronásledování této velryby je velmi obtížné, a proto chtěl být na vše připraven.

Největší potíž byla v tom, že posádka brig-goelety mohla dnes použít jen jednoho člunu, ačkoli měla mezi předním a zadním stěžněm šalupu a ještě tři velrybářské čluny, z nichž dva byly na kladkách při levém a pravém boku a třetí na zádi pod lodním štítem.

Obyčejně se při pronásledování kytovců používalo tří velrybářských člunů najednou. Ale víme už, že v lovecké sezóně byla posádka *Poutníka* zesílena o námořníky, kteří byli najati v přístavech na Novém Zélandě.

Za dnešní situace však měl *Poutník* na palubě jen pět námořníků, takže kapitán mohl obsadit jen jeden člun. Využít pomoci Toma a jeho druhů, kteří se ihned nabídli, nebylo možné. Velrybářský člun mohou řídit jen námořníci dobře vycvičení. Jediné nesprávné otočení kormidla nebo jediné nesprávné nasazení vesla by mohlo přivést velrybářský člun za útoku do nebezpečí.

Za druhé nechtěl kapitán Hull opustit svou loď, aniž na ní nechal alespoň jednoho muže z posádky, který by měl jeho plnou důvěru. Bylo nutno počítat se vším.

A protože byl kapitán nucen vzít na člun silné námořníky, musil svěřit péči o *Poutníka* Dicku Sandovi.

„Dicku," řekl mu, „zůstaneš za mé nepřítomnosti na palubě. Doufám ostatně, že nebudu pryč dlouho."

„Dobrá, pane kapitáne," odpověděl prostě plavčík.

Dick Sand by se byl rád lovu zúčastnil. Velmi ho to lákalo. Pochopil však, že paže dospělého muže jsou při lovu velryb užitečnější než jeho ruce a že

nahradit kapitána Hulla na palubě může jen on. Podrobil se tedy.

Posádku velrybářského člunu mělo tvořit pět mužů, i s palubním mistrem Howikem. Byla to vlastně celá posádka *Poutníka.* Čtyři námořníci měli jít k veslům a Howik se měl chopit veslového kormidla, kterým se velrybářské čluny řídí. Obyčejné kormidlo by nezaručovalo dostatečnou rychlost pohybu, a kdyby byla vyřazena postranní vesla, mohl by námořník, dobře ovládající kormidelní veslo, dostat člun z dosahu ran netvora.

Zbýval jen kapitán Hull. Ten si ponechal místo harpunáře a podle jeho vlastních slov to nebylo poprvé. On tedy měl vrhnout nejdříve harpunu, dozírat pak na odvíjení dlouhého lana, upevněného k člunu, a dorazit velrybu kopím, jakmile se zvíře objeví na hladině oceánu.

Velrybáři používají někdy při tomto lovu i střelných zbraní. Pomocí zvláštního malého děla, umístěného buď na zádi lodi, nebo na přídi člunu, vystřelují harpunu s dlouhým lanem, které je koncem připevněno, nebo výbušné střely, jež způsobují v těle zvířete hrozná zranění.

Poutník však zbraněmi tohoto druhu vyzbrojen nebyl. Jsou to zbraně velmi drahé a nesnadno ovladatelné. Lovci nemilují nové vymoženosti a dávají přednost prostým zbraním, kterými obratně vládnou: harpuně a kopí.

Podle tohoto obvyklého způsobu chtěl kapitán Hull napadnout bodnou zbraní i plejtváka, kterého spatřili sedm kilometrů před lodí.

Počasí bylo ostatně lovu příznivé. Klidné moře mohlo velrybářskému člunu manévr jen usnadnit. A až bude posádka zaměstnána na moři, popluje za ní *Poutník* v slábnoucím větru velmi pomalu.

Z pravého boku byl ihned spuštěn velrybářský člun a do něho usedli čtyři námořníci.

Howik jim podal dva velké oštěpy, které slouží jako harpuny, a dvě dlouhá kopí s ostrými hroty. K těmto útočným zbraním přidal pět kotoučů měkkých a pevných lan, třicet metrů dlouhých. Méně jich nemůže být, neboť velryba se často potápí hodně hluboko, takže ani všechna na sebe navázaná lana ještě nestačí „poptávce“.

Všechno lovecké nářadí bylo pečlivě složeno na přídi člunu.

Howik se čtyřmi námořníky čekal už jen na příkaz k odvázání lana.

Na přídi velrybářského člunu zbývalo jediné místo a to měl zaujmout kapitán Hull.

Je samozřejmé, že posádka *Poutníka,* dříve než opustila palubu, postarala se o to, aby loď zůstala v klidu. Ráhna byla seřízena tak, aby plachty, rušíce se ve svém účinku, udržovaly loď téměř na místě.

Ve chvíli, kdy sestoupil do člunu, rozhlédl se kapitán Hull naposled po své lodi. Přesvědčil se, že je vše v pořádku, tažná lana dobře uvázána a plachty správně natočeny. Poněvadž nechával plavčíka na palubě možná na několik hodin, přál si zcela správně, aby Dick Sand nemusil s lodí nic dělat.

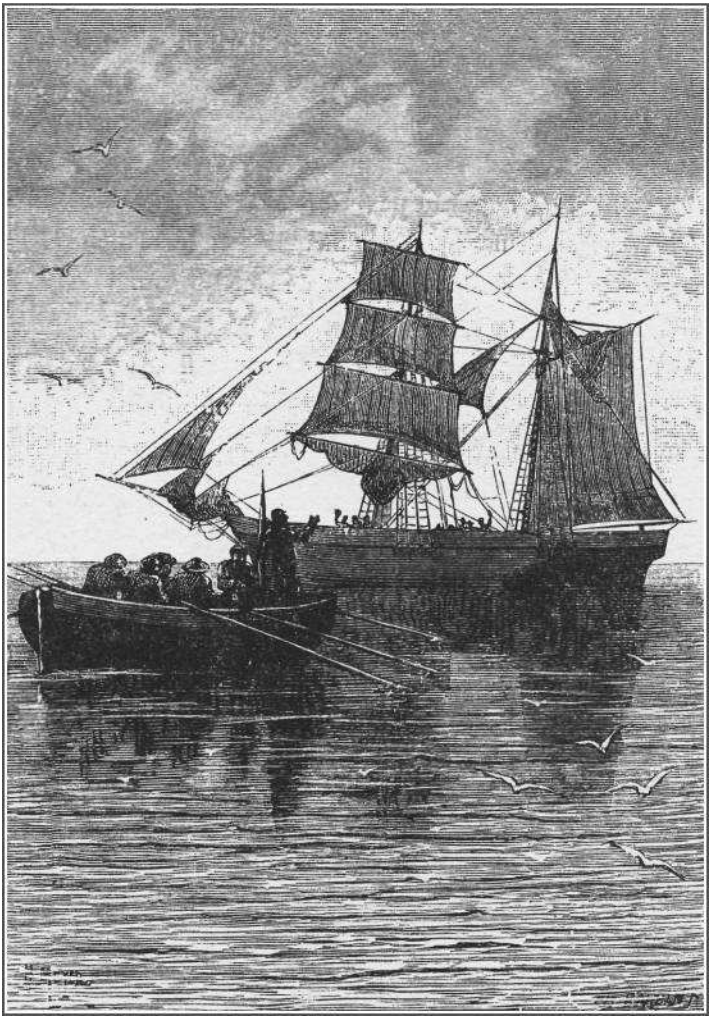
Před odplutím mu dal kapitán Hull ještě poslední rozkazy.

„Dicku,“ řekl, „nechávám tě tu samotného. Dávej na vše pozor! Budeš-li nezbytně musit uvést loď do pohybu – kdybychom se při pronásledování

velryby dostali příliš daleko –, pomůže ti vydatně Tom a jeho přátelé. Ukážeš-li jim, co mají dělat, udělají to jistě dobře.“

„Ano, pane kapitáne,“ odpověděl starý Tom. „Dick s námi může počítat.“

„Jen dejte rozkaz!“ zvolal Bat. „Chceme být opravdu užiteční!“

„Dávej dobrý pozor, Dicku!“ volal kapitán Hull

„Za co mám zatáhnout?“ ptal se Herkules, vyhrnuje si široké rukávy kabátu.

„Zatím za nic,“ smál se Dick Sand.

„Jsem připraven,“ dodal obr.

„Dicku,“ pokračoval kapitán Hull, „je krásné počasí. Vítr se utišil. Nic

nenasvědčuje tomu, že zesílí. Ať se však stane cokoli, nespouštěj člun na vodu a neopouštěj loď!“

„Rozumím.“

„Bude-li musit *Poutník* přijet za námi, dám ti znamení vlajkou na konci bidla.“

„Buďte klidný, pane kapitáne! Nespustím člun z očí,“ odpověděl Dick Sand.

„Dobrá, chlapče,“ pokračoval kapitán Hull. „Jen odvahu a chladnokrevnost! Jsi teď zástupcem kapitána. Dělej čest své hodnosti! Nikdo v tvém věku takové hodnosti dosud nedosáhl.“

Dick Sand neodpověděl. Zrudl jen a usmál se. Kapitán Hull pochopil jeho zardění i jeho úsměv.

„Statečný chlapec,“ zabručel si. „Skromnost a dobrá nálada. To je opravdu celý on.“

Z těchto důrazných připomínek bylo jasné, že ačkoli nehrozilo žádné nebezpečí, kapitán Hull neopouštěl svou loď rád, i když to bylo jen na několik hodin. Ale neodolatelná lovecká vášeň a především zuřivá touha doplnit lodní zásoby tuku i snaha splnit závazek, který sjednal ve Valparaisu James W. Weldon, to vše nutilo kapitána k tomu, aby se pokusil o štěstí. Ostatně krásné moře se k pronásledování velryby přímo nabízelo. Ani kapitán, ani jeho posádka nemohli takovému svodu odolat. Tím také lovecká výprava vyvrcholí a tento důvod ležel kapitánu Hullovi na srdci nejvíce.

Kapitán zamířil k žebříku.

„Dobrý lov!“ zvolala za ním paní Weldonová.

„Děkuji, paní Weldonová.“

„Prosím vás, neubližujte moc té ubohé velrybě!“ zvolal malý Jack.

„Ne, chlapče,“ odpověděl kapitán Hull.

„Zacházejte s ní šetrně, pane kapitáne!“

„Ano, v rukavičkách, Jacku!“

„Někdy se na zádech těchto velkých savců vyskytují dosti vzácné druhy hmyzu,“ podotkl bratranec Benedikt.

„Tak tedy, pane Benedikte, budete mít právo sebrat si jej,“ odpověděl se smíchem kapitán Hull. „Jen počkejte, až bude naše velryba po boku *Poutníka.*“

Pak se obrátil k Tomovi:

„Tome, počítám s vámi i s vašimi soudruhy, že nám pomůžete při čtvrcení velryby, až bude připoutána k lodnímu trupu. A to nebude dlouho trvat.“

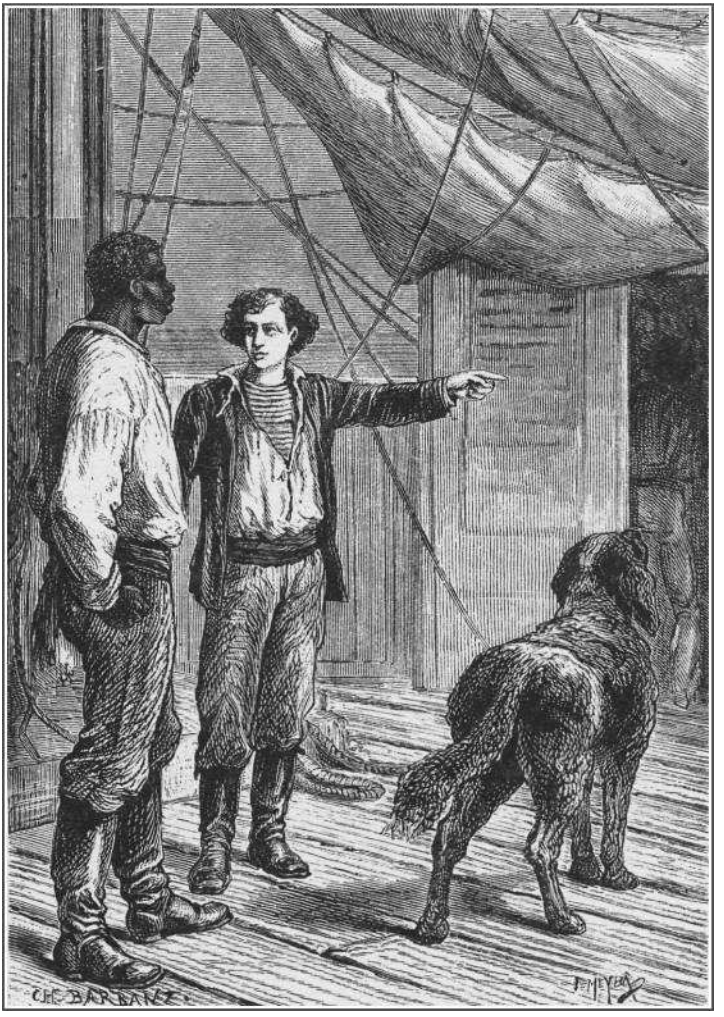
„Jsme připraveni, pane kapitáne,“ odpověděl starý černoch.

„Dobrá,“ řekl kapitán Hull. „Dicku, ti chlapci ti pomohou připravit prázdné bečky. Ať je za naší nepřítomnosti vynesou na palubu, aby pak šla práce rychle od ruky.“

„Provedeme to, pane kapitáne!“

Těm, kdož to neznají, je nutno vysvětlit, že mrtvá velryba musí být přivlečena k lodi a dobře připoutána k pravému boku. Pak se na záda

obrovského kytovce spustí námořníci obutí do bot s noži v podrážkách a rozřežou jej postupně v dlouhé pruhy od hlavy k ocasu. Tyto pruhy pak přeřežou na kusy půl metru dlouhé a ty dále ještě na kousky, které potom naloží do beček a odnesou do podpalubí.

„Budu ho hlídat," odpověděl prostě Herkules

Když je lov ukončen, snaží se velrybářská loď co nejdřív někde přistat, aby všechny práce dokončila. Posádka vystoupí na zem a tam roztaví velrybí tuk, který působením tepla uvolní svou užitečnou součást – velrybí olej[*].

[*] *Tavením ztrácí tuk asi třetinu své váhy. (Pozn. aut.)*

Dnes ovšem nemohl kapitán Hull pomýšlet na to, aby se vrátil zpátky a na pevnině práci dokončil. Počítal s tím, že doplněný tuk „vyškvaří“ až ve Valparaisu. Poněvadž vítr se už brzy musil obrátit k východu, kapitán doufal, že dosáhne amerických břehů nejpozději za dvacet dní, a tuto dobu nesmějí ohrozit ani výsledky dnešního lovu.

Nastala chvíle, kdy měli vyplout. Dříve než se *Poutník* zastavil, přiblížil se trochu k místu, na němž tryskající sloup par a vody prozrazoval přítomnost velryby.

Plula stále uprostřed rudého pole korýšů, otvírajíc automaticky obrovskou tlamu a polykajíc při každém hltu statisíce těchto zvířátek.

Podle úsudku znalců na palubě nehrozilo žádné nebezpečí, že by se pokusila o útěk. Byla to nepochybně velryba, které velrybáři říkají velryba „bojovná“.

Kapitán Hull překročil pažení a sestoupil po provazovém žebříku na příď člunu.

Paní Weldonová, Jack, bratranec Benedikt, Tom a jeho přátelé naposled popřáli kapitánovi dobrý lov.

I Dingo se postavil na zadní nohy a zdvihl hlavu nad pažení, jako by také chtěl dát posádce sbohem.

Pak se všichni odebrali na příď, aby jim neunikla ani jediná zajímavá podrobnost lovu.

Velrybářský člun odrazil, a hnán čtyřmi mocně zabírajícími vesly, počal se od *Poutníka* vzdalovat.

„Dávej dobrý pozor, Dicku, dávej dobrý pozor!“ volal naposled kapitán Hull na plavčíka.

„Spolehněte se na mne, pane kapitáne!“

„Jedním okem pozoruj loď, druhým člun, chlapče! Nezapomínej na to!“

„Udělám to, pane kapitáne!“ odpověděl Dick Sand, který popošel k zábradlí.

Lehký člun už byl několik desítek metrů od lodi. Kapitán Hull stál na přídi, a protože už ho nemohlo být slyšet, dával poslední příkazy výraznými gesty.

V této chvíli Dingo, který se stále ještě opíral předními tlapami o pažení, zavyl tak žalostně, že by to bylo na trochu pověrčivé lidi jistě nepříjemně zapůsobilo.

Paní Weldonová se při tom zavytí zachvěla.

„Dingo!“ zvolala. „Dingo! Takhle povzbuzuješ své přátele? Zaštěkej hezky jasně! Hezky vesele!“

Pes však nezaštěkal. Spustil se na všechny čtyři, odplazil se pomalu k paní Weldonové a olízl jí oddaně ruku.

„Ani nevrtí ohonem,“ zabručel starý Tom polohlasně. „To je špatné znamení! Špatné znamení!“

Ale Dingo se náhle napřímil a zuřivě zaštěkal.

Paní Weldonová se obrátila.

Z kuchyně právě vyšel Negoro a zamířil na příď, chtěje se zřejmě také

podívat na manévr velrybářského člunu.

Dingo se vrhl ke kuchaři, zmítán zběsilou a nepochopitelnou zuřivostí.

Negoro popadl sochor a postavil se do střehu.

Pes se mu chtěl vrhnout na hrdlo.

„Sem, Dingo, sem!“ zvolal Dick Sand, který opustil na chvíli své pozorovatelské místo a běžel na příď.

Také paní Weldonová se snažila psa uklidnit.

Dingo poslechl jen nerad a vrátil se s temným vrčením k plavčíkovi.

Negoro neřekl ani slovo, ale na okamžik zbledl. Odhodil sochor a vrátil se do své kajuty.

„Herkule,“ řekl Dick Sand, „pověřuji vás zvláštním úkolem: hlídejte dobře toho člověka!“

„Budu ho hlídat,“ odpověděl prostě Herkules a sevřel obě pěsti na znamení souhlasu.

Paní Weldonová a Dick Sand se obrátili znovu k velrybářskému člunu, který byl čtyřmi vesly rychle unášen kupředu.

Jevil se na moři už jen jako bod.

KAPITOLA VIII

VELRYBA

Kapitán Hull nenechával jako zkušený velrybář nic náhodě. Ulovit velrybu je věc nesnadná. Žádné opatření se nesmí zanedbat a v tomto případě také zanedbáno nebylo.

Kapitán Hull manévroval především tak, aby se přiblížil k velrybě proti větru a aby ani jediný zvuk neprozradil blížící se člun.

Howik řídil člun velkým obloukem podél zarudlé vrstvy, v níž velryba plula. Chtěl ji obeplout.

Palubní mistr, který tento manévr prováděl, byl chladnokrevný námořník a kapitán Hull mu plně důvěřoval. Nemusil se bát, že by Howik zaváhal nebo byl nepozorný.

„Pozor při řízení člunu, Howiku!“ řekl mu jen. „Pokusíme se velrybu překvapit. Neprozraďme se dříve, dokud nebudeme na dosah harpunou.“

„Rozumím, pane kapitáne,“ odpověděl palubní mistr. „Obepluji okraj rudé vody tak, abychom se drželi stále proti větru.“

„Dobře,“ souhlasil kapitán Hull. „A co nejméně hluku při veslování, chlapci!“

Vesla obalená pečlivě rohožemi zabírala úplně liše.

Palubní mistr řídil člun tak obratně, že už doplul k široké vrstvě korýšů. Vesla na pravém boku se ještě nořila do průzračné zelené vody, kdežto vesla na levém boku rozvlnila už narudlou vodu, která z nich stékala jako kapky krve.

„Voda a víno,“ řekl jeden z námořníků.

„Ano,“ odpověděl kapitán Hull. „Ale voda, kterou nelze pít, a víno, které nelze spolknout. A teď, chlapci, nemluvit a opřít se do vesel!“

Velrybářský člun, řízený palubním mistrem, klouzal tiše po hladině této polomastné vody, jako by plul po vrstvě oleje.

Velryba se nedívala. Zřejmě dosud nespatřila plavidlo, jež kolem ní opisovalo kruh.

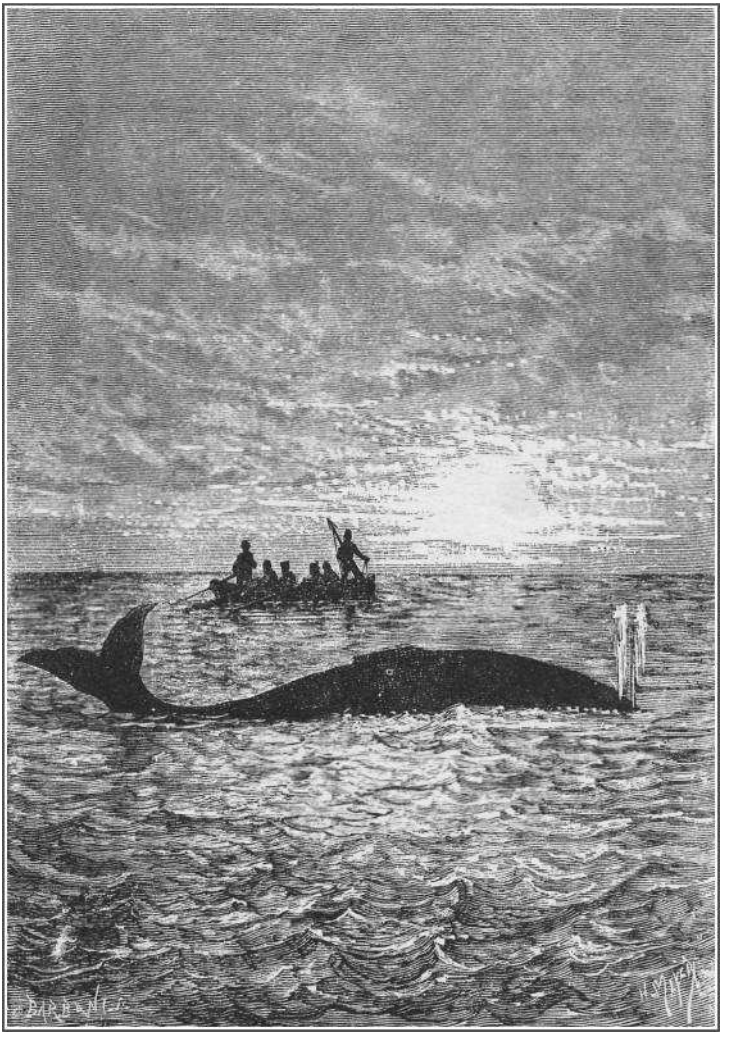
Kapitán Hull se tímto kruhem vzdaloval od *Poutníka*, který se stále zmenšoval.

Je zajímavé, jakou rychlostí se věci na moři zmenšují. Vypadají, jako bychom je pozorovali obráceným dalekohledem. Tento optický klam vyplývá z toho, že na širém moři chybí jakýkoli srovnávací bod. Tak tomu bylo i s *Poutníkem*, který se vůčihledě zmenšoval a brzy se zdál mnohem dál, než ve skutečnosti byl.

Půl hodiny po odplutí byl kapitán Hull se svými soudruhy přesně po větru

od velryby, která se octla mezi lodí a člunem.

V této chvíli už bylo nutné přiblížit se k ní co nejtišeji. Nebylo nemožné dostat se ke zvířeti z boku a harpunovat je z vhodné vzdálenosti dříve, než to velryba zpozoruje.

Na přídi stál kapitán Hull

„Veslujte pomaleji, chlapci!“ řekl kapitán Hull tiše.

„Zdá se mi,“ prohlásil Howik, „že ta ryba něco větří. Oddechuje mnohem slaběji než před chvílí.“

„Ticho! Ticho!“ opakoval kapitán Hull.

Po pěti minutách byl velrybářský člun asi sto osmdesát metrů od velryby.

Palubní mistr stál na zádi a řídil člun tak, aby se k velrybě přiblížil z levého boku; dával však velmi dobrý pozor, aby se nedostali na dosah jejího obrovského ocasu, jehož jediný úder by mohl člun rozbít.

Na přídi stál kapitán Hull trochu rozkročen, aby snáze udržel rovnováhu, a držel v ruce harpunu; chtěl zasadit zvířeti první ránu. Všichni se spoléhali na jeho obratnost, s kterou zabodne harpunu do obrovského těla vyčnívajícího nad vodu. U kapitána byl v soudku připraven první z pěti kotoučů lana, připevněný pevně k harpuně; postupně k němu měla být přivázána čtyři další lana, kdyby se velryba potopila hodně hluboko.

„Připraveni, hoši?“ ptal se šeptem kapitán Hull.

„Ano,“ odpověděl Howik a sevřel pevně své veslo v širokých dlaních.

„Kupředu! Kupředu!“

Palubní mistr uposlechl rozkazu a člun se dostal na tři metry k velrybě.

Ta se ani nepohnula. Zdálo se, že spí. Velryby překvapené ve spánku bývají snadnější kořistí a častokrát se stává, že už první rána je smrtelně zraní.

Ta její nehybnost je podivná! pomyslil si kapitán Hull. Ta taškářka přece nemůže spát. Nebo snad… Něco v tom jistě je!

Stejná myšlenka napadla i palubního mistra, který se snažil zahlédnout druhý bok zvířete.

Nebyl však čas na úvahy. Bylo nutno útočit.

Kapitán Hull sevřel harpunu uprostřed rukojeti, několikrát ji vyvážil, aby si zajistil přesnost rány, a namířil na bok velryby. Pak plnou silou harpunu vrhl. „Zpátky! Zpátky!“ vykřikl ihned.

Námořníci se vzepřeli do vesel a rychle s člunem ucouvli, aby se dostali do bezpečí před ranami velrybího ocasu.

Ale V této chvíli výkřik palubního mistra rázem vysvětlil, proč velryba tak dlouho a nezvykle nehybně ležela na mořské hladině.

„Velrybí mládě!“ vykřikl.

Opravdu! Když byla velryba zasažena harpunou, obrátila se téměř na bok a odkryla tak mládě, které právě kojila.

Kapitán Hull dobře věděl, že tato okolnost lov velryby velmi ztíží. Matka se bude bránit jistě mnohem zuřivěji za sebe i za své „maličké“, pokud lze použít tohoto označení u zvířete, které je šest metrů dlouhé.

Ale přes všechny obavy posádky se velryba nevrhla ihned na člun a lovci se nemusili dát na útěk a rychle přeříznout lano spojené s harpunou. Naopak. Jak se většinou stává, potopila se velryba i s mládětem šikmo pod hladinu. Pak se obrovským skokem vymrštila a počala úžasnou rychlostí plout při hladině.

Avšak ještě než se poprvé potopila, kapitán Hull a palubní mistr, kteří oba stáli, měli čas celou si ji prohlédnout a odhadnout její skutečnou cenu.

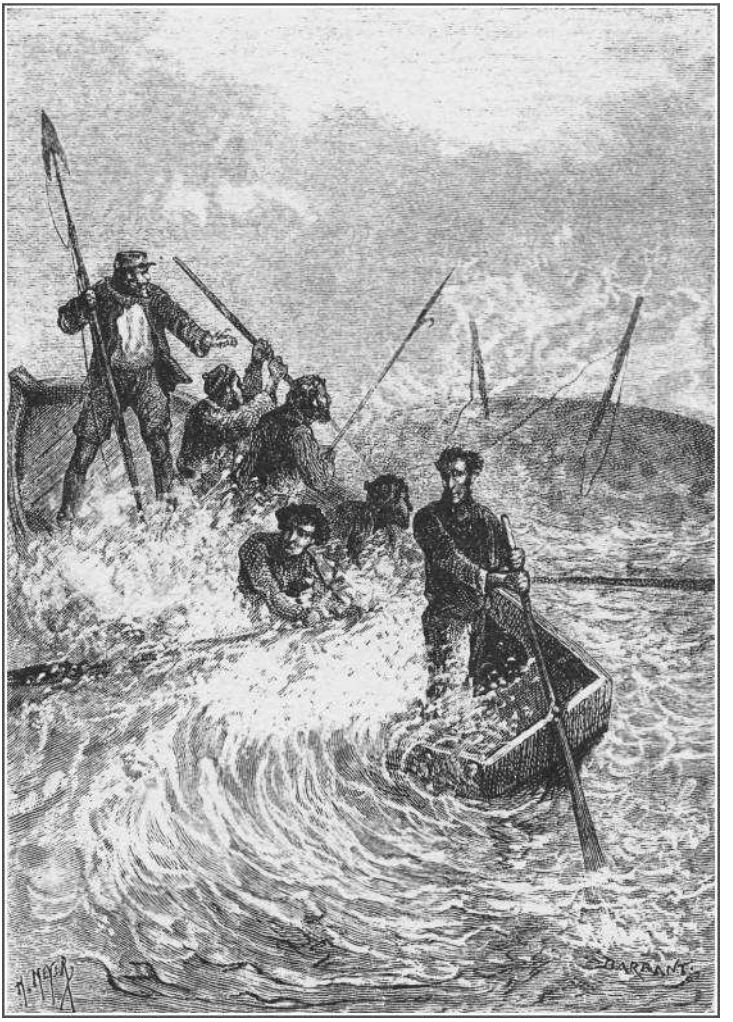
Byla to opravdu velryba největších rozměrů. Od hlavy k ocasu měřila aspoň dvacet pět metrů. Její hnědožlutá kůže byla poseta četnými tmavohnědými skvrnami.

Bylo by opravdu škoda, kdyby po prvním šťastném útoku byli nuceni vzdát

se tak cenné kořisti.

Pronásledování, či spíše vlečení začalo. Velrybářský člun letěl se zdviženými vesly jako šíp po hřebenech vln.

Howik jej však stále ovládal i přes jeho rychlé a hrozné výkyvy.

Člun se málem překotil

Kapitán Hull s očima na kořisti neustále opakoval svou věčnou písničku:

„Dávej dobrý pozor, Howiku! Dávej dobrý pozor!“

Mohl si být ostatně jist, že palubní mistr ani na vteřinu nezakolísá.

Protože však člun přece jen neplul tak rychle jako velryba, rozvíjelo se lano přivázané k harpuně tak prudce, že byla obava, aby se třením o pažení člunu

nevznítilo. Kapitán Hull dbal na to, aby bylo lano mokré, a proto soudek, v němž bylo lano uloženo, naplnil vodou.

Zatím se nezdálo, že by se velryba chtěla zastavit nebo zpomalit svůj útěk. Ke konci prvního lana bylo navázáno druhé a rozvíjelo se stejnou rychlostí.

Po pěti minutách musilo být připojeno třetí lano a také zmizelo v hlubinách.

Velryba se stále nezastavovala. Harpuna zřejmě nevnikla do žádné důležité části těla. Naopak, podle většího sklonu lana bylo možné pozorovat, že zvíře, místo aby se vrátilo na hladinu, ponořovalo se do větší hloubky.

„K čertu!“ vykřikl kapitán Hull. „Ta taškářka nám sežere všech pět lan!“

„A odvleče nás hezky daleko od *Poutníka!“* dodal palubní mistr.

„Vždyť se přece musí vrátit na hladinu, aby se nadýchala!“ řekl kapitán Hull. „Není to ryba, a proto potřebuje svou dávku vzduchu jako každý savec.“

„Možná že zatajila dech, aby mohla lépe prchat,“ řekl se smíchem jeden z námořníků.

Lano se opravdu rozvíjelo stále stejně rychle.

Po třetím kotouči bylo nutno navázat čtvrtý, což už námořníky trochu znepokojilo, protože se báli o svůj podíl na kořisti.

„K čertu! K čertu!“ bručel kapitán Hull. „Tohle jsem nikdy neviděl. Ďábelská velryba!“

Konečně musilo být vytaženo páté lano a bylo už z poloviny rozvinuto, když se počalo odvíjet volněji.

„Dobrá, dobrá!“ zvolal kapitán Hull. „Lano už je napjato méně. Velryba se začíná unavovat.“

V této chvíli byl *Poutník* více než devět kilometrů proti větru od člunu.

Kapitán Hull vztyčil vlajku na konci bidla a dal lodi znamení, aby se přiblížila.

Skoro v témž okamžiku spatřil, jak Dick Sand s pomocí Toma a jeho přátel stáčí ráhna, aby dostal plachty pod vítr.

Bríza však byla slabá a nestálá. Projevovala se jen krátkými poryvy. *Poutník* bude mít jistě co dělat, aby člun dohonil, bude-li jej moci vůbec dohonit.

Ale velryba se konečně podle očekávání vynořila na hladinu, aby se nadýchala; harpuna jí stále ještě vězela v boku. Na okamžik zůstala velryba bez pohnutí, jako by čekala na mládě, které při této zuřivé plavbě zůstalo pozadu.

Kapitán Hull nařídil veslovat, aby ji dohonili. Po chvíli byli zase u ní.

Dva námořníci odložili vesla a ozbrojili se stejně jako kapitán Hull dlouhými kopími, kterými měli zvíře dorazit.

Howik obratně manévroval a byl připraven rychle uniknout, kdyby se velryba náhle vrhla na člun.

„Pozor!“ vykřikl kapitán Hull. „Ani jedna rána nesmí jít vedle! Mířte dobře, chlapci! Připraven, Howiku?“

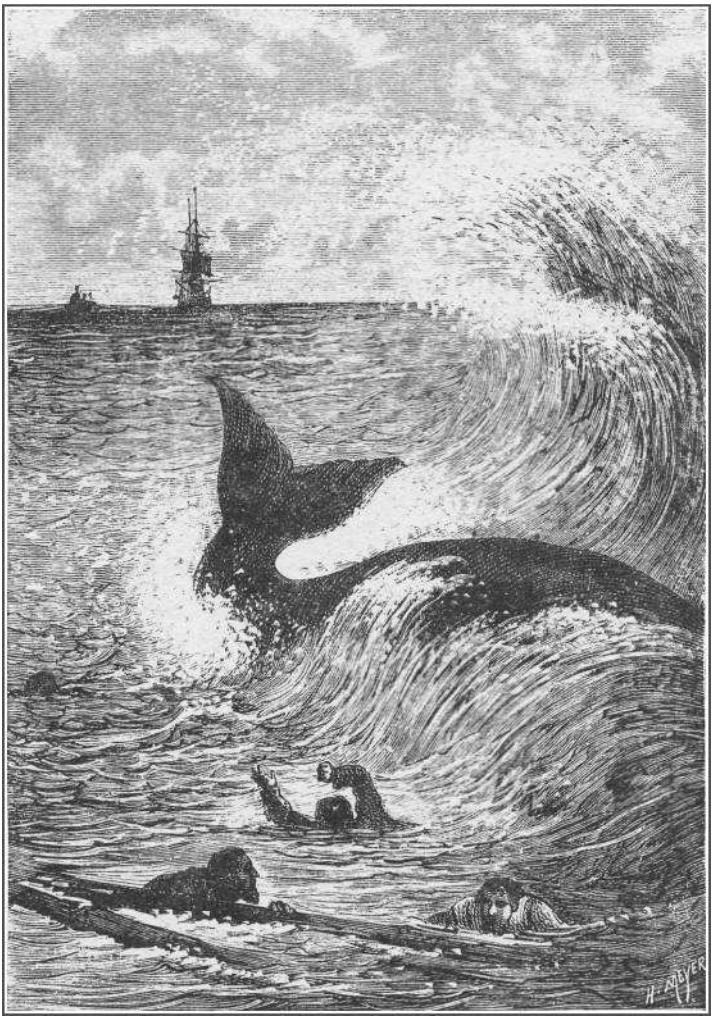
„Připraven!“ odpověděl palubní mistr. „Ale něco se mi nelíbí. To zvíře

napřed prchalo s takovou rychlostí a teď je nějak klidné!“

„To je pravda, Howiku! I mně je to podezřelé.“

„Dejme si pozor!“

„Ano, ale plujme vpřed!“

Velryba udeřila prudce ocasem do vzbouřených vod

Kapitán Hull se rozohňoval víc a víc.

Člun připlul ještě blíž. Velryba jen kroužila na místě. Mládě u ní už nebylo. Možná že je hledala.

Náhle mrskla ocasem a hned se octla o deset metrů dál.

Chtěla snad znovu prchat? Nastane zas to nekonečné pronásledování na

hladině?

„Pozor!“ zvolal kapitán Hull. „To zvíře se rozežene a vrhne se na nás! Uhni se, Howiku, uhni se!“

Velryba se skutečně stočila čelem proti člunu. Pak, tepajíc zuřivě vodu obrovskými ploutvemi, vyrazila kupředu.

Palubní mistr, který tento přímý útok očekával, vyhnul se tak obratně, že velryba projela podél člunu, aniž na něj narazila.

Kapitán Hull a dva námořníci jí přitom zasadili tři prudké rány kopími, snažíce se zasáhnout nějaký důležitý orgán.

Velryba se zastavila, vyrazila do velké výše dva sloupy vody smíšené s krví a vyskočila znovu proti člunu. Vypadala strašlivě.

Námořníci musili být zkušenými lovci, aby za těchto okolností neztratili hlavu. Howik se znovu obratně vyhnul útoku velryby, strhnuv člun stranou.

Tři nové rány, zasazené v pravý čas, způsobily zvířeti další tři zranění. Velryba však při útoku udeřila svým ohromným ocasem do vody tak prudce, že se vytvořila vlna, jako by se bylo moře náhle vzdulo.

Člun se málem překotil. Voda se přelila přes okraj a do poloviny jej zaplavila.

„Vědro! Vědro!“ vykřikl kapitán Hull.

Dva námořníci pustili vesla a počali rychle vodu z člunu vylévat. Kapitán zatím přeťal lano, které teď už bylo zbytečné.

Ne, bolestí rozzuřené zvíře již na útěk nepomýšlelo. Zaútočilo znovu; jeho smrtelný zápas bude jistě hrozný.

Potřetí se obrátila velryba čelem k člunu a vrhla se znovu na plavidlo.

Velrybářský člun však byl zpola naplněn vodou a nemohl se pohybovat tak lehce. Jak se za těchto okolností vyhnout hrozící srážce? Člun se nedal ovládat a tím spíš nemohl ani uniknout.

Ale i kdyby člun ujížděl seberychleji, zuřivá velryba by ho několika skoky vždy dostihla. Teď už nešlo lovcům o útok, nýbrž o útěk.

Kapitán Hull si tuto situaci plně uvědomil.

Třetímu útoku velryby nemohli už vůbec čelit. Jak se kytovec řítil kolem, narazil na člun hřbetní ploutví tak prudce, že Howik byl sražen z lávky.

Tři kopí, výkyvem člunu naneštěstí vyražená ze směru, minula se tentokrát cíle.

„Howiku! Howiku!“ křičel kapitán Hull, který se sám sotva držel na nohou.

„Tady!“ ozval se palubní mistr a vstal.

Zjistil však přitom, že jeho kormidelní veslo je v půli přeraženo.

„Druhé veslo!“ zvolal kapitán Hull.

„Hotovo!“ odpověděl Howik.

Vtom se objevil pod vodou jen několik decimetrů od člunu vír.

Objevilo se mládě. Velryba je spatřila a vrhla se k němu.

Za těchto okolností mohl boj nabýt ještě strašnějšího rázu. Velryba bude teď bojovat za dva.

Kapitán Hull vrhl pohled na *Poutníka*. Jeho ruka zamávala zuřivě bidlem s

vlajkou.

Co však mohl udělat Dick Sand kromě toho, co už udělal na první kapitánovo znamení? Plachty *Poutníka* byly vytaženy a vítr už je počal nadouvat. Naneštěstí neměla brig-goeleta šroub, který by její rychlost zvětšil. Spustit na moře člun a plout s černochy kapitánovi na pomoc, to by znamenalo jen značnou ztrátu času. A plavčík měl ostatně rozkaz neopouštět palubu, ať se děje cokoli. Dal tedy aspoň spustit ze závěsů zadní člun a vlekl jej pak za lodí, aby se do něho mohl podle potřeby kapitán s námořníky uchýlit.

V této chvíli zakryla velryba mládě svým tělem a připravila se znovu k útoku. Tentokrát se natočila tak, aby zasáhla člun přímo.

„Pozor, Howiku!“ zvolal naposled kapitán Hull.

Ale palubní mistr byl bezbranný. Místo dlouhého vesla, které mělo velký význam právě pro svou délku, držel v ruce jen veslo poměrně krátké.

Pokoušel se člun stočit.

Bylo to nemožné.

Námořníci pochopili, že jsou ztraceni. Všichni vstali a vyrazili strašný výkřik, který snad bylo slyšet až na *Poutníku.*

Vtom velryba mrskla ocasem a člun zasáhla zespodu strašná rána.

Plavidlo bylo neuvěřitelnou silou zdviženo do vzduchu a spadlo, rozraženo na tři kusy, zpět do vln rozbouřených skoky velryby.

Nešťastní námořníci však měli přes strašná zranění ještě sílu buď plavat, nebo se zavěsit na plovoucí trosky člunu.

To také udělal kapitán Hull, kterého spatřili na chvíli i z paluby, když pomáhal palubnímu mistrovi na trosky…

Ale velryba se v záchvatu největší zuřivosti obrátila, vymrštila se snad v posledním smrtelném zápasu a udeřila prudce ocasem do vzbouřených vod, v nichž ti nešťastníci ještě plavali.

Po několik vteřin bylo vidět jen vodní sloup, který se paprskovitě rozstřikoval do všech stran.

Když se po čtvrthodině vrhl Dick Sand s černochy do člunu a připlul na místo katastrofy, nebylo tam už živého tvora. Na hladině vody zrudlé krví zbylo jen několik trosek velrybářského člunu.

KAPITOLA IX

KAPITÁN SAND

První pocit, který ovládl cestující *Poutníka* při této strašné katastrofě, byla směs žalu a hrůzy. Všichni myslili jen na příšernou smrt kapitána Hulla a jeho pěti námořníků. Strašná scéna se odehrála skoro před jejich očima, aniž mohli pro záchranu lovců něco udělat. Nemohli ani přijít včas, aby zachránili posádku člunu, zraněné, ale ještě živé nešťastníky, a aby nastavili strašným ranám velryby boky *Poutníka*. Kapitán Hull a jeho lidé zmizeli navždy.

Když brig-goeleta připlula na místo neštěstí, padla zdrcená paní Weldonová na kolena. Přitiskla k sobě malého Jacka, který si s pláčem sedl vedle matky. Ubohé dítě pochopilo vše. Dick Sand, Nan, Tom a ostatní černoši stáli se skloněnými hlavami. Paní Weldonová se k nim obrátila:

„Nyní, přátelé, budeme potřebovat sílu a odvahu!“

Ano. Jejich situace byla teď nesmírně vážná.

Loď, na níž pluli, neměla už svého kapitána, který by jí velel, ani posádku, která by loď řídila. Byla uprostřed nesmírného Tichého oceánu, stovky kilometrů od země, vydána napospas větrům a vodám.

Jaký osud přivedl tu velrybu *Poutníku* do cesty? Jaký neblahý osud přiměl nešťastného kapitána Hulla, obvykle tak rozumného, aby vše riskoval pro doplnění lodních zásob? Byla to katastrofa, kterou nutno zařadit mezi nejneobvyklejší v historii všech velkých loveckých výprav; vždyť nebylo možno zachránit ani jediného muže z velrybářského člunu!

Ano, byl to strašný osud.

Na *Poutníku* teď nebyl opravdu ani jeden námořník.

Vlastně ano: Dick Sand. Ale to byl plavčík, patnáctiletý chlapec!

V něm teď měla loď kapitána, lodního mistra i námořníky, prostě celou posádku.

Na lodi byla i žena, matka se synem, a to situaci ještě více znesnadňovalo.

Bylo zde také několik černochů, jistě statečných, odvážných a pilných mužů, kteří byli ochotni poslouchat toho, kdo jim byl s to velet; neměli však vůbec ponětí o námořnickém řemesle.

Dick Sand stál nehybně se zkříženýma rukama a hleděl na místo, kde právě utonul kapitán Hull, jeho ochránce, k němuž cítil synovskou příchylnost. Jeho oči pak bloudily po obzoru, snažíce se objevit nějakou loď, kterou by požádal o pomoc a o přispění a které by mohl svěřit aspoň paní Weldonovou.

Sám by *Poutníka* zcela jistě neopustil, dokud by neudělal vše, aby přivedl loď do přístavu. Ale paní Weldonová a její synek musili být v bezpečí. Chtěl být bez obav o tyto dvě bytosti, kterým byl cele oddán.

Oceán byl pustý. Od okamžiku, kdy velryba zmizela, nic se na hladině neobjevilo. Kolem *Poutníka* bylo jen moře a nad ním obloha. Mladý plavčík velmi dobře věděl, že *Poutník* pluje mimo cesty obchodních lodí a že ostatní velrybářské lodi plují ještě daleko ve svých lovištích.

Bylo však nutno podívat se situaci tváří v tvář a vidět věci tak, jak jsou. To Dick Sand také udělal. Jaké rozhodnutí z toho vyvodil?

V této chvíli se objevil na palubě Negoro, který odtud po katastrofě odešel. Nikdo by byl nemohl říci, co ta tajemná bytost při strašném neštěstí pocítila. Mlčky pozoroval katastrofu a nehnul přitom ani brvou. Jeho zrak hltavě vnímal všechny podrobnosti. Kdo však by ho byl mohl v oné chvíli pozorovat, byl by býval udiven tím, že se mu v tváři nepohnul ani jediný sval.

Teď kráčel Negoro na záď, kde stál nehybně Dick Sand. Zastavil se tři kroky před plavčíkem.

„Chcete se mnou mluvit?“ ptal se ho Dick Sand.

„Chci mluvit s kapitánem, a není-li tu, tedy s Howikem,“ odpověděl chladně Negoro.

„Vždyť přece víte, že oba zahynuli!“

„A kdo tedy teď na palubě velí?“ ptal se velmi drze Negoro.

„Já,“ odpověděl bez váhání Dick Sand.

„Vy?“ řekl Negoro a pokrčil rameny. „Patnáctiletý kapitán?“

„Ano, patnáctiletý kapitán!“ odpověděl plavčík a postoupil k lodnímu kuchaři.

Ten ucouvl.

„Nezapomínejte na to!“ vmísila se do hovoru paní Weldonová. „Je tu jen jeden kapitán… kapitán Sand. A bylo by dobře, kdyby každý věděl, že si bude umět zjednat poslušnost!“

Negoro se uklonil, zabručel několik ironických slov, kterým nebylo rozumět, a vrátil se na své místo.

Dick Sand se už tedy zřejmě rozhodl.

Poněvadž bríza počala sílit, přeplula už brig-goeleta široké pásmo korýšů.

Dick Sand si prohlédl stav plachtoví. Jeho oči pak sklouzly na palubu. Uvědomil si strašnou odpovědnost, kterou mu budoucnost chystá. Bude musit mít sílu unést ji. Odvážil se pohlédnout do očí těm, kdož katastrofu na *Poutníku* přežili a kteří se teď na něho dívali. Četl v jejich očích, že se na ně může spolehnout, a řekl jim krátce, že i oni se mohou spolehnout na něho.

Dick Sand zpytoval se vší upřímností své svědomí.

Byl schopen upravit a seřídit plachtoví brig-goelety podle okolností a s pomocí Toma a jeho soudruhů. Jistě však ještě neměl všechny vědomosti nutné k výpočtu polohy lodi.

Za čtyři nebo za pět let by byl Dick Sand už dokonale znal krásné, ale obtížné námořnické řemeslo. Byl by dovedl používat sextantu, onoho přístroje, kterého denně používal kapitán Hull a kterým měřil výšku hvězd. Byl by uměl odečíst na chronometru čas greenwichského poledníku a vypočítat z hodinového úhlu zeměpisnou délku. Slunce by se bylo stalo jeho denním

poradcem. Měsíc a planety by mu byly říkaly: „Tvá loď je zde, na tomto místě oceánu!“ Obloha, na níž se planety pohybují jako ručičky dokonalých hodin a kterou žádná bouře nemůže narušit v absolutní přesnosti, byla by mu určovala čas a vzdálenosti. Astronomickým pozorováním by byl podobně jako kapitán Hull na kilometr přesně určil místo, kde *Poutník* právě pluje. Byl by si přesně stanovil ujetou dráhu i dráhu, kterou má plout.

Nyní však mohl kontrolovat plavbu jen přibližně lodním měřičem rychlosti, údajem kompasu a opravou výchylky způsobené proudem nebo větrem. A přesto neváhal.

Paní Weldonová pochopila, co se děje v statečném srdci mladého plavčíka.

„Děkuji, Dicku,“ řekla mu pevným hlasem. „Kapitán Hull už nežije. Jeho posádka zahynula s ním. Osud lodi je v tvých rukou. A ty zachráníš loď i všechny, kdo na ní jsou.“

„Ano, paní Weldonová,“ odpověděl Dick Sand. „Ano, pokusím se o to!“

„Tom a jeho kamarádi jsou stateční muži, můžeš se na ně plně spolehnout.“

„Vím to a udělám z nich námořníky. Budeme pracovat společně. Za krásného počasí to bude snadné. Za nepohody… nu, za nepohody budeme bojovat a zachráníme vás, paní Weldonová, i malého Jacka, prostě všechny! Ano, cítím, že to dokáži.“

„Můžeš nyní určit polohu *Poutníka*, Dicku?“ ptala se paní Weldonová.

„Snadno,“ odpověděl plavčík. „Stačí se podívat na lodní mapu, na kterou včera kapitán Hull zanesl naši polohu.“

„A dokážeš dát lodi správný směr?“

„Ano. Zamířím přídí k východu, přímo k americkému pobřeží, kde musíme přistat.“

„Jistě však chápeš, Dicku,“ pokračovala paní Weldonová, „že ta katastrofa může, a dokonce musí změnit naše původní plány. Nejde už o přistání *Poutníka* ve Valparaisu. Jeho cílem je nyní nejbližší přístav na americkém pobřeží.“

„Ano, paní Weldonová,“ odpověděl plavčík. „Nebojte se! Americký břeh se táhne hluboko k jihu, a tak ho nemůžeme minout.“

„A kde je?“ ptala se paní Weldonová.

„Tímto směrem!“ řekl Dick Sand a ukázal rukou východním směrem, který si ověřil kompasem.

„Nuže, Dicku, teď nezáleží na tom, přistaneme-li ve Valparaisu nebo na jiném místě pobřeží. Hlavní věc, že přistaneme.“

„A to uděláme, paní Weldonová. Vylodím vás na bezpečném místě,“ odpověděl pevně plavčík. „Ostatně nevzdávám se naděje, že až se přiblížíme k pobřeží, potkáme některou z lodí, které vykonávají pobřežní plavbu. Ach paní Weldonová, vítr se ustaluje jihovýchodním směrem! Kéž to tak vydrží! Měli bychom dobrou plavbu. Poplujeme s větrem v zádech a pod všemi plachtami, od hlavní plachty až po vnější kosatku.“

Dick Sand mluvil s důvěrou námořníka, který pod sebou cítí dobrou loď a který ji za všech okolností ovládá. Právě když chtěl odejít ke kormidlu a svolat

všechny soudruhy, aby vhodně natočili plachty, paní Weldonová mu připomněla, že by měl napřed zjistit polohu *Poutníka*.

To bylo nutno udělat především. Dick Sand rozložil v kapitánově kajutě mapu, na níž byla vyznačena včerejší poloha. Mohl tedy ukázat paní

Paní Weldonová se sklonila nad mapou

Weldonové, že brig-goeleta je na 43°35´ jižní šířky a na 164°13´ západní délky, protože v posledních čtyřiadvaceti hodinách téměř vůbec neplula.

Paní Weldonová se sklonila nad mapou. Prohlížela si hnědě vyznačenou pevninu vpravo od Tichého oceánu. Bylo to jihoamerické pobřeží, jež tvoří jakoby obrovskou přehradu mezi Tichým a Atlantským oceánem od mysu

Horn až k břehům Kolumbie. Když se tak dívala na mapu, kterou měla rozloženou před sebou a na níž viděla celý oceán, musilo ji napadnout, že bude snadné dopravit cestující *Poutníka* do vlasti. Je to představa, kterou má obvykle každý, kdo není obeznámen s měřítky, v nichž se námořní mapy zhotovují. Paní Weldonové se opravdu zdálo, že země musí být už v dohledu, jako byla v dohledu na tomto papíru.

Ale kdyby byl uprostřed této bílé stránky zobrazen v přesném měřítku *Poutník*, byl by menší než mikroskopický nálevník. Tento matematický bod bez měřitelných rozměrů by byl ztracen tak, jako byl ve skutečnosti ztracen v nesmírnosti oceánu *Poutník*.

Dick Sand nesdílel pocity paní Weldonové. Věděl, jak daleko je země, věděl, že k určení její vzdálenosti by nestačila ani sta kilometrů. Ale rozhodl se už; pod tlakem odpovědnosti se stal celým mužem.

Přišla chvíle činu. Bylo nutno využít severozápadní brízy, která stále sílila. Nepříznivý vítr ustoupil příznivému a několik obláčků roztroušených po nebi ve tvaru beránků slibovalo, že vítr nějakou dobu vydrží.

Dick Sand zavolal Toma a jeho soudruhy.

„Přátelé," řekl jim, „naše loď nemá jinou posádku kromě vás. Nemohu ji řídit bez vaší pomoci. Vy nejste námořníci, ale máte silné paže. Dejte je do služeb *Poutníka* a budeme jej moci řídit. Záchrana nás všech závisí na tom, jak to půjde na palubě."

„Dicku," odpověděl Tom, „já i moji kamarádi jsme teď vašimi námořníky. Dobré vůle máme dost. Dokážeme vše, co mohou dokázat muži pod vaším velením."

„Dobře řečeno, Tome," řekla paní Weldonová.

„Ano, dobře řečeno," pokračoval Dick Sand. „Musíme však být opatrní. Nechci přepínat plachty, abych neuváděl loď v nebezpečí. Méně rychlosti, ale více jistoty. Tak nám velí okolnosti. Ukážu vám, přátelé, co bude muset každý z vás dělat. Já zůstanu u kormidla, pokud mě únava nepřinutí je opustit. Občasný několikahodinový spánek mi postačí k načerpání nových sil. V těch několika hodinách mě však musí jeden z vás zastoupit. Vám, Tome, ukážu, jak se řídí loď podle kompasu. Není to těžké, a budete-li trochu pozorný, rychle se naučíte držet příď lodi ve správném směru."

„Kdy si jen budete přát, Dicku," odpověděl starý černoch.

„Nuže," pokračoval plavčík, „zůstaňte u mne za kormidlem až do večera. Přemůže-li mě únava, budete mě moci na několik hodin vystřídat."

„A já," ptal se Jack, „nebudu moci svému příteli Dickovi pomáhat?"

„Ale ano, chlapče," řekla paní Weldonová a sevřela Jacka do náruče. „Naučí tě kormidlovat a jsem si jista, že budeš-li u kormidla ty, budeme mít vždycky příznivý vítr."

„Jistě, jistě, maminko, slibuji ti to!" zvolal chlapec a zatleskal.

„Ano," usmál se Dick Sand. „Dobrý plavčík dovede příznivý vítr udržet. To je zkušenost starých námořníků."

Pak se obrátil k Tomovi a k ostatním černochům:

„Přátelé, nyní natočíme ráhna na vítr odzadu. Postačí, když uděláte to, co vám řeknu.“

„Rozkaz!“ odpověděl Tom. „Rozkaz, kapitáne Sande!“

KAPITOLA X

DALŠÍ ČTYŘI DNY

Dick Sand byl tedy kapitánem *Poutníka*. Bez meškání provedl nutná opatření, aby mohly být vytaženy všechny plachty.

Je přirozené, že cestující měli jedinou naději, naději na přistání v kterémkoli přístavu v Jižní Americe, i když to nebude ve Valparaisu. Dick Sand měl teď zjistit směr a rychlost *Poutníka* a vypočítat z toho průměr. K tomu potřeboval zakreslovat denně na mapu dráhu zjištěnou měřičem rychlosti a kompasem. Na palubě byl právě měřič rychlosti s číselníkem a s ukazovatelem, který udával velmi přesně rychlost lodi v určitém čase. Tento užitečný a snadno ovladatelný přístroj mohl lodi prokázat výtečné služby a černoši byli s to naučit se s ním pracovat.

Jedinou příčinou omylu mohly být mořské proudy. V boji proti těmto chybám však pouhý odhad nestačí. Jedině astronomická měření by dala přesné údaje. Ale na taková měření mladý plavčík ještě nestačil.

Dick Sand se nějakou dobu zabýval myšlenkou plout s *Poutníkem* k Novému Zélandu. Plavba by tam netrvala tak dlouho a plavčík by to byl udělal, kdyby se byl nepříznivý vítr neproměnil v příznivý. A tak bylo teď lepší zamířit k Americe.

Vítr se skoro úplně otočil a vanul se vzrůstající prudkostí od severozápadu. Bylo nutno toho využít a vykonat při něm co nejdelší kus cesty.

Dick Sand se tedy rozhodl vytáhnout všechny plachty.

Na brig-goeletě jsou na předním stěžni čtyři čtyřrohé plachty: na dolním ráhně přední hlavní plachta, nad ní na košovém ráhně košová plachta a na brámovém ráhně plachta brámová a vrcholová. Zadní stěžeň má naopak méně plachet. Na spodním ráhně má jen hlavní plachtu a nad ní plachtu šípovou.

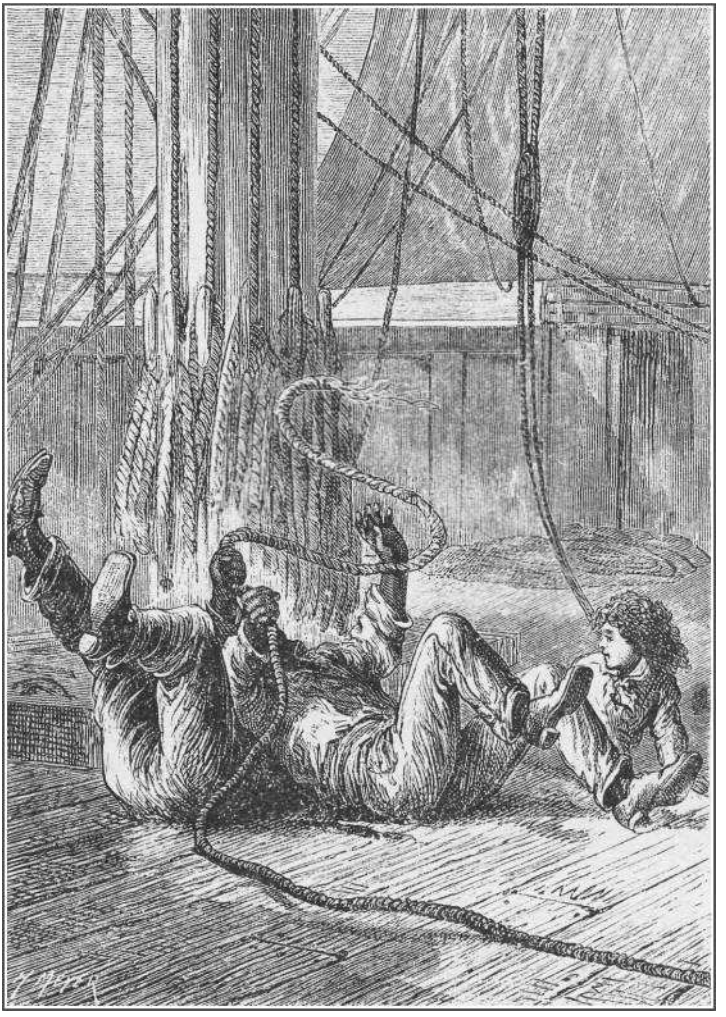
Mezi oběma stěžni mohly být na příčném vzpěrném ráhně napjaty ještě tři řady trojcípých plachet nad sebou.

Konečně na přídi na čelenu a na čelenové čnělce jsou ještě tři trojcípé kosatky.

Kosatky, hlavní plachta, šípová plachta a plachty na stěžňových lanech se ovládají snadno. Nejsou připevněny k ráhnům lany, která se musí napřed uvolnit, a mohou být vytaženy z paluby, takže se nemusí šplhat do lanoví.

Zato zacházení s plachtami předního stěžně vyžaduje značné znalosti námořnického řemesla. Při jejich upínání je třeba šplhat po lanoví do předního koše, k brámovým ráhnům a k stěžňovým lanům, kde se musí plachty uvolnit nebo přitáhnout a kde se také zmenšuje jejich plocha, kterou nabírají vítr. K tomu je nutno šplhat po lanech natažených mezi ráhny, jednou rukou se držet a

druhou pracovat, což je velmi nebezpečné pro každého, kdo na to není zvyklý. Výkyvy lodi a její kymácení, zvětšované délkou ráhen, údery plachet nadmutých trochu čerstvější brízou, to vše může srazit námořníka do vody. Pro Toma a jeho soudruhy to byla tedy práce opravdu nebezpečná.

Všichni tři se svalili

Naštěstí nebyl nijak prudký vítr. Dosud klidné moře se ještě nemohlo silněji rozvlnit. Výkyvy i kymácení lodi byly stále ještě docela malé.

Když Dick Sand na znamení kapitána Hulla zamířil k místu katastrofy, měl *Poutník* napjaty jen kosatky, hlavní plachtu, přední hlavní plachtu a košovou plachtu. Aby se loď dala do pohybu, musil plavčík stáhnout ráhno hlavní

plachty. A při tom mu černoši mohli snadno pomoci.

Nyní šlo o to, natočit hlavní plachtu a vytáhnout další plachty, tj. plachtu brámovou, vrcholovou, šípovou a plachty na stěžňových lanech.

„Přátelé," řekl plavčík pěti černochům, „vykonejte, co nařídím, a všechno půjde dobře."

Dick Sand zůstal sám u kormidla.

„Vzhůru!" zvolal. „Tome, uvolněte rychle lana!"

„Uvolnit lana?" ptal se Tom, protože tomu nerozuměl.

„Ano… odvázat…! A vy, Bate, udělejte totéž…! Dobře…! Zatáhněte…! Napněte…! A teď je vytáhněte!"

„Takhle?" ptal se Bat.

„Ano, tak! Velmi dobře… Vzhůru, Herkule! Pořádně! Do toho!"

Říci Herkulovi „pořádně" bylo snad trochu neopatrné. Obr by byl vše zpřetrhal.

„Ne tak silně, můj milý!" zvolal Dick Sand s úsměvem. „Vždyť strhnete stěžeň!"

„Však jsem sotva zatáhl!" bránil se Herkules.

„Tak to tedy jen naznačte! Uvidíte, že to postačí. Dobře… Uvolněte! Povolte! Pusťte…! Přivažte je! Utáhněte… dobrá! A teď všichni najednou! Táhněte! Přidejte!"

A celá hlavní plachta předního stěžně, jejíž levé cípy byly uvolněny, se zvolna stáčela. Vítr se teď do plachty opřel a zvýšil tím rychlost lodi.

Dick Sand ještě uvolnil spodní lana kosatek. Pak zavolal černochy na záď.

„Tak jste to udělali, přátelé, a dobře udělali! Teď se pustíme do zadního stěžně. Ale nerozbijte nic, Herkule!"

„Budu se snažit," odpověděl obr, nechtěje se k ničemu zavazovat.

Druhá práce už byla dosti snadná. Lana hlavní plachty byla povolena, plachta nabrala víc větru, a tím se znásobily síly předních plachet.

Nad hlavní plachtou byla vytažena šípová plachta, která byla upevněna zcela jednoduše, takže ji stačilo jen uvolnit, natočit a znovu uvázat. Herkules však táhl tak důkladně, že s pomocí Akteona, a dokonce i malého Jacka, který se k nim přidal, lano přetrhl.

Všichni tři se svalili, ale naštěstí si nijak neublížili. Jack byl nadšen.

„To nic není! To nic není!" volal plavčík. „Spojte zatím oba konce a netáhněte tak silně!"

Pod Dickovým dozorem se to zdařilo. Plavčík ani nemusil opouštět kormidlo. *Poutník* už plul značně rychle přídí na východ. Stačilo teď jen udržovat jej ve směru. A to bylo snadné, poněvadž vál příznivý vítr a nemusili se obávat, že se loď odchýlí od směru.

„Výborně, přátelé," řekl plavčík. „Na konci cesty z vás budou dobří námořníci."

„Uděláme, co budeme moci, kapitáne Sande!" odpověděl Tom.

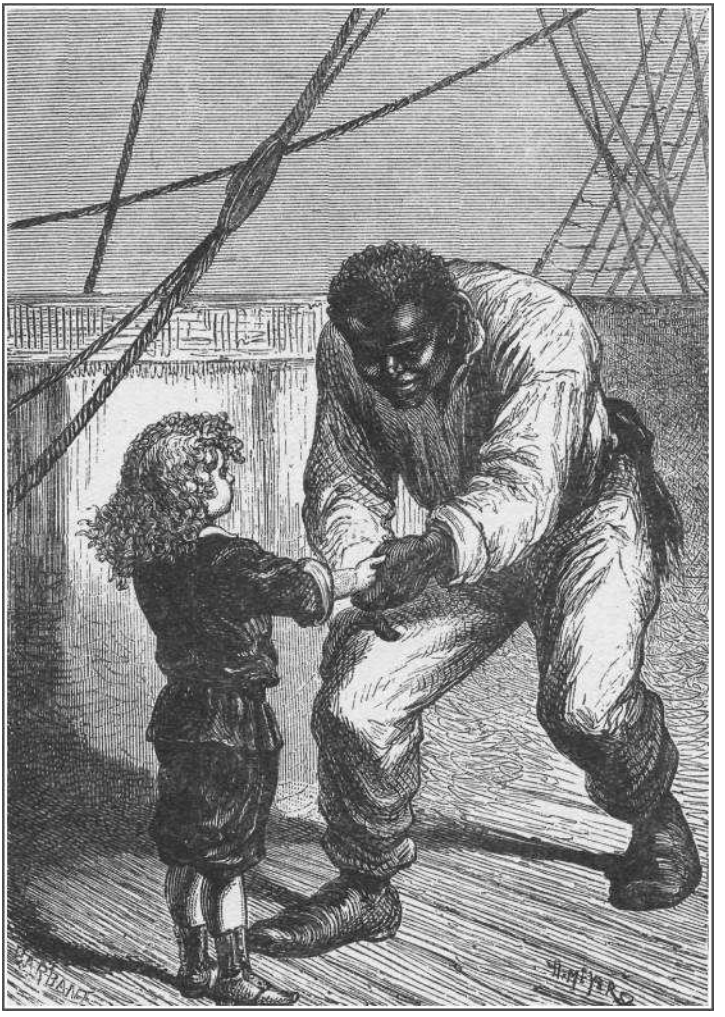
Také paní Weldonová statečným mužům poděkovala.

I malý Jack byl pochválen za to, že tak dobře pracoval.

„Myslím dokonce, Jacku,“ řekl mu Herkules s úsměvem, „že jsi to lano přetrhl ty. Máš hroznou sílu. Bez tebe bychom to nebyli dokázali.“

Malý Jack sevřel hrdě a pevně ruku svého přítele Herkula.

Ale všechny plachty *Poutníka* nebyly ještě napjaty. Zbývalo napnout

Malý Jack sevřel ruku svého přítele Herkula

nejvyšší plachty, jejichž pomoc se při plných plachtách nemůže podceňovat. Vrcholová plachta, brámová plachta a plachty na stěžňových lanech mohly jen přispět ke zrychlení plavby, a proto se Dick Sand rozhodl natáhnout i ty.

Byla to práce obtížnější než předešlé. Plachty na stěžňových lanech se sice mohly natáhnout z paluby, ale nikoli čtvercové plachty na předním stěžni.

Bylo nutno vylézt do ráhnoví a plachty uvolnit. Dick Sand nechtěl nikoho ze své posádky vystavovat nebezpečí a rozhodl se, že to udělá sám.

Zavolal Toma a předal mu kormidlo, když mu ukázal, jak loď řídit. Pak rozestavil Herkula, Bata, Akteona a Austina k vytahovacím lanům vrcholové a brámové plachty a vyšvihl se do lanoví. Vyšplhat se na horní ráhno hlavní plachty, přes volná lana k příčným lanům košového ráhna, a zachytit plachtová lana, to bylo pro plavčíka hračkou. V minutě byl na ráhnu brámové plachty a uvolnil provazy, které svinutou plachtu zajišťovaly.

Pak se zachytil spojovacích lan, vyšplhal se na vrcholové ráhno a rychle tam uvázal vrcholovou plachtu.

Když Dick Sand práci dokončil, skočil na levé stěžňové lano a sjel po něm na palubu.

Podle jeho pokynů byly plachty napjaty a upevněny a obě ráhna vytažena na stěžeň. Podobně byly vytaženy i plachty na stěžňových lanech mezi předním a hlavním stěžněm a tím práce skončila. Herkules tentokrát nic nepřetrhl.

Poutník teď plul pod všemi plachtami, kterými byl vybaven. Dick Sand mohl snad napnout ještě boční plachty na levém boku přední hlavní plachty, ale to by byla za dnešních okolností práce příliš obtížná. A v případě nebezpečí by bylo velmi nesnadné rychle je stahovat. Proto se plavčík raději obešel bez nich. Tom opustil své místo u kormidelního kola, kterého se zase chopil Dick Sand.

Vítr sílil. *Poutník,* lehce nakloněný na pravý bok, klouzal rychle po hladině, nechávaje za sebou plochou brázdu, která svědčila o dokonalé linii lodního trupu.

„Jsme na dobré cestě, paní Weldonová," řekl Dick Sand. „Jen aby nám příznivý vítr vydržel!"

Paní Weldonová stiskla plavčíkovi ruku. Pak, unavena dojmy dnešního dne, odešla do své kabiny; tam ji přepadla bolestná otupělost, která se ani nedala nazvat spánkem.

Nová posádka zůstala na palubě. Bděla na přídi, připravena splnit každý rozkaz Dicka Sanda, kdyby bylo třeba stočit plachty podle směru větru. Bríza však neměnila směr ani rychlost, a tak posádka neměla co dělat.

Co se po celou tu dobu dělo s bratrancem Benediktem? Bratranec Benedikt se zabýval tím, že studoval pod lupou jakéhosi členovce, kterého našel na palubě. Byl to obyčejný rovnokřídlý hmyz, jehož hlava byla spojena s hrudí, hmyz s plochými krovkami, kulatým zadečkem a dosti dlouhými křídly, hmyz, který patřil do rodu švábů, druhu švábů amerických.

Tento vzácný hmyz nalezl bratranec Benedikt v Negorově kuchyni ve chvíli, kdy se lodní kuchař chystal švába nemilosrdně zašlápnout. Vznikl z toho křik, ale Negoro ho přešel chladnou nevšímavostí.

Uvědomil si vůbec bratranec Benedikt změnu, která se na lodi stala od chvíle, kdy kapitán Hull a jeho společníci začali onen nešťastný lov na velrybu? Snad ano. Byl přece také na palubě, když se *Poutník* přiblížil k

troskám velrybářského člunu. A posádka člunu zahynula tedy před jeho očima!

Předpokládat, že se ho ta událost nedotkla, znamenalo by pochybovat o tom, že má vůbec srdce. I on byl jistě naplněn soucitem s nešťastníky jako každý jiný. Byl jistě dojat situací, do níž se dostala jeho sestřenice. Přišel jí také stisknout ruku se slovy: „Neboj se! Jsem tady, jsem s tebou."

Pak se vrátil do své kabiny, aby snad přemýšlel o okolnostech tohoto hrozného neštěstí a o energických opatřeních, která bude nutno provést.

Cestou však našel onoho švába, a protože se zabýval myšlenkou – obhájenou už proti jiným entomologům – dokázat, že švábi na lodích se liší barvou i způsobem života od švábů obyčejných, začal ihned šváb studovat a zapomněl na to, že na *Poutníku* velel jakýsi kapitán Hull a že tento nešťastník právě s celou posádkou zahynul. Šváb ho plně zaujal. Obdivoval se mu a zacházel s ním tak, jako by tento odporný hmyz byl přinejmenším zlatý chrobák.

Život na palubě se dostal do obvyklých kolejí, ač všichni ještě dlouho žili pod dojmem oné strašné a nenadálé katastrofy.

Toho dne se tedy Dick Sand přičinil o to, aby byli připraveni na každou možnost. Černoši ochotně poslouchali. Na palubě *Poutníka* vládl dokonalý pořádek. Bylo možno doufat, že i nadále půjde vše hladce.

Ani Negoro neprojevil už žádnou snahu vzepřít se autoritě Dicka Sanda. Zdálo se, že ji už mlčky uznal. Byl zaměstnán jako vždycky ve své kuchyni a nevycházel ven víc než dříve. Ostatně Dick Sand byl rozhodnut zavřít Negora na zbytek cesty do podpalubí hned při prvním pokusu o neposlušnost nebo vzpouru. Na jeho pouhé znamení by byl Herkules chytil kuchaře za krk. A to by jistě netrvalo dlouho. Pro takový případ tu byla Nan, která uměla vařit a mohla kuchaře v jeho práci vystřídat. Negoro si asi uvědomil, že není nenahraditelný, a poněvadž byl neustále hlídán, nechtěl proti sobě nikoho popudit.

Ačkoli vítr kvečeru ještě zesílil, nebylo třeba plachtoví *Poutníka* měnit. Pevné a železem okované stěžně byly v dobrém pořádku a mohly s plachtovím čelit i silnějšímu větru.

Na noc se obvykle některé plachty stahují, především plachty horní, plachta šípová, brámová, vrcholová atd. Je to oprávněná opatrnost pro případ, že by přišel nečekaný poryv větru. Ale Dick Sand věřil, že nemusí být tak opatrný. Stav ovzduší nenasvědčoval tomu, že by hrozilo nějaké zhoršení, a plavčík ostatně počítal s tím, že bude v noci stále na palubě a všechno uvidí. Loď také popluje rychleji a jemu šlo především o to, dostat se co nejdřív do méně pustých vod. Řekli jsme už, že měřič rychlosti a kompas byly jediné přístroje, kterých mohl Dick Sand použít, aby aspoň přibližně určil dráhu ujetou *Poutníkem.*

Toho dne spouštěl plavčík měřič každou půlhodinu a zaznamenával údaje, které přístroj ukazoval.

Kompasy byly na palubě dva. Jeden byl umístěn v budce před kormidelníkovým kolem, takže jej kormidelník měl před očima. Jeho číselník,

osvětlený za dne denním světlem a v noci dvěma lampami, ukazoval stále směr lodi.

Druhý kompas byl zavěšen v otočném lůžku v kabině, kterou kdysi obýval kapitán Hull. Ten tedy mohl, aniž opustil kabinu, stále kontrolovat dodržování udaného směru a zjišťovat, zda kormidelník nedbalostí nebo neobratnosti neodchyluje loď příliš ze správného směru.

Ostatně každá loď používaná k dalekým plavbám má zpravidla dva kompasy a dva chronometry. Údaje obou přístrojů se musí důsledně srovnávat a vzájemně kontrolovat.

Poutník byl po této stránce vybaven dokonale a Dick Sand doporučil svým mužům, aby na kompasy dávali co největší pozor, poněvadž bez nich by se neobešli.

Naneštěstí v noci z 12. na 13. února, když měl plavčík se svou směnou službu a svíral kormidelní kolo, stala se mrzutá příhoda. Otočný kompas, upevněný v měděných kruzích na trámu kabiny, se uvolnil a spadl na zem. Bylo to zjištěno až ráno.

Jak se mohl závěs uvolnit? To byla záhada. Bylo možné, že byl zoxidován a že výkyv lodi z něho kompas vyrazil. Moře bylo v noci vskutku neklidné. Ať už se to stalo jak chtělo, kompas se rozbil a nedal se opravit.

Dicka Sanda to velmi mrzelo. Byl teď odkázán jen na kompas v kormidelníkově budce. Za zkázu druhého kompasu nikdo pochopitelně nemohl, ale příhoda mohla mít nepříjemné následky. Proto plavčík provedl všechna opatření, aby zajistil bezpečnost zbylého kompasu.

Mimo příhodu s kompasem bylo na palubě *Poutníka* vše v pořádku.

Když paní Weldonová viděla, že je Dick Sand klidný, nabyla nové důvěry. Nepropadala ostatně nikdy zoufalství.

Dick Sand si zařídil službu tak, aby byl v noci vždy u kormidla. Spal pět nebo šest hodin jen ve dne a zdálo se, že mu to stačí. Velkou únavu aspoň necítil. Po dobu spánku ho u kormidla střídal buď Tom, nebo Tomův syn Bat. Díky plavčíkovým radám stávali se z obou docela obstojní kormidelníci.

Paní Weldonová často s plavčíkem hovořila. Dick Sand rád přijímal rady této inteligentní a odvážné ženy. Denně jí na mapě ukazoval ujetou dráhu, kterou odhadoval jen ze směru a z rychlosti lodi.

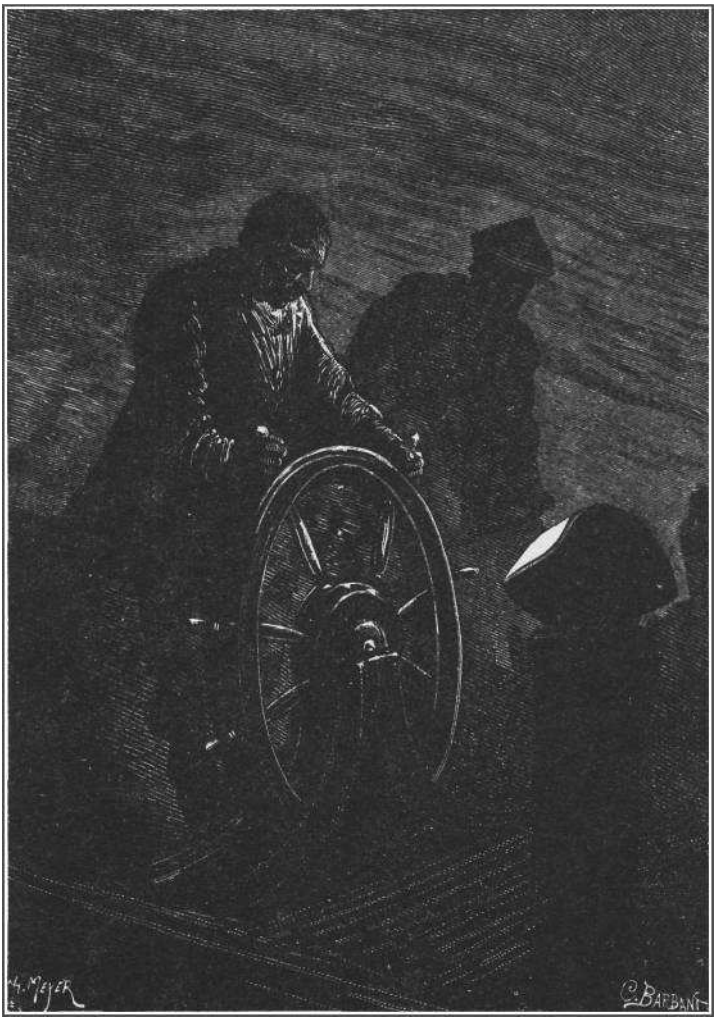
„Hleďte, paní Weldonová," říkal jí často, „za toho větru nemůžeme minout pobřeží Jižní Ameriky. Nechci to tvrdit, ale věřím, že dostaneme-li se na dohled země, nebudeme daleko od Valparaisa."

Paní Weldonová nemohla pochybovat o správnosti lodního směru za tohoto příznivého severozápadního větru. Ale zdálo se jí, že *Poutník* je ještě hrozně daleko od amerických břehů. Kolik nebezpečí se skrývá mezi lodí a pevnou zemí, i když počítáme jen s těmi, která mohla být způsobena povětrnostními změnami.

Jack byl bezstarostný jako všechny děti jeho věku. Zabral se zas do svých obvyklých her, běhal po palubě a bavil se s Dingem… Zdálo se mu ovšem, že se mu jeho přítel Dick věnuje méně než dřív, ale matka mu vysvětlila, že musí

Dicka nechat, aby se mohl věnovat své práci. Jack to uznal a „kapitána Sanda“ už nevyrušoval.

Tak vypadal život na palubě. Černoši vykonávali bystře všechny práce a stávali se každým dnem obratnějšími námořníky. Tom byl samozřejmě jakýmsi

Neviděl ani stín, který se plížil po palubě

palubním mistrem; jeho soudruzi si ho všichni pro tuto funkci vybrali. Velel své směně, když Dick Sand spal. Měl u sebe svého syna Bata a Austina. Akteon a Herkules tvořili druhou směnu pod velením Dicka Sanda. Zatímco jedni spali, druzí měli službu na přídi.

Ačkoli tyto vody byly pusté a srážka s jinou lodí vůbec nehrozila, dbal

plavčík přísně na noční bezpečnostní opatření. Nikdy neplul bez pozičních světel – zelené lampy na pravém a červené lampy na levém boku – a jednal jistě správně.

Ale za dlouhých nocí, které trávil u kormidla, cítil Dick Sand často, že se ho zmocňuje těžká ochablost. Jeho ruka svírala kormidlo jen instinktivně. Byl to projev únavy, i když si to plavčík nechtěl přiznat.

To se stalo i v noci z 13. na 14. února, kdy nesmírně unavený Dick Sand si musil jít na několik hodin odpočinout. Zastoupil ho starý Tom.

Nebe bylo pokryto hustými mraky, které za večera působením chladného vzduchu poklesly. Byla hluboká tma. Nejvyšší plachty ztracené v temnu nebylo vůbec vidět.

Herkules a Akteon měli službu na přídi. Na zádi vycházelo z kompasové budky jen slabé světlo, odrážené kovovým obložením kormidelního kola. Svítilny vrhaly světlo do stran, takže paluba lodi byla ponořena v naprosté tmě.

Ke třetí hodině ranní se stalo něco, co Tom v jakémsi hypnotickém stavu vůbec nevnímal. Jeho oči, unavené neustálým zíráním na světelnou skvrnu kompasové budky, ztratily náhle schopnost vidět a starý černoch upadl do zvláštní otupělé malátnosti.

Nejenže nic neviděl, ale nebyl by ani cítil silné štípnutí. Neviděl tedy ani stín, který se plížil po palubě. Byl to Negoro.

Když kuchař došel na záď, vložil pod schránku s kompasem dost těžký předmět, který držel v ruce.

Pak chvíli pozoroval osvětlený číselník kompasu a vrátil se, aniž ho někdo spatřil.

Kdyby byl Dick Sand druhého dne uviděl předmět, který Negoro vložil pod kompas, byl by jej ihned odstranil.

Byl to totiž kus železa, jehož vliv musil nezbytně měnit údaje kompasu. Magnetická střelka jím byla vychýlena ze směru tak, že místo k severnímu magnetickému pólu, který je od pólu zeměpisného trochu stranou, ukazovala na severovýchod. Byla to výchylka čtyřiceti pěti stupňů neboli půl pravého úhlu.

Tom se rychle probral ze svého omámení. Jeho oči spočinuly na kompasu… Zjistil, musil zjistit, že *Poutník* nepluje správným směrem.

Otočil kormidlem, aby nařídil příď lodi k východu… aspoň si to myslil.

Ale s výchylkou magnetky – Tom o této výchylce neměl tušení – vychýlila se i příď lodi o čtyřicet pět stupňů, to jest k jihovýchodu.

A tak za příznivého větru neplul *Poutník* správným směrem, nýbrž s výchylkou čtyřiceti pěti stupňů.

KAPITOLA XI

BOUŘE

Po celý týden od této události, od 14. do 21. února, nestalo se na palubě nic zvláštního.

Severozápadní vítr zvolna sílil a *Poutník* plul rychle průměrnou rychlostí tří set kilometrů za den. To byla asi největší rychlost, která se od lodi tohoto druhu mohla čekat.

Brig-goeleta se podle přesvědčení Dicka Sanda musila dostat do vod navštěvovaných už mnohem víc dálkovými parníky, které plují z jedné polokoule na druhou. Plavčík stále doufal, že se s některou z těchto lodí setká, a pevně se rozhodl, že na ni buď převede své cestující, nebo si vypůjčí několik námořníků a možná i důstojníka. Ale ačkoli dávali bedlivý pozor, neobjevili ani jedinou loď. Moře bylo stále stejně pusté.

Dicka Sanda to trochu udivilo. Touto částí Tichého oceánu proplul už několikrát za svých tří loveckých výprav do jižních moří. A podle odhadnuté zeměpisné délky i šířky bylo opravdu divné, že se dosud nesetkal s anglickou nebo americkou lodí, která pluje od mysu Horn k rovníku nebo dolů k nejjižnějšímu cípu Jižní Ameriky.

Dick Sand ovšem nevěděl a nemohl vědět, že *Poutník* je mnohem dále na jih, než on předpokládal.

Nevěděl to ze dvou důvodů.

Především proto, že mořské proudy v této části oceánu, proudy, jejichž rychlost mohl plavčík odhadnout jen velmi nepřesně, způsobily, že loď byla stržena ze svého směru, aniž si to Dick Sand uvědomil.

Za druhé kompas byl porušen zločinnou Negorovou rukou a jeho údaje teď byly velmi nepřesné. Od té doby, co se první kompas rozbil, nemohl Dick Sand údaje druhého kompasu už kontrolovat. A tak si plavčík myslil – a musil si to myslit –, že pluje na východ, ale ve skutečnosti plul k jihovýchodu. Kompas měl stále před očima. Pravidelně spouštěl měřič rychlosti. Tyto přístroje mu umožňovaly do jisté míry řídit *Poutníka* a odhadovat počet ujetých kilometrů. Ale stačilo to?

Přesto plavčík stále uklidňoval, jak nejlépe uměl, paní Weldonovou, kterou příhody této plavby občas zneklidňovaly.

„Doplujeme! Doplujeme!“ opakoval. „Někde se k americkému břehu dostaneme. Nezáleží na tom kde, ale minout jej nemůžeme.“

„Nepochybuji o tom, Dicku!“

„Byl bych zajisté klidnější, paní Weldonová, kdybyste nebyla na palubě a kdybychom měli odpovědnost jen za sebe, ale…“

„Ale kdybych nebyla na palubě,“ odpověděla paní Weldonová, „kdybychom – bratranec Benedikt, Jack, Nan a já – nebyli přišli na *Poutníka* jako cestující a kdyby Tom se svými druhy nebyl býval zachráněn z vraku, byl bys tu sám s Negorem…! Co by sis tu počal s tím zlým člověkem, kterému nemůžeš v ničem důvěřovat? Ano, chlapče, co by sis tu počal?“

„Především bych Negora zneškodnil,“ odpověděl Dick Sand rázně.

„A řídil bys loď sám?“

„Ano… sám!“

Tato odvážná slova posílila naději paní Weldonové. A přece pokaždé, když pohlédla na svého Jacka, pocítila prudké znepokojení. I když tato žena nechtěla prozradit, co cítí jako matka, nemohla zabránit tomu, aby se jí srdce často nesevřelo úzkostí.

Jestliže nebyl plavčík ještě obeznámen s hydrografickými výpočty polohy lodi, měl zato dokonalý námořnický „čich“, šlo-li o předpověď počasí. Podle vzhledu oblohy a podle údajů barometru se mohl vždy na vše připravit. Kapitán Hull byl dobrý meteorolog a naučil Dicka všímat si tlakoměru, jehož předpovědi jsou velmi spolehlivé.

Uveďme zde stručně několik poznámek, které se týkají pozorování tlakoměru.

1. Když po dlouhotrvajícím pěkném počasí začne tlakoměr prudce a trvale klesat, přijde jistě déšť. Jestliže však pěkné počasí trvalo velmi dlouho, může rtuť tlakoměru klesat třeba dva nebo tři dny, než se projeví změna počasí. Čím více času tedy uplyne mezi poklesem rtuti a příchodem deště, tím déle bude trvat deštivé počasí.

2. Jestliže za dlouhotrvajícího deštivého počasí počne tlakoměr zvolna a pravidelně stoupat, přijde jistě pěkné počasí a bude trvat tím déle, čím delší bude doba mezi jeho příchodem a okamžikem, kdy začal tlakoměr stoupat.

3. Jestliže v obou uvedených případech přichází změna počasí hned po změně rtuťového sloupce, bude tato změna velmi krátká.

4. Stoupá-li tlakoměr trvale a pomalu dva nebo tři dny i déle, oznamuje pěkné počasí, i když po ony tři dny stále prší – a naopak. Jestliže však tlakoměr stoupá dva nebo více dnů za stálého deště a pak, když nastane pěkné počasí, začne opět klesat, bude pěkné počasí trvat jen krátce – a naopak.

5. Na jaře a na podzim oznamuje prudký pokles rtuti vítr. Je-li v létě velké horko, oznamuje pokles rtuti bouři. V zimě, po několikadenních mrazech, oznamuje prudký pokles rtuti změnu větru, doprovázenou oblevou a deštěm. Jestliže tlakoměr po delších mrazech začne stoupat, předpovídá sníh.

6. Prudké výkyvy tlaku nikdy neznamenají dlouhotrvající suché počasí nebo dlouhé deště. Tyto změny přicházejí jen po pomalém a trvalém klesání nebo stoupání tlaku.

7. Jestliže na sklonku podzimu trvá deštivé počasí a vítr a tlakoměr počne stoupat, znamená to, že přijde severní vítr a mráz.

To jsou obecná pravidla, která vyplývají z pozorování tohoto přesného přístroje.

Dick Sand je dobře znal a věděl z různých zkušeností svého námořnického života, že je velmi výhodné být připraven na všechny možnosti.

Právě 20. února ho počaly změny barometru znepokojovat. Několikrát za den tlakoměr bedlivě pozoroval. Rtuť počala pomalu a trvale klesat a to

Plavčík stále uklidňoval paní Weldonovou

předpovídalo déšť. Protože však déšť dlouho nepřicházel, Dick Sand z toho usoudil, že špatné počasí potrvá. A to se také stalo.

Ale déšť znamená i vítr a bríza od toho dne počala skutečně sílit. Rychlost větru stoupla na šestnáct metrů za vteřinu, což je rychlost padesát sedm a půl kilometru za hodinu.

Dick Sand musil proto učinit jistá opatření, aby chránil stěžně a plachty *Poutníka*.

Dal už svinout vrcholovou plachtu, šípovou plachtu i vnější kosatku a rozhodl se stáhnout i brámovou plachtu a zmenšit plochu přední hlavní plachty.

Pro posádku dosud tak málo zkušenou byla tato poslední práce dost obtížná. Nebylo však možno váhat a nikdo také neváhal.

Dick Sand s Batem a Austinem vylezli do lanoví přední hlavní plachty a po značné námaze se Dickovi podařilo skasat brámovou plachtu. Nebýt tak hrozivého počasí, byl by nechal obě ráhna na stěžni. Předvídal však, že bude nutno zbavit stěžeň všech plachet a možná i položit jej na palubu. Odvázal tedy obě ráhna a spustil je dolů. Je pochopitelné, že za silného větru je nutno nejen zmenšit plochu plachet, ale mnohdy i snížit počet stěžňů. Pro loď je to velké ulehčení. A je-li nahoře méně osazena plachtami, nekymácí se tolik.

Když skončili první práci, která trvala dvě hodiny, začal Dick Sand se svými pomocníky zmenšovat plochu košové plachty. *Poutník* neměl, jako většina moderních lodí, dvojité vrcholové plachty, což práci velmi usnadňuje. Musili pracovat postaru, to jest lézt lanovím, přitahovat k sobě plachty vlající ve větru a pevně je přivazovat lanovými provazci. Byla to práce těžká, dlouhá a nebezpečná. Ale do zmenšené košové plachty se vítr nemohl tak opírat a brig-goeleta plula mnohem snadněji.

Dick Sand s Austinem a Batem sestoupili. *Poutník* byl připraven k plavbě ve větru, kterému se říká „silný vítr“.

Po další tři dny, 20., 21. a 22. února, se síla a směr větru nijak znatelně nezměnily. Rtuť však neustále klesala a třetího dne plavčík zjistil, že se zastavila na tlaku 728 mm.

Nic nenasvědčovalo tomu, že tlak v dohledné době stoupne. Obloha vypadala velmi hrozivě. Vál prudký vítr. Moře bylo trvale pokryto mlhou. Byla tak hustá, že ani nebylo vidět slunce, a že proto nebylo možno určit místo jeho východu a západu.

Dick Sand se počal znepokojovat. Neopouštěl vůbec palubu. Skoro ani nespal. Ale jeho duševní síla mu dovolovala zapudit všechnu úzkost do nejskrytějšího koutku srdce.

Nazítří, 23. února ráno, se zdálo, že bríza trochu polevila, ale Dick Sand se tím nedal mýlit. A měl pravdu, protože odpoledne vítr zas zesílil a moře se rozvlnilo.

Ke čtvrté hodině vyšel z kuchyně Negoro, který se jinak ukazoval jen málo, a vystoupil na příď. Dingo asi spal někde v koutě, protože nezačal štěkat jako obvykle.

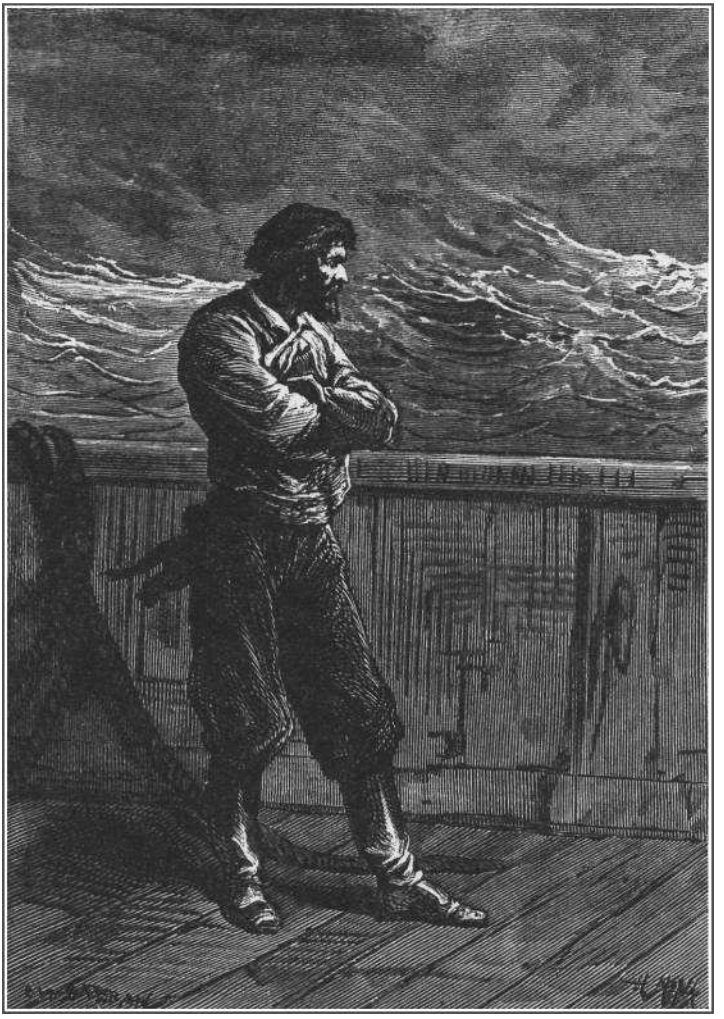
Negoro zůstal mlčky stát a asi půl hodiny pozoroval obzor.

Po moři se valily dlouhé vlny, aniž zatím na sebe narážely. Byly však větší, než odpovídalo síle větru. Z toho se mohlo soudit, že na západě je bouře, možná už blízko, a že se brzy přižene i do těchto vod.

Negoro pohlížel na rozsáhlou mořskou pláň, která se prudce vlnila kolem

Poutníka. Pak stále chladnýma a suchýma očima pohlédl k nebi.

Vzezření nebe bylo vskutku hrozivé. Oblaka plula velmi nestejnou rychlostí. Mraky ve větší výšce pluly mnohem rychleji než mraky, které byly níže. Bylo nutno počítat s tím, že se tyto těžké mraky dostanou brzy níž, kde

Negoro zůstal mlčky stát

se mohou změnit v bouři nebo dokonce v uragán, což je velmi silný vítr, dosahující rychlosti až osmdesáti kilometrů za hodinu.

Buď byl Negoro tak nebojácný, nebo nechápal hrozivost počasí, ale nezdálo se, že je nějak znepokojen. Jen ošklivý úšklebek se mu objevil na rtech. Vypadalo to, že se mu počasí spíš líbí, než nelíbí. Na okamžik vystoupil

na čelen a vylezl do lanoví, aby získal větší rozhled, jako by na obzoru něco hledal. Pak sestoupil a klidně, beze slova a bez jediného gesta, odešel do kajuty pro mužstvo.

Mezi všemi těmito nepříznivými okolnostmi byla však jedna příznivá a tu si na palubě každý uvědomoval: vítr, ač stále prudší, byl příznivý a *Poutník* zdánlivě plul rychle k americkým břehům. Jestliže nepřijde bouře, bude loď pokračovat v plavbě bez velkého nebezpečí. Jediná nesnáz by nastala tehdy, kdyby *Poutník* musil přistat na některém neznámém místě na pobřeží.

Na to také myslil Dick Sand. Jak bude řídit loď, až se dostane k pobřeží a nepotká tam nějakého lodivoda nebo někoho, kdo ono pobřeží zná? Co bude dělat, přinutí-li ho špatné počasí, aby vyhledal přístav na pobřeží, které vůbec nezná? Zatím se touto okolností příliš nezabýval. Ale přijde čas, kdy se bude musit nějak rozhodnout. Nu, potom se Dick Sand rozhodne!

Ve třinácti dnech, od 24. února do 9. března, se počasí vůbec nezměnilo. Nebe bylo stále zahaleno hustou mlhou. Vítr se občas na několik hodin utišil a pak se opět zvedl s dřívější silou. Tlakoměr dvakrát či třikrát stoupl, ale jeho výkyv o dvanáct čárek byl příliš prudký, aby mohl znamenat změnu počasí a návrat příhodnějšího větru. Rtuťový sloupec ostatně vždy zas klesl, a tak nic nenasvědčovalo tomu, že se špatné počasí v dohledné době změní.

Snesly se také prudké bouře, které Dicka Sanda vážně znepokojily. Dvakrát nebo třikrát udeřil blesk do vln nedaleko *Poutníka.* Pak se spustily přívaly deště, z vírů polosražených par se utvořila hustá mlha a obklopila *Poutníka.*

Po celé hodiny hlídka nic neviděla a loď plula jen naslepo.

Ačkoli dobře seděla na vodě, byla vlnami strašně zmítána. Paní Weldonová to naštěstí snášela dobře. Ale malý Jack onemocněl, takže mu matka musila věnovat všemožnou péči.

Bratranec Benedikt neměl žádné potíže a klidně studoval americké šváby, jako by seděl ve své pracovně v San Francisku.

Naštěstí Tom a jeho přátelé nebyli nijak náchylní k mořské nemoci a mohli stále plavčíkovi pomáhat. A Dick Sand si už dávno zvykl na nepravidelné kymácení lodi, která prchá před bouří.

Poutník plul i pod zmenšeným plachtovím velmi rychle a Dick Sand již předvídal, že bude musit spustit další plachty. Chtěl však plout zatím dál tak dlouho, dokud nebude hrozit přímé nebezpečí. Podle jeho odhadu nemohl být břeh už daleko. Všichni po něm dávali pozor. Ale plavčík se nemohl spolehnout na oči soudruhů, když šlo o to, rozeznat první obrysy země. Vždyť i člověk, který má nejlepší zrak, avšak není zvyklý pozorovat obzor, může se mýlit v odhadu obrysů pobřeží, zvláště za mlhy. Proto Dick Sand hlídal zemi sám a vystupoval častokrát do lanoví, aby lépe viděl.

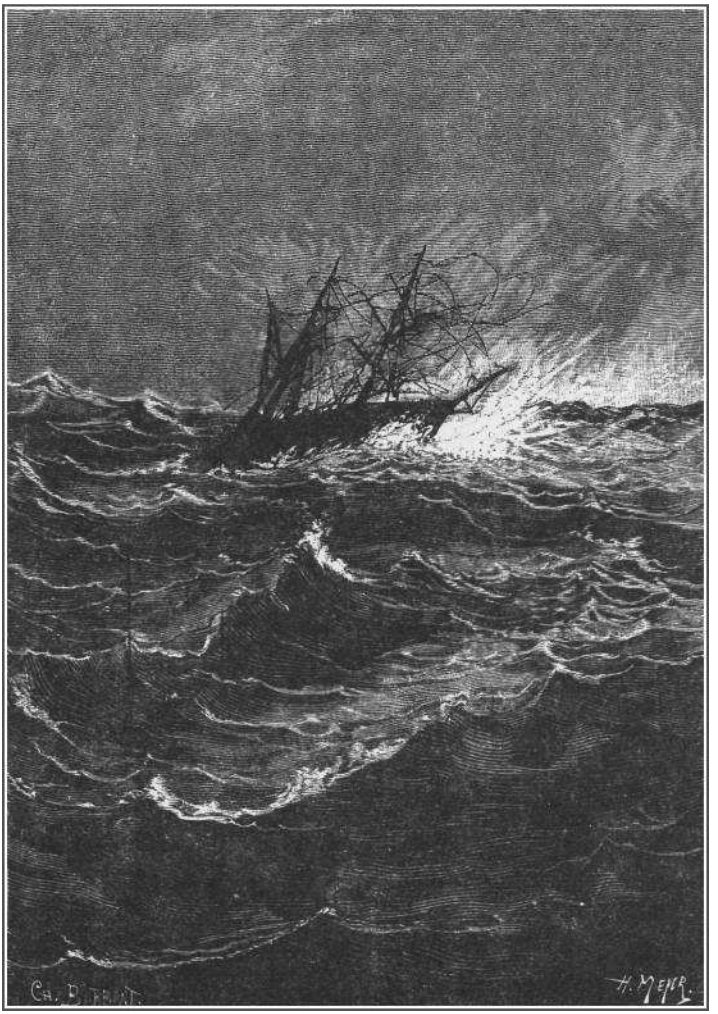
Ale americké pobřeží se neobjevovalo.

To plavčíka velmi překvapovalo a paní Weldonová z několika slov, která mu unikla, poznala jeho údiv.

Stalo se to 9. března. Plavčík stál na přídi a pozoroval střídavě moře, oblohu i lanoví *Poutníka,* které už bylo silným větrem přetíženo.

„Nevidíš ještě nic, Dicku?“ ptala se ho paní Weldonová ve chvíli, kdy odkládal dalekohled.

„Nic, paní Weldonová,“ odpověděl plavčík, „přestože se obzor za tohoto prudkého větru, který asi ještě zesílí, zdánlivě trochu vyjasňuje.“

Zuřivý poryv bouře napadl v této chvíli loď

„Říkáš však, že americký břeh už nemůže být daleko.“

„To nemůže, paní Weldonová. Udivuje mě právě, že ho ještě nevidíme.“

„Ale loď plula přece správným směrem, ne?“

„Stále od té doby, co vane severozápadní vítr,“ odpověděl Dick Sand. „To znamená ode dne, kdy jsme ztratili našeho nešťastného kapitána a posádku.

Bylo to 10. února. Dnes je 9. března. Je tomu už dvacet sedm dní.“

„Jak jsme byli tehdy daleko od břehu?“ ptala se paní Weldonová.

„Asi osm tisíc tři sta kilometrů. Jestliže je mnoho věcí, o kterých pochybuji, toto číslo mohu zaručit s přesností třiceti kilometrů.“

„A jakou rychlostí loď plula?“

„Průměrnou rychlostí tři sta kilometrů za den od chvíle, kdy vítr zesílil,“ odpověděl plavčík. „Proto mě udivuje, že dosud nevidím zemi. A ještě divnější je to, že jsme nepotkali jedinou loď, ačkoli plujeme ve vodách velmi navštěvovaných.“

„Nemýlíš se, Dicku, v odhadu rychlosti lodi?“ ptala se paní Weldonová.

„Ne, paní Weldonová. V tom se mýlit nemohu. Vypouštím měřič rychlosti každou půlhodinu a zapisuji velmi přesně jeho údaje. Hleďte, spustím jej znovu.

Uvidíte, že teď plujeme rychlostí osmnáct a půl kilometru za hodinu, což značí rychlost více než tři sta sedmdesát kilometrů za den.“

Dick Sand zavolal Toma a přikázal mu, aby spustil měřič rychlosti. Starý Tom se v tom už dokonale vyznal.

Přinesl měřič, pevně ho přivázal k lanu a pustil ho do moře.

Neodvinulo se však ani čtyřicet metrů lana, když jeho tah v Tomových rukou náhle povolil.

„Ach Dicku!“ zvolal černoch.

„Co je, Tome?“

„Lano se přetrhlo!“

„Cože? Přetrhlo?“ vykřikl Dick Sand. „Měřič rychlosti je ztracen!“

Starý Tom ukázal konec lana, který mu zůstal v ruce.

Byla to bohužel pravda. Nepovolil uzel, nýbrž lano se v půli přetrhlo. A bylo to přece lano nejlepšího druhu. Jeho prameny musily být v místě, kde se přetrhlo, hodně prodřeny. A také byly, jak zjistil Dick Sand, když držel konec lana v ruce. Ale plavčíka přepadla nedůvěra a ptal se sám sebe, zda byly prodřeny častým užíváním.

Buď jak buď, měřič rychlosti byl ztracen a Dick Sand teď neměl žádnou možnost přesně zjistit rychlost lodi. Jediný přístroj, který mu zbýval, byl kompas, a to ještě plavčík nevěděl, že údaje kompasu jsou nesprávné.

Paní Weldonová zpozorovala, jak ho tato nehoda sklíčila, a proto ho nechtěla už dál vyrušovat a odešla do své kajuty.

Ačkoli rychlost *Poutníka* a tím i ujetá dráha nemohly být už zjišťovány, bylo snadné pozorovat, že se rychlost lodi nemění.

Ráno 10. března klesl tlakoměr na 716 mm. Znamenalo to, že vítr ještě zesílí, že dosáhne rychlosti až sto deseti kilometre za hodinu.

Bylo nezbytně nutné upravit znovu stav plachet, aby nebyla ohrožena bezpečnost lodi.

Dick Sand se rozhodl skasat plachtu brámovou a šípovou a spustit i spodní plachty, aby loď plula jen pod střední kosatkou a zmenšenou košovou plachtou.

Zavolal Toma a jeho kamarády, aby mu pomohli v této nesnadné práci, která naneštěstí nešla provést rychle.

Gas kvapil a bouře už začala zuřit.

Dick Sand, Austin, Akteon a Bat vylezli do lanoví, kdežto Tom zůstal u kormidla a Herkules na palubě, aby na daný rozkaz uvolnil plachtové provazce.

Po značné námaze bylo šípové a brámové ráhno staženo, ačkoli muži v lanoví mohli stokrát spadnout do moře, jak se loď strašně kymácela. Když byla košová plachta zmenšena a přední hlavní plachta skasána, zůstala brig-goeletě jen střední kosatka a zmenšená košová plachta. Přesto *Poutník* plul nezměněnou rychlostí dál.

Dne i2. března se počasí ještě zhoršilo. Toho dne od svítání pozoroval Dick Sand s úzkostí tlakoměr – klesl až na 709 mm.

To znamenalo takovou bouři, že *Poutník* nemůže mít napjaty ani ty plachty, které měl dosud.

Když Dick Sand viděl, že by mohla být košová plachta roztržena, dal rozkaz, aby byla také skasána.

Bylo to však stejně zbytečné. Zuřivý poryv bouře napadl v této chvíli loď s takovou silou, že plachtu rozerval. Austina, který byl právě na ráhně košové plachty, udeřilo levé plachetní lano. Naštěstí ho zranilo jen lehce, takže mohl sestoupit na palubu.

Krajně znepokojený Dick Sand měl jedinou myšlenku: loď hnaná tak zběsile se musí každým okamžikem rozbít, protože podle jeho odhadu nemohly být pobřežní skály už daleko. Odběhl na příď, ale neviděl nic, co by vypadalo jako země. Vrátil se tedy ke kormidlu.

Okamžik poté vystoupil na palubu Negoro. Tam jako bezděčně natáhl ruku k jistému místu na obzoru. Vypadalo to, jako by byl v dáli rozeznal v mlhách zemi…

Na rtech se mu opět objevil zlý úsměv, a aniž řekl, co snad zahlédl, odešel zas na své místo.

KAPITOLA XII

NA OBZORU

Od této chvíle se bouře změnila v divokou smršť. Vítr vanul od jihozápadu rychlostí sto šedesát šest kilometrů za hodinu.

Byla to skutečná smršť, strašlivý poryv větru, který vrhá na břeh všechny lodi v přístavu a kterému neodolají ani nejpevnější stavby na zemi. Podobná smršť zničila 25. července 1825 ostrov Guadeloupe. Jestliže dokáže vyzdvihnout těžká děla z podstavců, lze si představit, co se stane s lodí, která nemá jinou oporu než rozvlněné moře. Ale právě v této vratkosti je pro lodi spása. Loď povolí náporu větru, a je-li dobře stavěna, může čelit i nejstrašnějšímu náporu moře. A tak tomu bylo i s *Poutníkem.*

Několik minut poté, co byla košová plachta rozervána na cáry, odnesl vítr i střední kosatku. Dick Sand se teď musil vzdát úmyslu vytáhnout vratiplachtu z pevného plátna, která by byla řízení lodi usnadnila.

Poutník se tedy řítil mořem bez plachet, ale vítr se mu opíral do trupu, do stěžňů, do ráhnoví a to stačilo, aby loď dosáhla úžasné rychlosti. Častokrát se zdálo, že se úplně vynořila z vln, kterých se sotva dotýkala.

Za těchto podmínek se loď s hrozným kymácením zmítala na obrovských vzdutých vlnách. Byly i obavy, aby ji nenapadly vlny zezadu. Hory vln se totiž hnaly rychleji než brig-goeleta a hrozily udeřit na záď, nenadnese-li se loď dost rychle. V tom je vždy největší nebezpečí pro každou loď prchající před bouří.

Ale jak takovému nebezpečí čelit? *Poutník* už nemohl svou rychlost zvětšit, protože žádná plachta by se neudržela napjatá. Bylo nutno pokusit se řídit ho pokud možno kormidlem, které ovšem často nepostačovalo.

Dick Sand kormidlo neopouštěl. Přivázal se k němu lanem, aby nebyl smeten vlnami. Vedle něho se přivázali Tom a Bat, aby mu mohli podle potřeby pomoci. Herkules a Akteon, přivázáni k lanovým úvazníkům, hlídali na přídi.

Paní Weldonová, malý Jack, Nan a bratranec Benedikt zůstali na Dickův příkaz v kajutách na zádi. Paní Weldonová by byla zůstala raději na palubě, ale Dick Sand se proti tomu ostře postavil, protože by to znamenalo zbytečné nasazování života.

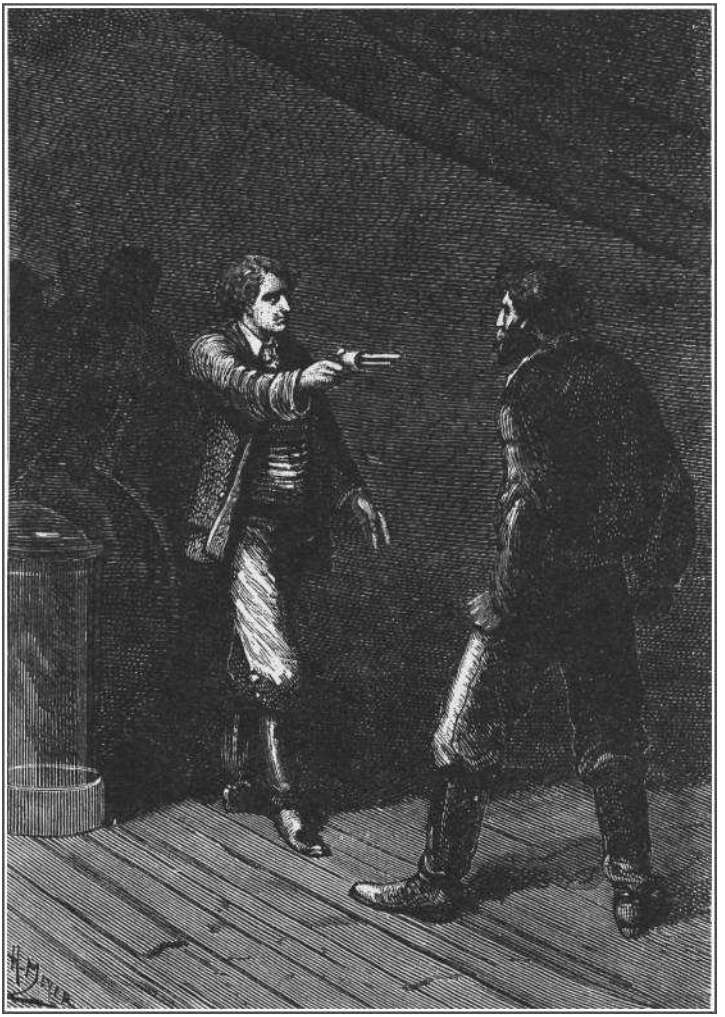
Všechny otvory do podpalubí byly neprodyšně uzavřeny. Mohlo se doufat, že těsnění vydrží i největší nápor vln na palubu. Kdyby pod tlakem vod nevydrželo, mohla být loď zatopena a potopila by se. Lodní náklad byl naštěstí uložen pevně, takže se ani při největších výkyvech lodi nepohnul.

Dick Sand ještě snížil počet hodin, které věnoval spánku. Paní Weldonová

se jen strachovala, aby z toho neonemocněl. Konečně se jí podařilo přimět plavčíka ke krátkému odpočinku.

Ale sotva v noci z 13. na 14. března ulehl, stala se další příhoda.

Bat a Tom byli právě na zádi, když se přiblížil Negoro, který se jen zřídka

Plavčík vyňal z kapsy revolver

ukazoval na této části paluby. Zdálo se dokonce, že se chce s černochy dát do řeči. Tom ani jeho syn si ho nevšímali.

Náhle Negoro při prudkém zakymácení lodi upadl a byl by býval patrně smeten do moře, kdyby se byl nezachytil kompasové budky.

Tom vykřikl ze strachu, že se rozbil kompas.

Dick Sand zaslechl v polospánku výkřik a vylétl ihned na palubu. Negoro zatím vstal; v ruce držel kus železa, který právě vyňal zpod kompasu, ale zahodil ho dříve, než mohl Dick Sand něco spatřit.

Měl snad Negoro zájem na tom, aby magnetická střelka ukazovala zase správně? Ano, protože jihozápadní vítr byl teď jeho záměrům příznivý.

„Co je?“ ptal se plavčík.

„Ale ten nešťastný kuchař upadl na kompas,“ vysvětloval Tom.

Po těchto slovech se silně znepokojený Dick Sand sklonil nad kompasem. Přístroj byl v pořádku. Kompas osvětlený lampami spočíval klidně v závěsu dvou soustředných kruhů.

Plavčík si oddechl. Zkáza posledního kompasu by znamenala nenahraditelnou škodu.

Dick Sand si ovšem nemohl všimnout toho, že magnetická střelka zaujala po odstranění železa normální polohu a ukazovala přímo k magnetickému pólu tam, kde měl podle tohoto poledníku být.

Ačkoli Dick Sand nemohl Negora obvinit za to, že upadl, protože to byl pád zřejmě bezděčný, přece se podivil, co dělal kuchař v této době na zádi lodi.

„Co tu děláte?“ obrátil se ke kuchaři.

„Dělám si tu, co chci,“ odpověděl Negoro.

„Co říkáte?“ vykřikl Dick Sand; nemohl se přitom ubránit hněvu.

„Říkám,“ pokračoval kuchař, „že není žádný předpis, který by zakazoval procházku po zádi!“

„Nuže, já ten předpis vydávám!“ odpověděl Dick Sand. „Zakazuji vám přicházet na záď!“

„Dobrá!“ řekl Negoro a přes své obvyklé sebeovládání učinil výhružný pohyb.

Plavčík vyňal z kapsy revolver a namířil na kuchaře.

„Negoro,“ řekl, „pamatujte si, že tento revolver mám vždycky u sebe a že vám při prvním pokusu o neposlušnost roztříštím hlavu!“

V této chvíli Negoro ucítil, že ho jakási neodolatelná síla tlačí k palubě.

To Herkules položil prostě svou těžkou ruku na kuchařovo rameno.

„Kapitáne Sande,“ řekl černý obr, „mám toho lotra hodit přes palubu? Pohostíme aspoň ryby, které nejsou příliš vybíravé.“

„Ještě ne,“ odpověděl Dick Sand.

Jakmile černoch přestal svírat kuchařovo rameno, Negoro vstal a zavrčel:

„Tohle mi zaplatíš, ty prokletý negře!“

Vítr se zase změnil, nebo aspoň se zdálo, že se otočil o čtyřicet pět stupňů. A přece nic na moři nenasvědčovalo tomu, že se něco změnilo, a to plavčíka velmi udivilo. Loď plula stále stejným směrem, ale vítr a vlny ji místo zezadu napadaly teď z levého boku; to bylo hodně nebezpečné, protože za takové situace je loď vystavena všem útokům moře. Dick Sand byl tedy nucen stočit loď o čtyřicet pět stupňů a prchat před bouří dál.

Jeho pozornost však byla napjata víc než kdy jindy. Ptal se sám sebe, není-

li mezi Negorovým pádem a zničením prvního kompasu nějaká souvislost. Co tam lodní kuchař chtěl? Neměl snad nějaký zájem na tom, aby byl vyřazen i druhý kompas? A jaký to mohl být zájem? Zatím si to nedovedl nijak vysvětlit. Nepřál si snad Negoro, jako všichni ostatní, přistat co nejdříve u amerických břehů?

Když hovořil Dick Sand o této příhodě s paní Weldonovou, vzbudil v ní stejnou nedůvěru. Ale ani ona nemohla uhodnout pravé důvody, proč by mohl mít lodní kuchař úmysly tak zločinně.

Z opatrnosti však byl Negoro stále bedlivě hlídán. Uposlechl ostatně Dickova příkazu a na záď lodi se už neodvažoval; neměl tam ani co dělat. Pro jistotu byl na zádi trvale uvázán Dingo a k tomu se kuchař neodvážil přiblížit.

Po celý týden bouře nepolevila. Tlakoměr ještě klesl. Od 14. do 26. března nenastalo ani chvíli bezvětří, kdy by bylo možné natáhnout plachty. *Poutník* prchal na severovýchod rychlostí nejméně tři sta sedmdesát kilometrů za den a země se stále neobjevovala. A přece tu musila být Amerika, dlouhá přehrada mezi Atlantským a Tichým oceánem, přehrada přes sto dvacet zeměpisných stupňů dlouhá.

Dick Sand začal dokonce uvažovat, zda se nezbláznil, zda má ještě zdravý rozum, zda už mnoho dní nepluje bez svého vědomí špatným směrem. Ne, tak dalece se mýlit nemohl! Slunce, i když je nebylo ještě za mlhou vidět, vycházelo přece denně před ním a zapadalo za ním. Ale kam se tedy poděla země? Kam se poděla Amerika, o níž se snad loď roztříští? Kam se poděla, když není tady? Ať už by to byla Severní nebo Jižní Amerika – a v tomto chaosu by bylo všechno možné –, *Poutník* ji přece nemohl minout! Co se vlastně stalo od počátku této hrozné bouře? Co se to děje, že pevnina, která mohla být zkázou i spásou, se neobjevuje? Měl snad Dick Sand předpokládat, že ho mýlil kompas, jehož údaje už nemohl kontrolovat, poněvadž mu chyběl druhý kompas? Měl opravdu strach, a to úplně oprávněně.

Neměl-li právě službu u kormidla, nepřestával Dick Sand dychtivě studovat mapu. Ale hleděl na ni marně. Mapa mu nemohla dát klíč k záhadě, která po Negorově zásahu byla nevysvětlitelná pro něho stejně jako pro každého jiného.

A toho dne, 21. března, udála se k osmé hodině ranní příhoda nesmírně vážná.

Herkules, mající hlídku na přídi, totiž vykřikl:

„Země! Země!“

Dick Sand skočil na příď. Herkules neměl námořnický zrak a mohl se mýlit.

„Země?“ zvolal Dick Sand.

„Tamhle!“ ukazoval Herkules téměř neviditelný bod na obzoru severovýchodním směrem.

V řevu moře i oblohy si sotva rozuměli.

„Viděl jste zemi?“ ptal se Dick Sand.

„Ano,“ odpověděl Herkules, kývaje hlavou.

A znovu ukázal vpřed přes levý bok.

Plavčík se tam zadíval… Neviděl však nic.

Vtom vystoupila na palubu paní Weldonová, která zaslechla Herkulův výkřik a porušila slib, že nebude vycházet.

„Paní Weldonová!“ zavolal na ni Dick Sand.

Paní Weldonová věděla, že ji nemůže slyšet, proto nepromluvila a jen se pokoušela zahlédnout zemi, kterou černoch ukazoval. Celá její bytost se teď soustředila v jejích očích.

Zdálo se, že Herkulova ruka ukazuje nesprávné místo na obzoru, protože ani paní Weldonová, ani plavčík nic neviděli.

Ale náhle zvedl ruku i Dick Sand.

„Ano, ano, země!“ zvolal.

V jasnějším pruhu mlhy se právě objevil jakýsi vrcholek. Dickův námořnický zrak se nemohl mýlit.

„Konečně!“ oddychl si. „Konečně!“

Sevřel horečně pažení. Paní Weldonová, podpíraná Herkulem, se dívala upřeně k zemi, v kterou už ani nedoufala.

Břeh, vyznačený oním pahorkem, zdvihal se asi osmnáct kilometrů vlevo po větru. Jasnější pruh mlhy se rozestoupil v trhlinu, kterou teď bylo jasně vidět. Byl to zřejmě nějaký výběžek americké pevniny. *Poutník* bez plachet tam nemohl zamířit, ale břeh už minout nemohl. Byla to teď jen otázka několika hodin.

Bylo osm hodin ráno. Před polednem bude *Poutník* jistě u pobřeží.

Na Dickovo znamení odvedl Herkules paní Weldonovou na záď, protože na přídi by už nebyla mohla čelit prudkému kymácení.

Plavčík zůstal ještě chvíli na přídi a pak se vrátil k starému Tomovi stojícímu u kormidla.

Konečně se díval na břeh, který uviděl tak pozdě a který tak horoucně očekával. Nyní však na něj myslil s pocitem hrůzy.

Za podmínek, v jakých teď *Poutník* prchal před bouří, znamenala země po větru ztroskotání se všemi jeho hrůzami.

Uplynuly dvě hodiny. Výběžek pevniny se táhl přímo před lodí.

V této chvíli vystoupil na palubu Negoro. Tentokrát se zadíval na zemi nesmírně pozorně, zakýval hlavou jako člověk, který ví, na čem je, a sestoupil zase dolů, bruče si přitom slova, jež nemohl nikdo slyšet.

Dick Sand se snažil zahlédnout pobřeží za výběžkem.

Uplynuly další dvě hodiny. Výběžek vyčníval vlevo vpředu, ale pobřeží nebylo dosud vidět.

Na obzoru se nebe začalo vyjasňovat a ve vzdáleností necelých čtyřiceti kilometrů se měl objevit břeh, zřejmě americké pobřeží, lemované vysokým hřebenem And.

Dick Sand si vzal dalekohled a prohlédl si pomalu celý východní obzor.

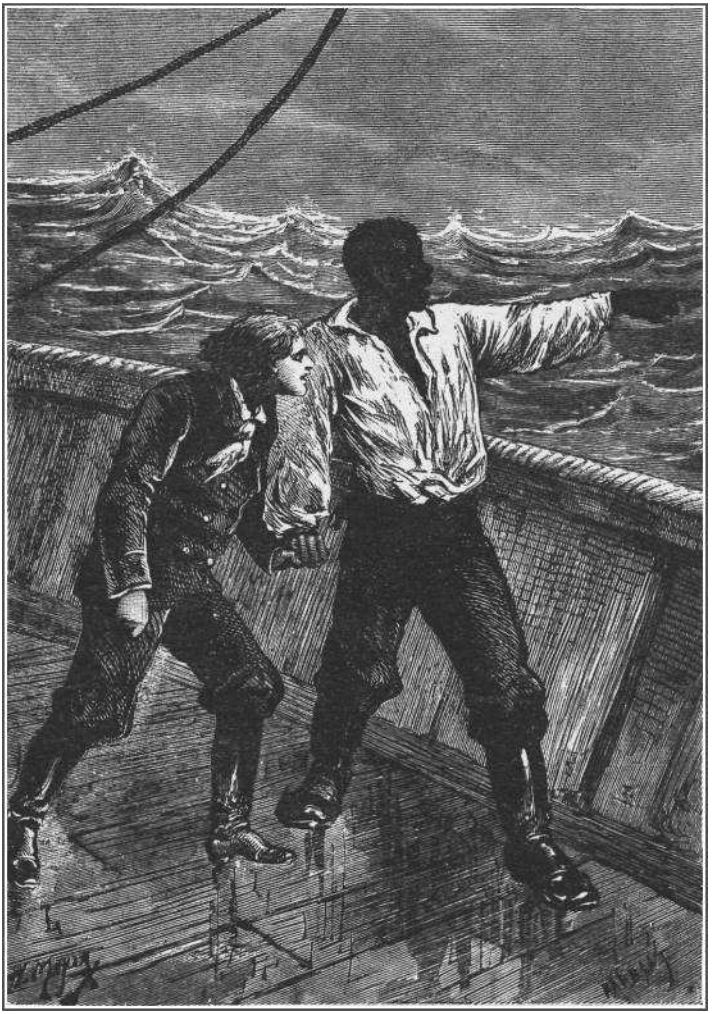
Nic. Naprosto nic.

Ve dvě hodiny odpoledne zmizely poslední obrysy pevniny za *Poutníkem.* Vpředu ani dalekohledem nebylo vidět žádný břeh, ani nízký, ani vysoký.

Dick Sand zoufale vykřikl a sešel rychle z paluby do kabiny, kde seděla paní Weldonová s malým Jackem, s Nan a s bratrancem Benediktem.

„Ostrov! Byl to jen ostrov!“ oznámil jim.

„Ostrov, Dicku? Ale jaký?“ ptala se paní Weldonová.

„Viděl jste zemi?“ ptal se Dick Sand

„To nám řekne mapa,“ odpověděl plavčík a hned běžel ke skříňce, aby přinesl palubní mapu.

„Hleďte, paní Weldonová,“ řekl, „země, kterou jsme právě viděli, musí být tento bod ztracený v Tichém oceánu. Musí to být jedině Velikonoční ostrov. V těchto vodách jiný ostrov není.“

„A my jsme jej minuli?“ ptala se paní Weldonová.

„Ano, už jej máme za sebou.“

Paní Weldonová se dívala pozorně na Velikonoční ostrov; na mapě to byl jen nezřetelný bod.

„Jak daleko od americké pevniny leží?“

„Třicet pět stupňů.“

„Což je…?“

„Asi tři tisíce sedm set kilometrů.“

„Ale pak *Poutník* vůbec neplul, když jsme tak daleko od pevniny!“

„Paní Weldonová,“ odpověděl Dick Sand, položiv si na chvíli ruku na čelo, jako by chtěl uspořádat své myšlenky, „nevím… nemohu vám to záhadné zdržení vysvětlit… Ne, nemohu… Jestliže ovšem nebyly údaje kompasu falešné…! Ale ten ostrov mohl být jedině Velikonoční ostrov, protože jsme musili prchat s větrem v zádech k severovýchodu. Buďme rádi, že jsme teď mohli určit svou polohu. Ano. Je to Velikonoční ostrov. Ano. Máme ještě tři tisíce kilometrů k pobřeží. Konečně vím, kam nás bouře zahnala. Uklidní-li se, budeme moci přistat s nadějí na záchranu u americké pevniny. Dnes už aspoň není naše loď ztracena v širém Tichém oceánu.“

Důvěra Dicka Sanda přešla na všechny jeho posluchače. I paní Weldonová se dala přesvědčit. Zdálo se, že ti nešťastníci už překonali všechny nesnáze, že *Poutník* se konečně octl u svého přístavu a může jen počkat na příliv, aby mohl do přístavu vplout.

Velikonoční ostrov, jiným jménem Vaj-Hou, byl objeven roku 1686 Davidem a později navštíven Cookem a Lapérousem. Leží na 27° jižní šířky a na 109°30´ západní délky. Byla-li brig-goeleta zavlečena o více než patnáct stupňů na sever, mohlo to být zaviněno jedině bouří, která přišla od jihozápadu a před níž loď musila prchat.

Poutník byl tedy ještě tři tisíce kilometrů od břehu. Ale za tohoto silného a bouřlivého větru mohl v necelých deseti dnech dosáhnout kteréhokoli místa na pobřeží Jižní Ameriky.

Přitom mohli – podle plavčíkova mínění – doufat, že se počasí zlepší a bude možno vytáhnout v dohledu země některé plachty.

Dick Sand v to ještě doufal. Říkal si, že tato smršť, trvající už tolik dní, musí se konečně utišit. Dnes, díky objevení Velikonočního ostrova, znal už přesně polohu *Poutníka* a věřil, že stane-li se zas pánem své lodi, zavede ji nakonec přece jen do bezpečí.

Ano. Jako zázrakem objevený osamělý ostrov uprostřed moře vrátil Dicku Sandovi sebedůvěru. Jestliže dosud byla loď vydána na milost a nemilost smršti a nemohla jí čelit, teď už aspoň nepopluje naslepo.

Poutník byl ostatně dobře stavěn a dobře vyzbrojen. Zuřivými nápory bouře utrpěl celkem málo. Přišel pouze o košovou plachtu a o střední kosatku a to byla ztráta lehko nahraditelná. Dobře utěsněnými spárami v lodním trupu a na palubě nepronikla ani kapka vody. Čerpadla byla v naprostém pořádku. V tomto směru se nebylo čeho bát.

Zbývala jen ta nekonečná smršť, jejíž zuřivost nemohlo zdánlivě nic utišit. Jestliže dovedl Dick Sand do jisté míry přimět loď k zápasu s vichrem, nemohl poručit smršti, aby se utišila, vlnám, aby se uklidnily, a obloze, aby se vyjasnila. Na lodi byl nejvyšším pánem, ale na vítr a na vlny nestačil.

KAPITOLA XIII

ZEMĚ! ZEMĚ!

Důvěra, která naplnila srdce Dicka Sanda, byla aspoň částečně odůvodněna.

Nazítří, 2. března, rtuťový sloupec v trubici tlakoměru stoupl. Stoupnutí nebylo ani rychlé, ani velké; rtuť stoupla jen o několik čárek. Ale zdálo se, že stoupání bude trvalé. Bouře se začala zřejmě uklidňovat, a i když vlny byly dosud značně velké, vítr zřetelně slábl a stáčel se zvolna východním směrem.

Dick Sand zatím nemohl pomýšlet na to, aby vytáhl plachty. I nejmenší plachtu by vítr odnesl. Doufal však, že do čtyřiadvaceti hodin bude moci vytáhnout vratiplachtu.

V noci vítr skutečně proti dosavadnímu stavu značně polevil a loď byla již méně zmítána nárazy, které ji mohly roztříštit.

Cestující se začali zase objevovat na palubě. Nehrozilo jim už nebezpečí, že budou smeteni vlnami do moře.

První vyšla paní Weldonová; opatrný Dick Sand ji přinutil zůstat s ostatními cestujícími v kajutě po celou dobu této dlouhé větrné smrště. Přišla si pohovořit s plavčíkem, jenž mohl jen s vůlí vpravdě nadlidskou vzdorovat strašné únavě. Byl velmi vyhublý, i přes své opálení bledý a oslabený nedostatkem spánku, který ve svém věku tolik potřeboval. Ale jeho statečné srdce umělo všechno překonat. Možná že jednoho dne draze doplatí na toto období zkoušek. Teď však nebyl čas, aby podlehl. Dick Sand si to uvědomoval a paní Weldonová ho našla stejně energického jako vždycky.

Dick Sand byl ostatně plný důvěry, a i když se důvěra nedá vynutit, přece máme-li ji, dovede poroučet.

„Dicku, drahý chlapče, kapitáne!“ zvolala paní Weldonová, podávajíc plavčíkovi ruku.

„Ach paní Weldonová,“ řekl Dick Sand s úsměvem, „vy svého kapitána neposloucháte. Vycházíte na palubu a opouštíte svou kajutu i přes jeho… prosby.“

„Ano, neposlouchám tě,“ odpověděla paní Weldonová, „ale mám tušení, že se bouře uklidňuje nebo že se brzy uklidní.“

„Uklidňuje se opravdu, paní Weldonová,“ odvětil plavčík. „Nemýlíte se. Tlakoměr od včerejška neklesl. Vítr se utišuje a já věřím, že nejhorší máme už za sebou.“

„Kéž to je pravda, Dicku! Ale vytrpěl jsi hodně, drahý chlapče! Udělal jsi…“

„Jenom svou povinnost, paní Weldonová!“

„Nepůjdeš si konečně trochu odpočinout?“

„Odpočinout?“ odpověděl plavčík. „Nepotřebuji si odpočinout, paní Weldonová. Je mi bohudíky dobře a musím to vydržet až do konce! Jmenovala jste mě kapitánem a kapitánem zůstanu až do chvíle, kdy budou všichni cestující *Poutníka* v bezpečí.“

„Dicku, drahý chlapče!“ zvolala paní Weldonová

„Dicku,“ pokračovala paní Weldonová, „ani já, ani můj muž ti nikdy nezapomeneme, co jsi pro nás udělal.“

„Byla to má povinnost, a to je vše,“ stál na svém Dick Sand.

„Chlapče, opakuji ti, že jsi svou morální i tělesnou energií dokázal, že jsi

muž, muž hodný velitelského místa. A také jakmile dokončíš svá studia – a můj muž v tom bude jistě se mnou souhlasit –, budeš kapitánem v loďstvu Jamese W. Weldona.“

„Já…? Já…?“ zvolal Dick Sand a oči se mu zaleskly slzami.

„Dicku,“ odpověděla paní Weldonová, „byl jsi až dosud naším přijatým dítětem. Nyní však jsi naším synem, zachráncem své matky a svého bratra Jacka! Drahý Dicku, líbám tě za svého muže i za sebe!“

Statečná žena nechtěla dát najevo své dojetí, ale když měla plavčíka v náručí, srdce jí přetékalo něhou. Pocity Dicka Sanda by nedovedlo popsat žádné pero. Plavčík se ptal sám sebe, zda by nemohl udělat pro své dobrodince víc než položit za ně život, a přijímal předem všechny zkoušky, které mu budoucnost chystá.

Po této rozmluvě se cítil Dick Sand mnohem silnější. Kéž by se vítr utišil, aby mohl napnout několik plachet! Nepochyboval o tom, že bude moci řídit loď do přístavu, v němž najdou záchranu všichni, kdož na lodi plují.

Dne 29. března se vítr trochu uklidnil a Dick Sand už pomýšlel na to, že vytáhne hlavní plachtu a plachtu košovou, aby zvětšenou rychlostí zajistil *Poutníku* správný směr.

„Vzhůru, Tome! Vzhůru, přátelé!“ zvolal, když ráno vystoupil na palubu. „Pojďte, potřebuji vaše ruce!“

„Jsme připraveni, kapitáne Sande!“ odpověděl starý Tom.

„Připraveni na vše,“ dodal Herkules. „V té bouři nebylo co dělal a já už začínal pomalu rezavět.“

„Měl jsi foukat proti větru!“ řekl mu Jack. „Sázím se, že bys měl sílu jako on!“

„To je nápad, Jacku!“ odpověděl se smíchem Dick Sand. „Až bude bezvětří, necháme Herkula foukat do plachet!“

„Rozkaz, Dicku!“ řekl statečný černoch a nadmul tváře jako obrovský Severák z pohádek.

„Nyní začneme upevňovat náhradní plachtu, přátelé.“ oslovil je znovu Dick Sand, „poněvadž bouře nám odnesla plachtu košovou. Bude to možná těžká práce, ale udělat to musíme.“

„Uděláme to!“ zvolal Akteon.

„Mohu vám pomáhat?“ ptal se malý Jack, který byl stále připraven k práci.

„Ano, Jacku,“ odpověděl plavčík. „Půjdeš s Batem ke kormidlu a pomůžeš mu řídit loď.“

Je zbytečné vykládat, jak byl Jack na funkci kormidelníkova pomocníka hrdý.

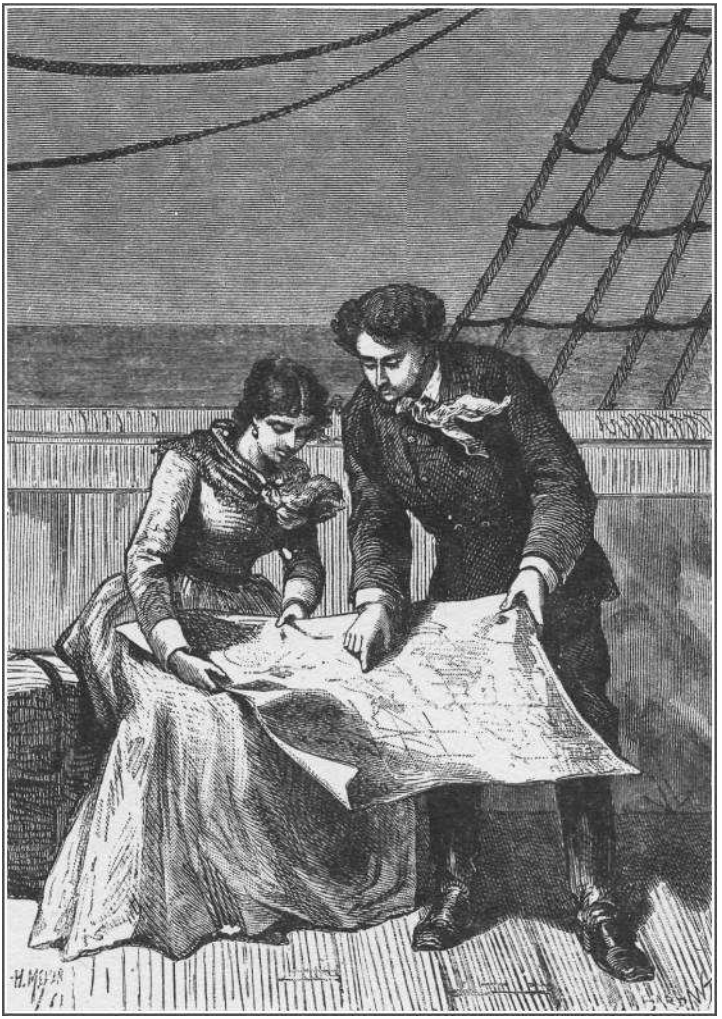
„A teď do práce!“ velel Dick Sand. „A pokud možno nevystavovat se nebezpečí!“

Černoši se dali pod plavčíkovým velením hned do díla. Přivázat košovou plachtu na ráhna, to byla pro Toma i pro jeho soudruhy práce dosti těžká. Bylo nutno vytáhnout napřed plachtu svinulou a upevnit ji na ráhno.

Dick Sand však řídil práci tak dobře a jeho pomocníci ho tak poslouchali,

že za hodinu byla plachta upevněna, ráhno zdviženo a košová plachta napůl vykasána.

Přední hlavní plachtu a druhou kosatku, které byly svinuty už před bouří, vytáhli přes prudký vítr poměrně snadno.

„Na kterém místě na pobřeží přistaneme?“ ptala se

Konečně v deset hodin téhož dne plul *Poutník* zase pod přední hlavní plachtou, košovou plachtou a kosatkou.

Dick Sand z opatrnosti víc plachet nevytáhl. Kdyby vítr zeslábl, vytažené plachty by zaručovaly lodi rychlost aspoň tři sta sedmdesát kilometrů za den, takže by v necelých deseti dnech dosáhli amerického břehu.

Dick Sand byl opravdu spokojen. Vrátil se ke kormidlu a zaujal tam své místo, ale napřed poděkoval druhému kormidelníkovi *Poutníka* – malému Jackovi. Loď už nebyla vydána napospas vlnám. Cesta ubíhala dobře. Plavčíkovu radost pochopí jen ten, kdo se aspoň trochu vyzná v námořnictví.

Druhého dne letěla mračna sice dosavadní rychlostí, ale mezi nimi už probleskovalo modré nebe. Trhlinami dopadaly na hladinu oceánu sluneční paprsky a občas *Poutníka* úplně zaplavovaly. Jak příjemné bylo to blahodárné světlo! Častokrát se sice skrylo za širokou clonu mraků, jež se hnaly na východ, opět se objevovalo a znovu mizelo, ale počasí se zlepšilo.

Palubní kryty byly otevřeny, aby lodní prostory vyvětraly. Slaný vzduch vnikal do podpalubí, do zadní kajuty i do kajuty pro mužstvo. Přes ráhna byly přehozeny vlhké plachty, aby vyschly. I paluba byla vyčištěna. Dick Sand nechtěl, aby jeho loď vplula do přístavu v nepořádku. Stačilo několik hodin denně a všechny práce byly hladce provedeny.

Ačkoli plavčík už neměl měřič rychlosti, zvykl si odhadovat rychlost lodi podle vzhledu brázdy za lodí. Nepochyboval o tom, že do týdne dosáhne pevniny. Přesvědčoval o tom i paní Weldonovou, když jí ukázal na mapě pravděpodobnou polohu lodi.

„Nu, Dicku, na kterém místě na pobřeží přistaneme?“ ptala se ho.

„Tady, paní Weldonová,“ odpověděl plavčík a ukázal na dlouhý pobřežní pruh mezi Peru a Chile. „Přesněji to určit nemohu. Tady je Velikonoční ostrov, který jsme nechali na západě, a podle stálého směru větru soudím, že se nám objeví země na východě. Na tomto pobřeží je dost dobrých přístavů, ale dnes ještě nemohu říci, do kterého z nich vplujeme.“

„To je jedno, Dicku! Každý přístav nám bude vítán.“

„Ano, paní Weldonová! A vy se odtamtud budete moci hned vrátil do San Franciska. Tichomořská paroplavební společnost má dokonale organizovanou plavbu podél břehů. Její parníky zastavují ve všech nejdůležitějších místech na pobřeží a pro vás nebude nic snadnějšího než nastoupit plavbu do Kalifornie.“

„Ty tedy nepočítáš s plavbou *Poutníka* do San Franciska?“ ptala se paní Weldonová.

„Ale ano, až vy vystoupíte, paní Weldonová. Budeme-li moci sehnat někde důstojníka a posádku, odplujeme vylodit náklad do Valparaisa tak, jak to měl udělat kapitán Hull. Pak se vrátíme do mateřského přístavu. Vás by to velmi zdrželo, a i když jsem smuten, že se musíme rozloučit…“

„Dobře, Dicku,“ odpověděla paní Weldonová, „později uvidíme, co dělat. Řekni mi však, zdali nemáš strach z nebezpečí, která by nás v té zemi mohla potkat?“

„Trochu ano,“ přiznal se plavčík. „Ale stále doufám, že se v těchto vodách setkáme s nějakou lodí. Stejně mě udivuje, že se to dosud nestalo. Jakmile nějakou potkáme, navážeme s ní spojení a dovíme se, kde přesně jsme. To nám přistání nesmírně usnadní.“

„Není u tohoto pobřeží organizována služba lodivodů?“ zeptala se paní Weldonová.

„Měla by zde být," vysvětloval Dick Sand, „ale mnohem blíž u břehu. Zatím se k němu musíme přiblížit."

„A nesetkáme-li se tam s lodivodem?" ptala se dále paní Weldonová, neboť chtěla vědět, jak je plavčík připraven na všechny možnosti.

„V tom případě se pokusím za jasného počasí a za klidného větru plout podél pobřeží tak blízko, abych našel nějaké vhodné místo. Zesílí-li vítr, pak…"

„Co pak uděláš, Dicku?"

„Jestliže bude *Poutník* ve svém dnešním stavu zahnán k břehu, nebude už moci tak snadno zas vyplout," odpověděl Dick Sand.

„Co tedy uděláš?" naléhala paní Weldonová.

„Budu musit najet s lodí na břeh," odpověděl plavčík a čelo se mu na okamžik zachmuřilo. „Ale to je nejkrajnější případ; doufejme, že k tomu nedojde. Opakuji vám však, paní Weldonová, že obloha vypadá nadějně a že je nemožné, abychom se nesetkali s nějakým parníkem nebo s lodivodskou lodí. Jen doufat! Mířím přídí k zemi a brzy ji spatříme!"

Najet s lodí na břeh je opravdu krajní opatření, ke kterému se i nejenergičtější námořník odhodlává jen s hrůzou. Dick Sand na to nechtěl vůbec pomýšlet, dokud bude mít jedinou naději na záchranu.

Po několik dní se počasí stále měnilo a to Dicka Sanda znovu velmi znepokojilo. Vítr byl pořád stejně prudký a výkyvy barometru nasvědčovaly tomu, že ještě zesílí. Dick Sand se tedy ptal sám sebe, nebude-li musit prchat před větrem znovu bez plachet. Měl však nesmírný zájem na tom, aby udržel aspoň košovou plachtu, a proto se rozhodl nechat ji napjatou tak dlouho, dokud nebude hrozit nebezpečí, že ji vítr odnese. Aby zajistil pevnost stěžňů, dal utáhnout stěžňová výztužná lana. Především nechtěl přijít o stěžně a tím se dostat do situace, která by byla pro *Poutníka* nesmírně vážná.

Tlakoměr několikrát stoupl. Z toho vyplývalo nebezpečí, že se vítr úplně obrátí, totiž že bude vát od východu. Pak by se muselo plout při větru.

Pro Dicka to znamenalo nové obavy. Co by dělal při nepříznivém větru? Křižovat proti němu? Kdyby k tomu byl donucen, znamenalo by to nové zdržení a nebezpečí, že bude zahnán zpět na moře.

Naštěstí byly jeho obavy zbytečné. Vítr sice po několik dní měnil směr, vanul brzy od severu, brzy od jihu, ale nakonec se ustálil v trvalý západní vítr. Stále však to byl vítr nesmírně prudký, který plachtoví nešťastné lodi velmi přetěžoval.

Přišel 5. duben. Od vyplutí *Poutníka* z Nového Zélandu uplynuly už dva měsíce. Po dvacet dní nepříznivý vítr a dlouhé bezvětří zdržovalo jeho plavbu. Konečně nastaly příhodné podmínky, takže mohl dosáhnout země. Rychlost *Poutníka* za bouře byla jistě značná. Dick Sand ji odhadoval průměrně na tři sta sedmdesát kilometrů za den. Jak je tedy možné, že dosud nespatřili pobřeží? Ustupovaly snad břehy před *Poutníkem?* Bylo to naprosto nevysvětlitelné.

A dosud stále nebyla hlášena žádná země, ačkoli černoši byli neustále v

lanoví.

Častokrát tam vyšplhal i Dick Sand. S dalekohledem u očí se snažil rozeznat obrysy hor. Řetěz And je velmi vysoký. Vrcholky hor bylo nutno hledat nad mlhou při obzoru až u čáry mraků.

Tom i jeho kamarádi se několikrát dali zmýlit nepravými náznaky země. A zatím to byly jen podivně utvářené mraky tyčící se daleko v pozadí. Ti dobří chlapíci trvali někdy umíněně na svém, ale po krátké době musili uznat, že se stali obětí optického klamu. Předpokládaná země se posouvala, měnila tvar a nakonec úplně zmizela.

Dne 6. dubna však už nikdo nemohl pochybovat.

Bylo osm hodin ráno. Dick Sand právě vyšplhal do lanoví. Páry sražené sluncem klesly a obzor se značně vyjasnil.

Z úst Dicka Sanda se konečně ozvalo tak dlouho očekávané zvolání:

„Země! Země před námi!“

Na tento pokřik vyběhli všichni na palubu: malý Jack, zvědavý jako každé dítě jeho věku, paní Weldonová, jejíž utrpení mělo nyní po přistání skončit, Tom a jeho soudruzi, kteří měli konečně vkročit na americkou pevninu, a bratranec Benedikt, který doufal, že získá bohatou sbírku nového hmyzu.

Jedině Negoro se neobjevil.

Všichni spatřili totéž, co viděl Dick Sand, někdo velmi zřetelně, jiný zas očima víry. Ale plavčík, zvyklý pozorovat mořský obzor, se nemohl mýlit. A za hodinu už bylo jasné, že se nemýlil.

Ve vzdálenosti asi sedmdesáti kilometrů na východ se táhlo dost nízké pobřeží nebo aspoň něco, co tak vypadalo. Za ním se musil zdvihat vysoký řetěz And, ale nejnižší pásmo mračen nyní zakrývalo jejich vrcholy.

Poutník plul rychle přímo k pobřeží, které se vůčihledě rozšiřovalo. Po dvou hodinách už bylo docela zřetelné.

Tato část pobřeží končila na severovýchodě dost vysokým mysem, který chránil volné kotviště. Na jihovýchodě se pobřeží protahovalo v úzký jazyk.

Nad nevysokými pobřežními srázy rostlo několik stromů a proti nebi je bylo jasně vidět. Ale geografický tvar kraje svědčil zřetelně o tom, že v pozadí jsou jistě Andy.

Nikde však nebylo vidět žádné stavení, žádný přístav, žádné ústí řeky.

Poutník teď mířil přímo k zemi. S malým počtem plachet a za větru dujícího směrem k pobřeží nemohl se jí Dick Sand vyhnout.

Vpředu se táhlo dlouhé pásmo úskalí, o něž se moře tříštilo v bílou pěnu. Vlny narážely až do nízkých pobřežních srázů. V těchto místech musil být hrozný příboj.

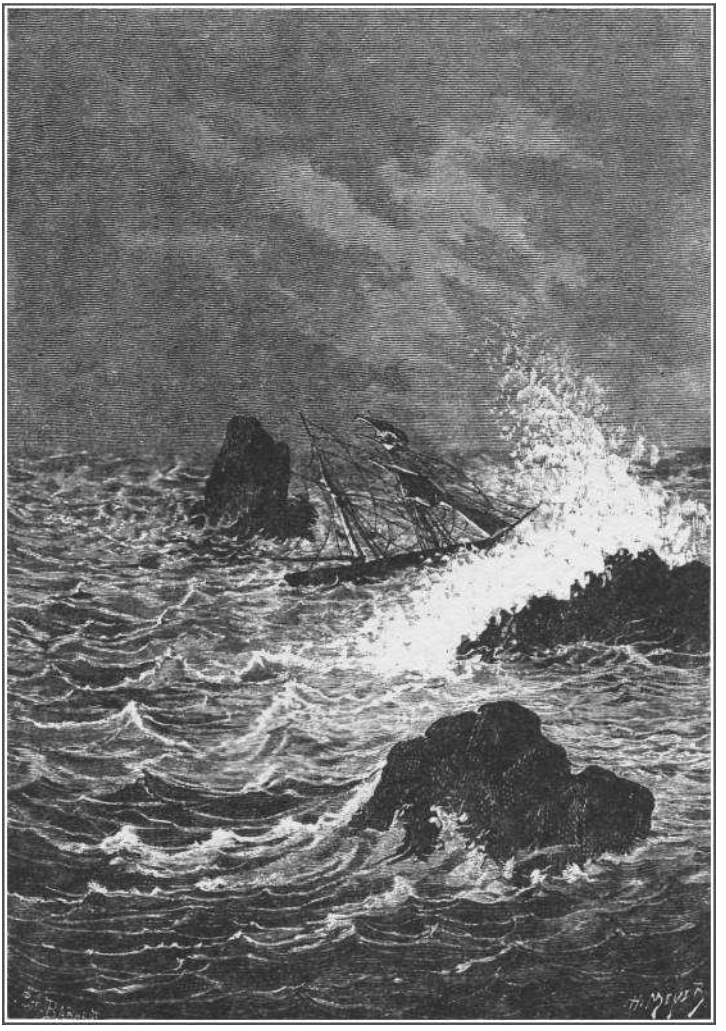
Dick Sand zůstal na přídi a pozoroval břeh. Pak se vrátil na záď a beze slova se chopil kormidla.

Vítr stále sílil. Brig-goeleta byla brzy necelé dva kilometry od pobřeží.

Dick Sand tam spatřil malou zátoku a rozhodl se, že do ní vpluje. Ale předtím musil proplout pásmem skalisk, mezi nimiž bude velmi obtížné najít průchod. Příboj prozrazoval, že je všude mělčina.

V tom okamžiku se vrhl na příď Dingo, který právě pobíhal po palubě. S pohledem upřeným k pobřeží žalostně zavyl. Zdálo se, že pes poznává břeh, že na něj má nějakou smutnou vzpomínku.

Negoro to asi zaslechl, poněvadž ho jakási neodolatelná moc vyhnala z

Moře tam bylo ještě zuřivější

kajuty, a ačkoli měl ze psa hrůzu, ihned přiběhl a opřel se o pažení.

Naštěstí si ho Dingo nevšímal. Jeho smutné vytí patřilo jen této zemi.

Negoro pozoroval zuřivý příboj, ale zřejmě nebyl nijak vyděšen. Paní Weldonová, když se na něho podívala, měla dojem, že kuchařova tvář lehce zrudla a že se jeho rysy na chvíli tvrdě stáhly.

Znal snad Negoro ono pobřeží, kam vítr hnal *Poutníka?*

V této chvíli Dick Sand opustil kormidlo, kterého se chopil starý Tom. Plavčík se naposled zadíval na zátoku otvírající se zvolna před lodí a pak řekl pevným hlasem:

„Paní Weldonová, už nedoufám, že najdeme přístav. Přes všechno mé úsilí bude *Poutník* za půl hodiny mezi skalisky. Musím najet na břeh. Nedovedu tedy loď do přístavu. Jsem nucen ji obětovat, abych zachránil vás. Nemohu však už váhat mezi vámi a lodí!“

„Učinil jsi vše, co jsi mohl, Dicku?“ ptala se paní Weldonová.

„Vše,“ odpověděl plavčík a začal se okamžitě připravovat na ztroskotání.

Především přikázal paní Weldonové, Jackovi, bratranci Benediktovi a černošce Nan, aby si vzali záchranné pásy. Dick Sand, Tom a ostatní černoši se jako dobří plavci připravili, aby mohli doplavat k břehu, kdyby byli svrženi do moře.

Herkules měl zvlášť bdít nad paní Weldonovou. Plavčík si vzal na starost Jacka. Úplně klidný bratranec Benedikt se objevil na palubě se svou entomologickou torbou přes rameno. Plavčík ho svěřil Batovi a Austinovi. Negorův naprostý klid říkal, že lodní kuchař nepotřebuje ničí pomoci.

Dick Sand dal z opatrnosti vynést ze skladiště na příď několik tuctů beček s velrybím tukem z lodního nákladu.

Tento olej, vylitý do příboje ve chvíli, kdy do něho vpluje *Poutník,* utiší na chvíli rozbouřené moře, poněvadž pokryje vodní hladinu tukem, takže loď bude moci snáze proplout mezi skalisky.

Dick Sand nechtěl zanedbat nic, co by snad mohlo zajistit společnou záchranu.

Když vykonal všechna tato opatření, vrátil se plavčík na své místo u kormidelního kola.

Poutník byl teď jen tři sta metrů od břehu, to jest skoro u samých skalisk. Jeho pravý bok se už pokrýval pěnou příboje. Plavčík musil každým okamžikem čekat, že kýl lodi narazí na nějakou skálu.

Náhle Dick Sand poznal podle odlišné barvy vody, že je mezi útesy volný průchod. Tam se musil bez váhání pustit, aby se dostal co možná nejblíž k břehu.

Plavčík neváhal. Jediným otočením kormidla vrhl loď do úzkého a klikatého průlivu.

Moře tam bylo ještě zuřivější a vlny se převalovaly až na palubu.

Černoši stáli na přídi u beček a čekali na plavčíkův rozkaz.

„Vylejte olej! Rychle!“ vykřikl Dick Sand.

Pod olejem vylitým do vln se moře jako zázrakem utišilo, připraveno ovšem rozvlnit se pak ještě zuřivěji.

Poutník rychle proklouzl ztišenou vodou přímo k pobřeží.

Náhle prudce narazil. Loď zvednutá obrovskou vlnou najela na břeh. Stěžně se zlomily, ale naštěstí nikoho neporanily.

Lodní trup byl při nárazu proražen a okamžitě zaplaven vodou, která se

hrnula dovnitř s úžasnou prudkostí. Vlastní břeh však byl jen několik desítek metrů daleko; mohli se k němu lehce dostal přes řetěz drobných černých skalisk.

Po deseti minutách vystoupili všichni lidé z *Poutníka* na úpatí pobřežního srázu.

KAPITOLA XIV

CO TEĎ?

A tak po dlouhé plavbě, kterou napřed zdrželo bezvětří a pak urychlil severozápadní a jihozápadní vítr, po plavbě, která trvala sedmdesát čtyři dny, ztroskotal *Poutník* na pobřeží!

A přesto paní Weldonová i její společníci děkovali náhodě, že už jsou všichni v bezpečí. Bouře je tedy vrhla na pevninu, a ne na některý z pustých ostrovů v Polynésii. Ať již byli na kterémkoli místě jihoamerického pobřeží, nemohly už jejich návrat do vlasti ohrozit žádné nesnáze.

Poutník byl ovšem ztracen. Byla to nyní jen bezcenná troska, kterou příboj v několika hodinách úplně rozmetá. Nebylo také možno z lodi nic zachránit. Jestliže Dick Sand nemohl už přivést svému loďaři loď neporušenou, bylo přesto jeho nesmírnou zásluhou, že aspoň ti, kteří na ní pluli, jsou všichni zdrávi na pohostinném břehu a že jsou mezi nimi i žena a syn Jamese W. Weldona.

Zatím se mohli dlouho jen dohadovat, na které části jihoamerického pobřeží ztroskotali. Měl pravdu Dick Sand, předpokládal-li, že je to pobřeží peruánské? Snad měl pravdu, protože podle polohy Velikonočního ostrova soudil, že *Poutník* byl vichrem a možná i rovníkovými proudy zahnán na severovýchod. Ze čtyřicáté třetí rovnoběžky se vychýlil patrně až na patnáctou.

Bylo teď nutno zjistit co nejdříve přesnou polohu místa, kde brig-goeleta právě ztroskotala. Je-li to skutečně peruánské pobřeží, musí tu být přístavy, města a vesnice. Budou jistě moci dojít do nějakého obydleného místa. Tato část pobřeží však vypadala pustě.

Byl to úzký břeh, pokrytý černými skálami, sevřenými nevysokou stěnou s širokými, nepravidelnými průrvami, které vznikly porušením skal. Na mnoha místech bylo možno po mírném svahu dosáhnout hřebenu stěny.

Čtyři sta metrů na sever od místa, kde loď ztroskotala, otvíralo se ústí nevelké řeky, které nemohlo být z moře vidět. Na březích říčky rostlo mnoho kořenovníků, značně odlišných od kořenovníků indických.

Trosečníci brzy zjistili, že hřeben strmého břehu je pokryt hustým lesem, jehož zelené plochy se vlnily až k horám v pozadí. Kdyby bratranec Benedikt byl býval botanikem, byly by zde vzbudily jeho nadšený obdiv četné druhy neznámých stromů.

Byly to především vysoké baobaby, kterým se zcela neprávem přisuzuje nesmírně vysoký věk a jejichž kůra se podobá egyptskému syenitu. Dále platany, bílé borovice, tamarindy, zvláštní druh pepřovníku a mnoho jiných

rostlin, jež Američan v severní části Nového světa nikdy nevidí.

Bylo však zvláštní, že mezi těmito druhy lesních stromů nebyl ani jediný druh z četné rodiny palem, která má přes tisíc druhů a roste skoro na celém povrchu zemském.

Nad pobřežím poletovalo velmi mnoho křiklavých ptáků; patřili většinou k různým druhům vlaštovek s černým peřím ocelově modrého lesku a se světle kaštanovou skvrnou na hlavě. Tu a tam se zdvihaly koroptve s úplně lysým krkem a s šedivým peřím.

Paní Weldonová pozorovala s Dickem Sandem různé ptactvo a zjistila, že není příliš plaché. Mohli se přiblížit směle až k němu. Nenaučili se snad zdejší ptáci ještě strachu z člověka? Je snad tento břeh tak opuštěný, že se tu ještě neozval výstřel z pušky?

Na okraji pásma skalisk se procházeli pelikáni z druhu pelikánů menších a lovili drobné ryby do vaku, který jim vyrůstá na kostech dolní čelisti.

Několik racků přilétlo z širého moře a počalo kroužit kolem *Poutníka.*

Ptáci byli asi jediní živí tvorové na této části pobřeží. Nemluvíme zatím o zajímavém hmyzu, který tu bratranec Benedikt jistě brzy najde. Zvířat se ovšem trosečníci nemohli zeptat na jméno tohoto kraje, ačkoli se o to malý Jack pokusil. Na to se budou musit zeptat nějakého domorodce.

Domorodci tu však nebyli; aspoň žádného neviděli. Nespatřili žádné obydlí, žádnou chatrč, a to ani na severu za říčkou, ani na jihu, ani konečně na horní planině nad břehem mezi stromy hustého lesa. Nikde nestoupal vzhůru kouř. Žádný znak, žádná stopa nesvědčila o tom, že by tato část pevniny byla někdy navštívena lidskými bytostmi.

Dicka Sanda to velmi překvapilo.

Kde to jsme? Kde to můžeme být? ptal se sám sebe. Což tu není nikdo, kdo by nám to řekl?

Nebyl tu opravdu nikdo. Bylo přece jisté, že kdyby se byl nějaký domorodec přiblížil, byl by ho Dingo ucítil a rozštěkal by se. Pes však pobíhal po břehu s čenichem u země a se spuštěným ocasem, vyráženje temné vrčení. Bylo to chování záhadné, ale neprozrazovalo, že by pes cítil blízkost nějakého člověka nebo zvířete.

„Dicku, podívej se na Dinga!“ upozornila paní Weldonová.

„Ano, je to divné,“ odpověděl plavčík. „Zdá se, že se snaží najít nějakou stopu.“

„Opravdu divné,“ opakovala paní Weldonová.

„Co dělá Negoro?“ zeptala se po chvíli.

„Totéž co Dingo,“ odpověděl Dick Sand. „Pobíhá sem a tam… Je zde ostatně volný. Nemám už právo dávat mu rozkazy. Jeho služba po ztroskotání *Poutníka* skončila.“

Negoro opravdu pobíhal po břehu, otáčel se, rozhlížel se po pobřeží a po srázech a choval se jako člověk, který se snaží vybavil si staré vzpomínky. Znal snad zdejší kraj? Sám by byl pravděpodobně odmítl odpovědět na tuto otázku, kdyby mu ji někdo byl položil. Bylo ostatně lepší nestarat se o tohoto

nespolečenského člověka. Dick Sand brzy uviděl, jak Negoro zamířil k břehu říčky, a když za ohybem srázu zmizel, přestal na něho myslit.

Jakmile Negoro vylezl na břeh, začal Dingo štěkat, ale brzy zmlkl.

Bylo třeba udělat teď to nejnutnější. A nejnutnější bylo najít nějaký úkryt, v němž by se mohli dočasně zařídit a trochu se najíst. Pak se poradí a rozhodnou, co dělat dál.

O jídlo se starat nemusili. Nemluvě o zdrojích, které musely být v tomto kraji, zachránili trosečníci i zásoby z lodní spižírny. Příboj vyvrhl tu a tam mezi skalisky obnaženými odlivem mnoho věcí. Tom s kamarády už přivlekl několik beček sucharů, potravinové konzervy i bednu se sušeným masem. Voda to vše dosud nenarušila a skupina trosečníků tak získala zásoby víc než dostatečné na dobu, než dojdou k nějaké osadě nebo vesnici. Po této stránce se neměli čeho bát. Věci vyvržené mořem uložili na bezpečné místo, aby je příliv nemohl zas odnést.

Ani sladké vody neměli nedostatek. Dick Sand hned po ztroskotání poslal Herkula, aby přinesl několik litrů vody z říčky. Silný černoch však přivlekl na zádech celý velký sud chladné a čisté vody, která byla teď za odlivu naprosto nezávadná.

Dále si musili trosečníci zapálit oheň. Suchého dříví bylo v okolí dost a i kořeny starých kořenovníků poskytovaly paliva víc než dostatek. Starý Tom byl náruživý kuřák a měl u sebe trochu troudu, který si schoval do vodotěsné krabičky, takže mohl kdykoli vykřesat ocílkou jiskry z každého kusu křemene na břehu.

Zbývalo jen nalézt přístřeší, v němž by se celá skupina ukryla, kdyby tu musela před další cestou strávit noc.

A hledanou ložnici našel malý Jack. Pobíhaje při úpatí srázu, objevil za ohybem skály velkou, pěkně vyhloubenou jeskyni s hladkými stěnami, kterou vyhlodalo moře, když jeho vlny stoupaly za bouře až na pobřeží. Chlapec byl nadšen. Radostným pokřikem přivolal matku a ukázal jí vítězně svůj objev. „Výborně, Jacku!“ řekla mu paní Weldonová. „Kdybychom byli robinzoni, odsouzení k dlouhému pobytu na tomto pobřeží, jistě bychom jeskyni nazvali tvým jménem.“

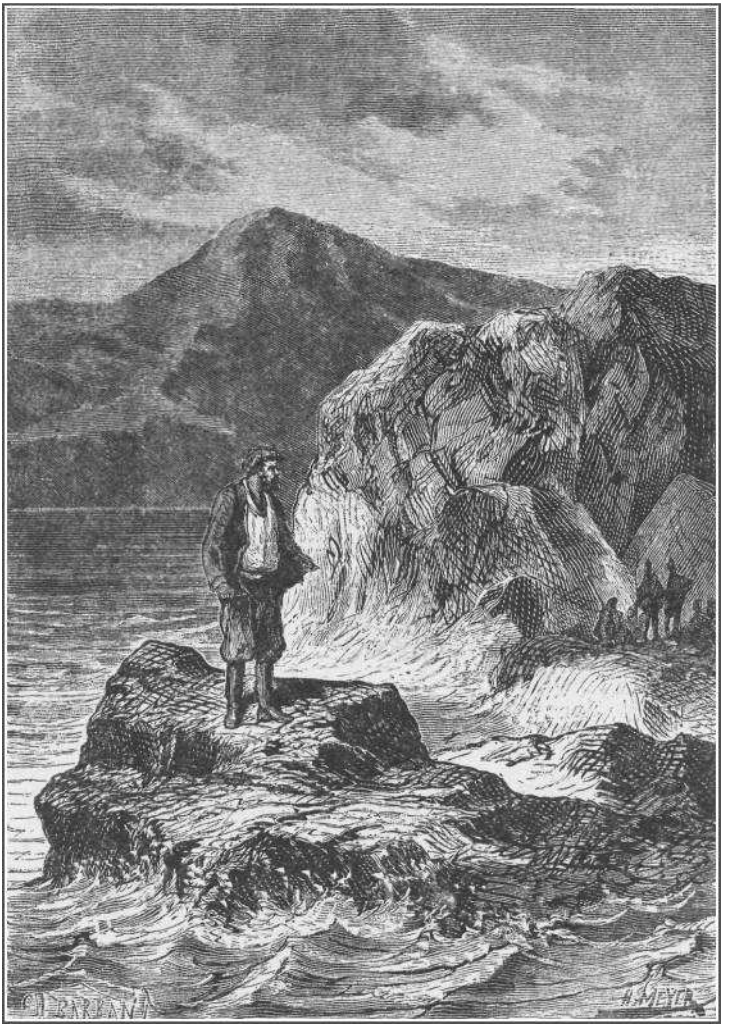
Jeskyně byla tři až tři a půl metru dlouhá a stejně široká, ale v Jackových očích to byla obrovská prostora. Ostatně jako útulek trosečníkům zcela postačí. Paní Weldonová a Nan s uspokojením zjistily, že je naprosto suchá. Měsíc vstoupil právě do první čtvrti, proto nehrozilo nebezpečí, že by příliv dosáhl až k úpatí srázu a tím i k jeskyni. Potřebovali ji ostatně jen k několikahodinovému odpočinku.

Po deseti minutách leželi všichni na lůžkách z mořských řas. Sám Negoro pokládal za svou povinnost vrátit se ke skupině a zúčastnit se společného jídla. Nechtěl se asi pouštět sám do hustého lesa, kterým protékala klikatá říčka.

Byla jedna hodina odpoledne. Konzervované maso, suchary a sladká voda s několika kapkami rumu z bečky, kterou Bat zachránil, to bylo první jídlo trosečníků.

Ačkoli se Negoro zúčastnil jídla, nevmísil se vůbec do hovoru, při němž byla probírána situace trosečníků. Naslouchal však pozorně, i když se tvářil lhostejně, a uvědomoval si jistě velmi dobře všechno, o čem se hovořilo.

Dingo, na kterého ovšem nezapomněli, hlídal po celou dobu před jeskyní.

Znal snad zdejší kraj?

Mohli být tedy klidní. Kdyby se bylo objevilo na pobřeží něco živého, věrné zvíře by bylo způsobilo poplach.

Paní Weldonová držela v náručí napolo ležícího Jacka, který už usínal.

„Dicku, milý příteli," obrátila se k plavčíkovi, „jménem všech ti děkuji za to, žes nám až dosud prokazoval takovou oddanost. Ale nejsme ještě ze všeho

venku. Budeš naším vůdcem i na zemi, jako jsi byl naším kapitánem na lodi. Plně ti důvěřujeme. Řekni nám, co máme dělat!“,

Paní Weldonová, stará Nan, Tom i jeho kamarádi, prostě všichni upřeli zraky na plavčíka. I Negoro se na něho podíval zvlášť pronikavě. Všechny nesmírně zajímalo, co teď Dick Sand řekne.

Ten chvilku přemýšlel a pak prohlásil:

„Paní Weldonová, především musíme vědět, kde jsme. Myslím, že naše loď mohla ztroskotat jedině na peruánském pobřeží. Větry a mořské proudy ji zanesly až do těchto šířek. Jsme však opravdu v rovníkové části Peru, to jest v nejméně obydlených krajích, které sousedí s pampami? Snad. Soudím tak z toho, že je tu pobřeží velmi opuštěné a zřejmě málo navštěvované. Potom jsme ovšem dosti daleko od nejbližší osady a to je opravdu mrzuté.“

„Co budeme dělat?“ opakovala paní Weldonová.

„Navrhoval bych,“ řekl Dick Sand, „abychom tohle místo neopouštěli dříve, než zjistíme, kde jsme. Zítra ráno, po nočním odpočinku, vydají se dva z nás na průzkum. Pokusí se najít v okolí nějaké domorodce, vyptají se jich na vše a potom se vrátí do jeskyně. Není možné, že by v okruhu dvaceti až pětadvaceti kilometrů nikoho nenašli.“

„Máme se tedy rozejít?“ ptala se paní Weldonová.

„Bude to nutné,“ mínil plavčík. „A nezískáme-li žádnou informaci, je-li kraj proti očekávání docela pustý, pak se poradíme, jak vše zařídit jinak.“

„A kdo z nás na ten průzkum půjde?“ ptala se po chvíli přemýšlení paní Weldonová.

„To ještě rozhodneme,“ odpověděl Dick Sand. „Myslím, že vy, paní Weldonová, Jack, pan Benedikt a Nan nesmíte tuto jeskyni opustit. Bat, Herkules, Akteon a Austin zůstanou s vámi, kdežto já s Tomem půjdeme na výzvědy. Negoro asi zůstane raději zde, ne?“ dodal Dick Sand a podíval se na kuchaře.

„Asi,“ odtušil Negoro, který se nerad k něčemu zavazoval.

„Vezmeme s sebou Dinga,“ pokračoval plavčík. „Bude nám na průzkumu užitečný.“

Jakmile Dingo zaslechl své jméno, objevil se u vchodu do jeskyně a slabě zaštěkal, jako by souhlasil s plánem Dicka Sanda.

Po Dickově návrhu zůstala paní Weldonová zamyšlena. Nijak se jí nelíbila myšlenka, že se mají rozejít, třeba jen na krátkou dobu. Co když se o ztroskotání *Poutníka* dověděly už indiánské kmeny, které navštěvují pobřeží buď na severu, nebo na jihu? A co když sem přijdou zloději trosek? Nebylo by lepší zůstat pohromadě a zahnat je?

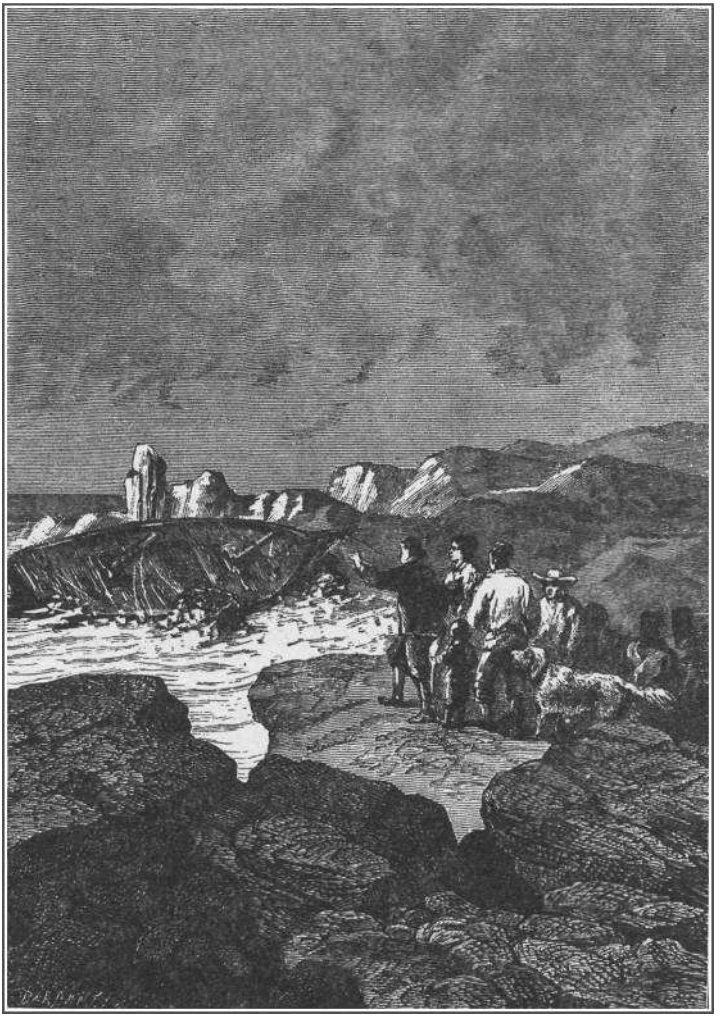
Její námitky proti plavčíkovu návrhu zasloužily uvážení.

Dick Sand je však vyvrátil, neboť připomněl, že Indiány nelze srovnávat s africkými nebo polynéskými divochy a že útok z jejich strany skutečně nehrozí.

A pouštět se do nitra pevniny, když nevědí, ke které části Jižní Ameriky tento kraj patří, ani jak daleko je nejbližší osada, to by znamenalo vystavovat

se nesmírné námaze. Rozdělení skupiny může snad přinést nějaké obtíže, ale ne tak velké jako pochod naslepo lesem, který se zřejmě táhne až k horám.

„Ostatně," pokračoval naléhavě Dick Sand, „nevěřím, že by naše odloučení bylo dlouhé; ujišťuji vás, že ne. Jestliže nejpozději do dvou dnů nenajdu s

Když spatřili *Poutníka*, zmocnil se jich tísnivý pocit

Tomem ani obydlí, ani člověka, vrátíme se do jeskyně. To je však nepravděpodobné. Postačí, když urazíme nějakých třicet kilometrů do vnitrozemí, a poznáme zeměpisnou polohu tohoto kraje. Mohl jsem se snad ve svém odhadu mýlit, protože jsem neměl prostředky k astronomickému měření, a je tedy možné, že jsme buď severněji, nebo jižněji."

„Ano, máš jistě pravdu, chlapče!“ odpověděla paní Weldonová velmi úzkostlivě.

„Co vy si myslíte o mém plánu, pane Benedikte?“ ptal se Dick Sand entomologa.

„Já…?“ divil se bratranec Benedikt.

„Ano. Jaký je váš názor?“

„Nemám žádný názor,“ odpověděl bratranec Benedikt. „Souhlasím se vším, co navrhujete, a udělám vše, co budete chtít. Chcete tu zůstat den nebo dva? Hodí se mi to. Využiji té doby k tomu, abych prostudoval pobřeží jako entomolog.“

„Dělej si co chceš!“ řekla Dickovi paní Weldonová. „Zůstaneme tady a ty s Tomem odejdeš.“

„Ujednáno,“ souhlasil bratranec Benedikt nejlhostejnějším tónem. „Já se podívám na hmyz zdejšího kraje.“

„Ale nechoďte daleko, pane Benedikte!“ varoval ho Dick Sand. „Nedoporučujeme vám to.“

„Buď klidný, chlapče!“

„A především nám sem nenoste příliš mnoho much!“ dodal starý Tom.

Po chvíli entomolog se svou vzácnou plechovou torbou přes rameno vyšel z jeskyně.

Skoro zároveň s ním odešel i Negoro. Zdálo se, že tento muž se vždy bude zabývat zcela prostě jen sám sebou. Ale zatímco bratranec Benedikt šplhal po strmém břehu, aby prozkoumal okraj lesa, Negoro, vraceje se k říčce, vzdaloval se pomalým krokem, až za příkrým svahem podruhé zmizel.

Jack stále spal. Paní Weldonová ho položila na klín staré Nan a sestoupila na pobřeží. Dick Sand s černochy šel s ní. Chtěli zjistit, zda jim stav moře dovolí proniknout až k trupu *Poutníka,* v němž bylo mnoho věcí, které mohli ještě potřebovat.

Útesy, na něž brig-goeleta narazila, byly nyní suché. Uprostřed shluku trosek se rýsovala kostra lodi, přívalem napolo zatopená. Dicka Sanda to udivilo, poněvadž věděl, že na tichomořském pobřeží je příliv velmi malý. Vysvětloval si to však působením silného větru, bičujícího pobřeží.

Když paní Weldonová a její společníci spatřili *Poutníka,* zmocnil se jich tísnivý pocit. Vždyť na té lodi tak dlouho žili a tolik vytrpěli! Pohled na ni, téměř už rozbitou, bez stěžňů a bez plachet, ležící na boku jako mrtvá věc, sevřel jim srdce bolestí.

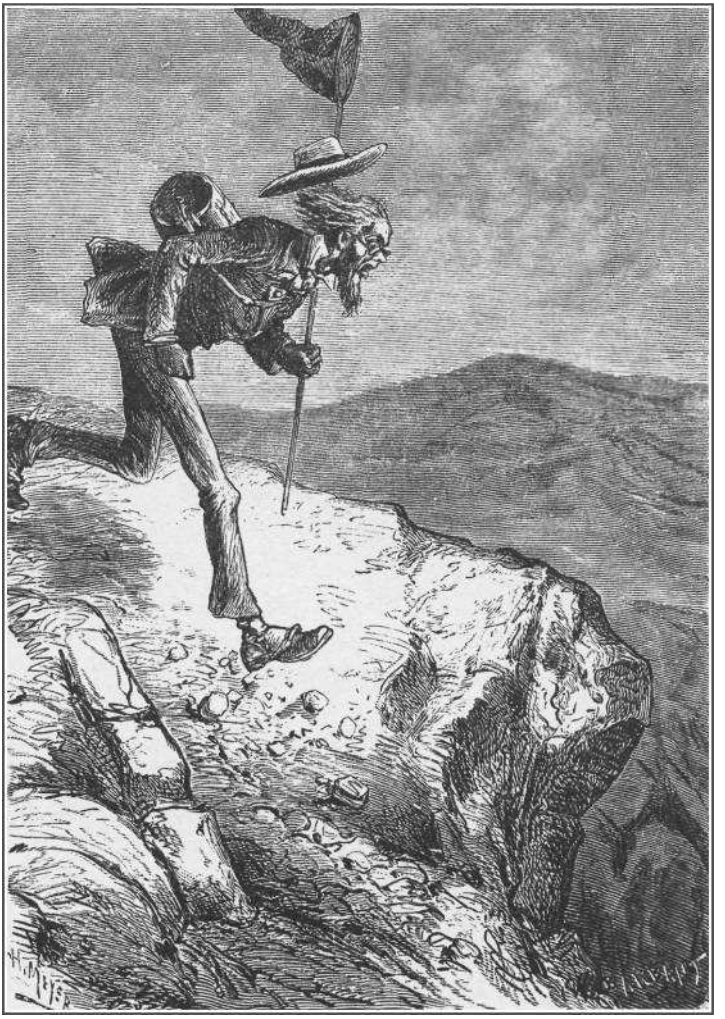
Bylo však nutno dostat se na ni, dříve než ji moře úplně zničí.

Dick Sand mohl s černochy snadno vniknout dovnitř. Vyšplhali na palubu po lanech, která dosud visela na boku *Poutníka.* Zatímco Tom, Herkules, Bat a Austin vynášeli zásoby, hlavně potraviny a nápoje, které jim mohly být ještě užitečné, vnikl plavčík do zadní kajuty. Naštěstí do této části lodi, jež i po ztroskotání vyčnívala nad hladinu, voda dosud nevnikla.

Dick Sand tam našel čtyři pušky v dobrém stavu – výtečné remingtonky z továrny Purdey & spol. – a asi sto nábojů, pečlivě uložených v krabici. Měl

tedy čím vyzbrojit svou skupinku, aby mohla čelit útoku Indiánů, kdyby ji cestou proti všemu očekávání napadli.

Plavčík nezapomněl vzít s sebou i kapesní svítilnu. Ale mapy umístěné v přední kajutě byly už vodou narušeny a nebyly k potřebě.

Bratranec Benedikt byl strašně rozhněván

Ve zbrojnici *Poutníka* bylo i několik velkých nožů, jimiž se čtvrtí velryby.

Dick Sand jich šest vybral, aby jimi ozbrojil své soudruhy. Nezapomněl ani na neškodnou dětskou pušku malého Jacka.

Ostatní předměty byly buď smeteny vodou, nebo zničeny, takže se jich už nedalo použít. Bylo by také zbytečné zatěžovat se nadměrně na těch několik

dnů cesty. Potravin, zbraní a střeliva měli víc než dost. Přesto sebral Dick Sand na radu paní Weldonové všechny peníze, které byly na palubě – něco přes pět set dolarů.

To bylo opravdu málo. Paní Weldonová měla přece peněz mnohem víc, ale ty tu teď nebyly!

Kdo jiný než Negoro mohl navštívit loď před nimi a vztáhnout špinavou ruku na peníze kapitána Hulla a paní Weldonové? Ne, nikdo jiný nemohl být podezírán. A přece Dick Sand na okamžik zaváhal. Věděl a tušil, že se musí mít na pozoru před touto zavilou povahou, u které neštěstí druhých budí jen úšklebek. Ano, Negoro byl zlý člověk, ale vyplývalo z toho, že je i zločinec? Dickově povaze se příčilo jít v domněnkách tak daleko. Ale mohlo padnout podezření na někoho jiného? Ne! Stateční černoši neopustili jeskyni ani na okamžik, kdežto Negoro se toulal na pobřeží. Jen on mohl být zlodějem. Dick Sand se rozhodl, že podrobí Negora výslechu nebo ho dá i prohledat, jakmile se vrátí. Chtěl s jistotou vědět, na čem s ním je.

Slunce se už sklánělo k obzoru. V této době ještě nepřekročilo rovník, aby vysílalo své světlo a teplo na severní polokouli, ale blížilo se k němu. Zapadlo téměř kolmo ke kruhové čáře, na které se moře spojuje s oblohou. Soumrak netrval dlouho, nastala hned tma, a to utvrdilo Dicka Sanda v přesvědčení, že se dostali na pobřeží mezi obratníkem Kozoroha a rovníkem.

Paní Weldonová, Dick Sand a černoši se tedy vrátili do jeskyně, aby si v ní několik hodin odpočinuli.

„Noc bude ještě neklidná!“ upozornil Tom, ukazuje k hustým mrakům na obzoru.

„Ano,“ souhlasil Dick Sand. „Bude silný vítr. Ale teď už na tom nezáleží. Naše ubohá loď je ztracena a nás už bouře postihnout nemůže!“

Bylo ujednáno, že v této tmavé noci budou mít černoši střídavě hlídku u vchodu do jeskyně. Mohli ostatně počítat i s Dingem, který bude dobrým hlídačem.

Tu však zjistili, že se dosud nevrátil bratranec Benedikt.

Herkules ho zavolal z plných plic a hned poté spatřili trosečníci entomologa sestupovat po strmém břehu, kde si div nesrazil vaz.

Bratranec Benedikt byl strašně rozhněván. Nenašel v lese ani jediný nový druh hmyzu, ani jediný exemplář, který by byl hoden jeho sbírky. Štírů, stonožek a různých mnohonožek tam našel víc než dost. Ale každý ví, že bratranec Benedikt se s mnohonožkami nezahazoval.

„Pro tohle,“ naříkal, „jsem plul devět nebo jedenáct tisíc kilometrů, čelil bouřím a ztroskotal na břehu, abych pak nenašel jediný druh amerického hmyzu, který je ozdobou entomologických sbírek! Ne, to opravdu nestálo za námahu!“

A závěrem naléhal bratranec Benedikt na odchod. Nechtěl už ani hodinu zůstat na tomto prokletém pobřeží.

Paní Weldonová to velké dítě uklidnila. Ujistila ho, že zítra bude mít větší štěstí. Všichni pak vešli do jeskyně, aby se do rána prospali, když tu je Tom

upozornil, že Negoro se dosud nevrátil, ačkoli už nastala noc.

„Kde může být?“ zeptala se paní Weldonová.

„Na tom nezáleží,“ řekl Bat.

„Právě záleží,“ odpověděla paní Weldonová. „Byla bych raději, kdyby byl ten člověk mezi námi.“

„Snad, paní Weldonová,“ podotkl Dick Sand. „Jestliže nás však opustil dobrovolně, nevím, jak bychom ho přinutili k návratu. Kdo ví, zdali nemá důvody k tomu, aby se nám napříště vyhýbal!“

Vzal si pak paní Weldonovou stranou a svěřil se jí se svým podezřením. Nijak ho nepřekvapilo, že s ním paní Weldonová souhlasí. Rozcházeli se jen v jednom bodě.

„Jestliže se Negoro opět objeví,“ řekla paní Weldonová, „stane se tak tehdy, až svůj lup dobře ukryje. Podle mého názoru mu nemůžeme nic dokázat, a proto by bylo nejlépe před ním své podezření utajit, aby byl přesvědčen, že jsme se dali napálit.“

Paní Weldonová měla pravdu. Dick Sand to uznal.

Pak Negora několikrát zavolali, avšak nikdo neodpovídal. Buď už byl příliš daleko, takže je nemohl slyšet, nebo se nechtěl vrátit.

Černoši nijak nelitovali, že se ho zbavili, ale jak už řekla paní Weldonová, byl možná mnohem nebezpečnější venku než s nimi. Jak si jen vysvětlit, že se Negoro odvážil sám do neznámého kraje? Co když zabloudil a hledá teď marně temnou nocí cestu k jeskyni?

Paní Weldonová a Dick Sand nevěděli, co si o tom myslit. Nemohli však na Negora čekat a odřeknout se spánku, který už všichni tolik potřebovali.

V této chvíli Dingo, pobíhající na pobřeží, silně zaštěkal.

„Co je s Dingem?“ ptala se paní Weldonová.

„Musíme to zjistit,“ odpověděl plavčík. „Možná že se vrací Negoro.“

Dick Sand s Austinem, Herkulem a Batem se hned rozběhli k ústí říčky.

Ale když přišli ke sráznému břehu, neviděli a neslyšeli nic. Dingo zatím zmlkl.

Dick Sand se s černochy vrátil do jeskyně.

Tam už byla připravena co nejpohodlnější lůžka. Černoši si ujednali, že budou střídavě venku na stráži.

Znepokojená paní Weldonová však nemohla usnout. Zdálo se jí, že tolik vytoužená země jim nedává to, v co doufala: bezpečnost jejím přátelům a jí klid.

KAPITOLA XV

HARRIS

Druhého dne za svítání, 7. dubna, uviděl Austin, který měl hlídku, jak Dingo štěká a běží k říčce. Téměř zároveň vyšli z jeskyně černoši s Dickem Sandem a s paní Weldonovou.

Něco tam jistě bylo.

„Dingo ucítil živého tvora, člověka nebo zvíře," řekl plavčík.

„Rozhodně to však není Negoro," podotkl Tom. „To by Dingo štěkal zuřivěji."

„Ale není-li to Negoro, kam zmizel?" ptala se paní Weldonová a vrhla na Dicka Sanda pohled, kterému mohl rozumět jen on. „A není-li to Negoro, kdo to je?"

„To uvidíme, paní Weldonová," odpověděl plavčík.

Pak se obrátil k Batovi, Austinovi a Herkulovi:

„Ozbrojte se, přátelé, a pojďte se mnou!"

Každý z černochů si vzal pušku a nůž. Stejně se ozbrojil i Dick Sand. Do nábojových komor remingtonek byly vsunuty náboje a ozbrojená čtveřice zamířila k břehu říčky.

Paní Weldonová, Tom a Akteon zůstali u vchodu do jeskyně, kde byl ještě Jack a Nan.

Slunce právě vycházelo. Jeho paprsky, zachycované ještě horami na východě, nedopadaly dosud přímo na strmý mořský břeh. Ale moře až k západnímu obzoru jiskřilo už světlem nadcházejícího dne.

Dick Sand se svými společníky šel po břehu řeky, která se obloukem stáčela k ústí.

Tam stál nehybně jako na číhané Dingo a neustále štěkal. Bylo zřejmé, že vidí nebo cítí nějakého domorodce.

A tentokrát to skutečně nebyl Negoro, jeho nepřítel z paluby *Poutníka*, na koho pes štěkal.

U posledního ohybu pobřežního srázu se vynořil v této chvíli nějaký člověk. Kráčel opatrně po břehu a důvěrnými gesty se snažil psa uklidnit. Bylo docela pochopitelné, že se nechtěl utkat se zvířetem tak rozzuřeným a silným.

„To není Negoro," řekl Herkules.

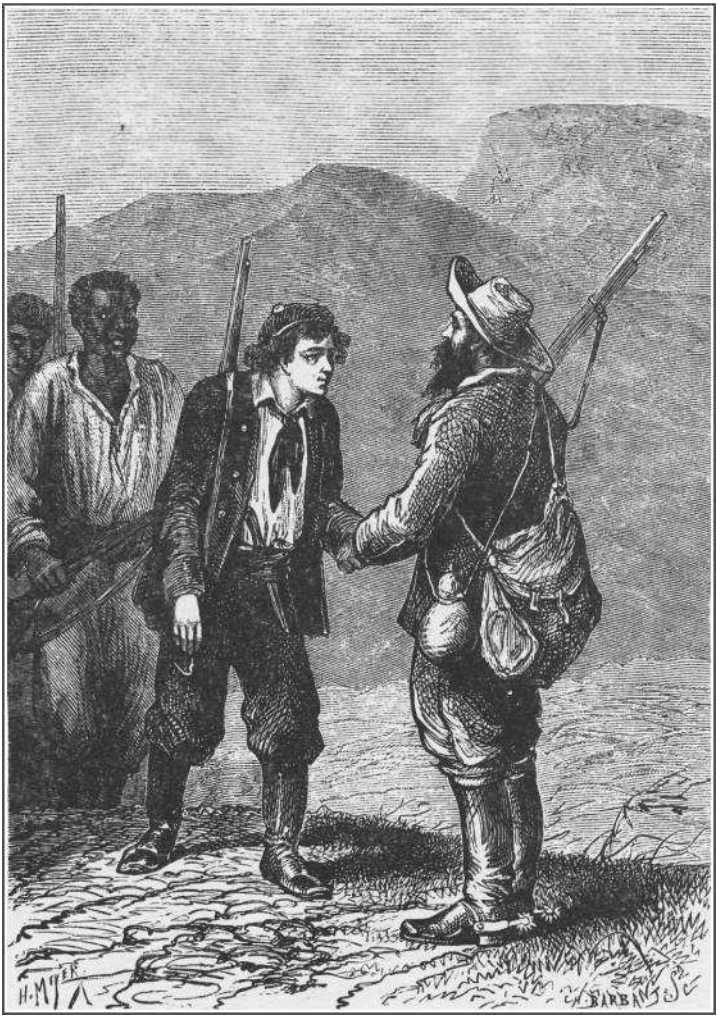
„Nemáme co ztratit," odpověděl Bat.

„To ne," souhlasil plavčík. „Je to asi nějaký domorodec, takže se nebudeme musit rozejít. Teď se aspoň dozvíme přesně, kde jsme."

Všichni čtyři si přehodili pušky přes rameno a zamířili k neznámému.

Když je muž spatřil, dal napřed najevo největší překvapení. Zřejmě

nečekal, že se na tomto pobřeží setká s cizinci. Jistě také ještě nespatřil vrak *Poutníka,* který by mu byl přítomnost trosečníků vysvětlil docela přirozeně. Ostatně příboj dovršil v noci zkázu lodního trupu; zůstalo z něho už jen několik trosek a ty pluly na širém moři.

„Buďte vítán i vy, mladý příteli!“

Když neznámý uviděl čtyři ozbrojené muže, učinil v první chvíli pohyb, jako by se chtěl vrátit. Přes rameno měl pušku; rychle ji uchopil do rukou a zalícil. Byl zřejmě znepokojen.

Dick Sand mu pokynul na pozdrav. Neznámý to asi pochopil, protože po krátkém zaváhání vykročil zase vpřed.

Dick Sand si ho teď mohl pozorně prohlédnout.

Byl to statný, nejvýš čtyřicetiletý muž živých očí, s prošedivělými vlasy i vousy a s opálenou pletí; vypadal jako tulák, který žije stále jen na volném vzduchu v lesích nebo na planinách. Oděn byl v přiléhavý kabátec z vydělané kůže a na hlavě měl široký klobouk. Vysoké kožené boty mu sahaly až ke kolenům a na vysokých podpatcích mu zvonily ostruhy s velikými kolečky.

Dick Sand si především všiml – a později se to potvrdilo –, že nemá před sebou některého z Indiánů kočujících po pampách, nýbrž jednoho z oněch cizích a často podezřelých dobrodruhů, kteří se těmito vzdálenými končinami potloukají. Podle strnulého držení těla a podle několika ryšavých vousů na bradě se dokonce zdálo, že je neznámý anglosaského původu. Rozhodně to však nebyl ani Indián, ani Španěl.

Potvrdilo se to, když mu Dick Sand řekl anglicky: „Buďte vítán!“ Neznámý odpověděl stejným jazykem bez jakéhokoli cizího přízvuku: „Buďte vítán i vy, mladý příteli!“ Nato neznámý přistoupil k plavčíkovi a stiskl mu ruku.

Černochům jen pokynul, ale neoslovil je.

„Jste Angličan?“ ptal se plavčíka.

„Američan,“ odvětil Dick Sand.

„Z jihu?“

„Ze severu.“

Tato odpověď se neznámému zřejmě zalíbila, protože potřásl plavčíkovi rukou ještě silněji, tentokrát skutečně po americku.

„A mohl bych vědět, mladý příteli,“ ptal se dále, „jak jste se octli na tomto břehu?“

Ale v tom okamžiku, nečekaje na plavčíkovu odpověď, smekl neznámý náhle klobouk a pozdravil.

Na břeh totiž sestoupila paní Weldonová a zastavila se před neznámým.

Odpověděla také na jeho otázku:

„Jsme trosečníci, naše loď se včera rozbila o úskalí.“

Na tváři neznámého se objevil výraz soucitu. Jeho zrak se snažil nalézt loď, která najela na břeh.

„Z naší lodi už nic nezbylo,“ vysvětlil mu plavčík. „Příboj v noci dokončil její zkázu.“

„Nejdříve se vás musíme zeptat,“ pokračovala paní Weldonová, „kde to vlastně jsme.“

„Jste přece na pobřeží Jižní Ameriky,“ odpověděl neznámý, kterého otázka zdánlivě velmi překvapila. „Měli jste snad o tom nějaké pochybnosti?“

„Ano, pane, protože za bouře jsme se mohli odchýlit z cesty, kterou nebylo možno přesně sledovat,“ řekl Dick Sand. „Ale chtěl bych vědět přesněji, kde jsme. Myslím, že na peruánském pobřeží, ne?“

„Ne, mladý příteli, ne! Trochu jižněji! Ztroskotali jste na pobřeží bolivijském.“

„Ach!“ zvolal Dick Sand.

„Jste v části bolivijského pobřeží, které sousedí s břehy chilskými.“

„Co je tohle za mys?“ ptal se Dick Sand a ukázal na severní výběžek břehu.

„Jeho jméno vám nemohu říci,“ odpověděl neznámý. „Vnitrozemím jsem prošel mnohokrát a znám je dost obstojně, ale na pobřeží jsem dnes poprvé.“

Dick Sand se zamyslil nad tím, co právě slyšel. Příliš ho to neudivovalo, protože jeho odhad mořských proudů mohl být chybný. Omyl nebyl ostatně příliš velký. Dick Sand podle polohy Velikonočního ostrova usoudil, že je mezi dvacátou sedmou až třicátou rovnoběžkou, a zatím ztroskotal na dvacáté páté rovnoběžce. Bylo zcela pochopitelné, že se *Poutník* od směru odchýlil, ale vzhledem k tak dlouhé plavbě to byla odchylka celkem nepatrná.

Nikdo nemohl o cizincových údajích pochybovat, a poněvadž tohle byl břeh bolivijský, nebylo nic divného ani na tom, že je tak pustý.

„Podle vaší odpovědi,“ řekl Dick Sand, „mohu soudit, že jsme hodně daleko od Limy[*].“

„Ach, Lima je daleko… tamhle na severu!“

Paní Weldonová, v které Negorovo zmizení vzbudilo silnou nedůvěru, pozorovala neznámého velmi bedlivě. Neobjevila však nic podezřelého ani v jeho chování, ani v jeho vyjadřování.

„Pane,“ oslovila znovu cizince, „snad není má otázka příliš důvěrná, ale nezdá se, že jste peruánského původu.“

„Jsem Američan jako vy, paní…,“ řekl a chvíli čekal, až se mu Američanka představí jménem.

„Weldonová,“ odpověděla.

„Já se jmenuji Harris a narodil jsem se v Jižní Karolině. Ale již před dvaceti lety jsem opustil svou rodnou zemi a odjel jsem do bolivijských pamp; mám opravdu radost, že jsem se dnes setkal s krajany.“

„Vy bydlíte v této části kraje, pane Harrisi?“ ptala se paní Weldonová.

„Ne, paní Weldonová,“ odpověděl Harris. „Bydlím na jihu na chilských hranicích, a teď jsem na cestě do Atacamy, severovýchodně odtud.“

„Jsme snad na okraji pouště Atacamy?“ zeptal se Dick Sand.

„Ano, mladý příteli. Tato poušť se táhne právě za tamtěmi horami, které nám uzavírají obzor.“

„Poušť Atacama!“ opakoval si Dick Sand.

„Ano,“ potvrdil Harris. „Tato poušť jako by ani nepatřila mezi jihoamerické kraje, od nichž se v mnohém liší. Je to nejzajímavější a zároveň nejméně známá část celé této pevniny.“

„A vy cestujete sám?“ ptala se paní Weldonová.

„Ach, nedělám tu cestu poprvé,“ vysvětloval Američan. „Tři sta sedmdesát kilometrů odtud je veliký statek, hacienda San Felice, která patří jednomu z mých bratrů. A tam jdu právě v obchodní záležitosti. Chcete-li jít se mnou, dostane se vám tam dobrého přijetí a získáte tam také dopravní prostředek k cestě do města Atacamy. Můj bratr bude rád, bude-li vám jej moci opatřit.“

Touto přímou nabídkou si Američan získal důvěru trosečníků. Hned nato se

[*] *Lima je hlavní město Peru.*

obrátil k paní Weldonové s otázkou:

„Ti černoši jsou vaši otroci?“

A ukázal na Toma a jeho soudruhy.

„Ve Spojených státech už nemáme otroky,“ odpověděla živě paní Weldonová. „Na Severu bylo otroctví už dávno zrušeno a Jih musil brzy následovat příkladu Severu.“

„To je pravda,“ souhlasil Harris. „Zapomněl jsem, že tuto vážnou otázku rozřešila válka roku 1865. Prosím ty statečné muže za odpuštění,“ dodal oním zvláštním ironickým tónem, jakým mluvívají s černochy Američané z Jihu. „Když jsem však viděl ty džentlmeny ve vašich službách, myslil jsem…“

„Nejsou a nikdy nebyli v mých službách, pane Harrisi!“ odvětila vážně paní Weldonová.

„Bylo by pro nás ctí, paní Weldonová, kdybychom vám sloužili,“ ozval se starý Tom. „Ale my nepatříme nikomu, pane Harrisi. Já sám býval sice otrokem a jako otrok jsem byl v Africe prodán. To mi bylo asi šest let. Můj syn Bat se narodil jako syn osvobozeného otce a všichni mí ostatní kamarádi se narodili ze svobodných rodičů.“

„K tomu vám mohu jen blahopřát,“ řekl Harris tónem, který paní Weldonová nepokládala za dost vážný. „Ostatně na bolivijském území otroci nejsou. Nemáte se tedy čeho bát a můžete se zde pohybovat tak volně jako ve Spojených státech.“

V této chvíli vyšel z jeskyně malý Jack a za ním Nan. Chlapec si protíral oči.

Když spatřil matku, rozběhl se k ní. Paní Weldonová ho něžně políbila.

„To je hezký hošík!“ zvolal Američan a přistoupil k Jackovi.

„Je to můj syn,“ odpověděla paní Weldonová.

„Ach paní Weldonová, musela jste trpět dvojnásob, když i vaše dítě bylo vystaveno takovým zkouškám!“

„Hlavní věc, že se z toho chlapec dostal živ a zdráv stejně jako my, pane Harrisi,“ řekla paní Weldonová.

„Dovolíte, abych ho na ty jeho hezké tváře políbil?“ zeptal se Harris.

„Ráda,“ přikývla paní Weldonová.

Ale tvář pana Harrise se Jackovi asi moc nelíbila, protože se přitiskl úžeji k matce.

„Copak?“ podivil se Harris. „Nechceš, abych tě políbil? Máš snad strach?“

„Omluvte ho, pane Harrisi,“ dodala rychle paní Weldonová. „Je to jen ostych.“

„Dobrá! Však se seznámíme blíže!“ odpověděl Harris. „Až budeme v haciendě, bude jezdit na hezkém ponym, který o mně bude vyprávět jen hezké věci.“

Ale ani tím, že slíbil chlapci hezkého ponyho, nezískal Harris Jacka o nic víc, než když ho chtěl políbit.

Trochu rozpačitá paní Weldonová se snažila dát hovoru jiný směr. Nebylo přece radno urazit toho muže, když jim tak ochotně nabídl své cenné služby.

Dick Sand po celou tu dobu přemýšlel o cizincově návrhu, který jim umožňoval dostat se do haciendy San Felice. Podle Harrise to však znamenalo cestu delší než tři sta sedmdesát kilometrů, vedoucí lesem a plání, tedy cestu jistě velmi únavnou, protože trosečníci neměli žádný dopravní prostředek.

„To je hezký hošík!“ zvolal Američan

Mladý plavčík se o těchto obtížích zmínil a čekal na Američanovu odpověď.

„Cesta je opravdu trochu dlouhá,“ odpověděl Harris, „ale já mám několik set kroků odtud na břehu koně a toho půjčím paní Weldonové a jejímu synkovi. Pro nás nebude ani nesnadné, ani příliš namáhavé jít celou cestu

pěšky. Ostatně když jsem mluvil o třech stech sedmdesáti kilometrech, měl jsem na mysli cestu, kterou jsem již vykonal podél řeky. Jestliže se však pustíme přes les, zkrátíme si cestu nejméně o sto padesát kilometrů. A urazíme-li za den osmnáct kilometrů, myslím, že se dostaneme do haciendy bez zvláštních obtíží.“

Paní Weldonová Američanovi poděkovala.

„Nejlépe mi poděkujete tím, že mou nabídku přijmete,“ pokračoval Harris. „Ačkoli jsem tím lesem dosud neprojížděl, věřím, že po cestě nezabloudím. Jsem už na pampy zvyklý. Ale je tu vážnější otázka, otázka potravy. Já sám mám jen to, co na cestu do San Felice nezbytně potřebuji.“

„Pane Harrisi,“ odpověděla paní Weldonová, „my máme naštěstí potravin víc než dost a budeme šťastni, budeme-li se moci o ně s vámi rozdělit.“

„Dobrá, paní Weldonová. Zdá se, že je všechno v nejlepším pořádku a že se už můžeme vydat na cestu.“

Harris zamířil k břehu, aby došel pro svého koně na místo, kde ho zanechal. Dick Sand ho však zastavil, poněvadž se ho chtěl ještě na něco zeptat.

Plavčíkovi se moc nechtělo opustit pobřeží a vydat se rozsáhlým lesem do vnitrozemí. Probudil se v něm námořník, a proto by byl dal přednost pochodu vzhůru nebo dolů podél pobřeží.

„Pane Harrisi,“ řekl, „nebylo by lepší volit cestu podle pobřeží než jít dvě stě dvacet kilometrů pouští Atacamou? Cesta jako cesta, ale nebylo by vhodnější jít do nejbližšího města, ať už na sever nebo na jih?“

„Ale mladý příteli,“ obrátil se k němu Harris a trochu se zamračil, „myslím, že na tomto pobřeží, které znám ostatně velmi málo, není ve vzdálenosti pěti až sedmi set kilometrů ani jedno město.“

„Na sever snad ano,“ odpověděl Dick Sand, „ale na jih…?“

„Na jih bychom musili dojít až k Chile,“ namítl Američan. „Je to však skoro stejně dlouhá cesta a neradil bych vám cestovat podle argentinských pamp. A já sám bych vás tam bohužel nemohl doprovodit.“

„A neplují lodi z Chile do Peru při tomto pobřeží?“ ptala se paní Weldonová.

„Ne,“ vyvrátil její domněnku Harris, „drží se dál na širém moři; také jste se asi sotva s nějakou lodi setkali.“

„To je pravda, žádnou jsme neviděli,“ přiznala paní Weldonová. „Nu, Dicku, chceš se pana Harrise ještě na něco zeptat?“

„Jen na jedno, paní Weldonová,“ odpověděl plavčík, který se jen nerad vzdával své myšlenky. „Chtěl bych se pana Harrise zeptat, v kterém přístavu bychom mohli najít loď, jež by nás zavezla do San Franciska.“

„Na mou věru, příteli, tohle vám říci nemohu,“ odtušil Američan. „Vím jen to, že v haciendě San Felice vám poskytneme prostředky, abyste mohli dosáhnout města Atacamy a odtamtud…“

„Pane Harrisi,“ vmísila se do hovoru paní Weldonová, „nemyslete si, že Dick Sand se zdráhá vaši nabídku přijmout!“

„Ne, to opravdu ne, paní Weldonová,“ potvrdil plavčík. „Lituji jen, že nás

náhoda nevrhla na pobřeží o několik stupňů jižněji nebo severněji. Byli bychom se tak dostali blíž k některému přístavu a to by nám usnadnilo návrat do vlasti, takže bychom nemusili využívat laskavé nabídky pana Harrise.“

„Nemyslete si, že mě obtěžujete, paní Weldonová,“ pokračoval Harris. „Opakuji vám, že jenom málokdy mám možnost setkat se s krajany. Mám opravdu velikou radost, že pro vás mohu něco udělat.“

„Přijímáme vaši nabídku, pane Harrisi,“ prohlásila paní Weldonová. „Nechtěla bych vás však připravit o koně. Jsem dobrý chodec…“

„Já jsem ještě lepší,“ dodal Harris s úklonou. „Jsem zvyklý na dlouhé pochody přes pampy a jistě nebudu náš průvod zdržovat. Ne, paní Weldonová, vy i váš malý Jack pojedete na koni. Je ostatně možné, že se cestou setkáme s některými zaměstnanci z haciendy; ti jistě budou mít koně a přenechají nám je.“

Dick Sand viděl, že každou další námitkou by paní Weldonovou roztrpčil.

„Kdy odejdeme, pane Harrisi?“ zeptal se tedy.

„Ještě dnes, mladý příteli,“ odpověděl Harris. „V dubnu začíná špatné počasí a vy se musíte do té doby dostat do haciendy San Felice. Cesta lesem je ostatně nejkratší a snad i nejbezpečnější. Není tak vystavena útokům kočovných a loupeživých Indiánů jako pobřeží.“

„Tome, přátelé,“ obrátil se Dick Sand k černochům, „musíme se připravit na cestu. Vybereme si z lodních zásob to, co se nejlépe ponese. Uděláme zavazadla a každý ponese svůj díl.“

„Dicku,“ nabídl se ochotně Herkules, „chcete-li, ponesu celý náklad!“

„To ne, milý Herkule,“ smál se plavčík. „Bude lepší, když si břemena rozdělíme.“

„Jste pěkný silák, Herkule,“ řekl Harris, prohlížeje si černocha tak, jako kdyby byl na prodej. „Na afrických trzích byste měl velkou cenu.“

„Ať stojím co stojím,“ smál se Herkules, „vím jen to, že by kupci musili hodně utíkat, aby mě chytili.“

Tak bylo vše smluveno a všichni se dali do práce, aby odchod uspíšili. Starali se vlastně jen o potraviny, které bude skupina potřebovat na cestu od pobřeží do haciendy, to jest asi na deset dnů.

„Ale než odejdeme, pane Harrisi,“ řekla paní Weldonová, „a než přijmeme vaše pohostinství, prosím vás, abyste přijal vy naše. Nabízíme vám je z upřímného srdce.“

„Přijímám, paní Weldonová! Přijímám je rád,“ odpověděl vesele Harris.

„Za několik minut bude snídaně připravena.“

„Dobrá, paní Weldonová. Využiji těch deseti minut a přivedu sem zatím koně. Copak ten, ten se už nasnídal.“

„Mám jít s vámi?“ zeptal se Američana Dick Sand.

„Jak chcete, mladý příteli,“ odpověděl Harris. „Pojďte! Poznáte aspoň dolní tok této řeky.“

Oba dva odešli.

Herkula poslali zatím hledat entomologa. Bratranec Benedikt se málo staral

o to, co se kolem něho dělo. Bloudil na strmých pobřežních srázech a hledal vzácný hmyz, ale nic nenacházel.

Herkules ho proti jeho vůli přivedl zpět. Paní Weldonová bratranci oznámila, že se rozhodli odejít do vnitrozemí a že budou asi deset dní na cestě.

Bratranec Benedikt odpověděl, že je připraven k odchodu a ochoten projít třeba celou Ameriku, jen když ho nechají cestou sbírat hmyz.

Paní Weldonová se pustila do přípravy vydatného jídla. Nan jí pomáhala. Bylo to jistě rozumné, aby se dobře najedli, než se vypraví na cestu.

Harris s Dickem Sandem zmizeli za ohbím pobřežního srázu. Ušli asi tři sta kroků podél pobřeží a tam najednou uviděli u stromu přivázaného koně, který při příchodu svého pána radostně zaržál.

Bylo to silné zvíře z plemene, jež Dick Sand neznal. Kůň měl štíhlou šíji, krátká bedra a protáhlý trup, rovné lopatky a prohnutý nos, což jsou znaky ukazující na arabský původ.

„Vidíte, mladý příteli," řekl Harris, „že je to silné zvíře, a můžete si být jist, že nám cestou nepadne."

Harris pak koně odvázal, vzal ho za uzdu a sestoupil před Dickem Sandem na břeh. Dick Sand vrhl rychlý pohled na řeku i na les táhnoucí se po obou březích. Nic podezřelého však nespatřil. Ale když došel k Američanovi, položil mu náhle otázku, kterou Harris vůbec neočekával.

„Pane Harrisi," ptal se ho, „nesetkal jste se zde dnes v noci s Portugalcem jménem Negoro?"

„Negoro?" opakoval Harris tónem člověka, který nechápe, co to znamená. „Kdo je to, ten Negoro?"

„Byl to náš lodní kuchař," vysvětloval Dick Sand, „a tady nám zmizel."

„Utopil se snad?" zeptal se Harris.

„Ne, ne," odpověděl Dick Sand. „Včera večer byl ještě s námi. Ale v noci nás opustil a odešel patrně podél této řeky. Vy jste přišel z té strany, proto se vás ptám, zdali jste se s ním nesetkal."

„Nepotkal jsem nikoho," řekl Američan. „A pustil-li se váš kuchař do lesa sám, vystavuje se nebezpečí, že zabloudí. Možná že ho cestou dohoníme."

„Ano… možná," odtušil Dick Sand.

Když se oba vrátili k jeskyni, byla už snídaně připravena. K jídlu měli jako včera večer maso z konzerv a suchary. Harris jedl jako člověk obdařený od přírody výbornou chutí.

„Nu, vidím, že cestou hlady nezemřeme," prohlásil. „Neřekl bych to však o tom ubohém Portugalci, o kterém mi vyprávěl náš mladý přítel."

„Ach," vzdychla si paní Weldonová, „Dick Sand vám řekl, že jsme Negora už neviděli?"

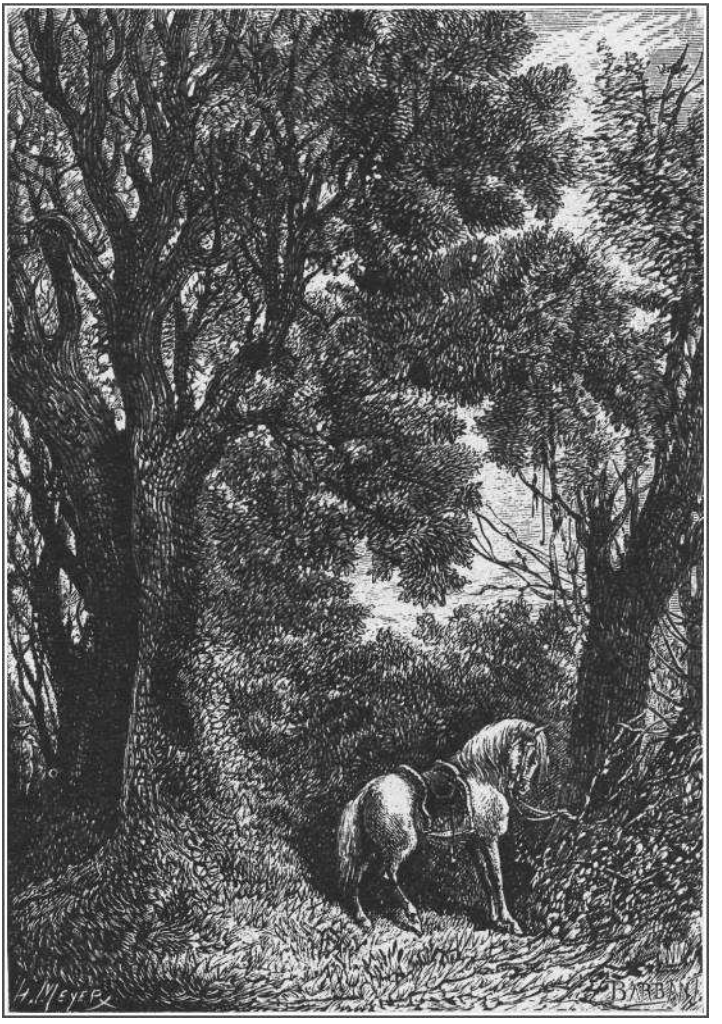
„Ano, paní Weldonová," odpověděl plavčík. „Chtěl jsem jen vědět, zdali ho pan Harris nepotkal."

„Ne," řekl Harris. „Nechme utečence být a zabývejme se vlastním odchodem! Pojďme, paní Weldonová!"

Každý se chopil zavazadla, které mu bylo určeno. Paní Weldonová se s

Herkulovou pomocí posadila na koně a před ni si obkročmo sedl nevděčný Jack s puškou přes rameno; ani ho nenapadlo poděkovat tomu, kdo mu tohoto výtečného koně půjčil.

Sedě před matkou, prohlásil, že bude umět velmi dobře řídit „koně toho

Tam najednou uviděli u stromu přivázaného koně

pána“.

Dali mu tedy do ruky uzdu a Jack se okamžitě pokládal za skutečného vůdce karavany.

KAPITOLA XVI

NA CESTĚ

Když ušli asi tři sta kroků podél břehu řeky, vstoupili do hustého lesa, kde po neschůdných stezkách měl Dick Sand se svými společníky deset dní cestovat. Dick při vstupu do lesa trochu zaváhal, ačkoli jeho obavy nebyly zdánlivě ničím odůvodněny.

Paní Weldonová měla naopak naprostou důvěru, ačkoli jako žena a matka mohla být nebezpečím znepokojena dvojnásobně.

K jejímu uklidnění přispěly dva vážné důvody: především to, že v kraji pamp nejsou nebezpeční domorodci a že tam nežijí ani nebezpečná zvířata; a za druhé pod vedením Harrise, který si byl sám sebou zřejmě dokonale jist, vůbec se nebála, že by mohli zabloudit.

Bylo ujednáno, že pokud to bude možné, bude skupina po cestě udržovat stále stejnou sestavu.

V čele kráčeli Dick Sand a Harris, jeden ozbrojený svou dlouhou puškou a druhý remingtonkou.

Za nimi šli Bat a Austin, každý s puškou a s dlouhým nožem.

Pak jela na koni paní Weldonová s malým Jackem a za nimi Nan a Tom.

Průvod uzavírali Akteon a Herkules, jeden se čtvrtou remingtonkou, druhý se sekerou za pasem.

Dingo pobíhal stále sem tam. Dick Sand upozornil na to, že se pes chová jako zvíře větřící stopu. Od chvíle, kdy se po ztroskotání *Poutníka* octl na břehu, jeho chování se úplně změnilo. Zdálo se, že je vzrušen, a téměř neustále temně vrčel, spíše žalostně než zuřivě. Všichni si toho všimli, ale nikdo si to nedovedl vysvětlit.

Jedině bratranci Benediktovi nebylo možno určit místo, kam se má zařadit, stejně jako Dingovi. Ani na řemenu by ho nebyli udrželi. S plechovou torbou přes rameno, se síťkou v ruce a s velkou lupou zavěšenou na krku byl brzy vpředu, brzy vzadu, pobíhal v husté trávě a pronásledoval všechny druhy hmyzu, vystavuje se nebezpečí, že ho kousne jedovatý had.

V první hodině pochodu ho znepokojená paní Weldonová snad dvacetkrát volala zpět, ale nebylo to nic platné.

„Benedikte,“ řekla mu nakonec, „prosím tě docela vážně, abys nechodil daleko, a naposled tě upozorňuji, abys dbal mé rady!“

„A co když uvidím nějaký hmyz?“ ptal se paličatý entomolog.

„Uvidíš-li nějaký hmyz,“ pokračovala paní Weldonová, „necháš ho být, nebo ti budu muset odebrat torbu.“

„Cože? Vzít mi torbu?“ zvolal bratranec Benedikt s takovým výrazem, jako

by mu rvali vnitřnosti.

„Torbu i síťku!“ dodala neúprosná paní Weldonová.

„Mou síťku? A proč ne už i mé brýle? Toho se neodvážíš! Ne, toho se neodvážíš!“

„I tvé brýle ti vezmu! Na ty jsem zapomněla. Děkuji ti, Benedikte, že jsi mi připomněl, jak tě mohu udělat slepým a přivést tak k rozumu.“

Tato trojí pohrůžka způsobila, že neposlušný bratranec Benedikt dal asi hodinu pokoj. Ale pak se začal opět vzdalovat, a protože by to byl udělal i bez síťky, bez torby a bez brýlí, museli ho nechat prostě být. Herkules se však rozhodl, že nad ním bude bdít, a tak se tato funkce stala úplně samozřejmě jednou z jeho povinností. Bylo smluveno, že černoch bude zacházet s Benediktem stejně, jako Benedikt zacházel s hmyzem, to jest, že ho podle potřeby přinese tak opatrně, jako přinášel entomolog nejvzácnější hmyz.

Po tomto rozhodnutí se o bratrance Benedikta už nikdo nestaral.

Malá skupina byla, jak víme, výborně ozbrojena a postupovala velmi ostražitě. Harris opakoval, že se nemusí bát ničeho kromě setkání s kočovnými Indiány, ale s těmi že se pravděpodobně nesetkají.

Provedená opatření však rozhodně postačí, aby v Indiánech vzbudila patřičnou úctu.

Stezky, které se vinuly hustým lesem, si názvu stezek ani nezasloužily. Byly to spíš pěšinky pro zvěř než pro lidi a skupina mohla postupovat kupředu jen s nesmírnými obtížemi. Předvídal-li Harris, že ujdou za den průměrně jen devět až jedenáct kilometrů, počítal rozumně.

Počasí bylo velmi krásné. Slunce stoupalo k zenitu, vysílajíc k zemi své paprsky téměř kolmo. Na planině by bylo nesnesitelné vedro. Harris na to také upozornil; ale pod neproniknutelným větvovím nebylo slunce nijak nebezpečné a nesnesitelné.

Většinu stromů z tohoto lesa paní Weldonová i její černí a bílí společníci neznali. Odborník by si byl všiml, že to jsou stromy pozoruhodné spíše svými vlastnostmi než výškou. Rostly zde bauhinie, nazývané též železné dřevo, dále druh „molompi“ čili křídlok, který má lehké a pevné dřevo, vhodné k výrobě vesel, a z jehož kmenů prýští hojně pryskyřice. Trochu dále spatřili cestující pajasany, obsahující zvláštní barvivo, a skoro tři a půl metru tlusté gajaky[*], které se však nevyrovnají gajakům obecným.

Dick Sand se cestou vyptával Harrise na jména různých druhů stromů.

„Vy jste nikdy nebyl na pobřeží Jižní Ameriky?“ ptal se Harris, dříve než odpověděl.

„Nikdy,“ přiznal se plavčík. „Za svých plaveb jsem neměl nikdy možnost vystoupit na toto pobřeží, a abych pravdu řekl, myslím, že jsem o něm nemluvil s nikým, kdo by je dobře znal.“

„Ale břehy Kolumbie, Chile, Peru a Patagonie jste jistě prozkoumal.“

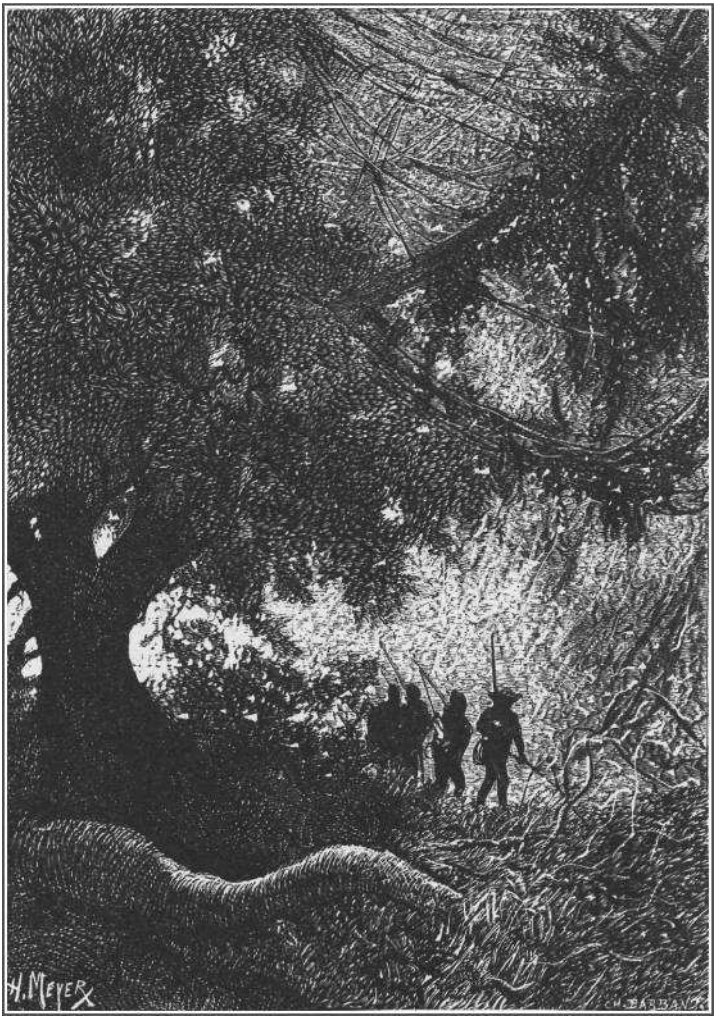
„Ani ty ne.“

---

[*] *Gajak je strom z čeledi harmalovitých, příbuzných našemu kotvičníku.*

„Možná že tyto končiny Nového světa navštívila už paní Weldonová,“ mínil Harris. „Američané se cestování nebojí a snad…“

„Ne, pane Harrisi,“ přerušila ho paní Weldonová. „Obchodní zájmy mého muže mě zavedly jen na Nový Zéland. Jinam jsem s mužem nikdy nejela. Tuto

Vstoupili do hustého lesa

část Bolívie tedy nikdo z nás nezná.“

„Nuže, paní Weldonová, spatříte zvláštní kraj, který se podivně liší od krajin peruánských, brazilských i argentinských. Zdejší rostlinstvo i zvířectvo by udivilo každého přírodovědce. Lze říci, že je-li možné poděkovat někdy náhodě…“

„Myslím, že nás sem nezavedla náhoda, pane Harrisi!“

Protože nikdo z malé skupiny neznal zdejší kraj ani jeho plody, dělalo Harrisovi radost, že mohl jmenovat nejzajímavější stromy.

Bylo jen škoda, že entomolog Benedikt nebyl také botanikem. Jestliže až dosud neobjevil žádný vzácný nebo nový druh hmyzu, byl by býval udělal mnoho objevů botanických. Rostla zde směsice rostlin všech velikostí a druhů, jaké nebyly dosud v tropických lesích Nového světa zjištěny. Bratranec Benedikt by byl mohl spojit své jméno s některým z těchto stromů. Neměl však botaniku rád a vůbec se v ní nevyznal. Květiny dokonce nenáviděl, protože některé z nich si dovolují ve svých korunách uvězňovat hmyz a otravovat ho svými jedovatými šťávami.

Les byl místy bažinatý. Cestující měli pod nohama celou síť pramínků, jež zřejmě napájely přítoky oné říčky. Některé širší potoky bylo možno přejít jen na přebroditelných místech.

Na březích potoků rostly trsy rákosí, které Harris nazval papyrem. A nemýlil se. Tyto rostliny bujely zpod vlhkých břehů.

Když přešli přes bažiny, dostali se zase na úzké lesní stezky pod hustým stromovím.

Harris upozornil paní Weldonovou a Dicka Sanda na nádherné ebenovníky, vyšší než ebenovníky obecné, které poskytují černější a tvrdší dřevo, než jaké se dostává na trhy. Ač byl tento kraj už značně daleko od moře, rostly tam ještě četné mangovníky. Byly až k větvím pokryty hustým porostem skalačky barvířské. Mangovníky jsou velmi oblíbené pro svůj stín a pro jemné ovoce. Harris cestujícím vyprávěl, že žádný z domorodců se neodvažuje tento strom pěstovat. „Kdo pěstuje mangovníky, zemře!“ říká stará místní pověra.

V druhé polovině tohoto prvního dne cesty počala skupina po poledni přestávce stoupat do mírného kopce. Nebyly to ještě svahy prvních předhoří, nýbrž jen zvlněná plošina, spojující planinu s horami.

Zde rostly stromy už řidčeji, spíše ve skupinách, takže by se tam bylo mohlo jít snadněji, nebýt travnatého podrostu, kterým byla půda pokryta. Krajina měla ráz východoindické džungle. Rostlinstvo tu už nebylo tak bujné jako v údolí říčky, stále však bylo bujnější než rostlinstvo v mírném pásmu Starého i Nového světa. Hojně tu rostly indigovníky, které byly podle Harrise nejdravějšími rostlinami v tomto kraji. Jakmile bylo někde opuštěné pole, hned zarostlo tímto plevelem; indigovníky jsou zde ve stejném opovržení jako bodlák nebo kopřivy.

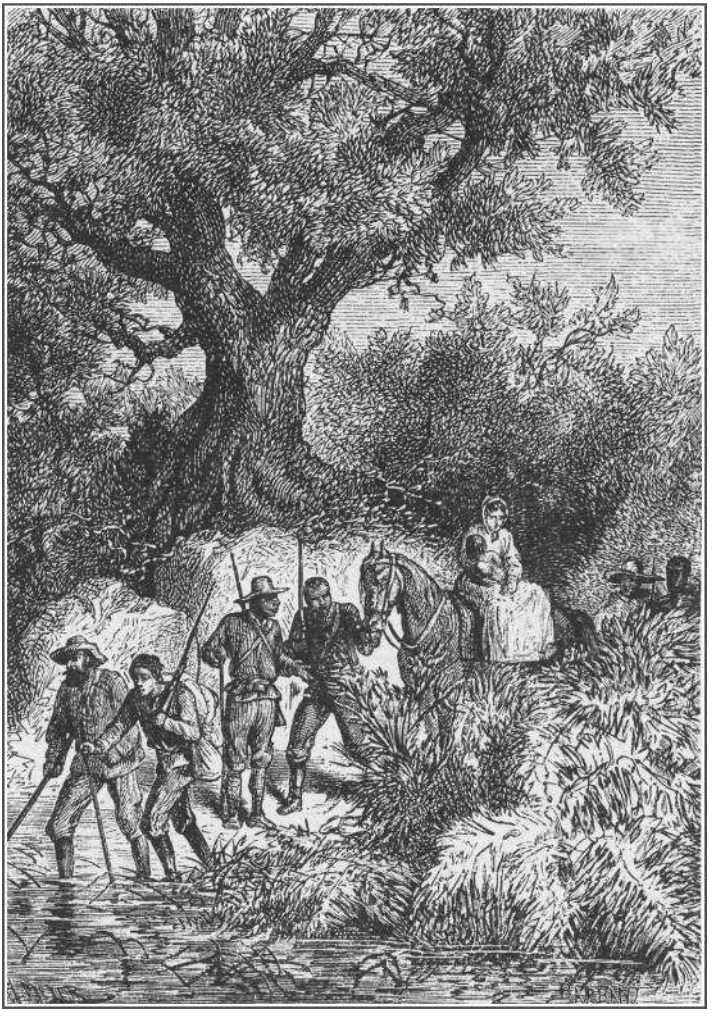
Ale chyběl tu strom, který měl být v této části Ameriky zcela běžný. Byl to gumovník. V rovníkové Americe mělo být plno druhů gumovníků, a to z různých čeledí, především *Ficus prinoides*, *Castilloa elastica*, *Cecropia peltata*, *Collophora utilis*, *Cameraria latifolia* a především *Syphonia elastica*. Přesto zde kupodivu nebyl ani jediný.

A Dick Sand slíbil svému kamarádu Jackovi, že mu ukáže kaučukové stromy. Jaké to bylo zklamání pro chlapce, který si představoval, že na těchto stromech rostou zcela přirozeně láhve, mluvící loutky, pohybliví paňácové a

pružné míče. Také si na to stěžoval.

„Jen trpělivost, chlapče!“ těšil ho Harris. „V okolí haciendy najdeme sta a sta kaučukovníků.“

„Hezkých a pružných?“ ptal se Jack.

Širší potoky bylo možno přejít na přebroditelných místech

„Těch nejpružnějších. Nechceš si zatím zahnat žízeň dobrým ovocem?“

Při těchto slovech utrhl Harris ze stromu několik šťavnatých plodů.

„Víte jistě, pane Harrisi, že mu to ovoce nemůže uškodit?“ ptala se paní Weldonová.

„Mohu vás o tom ujistit,“ odpověděl Američan a zakousl se do jednoho

plodu všemi zuby. „Je to plod mangovníku.“

Malý Jack se nedal dvakrát prosit a napodobil ihned Harrise. Prohlásil, že to jsou velmi dobré „hrušky“, a strom byl hned nato očesán.

Tento mangovník patřil k druhu, který dozrává v březnu a v dubnu, kdežto ostatní druhy dozrávají až v září. Jeho chutné plody jim přišly proto velmi vhod.

„Ano, je to moc dobré!“ řekl Jack s plnými ústy. „Ale můj přítel Dick mi slíbil gumovníky, budu-li ovšem hodný. Chci gumovníky!“

„Budeš je mít, Jacku,“ odpověděla paní Weldonová. „Pan Harris ti to zaručil.“

„Ale to není všechno,“ pokračoval Jack. „Dick mi slíbil ještě něco.“

„Copak ti Dick slíbil?“ ptal se s úsměvem Harris.

„Kolibříky, pane!“

„I kolibříky dostaneš, chlapče, ale trochu dál,“ odpověděl Harris.

Jack právem chtěl vidět tyto půvabné ptáčky, protože byl v kraji, kde se jich hodně vyskytuje. Indiáni, kteří dovedou jejich peří velmi umně splétat, dávají těmto ptačím skvostům nejpoetičtější jména. Nazývají je „paprsky“ nebo „slunečními vlasy“. Někde jim říkají „malý král květin“, jinde zas „nebeský květ, líbající za letu květy pozemské“, nebo „drahokam jiskřící na slunci“. Je zajímavé, že indiánská představivost dovedla dát zvláštní poetické jméno každému ze sto padesáti druhů patřících k nádhernému rodu kolibříků.

Ačkoli měli být kolibříci v bolivijských lesích tak četní, musil se Jack spokojit zatím jen Harrisovým slibem. Podle Američana byli ještě příliš blízko pobřeží a kolibříci nemají rádi pustiny v blízkosti oceánu. Přítomnost lidí je nedělí a kolem haciendy je celý den slyšet jejich volání „ter-ter“ a bzučení jejich křidélek, které se podobá vrčení kolovratu.

„Ach, už bych tam chtěl být!“ zvolal Jack.

Nejlepší způsob, jak se rychle dostat do haciendy San Felice, byl nikde se cestou nezastavovat. Paní Weldonová se svými společníky se také zastavovala jen na dobu nutnou k odpočinku.

Les zvolna měnil vzhled. Mezi řidšími už stromy se otvíraly tu a tam široké mýtiny. Travnatým kobercem pronikala místy země složená z žuly a syenitu, který se podobal lazulitovým* deskám. Na mnoha výšinách bujely zalzaparilly, liliovité rostliny s masitými hlízami, a vytvářely neproniknutelnou spleť. Po úzkých lesních stezkách, kudy šli dříve, postupovalo se přece lépe.

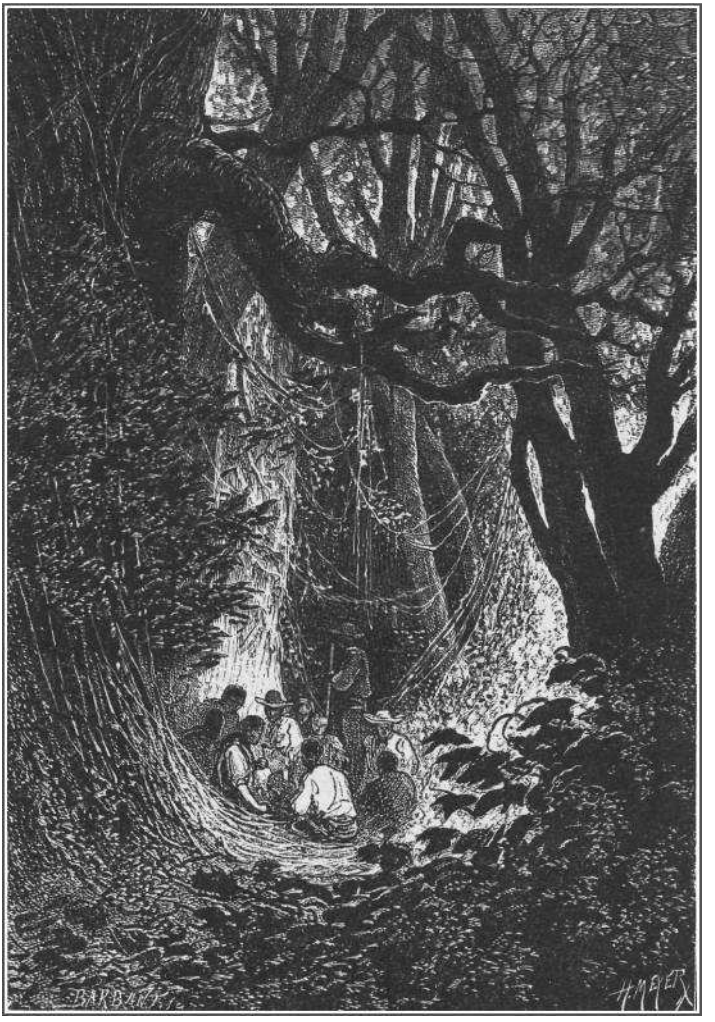
Před západem slunce byla skupina asi patnáct kilometrů od svého východiska. Cesta uběhla dosud bez příhod a celkem nebyla ani příliš únavná. Je pravda, že to byl první den cesty a že příští dny budou asi namáhavější.

Všichni souhlasili s tím, aby se nocovalo na tomto místě. Nešlo o to, zřídit opravdové tábořiště, nýbrž jen o to, připravit místo k přenocování. Stráž, která se bude po dvou hodinách střídat, jistě je v noci dobře uhlídá, protože se

* *Lazulit je modrý kámen, chemickým složením křemičitan hlinitý, sodný a vápenatý.*

nemusejí bát ani Indiánů, ani divokých zvířat.

Jako útulek tu nenašli nic lepšího než obrovský mangovník, jehož silné a husté větve tvořily jakousi přirozenou verandu. Kdyby bylo třeba, mohli by se usadit i v jeho větvích.

Večeře byla brzy připravena

Když skupina přišla ke stromu, zazněl z jeho vrcholu ohlušující koncert.

V mangovníku totiž sídlila kolonie šedých papoušků, hádavých, křiklavých a nesnášenlivých, kteří často napadají jiné ptáky. Velmi by se mýlil ten, kdo by je chtěl posuzoval podle jejich příbuzných, které chovají Evropané v klecích.

Tito papoušci štěbetali tak pronikavě, že Dick Sand už po nich chtěl střelit, aby je buď umlčel, nebo zahnal. Ale Harris mu to rozmluvil pod záminkou, že v těchto pustinách bude lépe neprozrazovat svou přítomnost výstřelem z pušky.

„Cestujme tiše," řekl, „a projdeme tudy bez nebezpečí."

Večeře byla připravena brzy, poněvadž se cestující nemusili zdržovat vařením. Jedli konzervy a suchary. V potůčku, který se tu vinul trávou, nabrali si pitnou vodu, do níž si dali několik kapek rumu. Jako moučník měli šťavnaté plody mangovníku. Jen papoušci protestovali pronikavým křikem proti jeho očesávání.

Po večeři se počalo rychle šeřit. Stíny stoupaly zvolna od země k vrcholkům stromů, jejichž listí se rýsovalo proti světlejšímu nebi jako jemné krajkoví. První hvězdy vypadaly jako zářivé květy, jiskřící na konci nejvyšších větví. Vítr se s nocí utišil a větve se přestaly chvět. I papoušci konečně zmlkli. Celá příroda usínala a vyzývala vše živé k hlubokému spánku.

Přípravy k noclehu byly velmi jednoduché.

„Nezapálíme si na noc velký oheň?" ptal se Dick Sand Američana.

„Proč?" odpověděl Harris. „Noci tu jsou naštěstí teplé a tento obrovský mangovník chrání zemi před vypařováním. Nemusíme se tedy bát chladu ani vlhka. Opakuji vám, mladý příteli, to, co jsem vám řekl před chvílí. Musíme cestovat tiše a pokud možno nezapalovat oheň a nestřílet."

„Myslím, že se nemusíme bát Indiánů ani zálesáků, o kterých jste, pane Harrisi, hovořil," řekla paní Weldonová. „Mohou tu však být čtvernozí tuláci, které by oheň zahnal."

„Paní Weldonová," odpověděl Američan, „příliš přeceňujete zdejší dravou zvěř, opravdu! Ta se bojí člověka víc než člověk jí."

„Jsme přece v lese," připomněl Jack. „A v lese jsou vždycky zvířata."

„Není les jako les, chlapče, stejně jako není zvíře jako zvíře," smál se Harris. „Představ si, že jsi uprostřed velkého parku; Indiáni také právem říkají tomuto kraji »Es como el Paraíso«, což je totéž jako pozemský ráj."

„Ale nejsou tady hadi?" ptal se Jack.

„Ne, Jacku," odpověděla paní Weldonová. „Hadi tu nejsou, můžeš klidně spát."

„A co lvi?" vyptával se chlapec dál.

„Ani stín lva, chlapče," uklidňoval ho Harris.

„A tygři?"

„Zeptej se matky, zdali někdy slyšela, že by na této pevnině žili tygři!"

„Nikdy, Jacku," potvrdila paní Weldonová.

„Dobrá," řekl bratranec Benedikt, který se náhodou hovoru účastnil, „nejsou-li v Novém světě ani lvi, ani tygři, což je pravda, jsou zde přece pumy a jaguáři!"

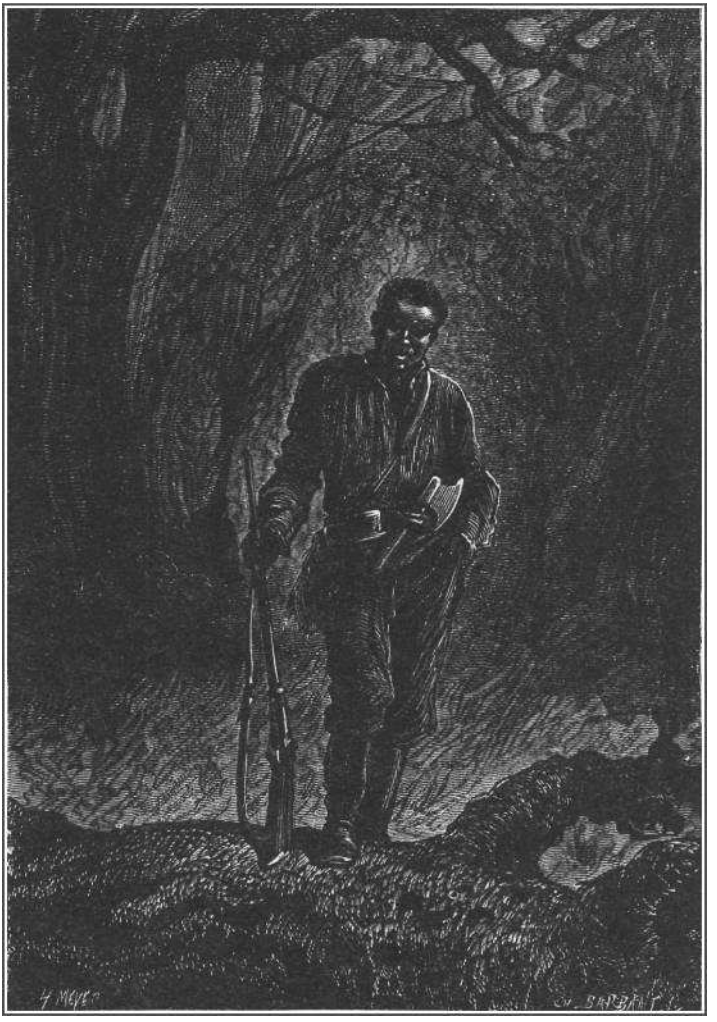
„Jsou zlí?" ptal se Jack.

„Ach," usmál se Harris, „ani domorodec se nebojí ta zvířata napadnout – a my jsme silnější! Podívej se na Herkula! Je dost silný, aby zabil dva jaguáry

najednou, každého jednou rukou!“

„Hlídej dobře, Herkule,“ obrátil se k němu malý Jack, „a přijde-li nás nějaké zvíře kousnout…“

„Tak ho zakousnu já,“ odpověděl Herkules a vycenil své nádherné zuby.

Všichni kromě hlídkujícího obra spali

„Ano, budete hlídat, Herkule,“ řekl plavčík. „Já vás ovšem s kamarády vystřídám.“

„Ne, Dicku,“ odporoval Akteon. „Herkules, Bat, Austin a já na to stačíme. Vy si musíte v noci odpočinout.“

„Děkuji, Akteone,“ odpověděl Dick Sand. „Já však musím…“

„Ne! Jen nech hlídat ty statečné muže, Dicku!“ vmísila se do řeči paní Weldonová.

„Já budu taky hlídat,“ prohlásil Jack, ač se mu už zavíraly oči.

„Ano, Jacku, i ty budeš hlídat,“ přisvědčila jeho matka, protože mu nechtěla odporovat.

„Ale nejsou-li v lese ani lvi, ani tygři,“ pokračoval chlapec, „jsou tu jistě vlci.“

„Ach, to jsou vlci k smíchu!“ zvolal Američan. „Nejsou to ani vlci, nýbrž jakýsi druh lišek, nebo spíše lesních psů, kterým se tu říká »guaras«.“

„A koušou ti »guaras«?“ ptal se Jack.

„Ach, Dingo by je spolkl jedním hltem!“

„Na tom nezáleží,“ tvrdil Jack a ještě jednou zívl. „»Guaras« jsou vlci, protože se jim vlci říká.“

Po těchto slovech Jack klidně usnul v náručí Nan, opřené o kmen mangovníku. Paní Weldonová si lehla vedle ní, políbila naposled svého synka a brzy poté sama zavřela unavené oči.

Za chvíli přivedl Herkules do tábora bratrance Benedikta, který odešel na lov světlušek. Jsou to takzvané „cocuyos“ neboli světelné mušky; zdejší dívky si je vkládají do vlasů jako živé šperky. Tento hmyz má naspodu hrudi dvě skvrny, jež vydávají silné modravé světlo. V Jižní Americe je velmi rozšířen. Bratranec Benedikt počítal už s bohatým úlovkem; ale Herkules mu v tom zabránil a přes jeho námitky ho přivedl do tábora. Herkules měl svůj příkaz a prováděl ho vojensky přesně, což zachránilo značné množství světlušek před uvězněním v entomologově plechové torbě.

Za několik minut už všichni kromě hlídkujícího obra spali hlubokým spánkem.

KAPITOLA XVII

STO OSMDESÁT KILOMETRŮ ZA DESET DNÍ

Cestovatelé nebo zálesáci, kteří spí v Jižní Americe v lese pod širým nebem, bývají obyčejně probuzeni fantastickým a nepříjemným křikem. Je to ranní koncert plný volání, vřeštění, řvaní, hýkání, štěkání a skoro i „mluvení“, chceme-li použít slova, které onu směsici zvuků doplňuje.

To opice tak zdraví nový den: chápani, mandrilové s pestrou maskou a především vřešťani, z jejichž kůže si Indiáni dělají obaly na závěry pušek, dále malpy s dlouhými chomáči, chlupů a mnoho dalších druhů této četné rodiny.

Z nejrůznějších opic je rozhodně nejpozoruhodnější rod chápanů s chápavým ocasem a s ďábelskou tváří. Při východu slunce zpívá nejstarší z tlupy pronikavým a zlověstným hlasem jednotvárný žalm. To je baryton tlupy. Po něm opakují ranní zpěv mladí tenoři. Indiáni říkají, že chápani „odříkávají své modlitby“.

Ale dnešního dne nebylo opice vůbec slyšet, ačkoli se jejich hlas nese do velké dálky. Tvoří se totiž rychlým chvěním kostěného bubínku na ohybu jazylky v krku.

Prostě z neznámých důvodů nezazpíval dnes svou obvyklou píseň ani jeden chápan, ani jedna malpa, ani žádný jiný op z rozlehlého lesa.

Kočovné Indiány by to bylo znepokojilo. Ne snad že by byli domorodci zamilováni do těchto chorálů, nýbrž proto, že rádi loví opice, jejichž maso, hlavně vyuzené, je výborné.

Dick Sand a jeho společníci nevěděli ovšem o ranních zvycích chápanů. Jinak by byli bývali překvapeni, že je neslyší. Probudili se ráno jeden po druhém, osvěženi několikahodinovým nerušeným spánkem.

Jack nebyl poslední, kdo si protáhl tělo. Jeho první otázka platila Herkulovi. Ptal se ho, zda v noci nezakousl nějakého vlka. Žádný vlk se tu však neukázal, a proto Herkules dosud nesnídal.

Všichni měli hlad, a tak se Nan pustila do přípravy jídla.

K snídani měli totéž, co včerejšího dne k večeři, ale protože cestující byli v tom ranním lesním vzduchu opravdu při chuti, nikdo si nestěžoval. Všichni se ostatně potřebovali posílit na dlouhý denní pochod. Dnes snad poprvé pochopil bratranec Benedikt, že jídlo není jen lhostejná nebo dokonce zbytečná životní záležitost. Prohlásil jen, že nepřišel „navštívit“ tento kraj proto, aby se v něm procházel s rukama v kapsách, a bude-li mu Herkules ještě bránit v lovu „cocuyos“ a jiných světlušek, vyřídí si to s ním!

Tato hrozba však černého obra zřejmě příliš nepoděsila. Paní Weldonová mu po straně řekla, aby dovolil tomu velkému dítěti odbíhat, ale neztrácel ho

přitom z očí.

V sedm hodin ráno se vydala skupina na další cestu k východu ve stejném pořadí jako včera.

Šli stále lesem. Na této panenské půdě, kde bylo teplo a vlhko, rostla nejbujnější vegetace. Rovnoběžka, na níž ležela tato rozlehlá pláň, blížila se už skoro tropickému pásmu, takže v některých letních měsících zde dopadaly paprsky poledního slunce kolmo. V zemi bylo zachyceno úžasné množství tepla a udržovalo se tam vlhkostí půdy. Nemohlo být nic nádhernějšího než tyto daleké lesy, nebo spíše ten jediný nekonečný les.

Ale Dick Sand si všiml jedné věci. Podle Harrise byli v oblasti pamp. A pampa je slovo z jazyka „quichna“ a znamená totéž co pláň. Jestliže ho však paměť nemýlila, měly mít tyto pláně docela jiný ráz. V oblasti pamp není voda a nejsou tam stromy ani kamení. Na pampách rostou v období dešťů bodláky, které v létě dosahují až velikosti stromů a tvoří neproniknutelná houští. Rostou tam také trpasličí stromy a jehličnaté keřiny. To vše dodává těmto pláním pustý a bezútěšný vzhled.

Ale od chvíle, kdy skupina vedená Američanem opustila pobřeží, šli krajinou úplně jinou. Les se táhl stále až k obzoru. Ne, to nebyla pampa, jak si ji plavčík představoval. Podle Harrise si zde příroda usmyslila vytvořit podél planiny Atacamy zvláštní kraj, o kterém Američan věděl jen to, že to je nejrozsáhlejší jihoamerická poušť mezi Andami a Tichým oceánem.

Toho dne se na to Dick Sand Harrise zeptal a svěřil se mu i s tím, že je překvapen podivným vzhledem pampy.

Harris ho však vyvedl z omylu a popsal mu tuto část Bolívie s největší přesností, která svědčila o tom, že zemi důkladně zná.

„Máte pravdu, mladý příteli,“ řekl plavčíkovi. „Skutečná pampa je taková, jak vám ji popsaly cestopisné knihy, to jest pustá pláň, kde se cestuje velmi obtížně. Připomíná naše severoamerické savany – až na to, že ty jsou většinou bažinaté. Taková je i pampa u Rio Colorada, takové jsou »llanos*« při Orinoku a ve Venezuele. Vzhled zdejšího kraje udivuje i mne. Pravda, dělám tuto cestu přes planinu, cestu, která má náš pochod zkrátit, dnes poprvé, ale ačkoli jsem ji sám ještě neprošel, vím, že se tento kraj od pravých pamp podstatně liší. Pravé pampy byste nenašel mezi západními Andami a jejich hlavním hřebenem, nýbrž za horami, ve východní části pevniny, která se táhne až k Atlantiku.“

„Budeme musit přejít hřeben And?“ ptal se živě Dick Sand.

„Ne, mladý příteli, to ne,“ odpověděl s úsměvem Harris. „Řekl jsem, že byste je tam našel, a ne, že je tam najdete. Uklidněte se! My neopustíme tuto planinu, jejíž nejvyšší místa nedosahují ani výše čtyř set osmdesát metrů. Ach, kdybychom musili přecházet Kordillery s jediným dopravním prostředkem, který máme po ruce, nikdy bych vás nevedl do takového dobrodružství.“

„To by bylo lepší jít nahoru nebo dolů po pobřeží,“ prohlásil Dick Sand.

---

* *Llanos je španělský název pro pampy, savany a prérie.*

„Tisíckrát lepší,“ řekl Harris. „Ale hacienda San Felice leží na této straně Kordiller. Naše cesta nám nepřinese ani v prvním, ani v druhém úseku žádné nesnáze.“

„A nebojíte se, že v těchto lesích, kterými procházíte poprvé, zabloudíte?“ ptal se Dick Sand.

„Ne, mladý příteli, ne,“ odpověděl Harris. „Vím, že tento les je jako moře, nebo spíš jako mořské dno, na němž by ani námořník nemohl zjišťovat výšku hvězd a určovat tak svou polohu. Jsem však zvyklý cestovat lesem a dovedu najít cestu třeba jen podle polohy některých stromů, podle směru jejich listů, podle sklonu a složení půdy a podle tisíce jiných drobností, které vám unikají. Buďte jist, že dovedu vás i vaše přátele tam, kam se máme dostat.“

To vše říkal Harris zcela jasně. Dick Sand s ním šel v čele skupiny a často spolu hovořili, aniž se někdo jiný mísil do hovoru. A jestliže měl plavčík nějaké pochybnosti, které se Američanovi nepodařilo vždy rozptýlit, ponechal si je raději pro sebe.

Tak uplynuly další dny, 8., 9., 10., 11. a 12. dubna, aniž se událo něco zvláštního. Skupina neušla za dvanáct hodin víc než čtrnáct až patnáct kilometrů. Pravidelně se zastavovala, jen aby pojedla a aby si odpočinula. Ačkoli už všichni pociťovali trochu únavu, jejich zdravotní stav byl ještě velmi uspokojivý.

Jen Jack počínal trochu trpět pobytem v lese, kterému nebyl zvyklý a který byl pro něho velmi jednotvárný. A pak Dick Sand a Harris nedodrželi dané sliby. Gumové hračky a kolibříci jako by před ním stále ustupovali. A dospělí mu slíbili také nejkrásnější papoušky na světě, kteří v těchto bohatých lesích přece musili být. Kde však byli papoušci se zeleným peřím, kteří pocházejí skoro všichni z těchto krajů? Kde byli papoušci ara s lysými hlavami a s dlouhým špičatým ocasem zářivých barev, kteří se nohou nikdy nedotknou země? Kde byli papoušci kakadu, žijící v tropických krajích, nebo mnohobarevní papoušci s chocholkami na hlavě? Kde byli všichni ti křiklaví ptáci, kteří podle indiánské pověry hovoří jazykem vyhynulých kmenů?

Z papoušků spatřil Jack jen popelavě šedé druhy s červeným ocasem. Tito papoušci se pod stromy jen hemžili, ale pro chlapce nebyli žádnou novinkou. Dopravují se do všech částí světa. Na obou pevninách jsou domy plné jejich nesnesitelného žvatlání. Z celého řádu papoušků se právě oni naučí nejsnáz mluvit. Nutno ještě říci, že nebyl-li spokojen Jack, nebyl spokojen ani bratranec Benedikt. Mohl sice za pochodu volně odbíhat vlevo i vpravo, ale nenašel jediný druh hmyzu, který by byl jeho sbírky hoden. Dokonce ani světlušky se večer umíněně neukazovaly a nelákaly ho svou světélkující hrudí. Zdálo se, že příroda si tu hraje s nešťastným entomologem, který se dostával do vražedné nálady.

Cesta k severu pokračovala další čtyři dny za stejných podmínek. Dne 16. dubna byla dosavadní cesta od pobřeží odhadnuta na sto osmdesát kilometrů. Jestliže Harris nezabloudil – a on ujišťoval, že ne –, nebyla hacienda San Felice vzdálena toho dne od místa, kde právě odpočívají, více než třicet sedm

kilometrů.

Za necelých osmačtyřicet hodin bude mít skupina dokonalé přístřeší, v němž si bude moci po dlouhé únavné cestě odpočinout.

Ačkoli prošli takřka celou střední část planiny, neukázal se dosud v obrovském lese ani jeden domorodec, ani jeden kočovník.

Dick Sand mnohokrát litoval, aniž to ovšem řekl nahlas, že neztroskotal na jiném místě pobřeží. Na severu i na jihu jsou jistě osady, vesnice a plantáže, v nichž by byla paní Weldonová s přáteli už dávno našla přístřeší.

Ale jestliže se zdálo, že kraj je zcela opuštěn lidmi, objevovala se v posledních dnech stále častěji zvířata. Mnohokrát zaslechli cestující táhlý žalostný křik; Harris jej připisoval jednomu z velkých lenochodů zvaných „ais“, kteří obvykle žijí v těchto rozsáhlých zalesněných krajích.

Toho dne za polední přestávky projel vzduchem sykot, který svou nezvyklostí paní Weldonovou vyděsil.

„Co je to?“ ptala se a rychle vstala.

„Had!“ zvolal Dick Sand a vrhl se s nabitou puškou před paní Weldonovou.

Právem se bál, že nějaký had proklouzl trávou až k tábořišti. Nebylo by to nic divného, kdyby to byl obrovský „sucurus“, jeden z hroznýšů, kteří jsou někdy až dvanáct metrů dlouzí.

Ale Harris hned zavolal na Dicka, ke kterému běželi i černoši, a uklidňoval paní Weldonovou.

Podle něho to nemohl být sykot hroznýše, protože tento had nesyčí. Harris naznačil, že je to spíše nějaký neškodný čtvernožec, jakých žije v těchto krajích hodně.

„Uklidněte se,“ řekl, „a nehýbejte se! Nesmíme ta zvířata zaplašit!“

„Ale co je to?“ zeptal se Dick Sand, který se rozhodl, že se bude Američana na všecko ptát a že ho přinutí, aby mluvil. Harris se ostatně nedal o odpověď nikdy prosit.

„Jsou to antilopy, mladý příteli,“ odpověděl Harris.

„Ach, chtěl bych je vidět!“ zvolal Jack.

„To je těžké, hochu, velmi těžké,“ prohlásil Harris.

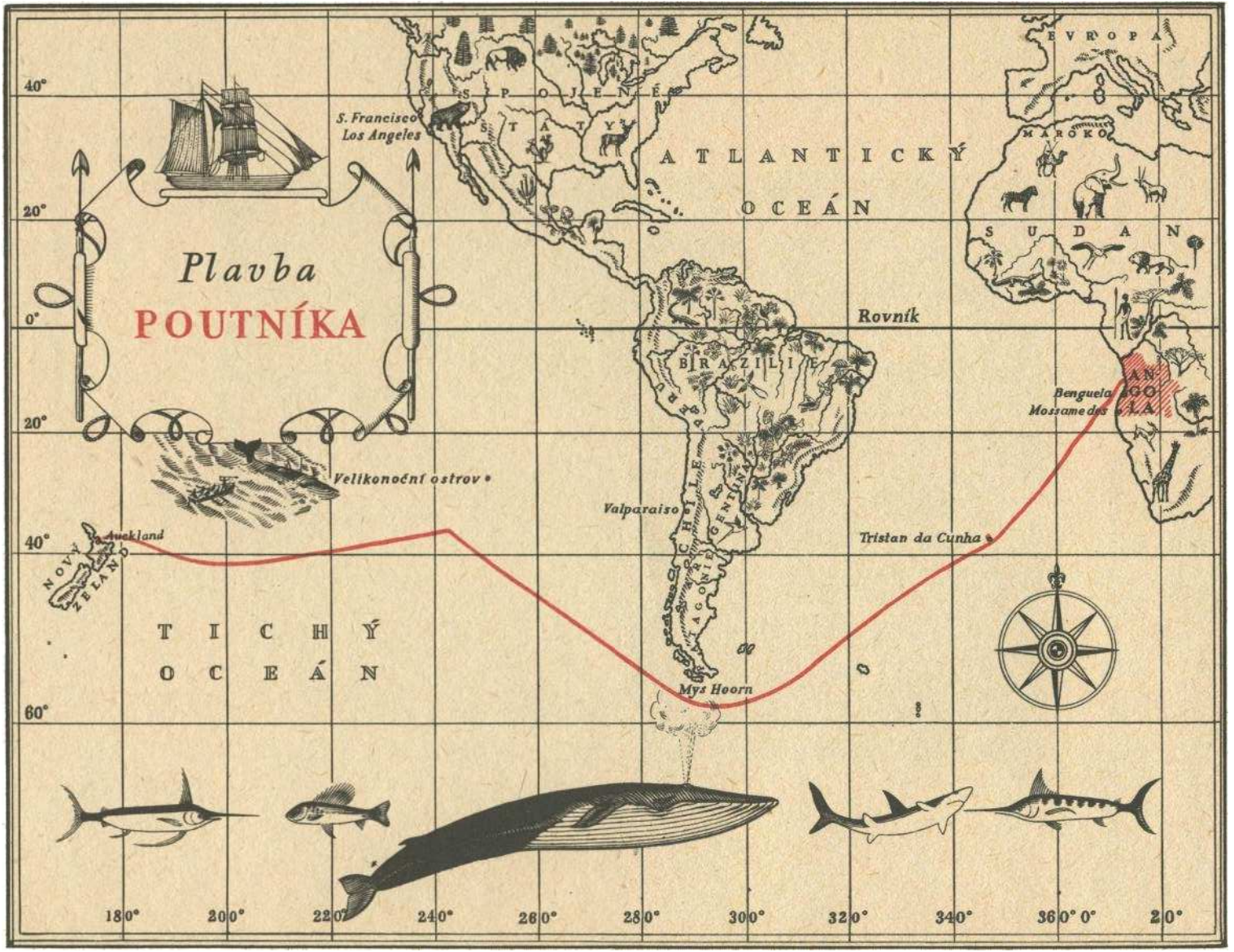
„A nemohli bychom se k těm pískajícím antilopám přiblížit?“ pokračoval Dick Sand.

„Neudělal byste ani tři kroky a celé stádo by uteklo!“ zavrtěl hlavou Američan. „Radím vám, abyste se zbytečně nenamáhal.“

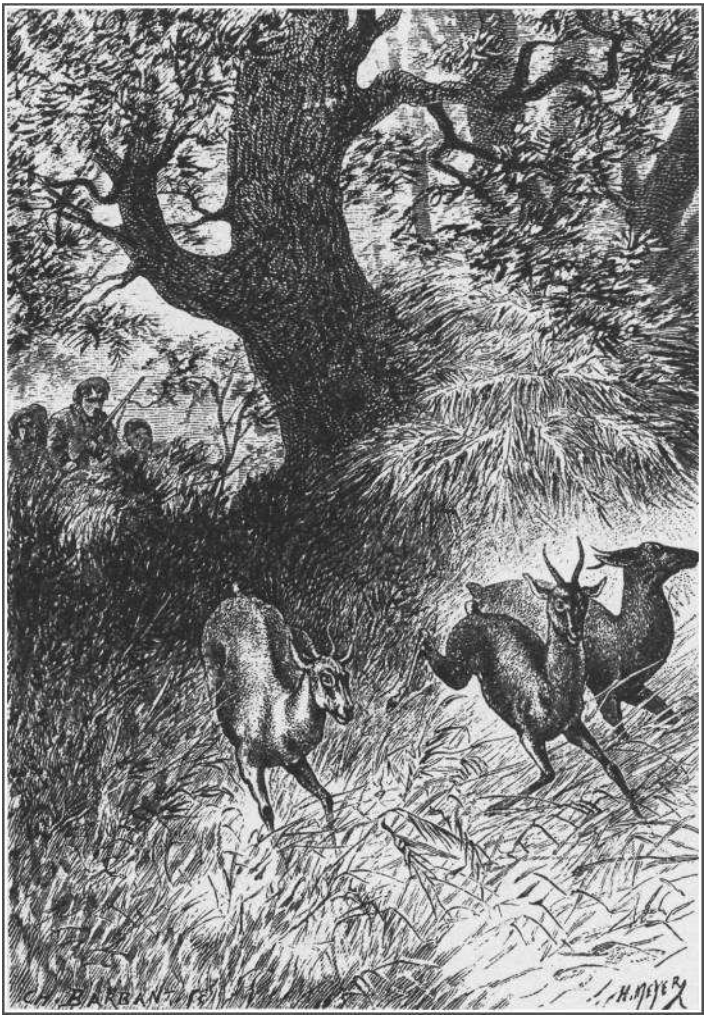
Ale Dick Sand měl pro svou zvědavost důvody. Chtěl zvířata vidět, a proto vklouzl s puškou v ruce do trávy. Vtom před ním rychlostí blesku prolétlo tucet půvabných gazel s malými a ostrými růžky. Jejich temně rezavá srst se mihla jako ohnivý oblak vysokým lesním podrostem.

„Říkal jsem vám to,“ řekl Harris, když se Dick Sand vrátil na své místo.

Tyto lehkonohé antilopy si nemohl Dick Sand v běhu ani prohlédnout, zato si prohlédl stádo jiných zvířat, na která téhož dne narazili. Viděli je sice jen nejasně, avšak jejich objevení zavdalo příčinu k tomu, že se mezi Harrisem a některými jeho společníky rozvinul zvláštní rozhovor.

Plavba
POUTNÍKA
S. Francisco
Los Angeles
S P O J E N É
S T Á T Y
A T L A N T I C K Ý
O C E Á N
E V R O P A
M A R O K O
S U D Á N
Rovník
B R A Z I L I E
Benguela
Mossamedes
Velikonoční ostrov
Valparaiso
Tristan da Cunha
Auckland
N O V Ý
Z É L A N D
T I C H Ý
O C E Á N
Mys Hoorn
40°
20°
0°
20°
40°
60°
180°
200°
220°
240°
260°
280°
300°
320°
340°
360° 0°
20°

Ke čtvrté hodině odpolední se skupina zastavila na jakési světlině. Náhle vyrazila z hustého podrostu asi sto kroků od skupiny tři nebo čtyři poměrně velká zvířata a hned zase s obdivuhodnou rychlostí zmizela. Přes Američanovo varování plavčík tentokrát na jedno ze zvířat rychle namířil a vystřelil. Ale v

Temně rezavá srst gazel se mihla jako ohnivý oblak

tom okamžiku mu Harris srazil pušku stranou a Dick Sand se přes svou obratnost minul cíle.

„Jenom ne střílet! Jenom ne střílet!“ vykřikl Američan.

„Vždyť tohle byly žirafy!“ zvolal Dick Sand v odpověď na Harrisovo napomenutí.

„Žirafy!“ opakoval Jack a vztyčil se v sedle. „Kde jsou ta velká zvířata?“

„Žirafy?“ divila se paní Weldonová. „Jistě se mýlíš, drahý Dicku! V Americe přece žirafy nežijí.“

„Opravdu,“ řekl Harris, zdánlivě velmi udiven. „V tomhle kraji nemůže být o žirafách ani řeč!“

„Ale vždyť…,“ začal Dick Sand.

„Skutečně nevím, co si o tom myslit,“ přerušil ho Harris. „Nezklamal vás zrak, mladý příteli? Nebyli to spíše pštrosi?“

„Pštrosi?“ opakovali Dick Sand a paní Weldonová, dívajíce se překvapeně na sebe.

„Ano, obyčejní pštrosi,“ stál na svém Harris.

„Pštrosi jsou přece ptáci,“ namítl Dick Sand, „a proto mají jen dvě nohy.“

„Však se mi právě zdálo, že zvířata, která tak rychle utekla, mají dvě nohy,“ odpověděl Harris.

„Dvě nohy?“ opakoval plavčík.

„Já mám dojem, že jsem zahlédla zvířata se čtyřma nohama,“ prohlásila paní Weldonová.

„Já také,“ připojil se Tom a jeho slova potvrdili Bat, Akteon a Austin.

„Pštrosi se čtyřma nohama!“ zvolal Harris. „To je k smíchu!“

„Nám se však zdálo, že to byly žirafy, a ne pštrosi!“ řekl Dick Sand.

„Ne, mladý příteli, ne!“ tvrdil Harris. „Jistě jste viděl špatně. Lze to vysvětlit rychlostí, jakou ta zvířata utíkala. Ostatně lovcům se už často stalo, že se zmýlili jako vy, ačkoli byli ochotni to i odpřisáhnout.“

Američanovo tvrzení bylo velmi pravděpodobné. Člověk se může snadno zmýlit, pozoruje-li z dálky velkého pštrosa a středně velikou žirafu. Jejich zobany a čenichy jsou na konci dlouhého, nazad skloněného krku, a tak lze říci, že pštros je poloviční žirafa. Chybějí mu jen zadní nohy. A proto tito dvounožci a čtvernožci, zpozorováni v běhu, mohou být snadno zaměněni.

Ale nejpádnějším důkazem toho, že se paní Weldonová i ostatní mýlí, byl fakt, že v Americe žirafy nežijí.

Dick Sand ještě podotkl:

„Myslel jsem však, že pštrosi, právě tak jako žirafy, v Novém světě nežijí!“

„Žijí, mladý příteli,“ odpověděl Harris. „Právě v Jižní Americe žije zvláštní druh pštrosů, k nimž patří i nandu, a toho jste zrovna viděli.“

Harris měl pravdu. Nandu patří mezi běžce a žije na jihoamerických planinách. Maso mláďat je velmi chutné. Nandu je silné zvíře s tělem až dva metry dlouhým, má rovný zobák, dlouhá křídla s hustým modravým peřím a nohy o třech prstech s drápy; tím se podstatně liší od pštrosa afrického.

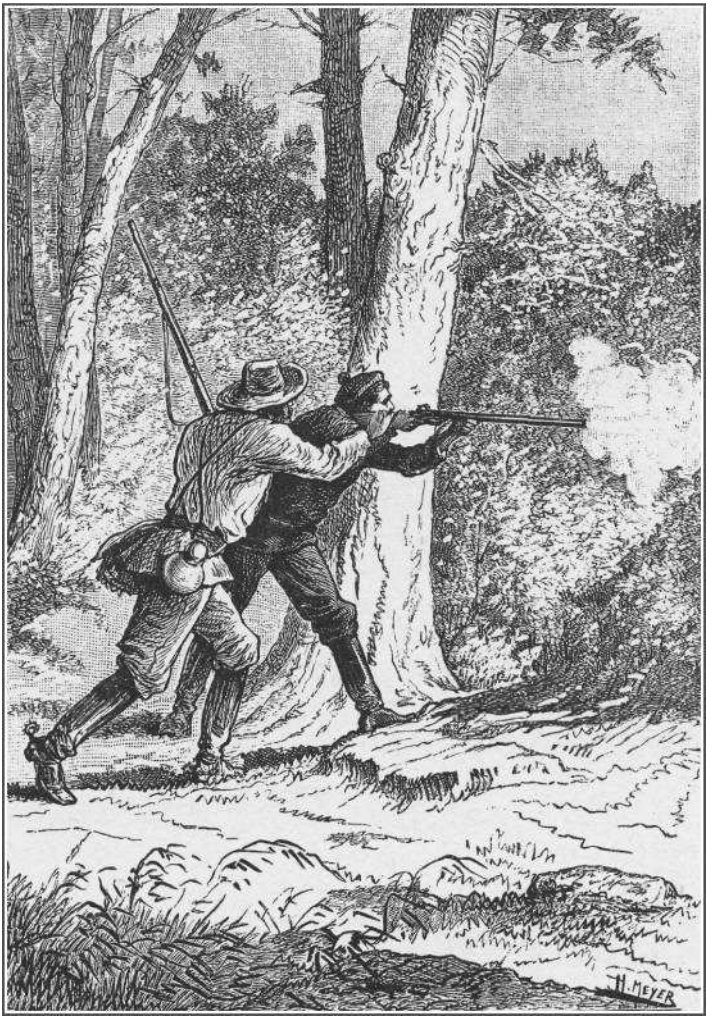
Tyto přesné podrobnosti uvedl Harris, poněvadž zřejmě tato zvířata velmi dobře znal. Paní Weldonová i její společníci musili přiznat, že se mýlili.

„Ostatně je možné,“ dodal Harris, „že se setkáme s dalším hejnem těchto pštrosů. Dívejte se pak lépe, abyste si ty ptáky už nespletli se čtvernožci. Ale především nezapomínejte, mladý příteli, na mou radu a na žádné zvíře už nestřílejte! Nemusíme zvěř lovit, abychom si opatřili jídlo, a já znovu opakuji,

že není třeba prozrazovat naši přítomnost v lese výstřelem.“

Dick Sand však zůstal zamyšlen. V jeho duši se opět vynořily nové pochybnosti.

Druhého dne, 17. dubna, pokračovali v cestě. Američan všechny ujistil, že

„Jenom ne střílet!“ vykřikl Američan

neuplyne ani čtyřiadvacet hodin a jejich skupina bude v haciendě San Felice.

„Tam se vám dostane, paní Weldonová, veškeré nezbytné péče,“ dodal, „a několik dní odpočinku vás nesmírně posílí. V haciendě možná nenajdete takové pohodlí, na jaké jste zvyklá z domova v San Francisku, ale uvidíte, že vnitřní zařízení našich domů je velmi pohodlné. Nejsme tak docela divoši.“

„Pane Harrisi,“ obrátila se k němu paní Weldonová, „ač se vám budeme moci odměnit za vaše šlechetné jednání jen poděkováním, poděkujeme vám aspoň z upřímného srdce. Jenom abychom tam už byli.“

„Jste hodně unavena, paní Weldonová?“

„Na mně nezáleží,“ odpověděla paní Weldonová, „ale pozoruji, že Jack už je pomalu vyčerpán. V některých hodinách dostává horečku.“

„Ano, ačkoli je zdejší podnebí velmi zdravé,“ řekl Harris, „přece musím doznat, že v březnu a v dubnu zde řádí bahenní horečka.“

„Ale příroda, která je vždy a všude prozíravá,“ dodal Dick Sand, „dala nám proti této horečce lék.“

„Jak to, mladý příteli?“ ptal se nechápavě Harris.

„Nejsme snad v kraji chinovníku?“ řekl Dick Sand.

„Ano,“ přisvědčil Harris, „máte pravdu. Právě tady jsou domovem stromy, jejichž kůra nám dává cenný protihorečnatý lék.“

„Však se divím, že jsme dosud žádný nespatřili,“ dodal Dick Sand.

„Ach mladý příteli, není lehké ty stromy poznat,“ vysvětloval Harris. „I když jsou někdy hodně vysoké a mají velké listy a červené vonné květy, nenajdete je snadno. Rostou totiž jen zřídka ve skupinách. Jsou spíše rozsety po lese a Indiáni, kteří chinin sbírají, hledají je jen podle stále zelených listů.“

„Pane Harrisi,“ prosila paní Weldonová, „kdybyste ten strom někde viděl, ukažte nám jej!“

„Jistě, paní Weldonová, ale v haciendě dostanete chininový sulfát. Ten je proti horečce mnohem lepší než prostá stromová kůra[*].“

Poslední den cesty uběhl bez příhod. Nastal večer. Jako obvykle bylo upraveno noční tábořiště. Až dosud nepršelo, ale počasí se už začalo měnit, protože od země stoupaly horké výpary a vytvořily brzy hustou mlhu.

Blížilo se totiž období dešťů. Naštěstí už zítra naleznou cestující pohostinské přístřeší. A do té doby zbývalo jen několik hodin.

Podle Harrise, který mohl odhadovat vzdálenost jen z toho, jak dlouho už jsou na cestě, byli jen asi jedenáct kilometrů od haciendy.

Na noc byla provedena obvyklá opatření. Tom a jeho kamarádi měli střídavě hlídat. Dick Sand dbal na to, aby nebylo nic zanedbáno. Více než kdy jindy se nechtěl vzdát své obvyklé bdělosti, protože mu v duši rostlo hrozné podezření; nechtěl však ještě nic říkat.

Utábořili se pod skupinou vysokých stromů. Paní Weldonová i její přátelé už únavou usínali, když je náhle probudil ostrý výkřik.

„Co je?“ zvolal živě Dick Sand, který vyskočil první.

„To jsem byl já! Já jsem vykřikl,“ ozval se bratranec Benedikt.

„Co se ti stalo?“ ptala se paní Weldonová.

„Něco mě právě kouslo…“

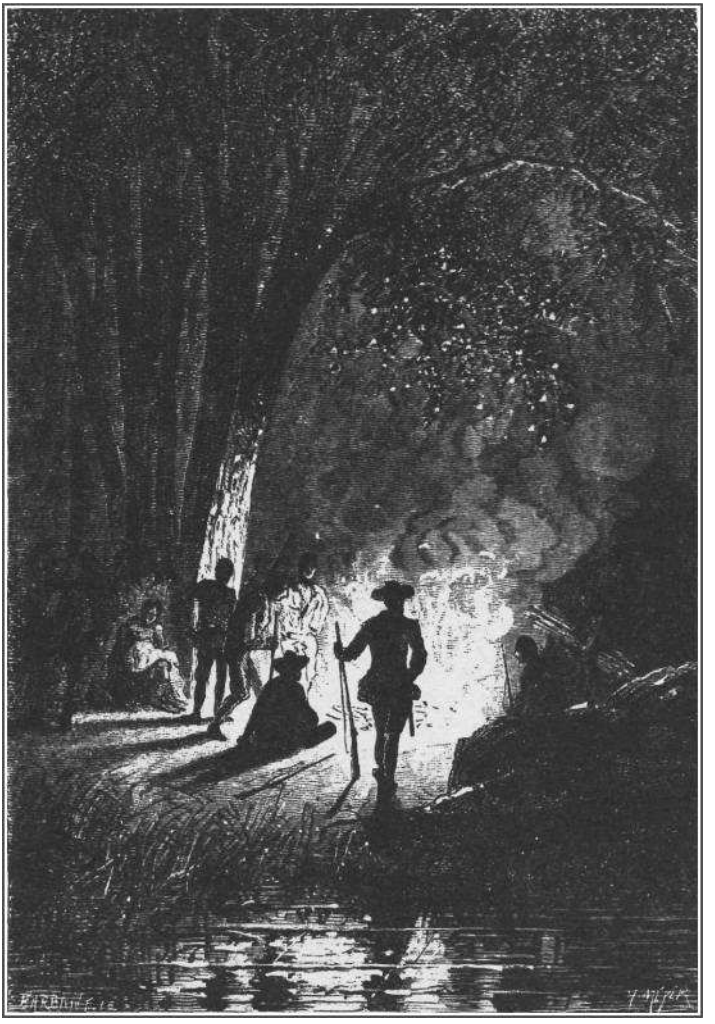
---

[*] *Dříve se kůra chinovníku roztloukala na prášek, kterému se říkalo „prášek jezuitů“, protože jej roku 1649 přivezli římští jezuité ve velkém množství ze své americké výpravy. (Pozn. aut.)*

„Had?“ zděsila se paní Weldonová.

„Ne, ne! To nebyl had, ale nějaký hmyz,“ odpověděl bratranec Benedikt. „Ach, už ho mám! Už ho mám!“

„Zabte ten hmyz,“ řekl Harris, „a nechte nás spát, pane Benedikte!“

Utábořili se pod skupinou vysokých stromů

„Zabít hmyz?“ ohradil se bratranec Benedikt. „Ne, ne! Napřed se musím podívat, co to je.“

„Nějaký komár,“ dodal Harris a pokrčil rameny.

„Kdepak! Je to moucha,“ prohlásil bratranec Benedikt, „a to moucha velmi zajímavá.“

Dick Sand rozsvítil malou přenosnou svítilnu a přistoupil k bratranci Benediktovi.

„Proboha!“ vykřikl entomolog. „Tohle mě odměňuje za všechna zklamání! Tohle je konečně objev!“

Ten dobrý muž šílel nadšením. Vítězoslavně si mouchu prohlížel. Nejraději by ji byl políbil.

„A co to vlastně je?“ ptala se paní Weldonová.

„Dvoukřídlý hmyz, sestřenko, nádherný dvoukřídlý hmyz!“

A bratranec Benedikt ukázal mouchu menší než včela, matné barvy, se žlutými pruhy na spodní části těla.

„Není ta moucha jedovatá?“ naléhala paní Weldonová.

„Ne, sestřenko, aspoň pro člověka ne. Ale zvířatům, jako jsou antilopy, buvoli, a dokonce i sloni, je velmi nebezpečná. Ach, rozkošný hmyz!“

„Tak řeknete nám konečně, pane Benedikte, co je to za hmyz?“ ptal se Dick Sand.

„Tahle moucha,“ odpověděl entomolog, „tahle moucha, kterou držím mezi prsty, tahle moucha… je moucha tse-tse[*]! Je to nádherný dvoukřídlý hmyz, který je okrasou jediné země! V Americe nebyla moucha tse-tse dosud nikdy nalezena!“

Dick Sand se ani neodvážil zeptat bratrance Benedikta, v které části světa tato obávaná moucha tse-tse žije.

Když po této příhodě jeho společníci pokračovali v přerušeném spánku, Dick Sand už po celou noc nezamhouřil oka, ačkoli ho přemáhala únava.

[*] *Moucha tse-tse je africká moucha, která přenáší na zvířata zhoubné nemoci.*

KAPITOLA XVIII

STRAŠNÉ SLOVO

Byl už nejvyšší čas, aby došli k cíli. Paní Weldonová byla nesmírně vyčerpaná a nemohla pokračovat dále v cestě za tak těžkých podmínek. Její syn, v záchvatech horečky rudý a mezi jednotlivými záchvaty velmi bledý, byl v žalostném stavu. Nesmírně znepokojená matka nechtěla Jacka svěřit ani péči dobré Nan. Držela ho neustále v náručí.

Ano, byl už nejvyšší čas dojít k cíli. Ale bylo-li možno Američanovi věřit, bude celá skupina už dnes večer, 18. dubna, v haciendě San Felice.

Dvanáct dní cesty a dvanáct nocí pod širým nebem přemohlo i paní Weldonovou, ač byla tak energická. Tím těžší to bylo pro dítě; už při pohledu na nemocného Jacka, kterému chyběla nejzákladnější péče, div že se matka nezhroutila.

Dick Sand, Tom, Nan a jejich společníci snášeli cestovní útrapy lépe. Ačkoli zásoby potravin začaly ubývat, měli jich cestující stále dost.

Harris byl zřejmě zvyklý na dlouhé pochody lesem a nezdál se nijak unaven. Ale Dick Sand si všiml, že čím víc se blížili k haciendě, tím byl Harris zamyšlenější a jeho chování uzavřenější. Každý by byl očekával pravý opak. To bylo aspoň mínění plavčíka, který byl k Američanovi stále nedůvěřivější. Ovšem jaký zájem mohl mít Harris na tom, aby je klamal? Dick Sand si to nedovedl vysvětlit; tím bedlivěji však vůdce skupiny pozoroval.

Američan zřejmě Dickovo podezření vycítil, a proto se stal v přítomnosti „mladého přítele“ ještě zamlklejším.

Tak se vydali všichni na další cestu.

Les byl teď méně hustý, stromy tu rostly ve skupinkách a nevytvářely už neproniknutelnou změť. Byla tohle snad ta skutečná pampa, o níž mluvil Harris?

V prvních hodinách tohoto dne se neudála žádná nepříjemná příhoda, která by Dicka ještě více zneklidnila. Ale plavčík si všiml dvou zvláštních jevů. Nebylo to snad nic důležitého, avšak za dnešních okolností bylo nutno pozorně si všímat každé maličkosti.

Pozornost Dicka Sanda upoutalo především chování Dinga.

Pes, který jako by po celou cestu něco stopoval, změnil skoro naráz své chování. Až dosud pobíhal nejčastěji s nosem u země, čenichaje v houští a v křovinách, buď tiše, nebo s jakýmsi žalostným štěkáním, jako by pociťoval bolest nebo lítost.

Dnešního dne však začal podivný pes štěkat hlasitě a někdy až zuřivě, jako kdysi, když se na palubě *Poutníka* objevil Negoro.

Dick Sand pojal podezření a Tom je v něm ještě utvrdil, když řekl:

„Je to opravdu divné, Dicku! Dingo dnes už nečenichá jako ještě včera.

Má nos zvednutý, je vzrušený a srst se mu ježí. Řekl bych, že v dálce něco cítí.“

„Snad Negora?“ zeptal se Dick Sand, sevřel černochovu paži a dal mu znamení, aby mluvil tiše.

„Negora, Dicku? Bylo by to možné, že ten chlap sleduje naši stopu?“

„Ano, Tome. A co když právě teď není daleko od nás?“

„Ano… ale proč?“ řekl Tom.

„Buď se Negoro v tomto kraji nevyzná,“ pokračoval Dick Sand, „a pak má zájem na tom, aby nás neztratil z očí…“

„Nebo?“ ptal se Tom a podíval se úzkostlivě na plavčíka.

„Nebo se tu vyzná,“ dodal Dick Sand, „a pak…“

„Ale jak by mohl Negoro tenhle kraj znát? Vždyť tu nikdy nebyl!“

„Že tu nikdy nebyl?“ šeptal Dick Sand. „Nelze však popřít, že se Dingo chová tak, jako by byl ten nenáviděný člověk nablízku.“

Odmlčel se, aby zavolal psa. Ten po krátkém váhání přiběhl.

„Nu, Dingo!“ řekl mu plavčík. „Negoro! Negoro!“

Pes odpověděl zuřivým štěkotem. Toto jméno na něho zapůsobilo jako obvykle. Vrhl se vpřed, jako by byl Negoro skryt za nějakým křovím.

Harris tuto scénu pozoroval. Se rty trochu sevřenými přistoupil k plavčíkovi.

„Co chcete na Dingovi?“ ptal se.

„Ale nic, pane Harrisi,“ odpověděl starý Tom žertovným tónem. „Ptáme se ho jen, neví-li o našem kamarádovi z paluby, kterého jsme tu ztratili.“

„Ach, míníte tím toho Portugalce, toho lodního kuchaře, o kterém jste už hovořili?“ rozpomněl se Harris.

„Ano,“ odtušil Tom. „Když člověk slyší Dinga štěkat, řekl by, že Negoro je někde nablízku.“

„Ale jak by se dostal až sem?“ divil se Harris. „Pokud vím, nikdy v tomto kraji nebyl.“

„Ledaže nám to zatajil,“ řekl Tom.

„To by bylo divné,“ mínil Harris. „No chcete-li, prohledáme tady to křoví. Je možné, že ten ubožák potřebuje pomoci, že je v zoufalém stavu…“

„To je zbytečné, pane Harrisi,“ odmítl Dick Sand. „Došel-li Negoro až sem, dokáže jít ještě dál. Je to člověk, který si vždycky ví rady.“

„Jak chcete,“ odpověděl Harris.

„Dingo, tiše!“ dodal krátce Dick Sand, aby tento hovor ukončil.

Druhá věc, které si plavčík všiml, byl Američanův kůň. Vůbec se totiž nechoval jako kůň, který už „cítí stáj“, jak to koně vždy dělají. Nevětřil a nezrychloval krok, nerozšiřoval chřípí a neržál, jak to dělávají koně na konci cesty. Dobrý pozorovatel musil poznat, že je zcela lhostejný, jako by hacienda, v které přece už mnohokrát byl a kterou musil znát, byla ještě několik set kilometrů daleko.

Takhle se nechová kůň, když se blíží k cíli, pomyslil si plavčík.

A přece podle toho, co Harris včera říkal, zbývalo cestujícím už jen jedenáct kilometrů a do pěti hodin odpoledne už jich jistě osm ušli.

A jestliže kůň dosud nevětřil stáj, ač ji sám tolik potřeboval, neukazovalo ani nic jiného na to, že jsou blízko velkého hospodářství, jakým hacienda San Felice musila být.

Paní Weldonová, která se teď zajímala jen o Jackův stav, byla také udivena, že je kraj ještě tak pustý. Dosud se neobjevil ani jeden domorodec, ani jeden zaměstnanec haciendy, ačkoli přece už byli nedaleko. Nezabloudil Harris? Ne! Tuto myšlenku zavrhla. Ale každé další zpoždění by mohlo přivodit Jackovu smrt!

Harris kráčel stále v čele. Zdálo se, že si prohlíží lesní houštiny a dívá se vpravo i vlevo jako člověk, který si není jist sám sebou… nebo svou cestou!

Paní Weldonová zavřela oči, aby to raději neviděla.

Za plání dva kilometry širokou se objevil znovu les, ale už ne tak pustý jako na západě. Malá skupina opět zmizela pod velkými stromy.

V šest hodin večer se dostali k houští, kterým zřejmě nedávno proběhlo stádo velkých zvířat.

Dick Sand se velmi pozorně rozhlížel.

Větve na stromech byly orvány a polámány v mnohem větší výšce, než kam dosáhne člověk. V silně zdupané trávě na trochu bahnité půdě zůstaly nějaké stopy; rozhodně to nebyly stopy jaguárů nebo pum.

Byli to snad lenochodi nebo jiná chudozubá zvířata, která tady zanechala své stopy? Ale jak vysvětlit tu spoušť tak vysoko ve větvích?

Jedině sloni mohli zanechat takové stopy, vtisknout tak široké šlépěje a prorazit stezky v tak neproniknutelném houští. Ovšem v Americe sloni nejsou. Tito obrovští tlustokožci nepocházejí z Nového světa a nikdy tam také nezdomácněli.

Předpoklad, že tudy prošli sloni, byl naprosto nepřijatelný.

Ať tomu bylo jakkoli, Dick Sand nedal nijak najevo, co si o tomto nevysvětlitelném faktu myslí. Ani Američana se na to nezeptal. Co také mohl čekat od člověka, který mu chtěl namluvit, že viděl místo žiraf pštrosy? Harris by to byl jistě vysvětlil více méně dobře vymyšleným způsobem, avšak to by na situaci nic nezměnilo.

Dick Sand měl totiž o Harrisovi svůj úsudek. Tušil v něm zrádce. Čekal jen na vhodnou příležitost, aby odhalil a dokázal jeho věrolomnost, a tato příležitost se podle jeho mínění blížila.

Ale jaký mohl být Harrisův tajný úmysl? Jakou budoucnost chystal těm, kdo přežili zkázu *Poutníka?* Dick Sand si stále opakoval, že jeho odpovědnost ztroskotáním lodi neskončila. Dnes více než kdy jindy se musil starat o záchranu všech, kteří s ním byli vrženi na břeh. Jen on mohl zachránit ženu s děckem a všechny černochy, své nešťastné společníky. Jestliže však mohl vykonat hodně na palubě jako námořník, co bude moci udělat ve strašných zkouškách, které nyní předvídal?

Dick Sand nechtěl nijak zavírat oči před děsivou skutečností, jež se každým okamžikem stávala zřejmější. Za nových okolností se zase stával patnáctiletým kapitánem, jakým byl na *Poutníku.* Ale dokud nenadejde chvíle činu, nechtěl říkat nic, co by ubohou matku vyděsilo.

Neřekl nic ani tehdy, když se cestou asi sto kroků před skupinou octl na břehu dosti široké říčky a narazil tam na obrovská zvířata, která utíkala vysokou pobřežní trávou.

„Hroši!“ vykřikl málem.

Byli to skutečně tito tlustokožci s velkými hlavami a s širokými vystouplými nozdrami; jejich tlamy jsou vyzbrojeny zuby dlouhými přes třicet centimetrů. Zvířata mají krátké nohy a hnědě ryšavou kůži bez srsti. Hroši v Americe!

Celý den pokračovali v cestě, a to s velikými nesnázemi. Únava počala zmáhat i nejsilnější z nich. Už aby došli k cíli, nebo se budou musit zastavit.

Paní Weldonová, zaměstnaná jen péčí o Jacka, únavu snad ani necítila, ale byla už u konce svých sil. Také všichni ostatní byli více nebo méně vyčerpáni. Dick Sand vzdoroval únavě s úžasnou morální energií, čerpanou z pocitu odpovědnosti.

Ke čtvrté hodině odpolední našel Tom v trávě předmět, který upoutal jeho pozornost. Byla to zbraň, jakýsi nůž zvláštního tvaru s širokým, srpovitě zahnutým ostřím, zasazeným do slonové kosti s dosti hrubými ozdobami.

Tom přinesl nůž Dickovi, ten si jej prohlédl a ukázal jej pak Američanovi se slovy:

„Domorodci už zřejmě nejsou daleko.“

„Jistě,“ souhlasil Harris, „ale…“

„Ale…?“ opakoval Dick Sand, dívaje se přímo na Harrise.

„Měli bychom být docela blízko haciendy,“ pokračoval Harris váhavě, „ale já nepoznávám…“

„Vy jste zabloudil?“ ptal se živě Dick Sand.

„To ne… Hacienda teď nemůže být dál než pět kilometrů. Chtěl jsem jít nejkratší cestou přes les a myslím, že jsem se zmýlil.“

„Snad,“ odpověděl plavčík.

„Myslím, že udělám lépe, půjdu-li napřed,“ navrhl Harris.

„Ne, pane Harrisi, nebudeme se rozdělovat,“ řekl rozhodným tónem Dick Sand.

„Jak chcete,“ souhlasil Američan. „Ale v noci vás nebudu moci vést.“

„Na tom nezáleží,“ odpověděl Dick Sand. „Zastavíme se tady. Paní Weldonová s tím bude souhlasit, strávíme-li ještě jednu noc v lese pod stromy, a zítra hned za svítání se vydáme na další cestu. Čtyři nebo pět kilometrů ujdeme za hodinu!“

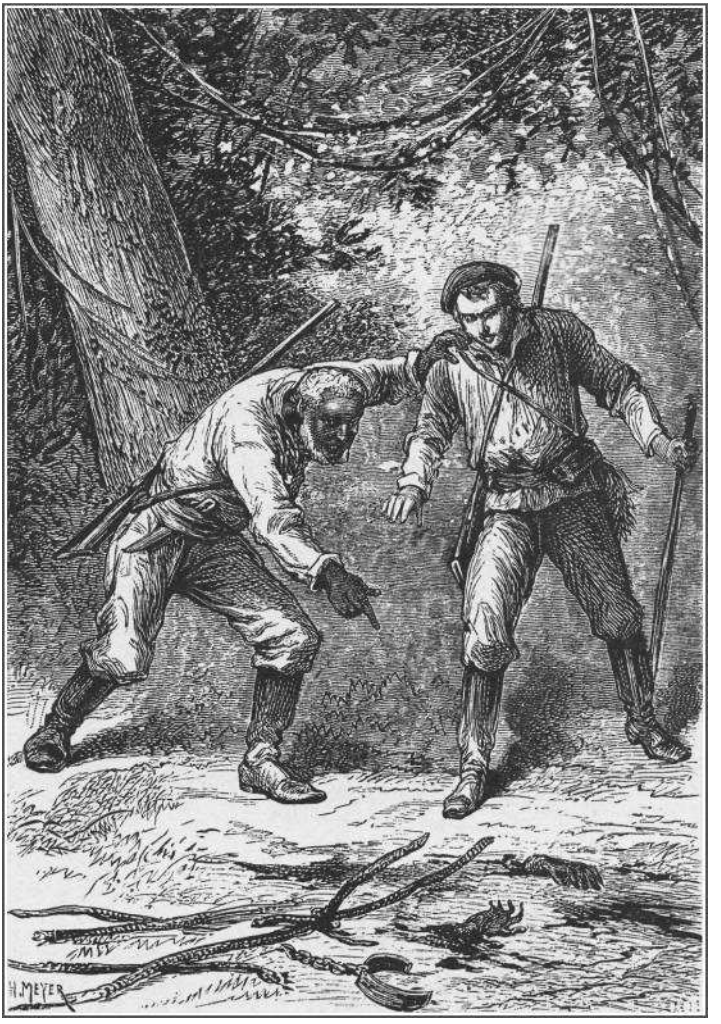
„Budiž!“ dodal Harris.

V této chvíli se Dingo zuřivě rozštěkal.

„Sem, Dingo, sem!“ zvolal Dick Sand. „Víš dobře, že tu nikdo není, že jsme v úplné poušti!“

Bylo tedy rozhodnuto, že se naposledy utáboří venku. Paní Weldonová neřekla ani slovo a nechala své společníky jednat. Malý Jack, zeslabený horečkou, spal jí v náručí.

Začali hledat vhodné místo k přenocování.

Na zemi opravdu ležely uříznuté ruce

Našli je pod skupinou košatých stromů, kde chtěl Dick Sand tábor upravit. Ale starý Tom, který mu pomáhal s přípravami, náhle vykřikl:

„Dicku, podívejte se! Podívejte se!“

„Co je, Tome?“ ptal se plavčík klidným tónem člověka, který je na vše připraven.

„Tam… tam…," koktal Tom, „pod stromy… krvavé skvrny! A na zemi… uříznuté ruce!"

Dick Sand se vrhl k místu, kam ukázal starý černoch. Pak se však rychle ovládl.

„Mlčte, Tome, mlčte!" řekl.

Na zemi opravdu ležely uříznuté ruce a vedle těchto lidských pozůstatků se válely zlomené vidlice a přervaný řetěz.

Paní Weldonová naštěstí nespatřila nic z této strašné podívané.

Harris stál stranou, a kdo by ho byl v té chvíli pozoroval, byl by jistě ohromen změnou jeho chování. Ve tváři se mu objevil krutý úšklebek.

Dingo přiběhl k Dickovi a před krvavými pozůstatky se zuřivě rozštěkal. Plavčík měl co dělat, aby ho odehnal.

Tom stál nehybně nad vidlicemi a nad zlomenými řetězy, jako by mu byly nohy vrostly do země. S široce rozevřenýma očima a se sepjatýma rukama hleděl na zem a mumlal si nesouvislá slova:

„Tohle jsem už viděl… to jsem už viděl… tyhle vidlice… když jsem byl malý…"

Zřejmě si vybavoval matné vzpomínky na rané dětství. Snažil se vzpomínat… Chtěl mluvit…

„Mlčte, Tome!" opakoval Dick Sand. „Kvůli paní Weldonové, kvůli nám všem, mlčte!"

A Dick Sand starého černocha odvedl.

Vybrali si trochu dál jiné místo a tam upravili tábořiště.

Připraveného jídla se nikdo ani nedotkl. Únava zvítězila nad hladem. Všichni byli ovládáni zvláštním neklidem, který hraničil s hrůzou.

Pomalu se stmívalo. Brzy nastala hluboká tma. Nebe se pokrylo těžkými bouřkovými mraky. Mezi stromy na západním obzoru se několikrát ohnivě zablesklo. Vítr se utišil. Na stromech se nepohnul jediný list. Po denním šumu zavládlo naprosté ticho. Zdálo se, že těžký a elektřinou nabitý vzduch není schopen přenášet zvuk.

Dick Sand, Austin a Bat hlídali společně. Snažili se zjistit, zda v temné noci nezpozorují podezřelé světlo nebo neuslyší podezřelý zvuk. Ale nic nerušilo lesní klid ani lesní temnotu.

Také Tom nespal. Pohroužen do svých myšlenek, zůsta1 se skloněnou hlavou nehybně sedět, jako by byl zasažen náhlou ranou.

Paní Weldonová hýčkala Jacka v náručí a myslila jen na něho.

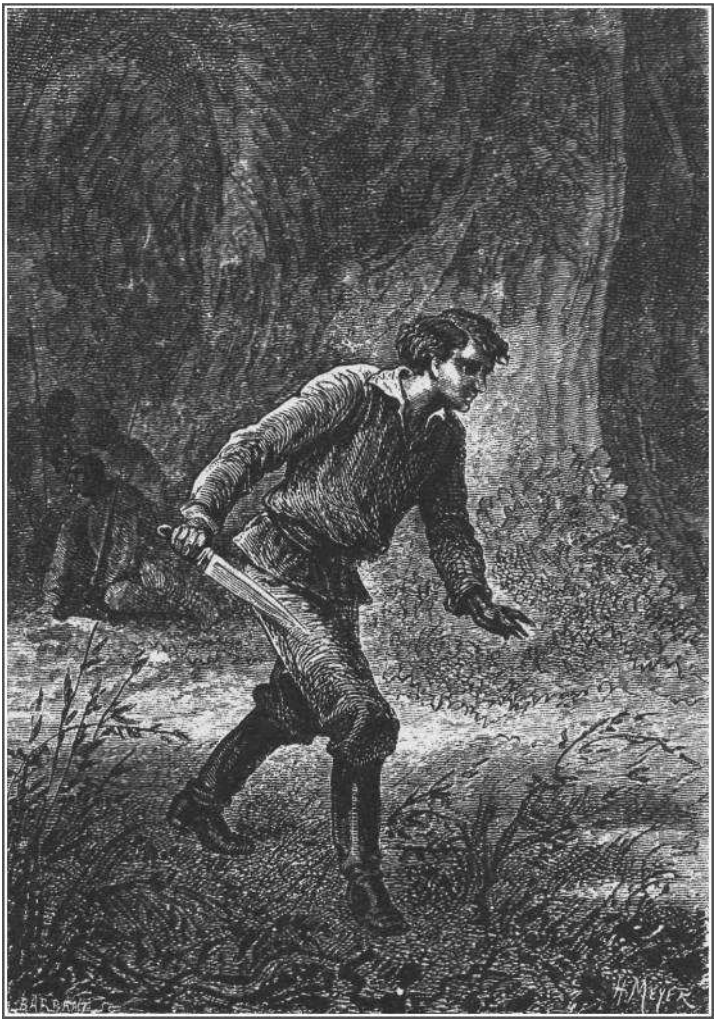
Jedině bratranec Benedikt snad spal, protože jen on nepodléhal sklíčené náladě ostatních. Nepotrpěl si na žádné předtuchy.

K jedenácté hodině se náhle ozval protáhlý, silný řev, do něhož se vmísil ostřejší jek.

Tom okamžitě vstal a vztáhl ruku směrem k hustému křoví, které bylo asi kilometr daleko.

Dick Sand ho chytil za paži, ale nemohl už zabránit tomu, aby Tom hlasitě nezvolal:

„Lev! Lev!“
Starý černoch poznal právě řev, který tak často slýchal ve svém dětství.
„Lev!“ opakoval.
Dick Sand se už nemohl déle ovládat; s nožem v ruce se vrhl k místu, kde

S nožem v ruce se vrhl k místu, kde ležel Harris…

ležel Harris…

Harris tam však nebyl. A s ním zmizel i jeho kůň.

V duši Dicka Sanda se udál prudký otřes… Plavčík poznal, že není tam, kde měl být.

Poutník tedy neztroskotal u amerického pobřeží! Ostrov, který plavčík

spatřil v oceánu, nebyl Velikonoční ostrov, ale nějaký jiný ostrov, který leží na západ od této pevniny tak, jako leží Velikonoční ostrov západně od Jižní Ameriky!

Při plavbě je nějakou dobu kompas klamal; my víme proč. Unášeni bouří nesprávným směrem, obepluli asi mys Horn a dostali se z Tichého oceánu do Atlantského. Rychlost lodi, kterou plavčík nemohl přesně odhadovat, byla bez jeho vědomí silou smrště zdvojnásobena.

Proto také v tomto kraji nenašli gumovníky a chinovníky ani jiné jihoamerické rostliny. Tohle nebyla ani planina Atacama, ani bolivijská pampa.

Ano! Byly to opravdu žirafy, a ne pštrosi, co před nimi prchalo po mýtině. Hustým křovím prošli opravdu sloni. A byli to skutečně hroši, které včera Dick Sand vyrušil z odpočinku ve vysoké trávě. A byla to moucha tse-tse, dvoukřídlý hmyz, který našel bratranec Benedikt, obávaná moucha tse-tse, po jejímž bodnutí umírají zvířata v karavanách.

A teď právě zaslechli v lese řev lva. A ty vidlice, řetězy a ten nůž zvláštního tvaru, to byly nástroje, které patřily obchodníkovi s otroky! Ty uříznuté ruce byly ruce otroků!

Portugalec Negoro a Američan Harris byli smluveni!

A strašné slovo, jež Dick Sand předvídal, uniklo konečně z jeho rtů:

„Afrika! Rovníková Afrika! Afrika otroků a otrokářů!“

ČÁST DRUHÁ

KAPITOLA I

OTROKÁŘSTVÍ

Otrokářství! Každý zná význam tohoto slova, které nemělo nikdy najít místo v lidské řeči. Tento hnusný obchod, na němž tak dlouho vydělávaly evropské národy mající zámořské kolonie, byl už před mnoha lety zakázán. Přesto se však provádí dál v rozsáhlém měřítku především ve střední Africe. V devatenáctém století chybějí na smlouvě o zákazu otrokářství dosud podpisy několika států, které o sobě říkají, že jsou křesťanské.

Mohli bychom se domnívat, že otrokářství už neexistuje a že se už nekupují a neprodávají lidské bytosti. Ale není to pravda a musí to vědět i čtenář, má-li pochopit další kapitoly tohoto příběhu. Musí si uvědomit, co jsou to ještě dnes lovy na lidi, lovy, které hrozí vylidnit celý jeden díl světa, aby mohli otrokáři vydržovat několik otrokářských kolonií; musí vědět, kde a jak se podnikají barbarské hony, kolik krve při nich vyteče, kolik žhářství a loupeží vyvolávají a konečně v čí prospěch se to vše děje.

První zprávy o obchodu s černochy pocházejí z 15. století. Za jakých okolností se začalo s černochy obchodovat?

Když byli Arabové vyhnáni ze Španělska, uchýlili se za Gibraltarskou úžinu na africké břehy. Portugalci, kteří tuto část pobřeží obývají, je úporně pronásledovali. Část uprchlíků byla zajata a odvlečena zpět do Portugalska. Zajatci uvržení do otroctví byli první skupinou afrických otroků, která vznikla v západní Evropě od počátku křesťanství.

Tito Arabové pocházeli většinou z bohatých rodin, které je chtěly vykoupit zlatem. Ale Portugalci odmítali sebevětší výkupné. Nevěděli, co mají s cizím zlatem dělat. Chyběly jim však ruce, nezbytné pro práci ve vznikajících koloniích, zkrátka ruce otroků.

Když arabské rodiny nemohly své příslušníky vykoupit, nabídly za ně velké množství afrických černochů, poněvadž těch se mohly snadno zmocnit. Portugalci nabídku přijali. Pochopili výhodu takové výměny a tak vzniklo v Evropě novodobé otrokářství.

Ke konci 16. století byl tento hanebný obchod všeobecně uznáván; tehdejším barbarským mravům se nepříčil. Otrokářství podporovaly všechny státy, aby se jim rychleji a jistěji podařilo kolonizovat ostrovy Nového světa. A otroci černošského původu mohli skutečně vzdorovat tam, kde by byli běloši, nezvyklí tropickým vedrům, po tisících umírali. Černoši byli pravidelně dováženi do amerických kolonií zvláštními loděmi. Toto odvětví zámořského obchodu přispělo k tomu, že vzniklo mnoho velkých kanceláří na různých místech afrického pobřeží. „Zboží“ bylo v krajích, kde se vyskytovalo, levné a

vynášelo pozoruhodné zisky.

Brzy se však zvedly hlasy ušlechtilých lidí, kteří protestovali proti zotročování černochů a žádali evropské vlády o zrušení otroctví ve jménu zásad lidskosti.

Roku 1751 se do čela hnutí odporu proti otrokářství postavila náboženská sekta kvakerů* v Severní Americe a tam také po sto letech vypukla válka právě pro otázku otroctví. Některé státy Severu, Virgínie, Connecticut, Massachusetts a Pensylvánie, vyhlásily zrušení otroctví a osvobodily otroky, kteří byli s velkými náklady zavlečeni na jejich území.

Ale boj kvakerů se neomezil jen na severní státy Nového světa. Otrokáři byli zuřivě napadeni i za Atlantikem. Zvláště ve Francii a v Anglii rostly řady přívrženců tohoto spravedlivého hesla: „Raději ztratit kolonie než zásady lidskosti!“ Toto ušlechtilé heslo zaznělo v celém Starém světě a přes výsostné politické a hospodářské zájmy zúčastněných států se přeneslo přes celou Evropu.

Podnět byl dán. Roku 1807 zakázala Anglie prodej otroků ve svých koloniích a Francie následovala jejího příkladu roku 1814. Oba mocné státy sjednaly v této věci smlouvu, kterou potvrdil Napoleon za vlády Sto dnů†.

To však bylo zatím jen ryze teoretické prohlášení. Otrokářské lodi nepřestávaly brázdit oceány a vykládat v koloniálních přístavech své „ebenové zboží“.

Aby se skončilo s tímto obchodem, musila být provedena účinnější opatření. Spojené státy roku 1820 a Anglie roku 1824 prohlásily otrokářství za pirátství a ty, kdož je provádějí, za piráty. Otrokářům hrozil trest smrti a byli tvrdě pronásledováni. Francie brzy přistoupila na nové ujednání. Ale jižní státy Spojených států amerických stejně jako španělské a portugalské kolonie nesouhlasily se zrušením otroctví a dovážely otroky dál přes uznávané právo prohlídky, která se omezovala jen na zjištění vlajky podezřelé lodi.

Nový zákon o zrušení otroctví však neměl zpětnou účinnost. Noví otroci přestali být dováženi, ale staří svobody dosud nenabyli.

I v tomto směru dala Anglie příklad. Dne 14. května 1833 osvobodil všeobecný výnos všechny černochy v koloniích Velké Británie a v srpnu 1838 bylo šest set sedmdesát tisíc otroků prohlášeno za svobodné občany.

Po deseti letech, roku 1848, osvobodila francouzská republika otroky ve francouzských koloniích, celkem dvě stě šedesát tisíc černochů.

---

* *Kvakeři (čti kvejkři) byli příslušníci sekty, která vznikla v 17. století v Anglii, ale později se velmi rozšířila v Severní Americe. Kvakeři byli proti otroctví, protože se nesrovnává s křesťanským učením. Avšak plantážníci a duchovenstvo jižních států hájili otroctví a odvolávali se na jiná místa náboženských knih.*

† *Vláda Sto dnů byla tříměsíční vláda Napoleona po jeho návratu z ostrova Elby. Tato vláda skončila Napoleonovou porážkou v bitvě u Waterloo a jeho vypovězením na ostrov svaté Heleny.*

Roku 1859 vypukla válka Severu proti Jihu, jež dokončila dílo osvobození a rozšířila je na celou Severní Ameriku.

Tři velké mocnosti dovršily tedy dílo lidskosti. V době našeho příběhu kvetlo otrokářství jen ve španělských a portugalských koloniích, kde mělo uspokojit poptávky orientálních států, Turecka a Arábie. V Brazílii nebyli staří otroci osvobozeni, ale aspoň tam nebyli dopravováni otroci noví a děti tamních otroků se rodily jako svobodní lidé.

Ve vnitřní Africe však vedou vůdcové kmenů krvavé otrokářské války, v nichž jsou někdy celé kmeny prodány do otroctví. Karavany otroků putují dvěma hlavními směry: jedny na západ k portugalské Angole, druhé na východ do Mosambiku. Z nešťastníků dochází k cíli jen nepatrná část; někteří jsou pak posíláni na Kubu a na Madagaskar, jiní zas do arabských a tureckých zemí v Asii, do Mekky a do Maskatu. Francouzské a anglické křižníky mohou tomuto obchodu bránit jen v nedostatečné míře, protože účinný dozor nad rozlehlými africkými břehy je velmi nesnadný.

Je však počet vyvážených nešťastníků ještě velký?

Ano! Počet otroků dopravovaných na pobřeží odhaduje se na osmdesát tisíc a toto číslo představuje jen desetinu z počtu povražděných domorodců. Po těchto strašných vraždách zůstávají pole zničena a opuštěna, vesnice vypáleny a vyvražděny. Řeky jsou plné mrtvol a kraje pak opanuje divá zvěř. Když Livingstone navštívil po několika měsících tyto kraje, nemohl je poznat. I jiní cestovatelé, jako Grant, Speke, Burton, Cameron a Stanley, hovoří podobně o lesnatých krajích střední Afriky, hlavním dějišti válek mezi jednotlivými náčelníky. V oblasti velkých jezer, především v kraji, který zásobuje trhy v Zanzibaru, v Súdánu a ve Fezanu, a pak jižněji na březích jezera Njasa a řeky Zambezi i západně v krajích horního toku řeky Konga, kterou překročil odvážný Stanley, všude stejné divadlo, trosky, vraždění, vyhlazování obyvatel. Zdálo se, že otroctví zmizí v Africe až s vyhubením černé rasy, jako tomu bylo s australskou rasou v Austrálii.

Ale tento obchod ve španělských a portugalských koloniích jednou skončí, protože ztratí odbytiště. Civilizované národy nemohou otrokářství už déle trpět.

Zdálo se, že ještě roku 1878 budou osvobozeni všichni otroci, pokud v křesťanských státech dosud byli. Mohamedánské národy však budou patrně ještě dlouhá léta udržovat otroctví, které vylidňuje africkou pevninu. K nim také směřuje největší dovoz černochů, protože počet domorodců vyrvaných z rodných krajů a odváděných na východní pobřeží převyšuje každoročně čtyřicet tisíc. Před Napoleonovým tažením do Egypta byly tisíce černochů ze Senaru prodávány černochům do Dárfúru a naopak. Generál Bonaparte mohl dokonce koupit velký počet těchto černochů a vytvořit z nich pluky organizované podobně jako pluky mameluků[*]. Od těch dob až do druhé

[*] *Mamelukové byli příslušníci zvláštních egyptských pluků, v kterých sloužili především otroci. Proslavili se svou statečností i krutostí.*

poloviny devatenáctého století se otrokářství v Africe nijak neomezilo. Naopak.

Mohamedánství je vskutku příznivé obchodu s otroky. V mohamedánských zemích musili černí otroci nahradit dřívější otroky bílé. Takový ohavný obchod provádějí otrokáři všech národností.

Tito otroci se podobně jako v Napoleonově době stávají často vojáky. U některých národů při horním Nigeru tvoří polovinu armád afrických vládců. Za těchto podmínek není jejich život o mnoho horší než život svobodných lidí. A není-li otrok vojákem, je platidlem, kterým se vyplácejí platy důstojníkům i úředníkům v Egyptě a v Súdánu.

Takový byl tedy stav tehdejšího otroctví.*

Nutno ještě dodat, že mnozí úředníci evropských velmocí se nestydí projevovat k tomuto obchodu politováníhodnou shovívavost. A přece je to pravda. Zatímco křižníky hlídají břehy Atlantského a Indického oceánu, provádí se obchod s otroky pravidelně ve vnitrozemí, kde pochodují karavany i před očima některých úředníků a kde se v jistých obdobích vraždí tak, že musí být zabito deset černochů, aby byl získán jeden otrok.

Každý teď pochopí, co znamenala strašná slova, která právě pronesl Dick Sand:

„Afrika! Rovníková Afrika! Afrika otroků a otrokářů!“

Plavčík se nijak nemýlil. Byla to opravdu Afrika se všemi nebezpečími pro něho i pro jeho přátele.

Ale do které části africké pevniny je nevysvětlitelný osud zanesl? Jistě na západní pobřeží. A nejhorší na tom bylo, že podle plavčíkova přesvědčení *Poutník* ztroskotal právě na angolském pobřeží, kam míří všechny karavany z této části Afriky.

Bylo tomu opravdu tak. Octli se v kraji, kterým za několik let prošel na jihu Cameron a na severu Stanley za cenu nesmírné námahy. Z těchto rozsáhlých území, skládajících se ze tří krajů, z Benguely, Konga a Angoly, bylo tehdy známo jen pobřeží. To se táhne od Nursu na jihu ke Kongu na severu. Dvě velká města jsou také dvěma přístavy: Benguela a Luanda, hlavní město kolonie, která patří k Portugalsku.

Ve vnitrozemí byl kraj tehdy téměř neznámý. Odvážilo se tam jen málo cestovatelů. Vražedné podnebí, horké a vlhké kraje, kde řádí bahenní horečka, barbarští domorodci, z nichž někteří jsou dosud lidojedi, stálé války mezi kmeny, nedůvěra všech otrokářů vůči cizincům, kteří se snaží odhalit tajemství jejich hnusných obchodů, to vše jsou potíže, jež nutno odstraňovat, a nebezpečí, která je třeba překonávat na území Angoly, jednom z nejnebezpečnějších míst v rovníkové Africe.

Tuckey vykonal roku 1816 cestu podél Konga až k vodopádům Yellala, ale jen na vzdálenost nejvýš tří set šedesáti kilometrů. Tato jediná cesta však nemohla přispět k prozkoumání celého kraje, i když na ní zahynula většina

* *Autor zde popisuje poměry před sto lety.*

vědců a důstojníků výpravy.

Po třiceti sedmi letech postupoval doktor Livingstone od mysu Dobré naděje až k hornímu toku Zambezi. S odvahou, která nebyla dosud překonána, přešel odtamtud v listopadu 1853 Afriku od jihu k severozápadu. Dosáhl řeky Kwanga, jednoho z přítoků Konga, a dorazil 31. května 1854 do Luandy. Byl první, kdo pronikl do neznámé části velké portugalské kolonie.

Po osmnácti letech prošli dva odvážní badatelé Afrikou od východu na západ a dostali se po neslýchaných útrapách jeden do jižní a druhý do severní Angoly.

První z nich byl poručík anglického námořnictva Verney Howet Cameron. Roku 1872 vznikla obava, že výprava Američana Stanleyho, který byl vyslán, aby našel Livingstona v oblasti velkých jezer, je ztracena. Poručík Cameron se nabídl, že Stanleyho najde. Jeho nabídka byla přijata. Cameron vyjel ze Zanzibaru v doprovodu lékaře Dillona, poručíka Cecila Murphyho a Roberta Moffata, Livingstonova synovce. Když přešel území Ugogo, setkal se s Livingstonovými věrnými sluhy, kteří nesli mrtvé tělo badatelovo na východní pobřeží. Cameron pokračoval pak v cestě na západ s pevným úmyslem projít od pobřeží k pobřeží přes Unjanjembe, Ugandu a Kahuele, kde nalezl zápisky velkého cestovatele. Pak dosáhl Tanganiky, pohoří Bambare a řeky Lualaby, jejíž tok nemohl dále sledovat. Předtím prošel kraje zničené válkami a vylidněné otrokáři. Byla to Kilemba, Urua, prameny řek Lomane, Uludy a Lovale. Cestou tam přešel Cuanzu a okolní rozsáhlé pralesy, do nichž právě zavedl Harris Dicka Sanda a jeho společníky. Tak spatřil energický Cameron konečně Atlantik a došel až do Benguely. Tuto cestu, která trvala tři roky a čtyři měsíce, zaplatili životem dva Cameronovi společníci, doktor Dillon a Robert Moffat.

Angličan Cameron kráčel po této objevitelské cestě ve stopách Američana Henryho Mortona Stanleyho. Je známo, že tento neohrožený dopisovatel časopisu *New York Herald,* který měl hledat Livingstona, našel slavného cestovatele 30. října 1871 v Udžidži na břehu jezera Tanganiky. Ale v tom, co tak šťastně vykonal z hlediska lidskosti, chtěl Stanley pokračovat i z hlediska zeměpisné vědy. Jeho cílem bylo dokonale prozkoumat Lualabu, kterou zatím jen zahlédl. Cameron byl ještě ztracen v oblastech střední Afriky, když Stanley v listopadu 1874 opouštěl Bagamoyo na východním pobřeží, po jedenadvaceti měsících, 24. srpna 1876, odešel z Udžidži, kde zle řádila epidemie neštovic, za sedmdesát čtyři dny uskutečnil pochod od jezera k Njangwe, kde jsou velké trhy na otroky – navštívil je i Livingstone a Cameron –, a byl svědkem strašných scén lovů na otroky, které v kraji Marungu a Manjuema prováděli důstojníci zanzibarského sultána.

Stanley se tehdy rozhodl prozkoumat poříčí řeky Lualaby, po níž se chtěl dostat až k jejímu ústí. Sto čtyřicet nosičů, které najal v Njangwe, a devatenáct lodí, to byly prostředky a posádka jeho výpravy. Od počátku cesty musel bojovat s lidojedy v Ugusu a od počátku musel také přenášet lodi kolem nesplavných vodopádů. Pod rovníkem, kde se Lualaba stáčí k severovýchodu,

napadlo Stanleyovu malou flotilu čtyřiapadesát lodic, obsazených několika sty domorodců. Stanleymu se podařilo je zahnat. Pak vystoupil odvážný Američan až k desátému stupni severní šířky. Zjistil, že Lualaba je vlastně horní tok řeky Konga a že by se po ní dostal přímo k moři. To také udělal, probíjeje se téměř denně nepřátelskými kmeny v pořící této řeky. Dne 3. června 1877 při proplouvání vodopádů Massassa ztratil jednoho ze svých společníků, Francise Pococka. On sám byl 18. července stržen i s člunem do vodopádu Mbelo a jen zázrakem unikl smrti.

Konečně 6. srpna dorazil Henry Stanley do vesnice Ni Sanda, vzdálené čtyři dny cesty od pobřeží. Po dvou dnech našel v Banza M'buko zásoby, které tam poslali dva obchodníci z Embomy. V této pobřežní vesnici si konečně odpočinul. Únavou a strádáním byl již v pětatřiceti letech zestárlý. Přešel tedy napříč Afrikou za dva roky a devět měsíců. Tok Lualaby byl takto prozkoumán až k Atlantiku. A je-li Nil hlavní tepnou severu a Zambezi hlavní tepnou východu, víme teď, že Afrika má ještě na západě třetí z největších řek na světě, řeku, která teče čtyři tisíce šest set padesát kilometrů pod jménem Lualaba, Zaire a Kongo a spojuje oblast velkých jezer s Atlantským oceánem.

Ale mezi liniemi obou cest, Stanleyovy a Cameronovy, zůstalo angolské území skoro neznámé až do roku 1873, do doby, kdy *Poutník* ztroskotal na africkém pobřeží. Vědělo se jen, že toto území je střediskem západního otrokářství, které mělo důležité trhy v Bihe, Kassange a Kazonde.

A do tohoto kraje byl zavlečen Dick Sand, více než sto osmdesát kilometrů daleko od pobřeží, s ženou vyčerpanou únavou i bolestí, s umírajícím dítětem a s černošskými společníky, kteří tu teď byli vydáni napospas dravosti obchodníků s otroky.

Ano, byla to Afrika, a ne Amerika, kde by se nemusili bál ani domorodců, ani divé zvěře, ani podnebí. Tohle nebyl příjemný kraj mezi Kordillerami a pobřežím, kde je mnoho osad s pohostinnými obyvateli. Jak daleko odtud byly kraje peruánské a bolivijské, ke kterým by byla bouře *Poutníka* jistě zanesla, kdyby jej nebyla zločinná ruka vyšinula z dráhy; jak snadno by se byli trosečníci doslali odtamtud do vlasti!

Byla to hrozná Angola, ale ne ona část jejího pobřeží, která je pod přímým dozorem portugalské vlády, nýbrž vnitrozemí kolonie, kudy procházejí karavany otroků pod bičem poháněčů.

Co věděl Dick Sand o této zemi, do které ho zavlekla zrada? Velmi málo. Jen to, co o ní vyprávěli v 16. a v 17. století misionáři a portugalští obchodníci, cestující z Luandy ke Kongu přes San Salvador, a o čem hovořil doktor Livingstone po své cestě roku 1853. Ale i to by zkrušilo silnější srdce, než měl on.

Jejich situace byla opravdu strašná.

KAPITOLA II

HARRIS A NEGORO

Ráno po noci, pro kterou Dick Sand se společníky zřídil v lese poslední tábořiště, setkali se pět kilometrů odtud dva muži, jak to už měli předem smluveno.

Ti dva muži byli Harris a Negoro.

Teď už je jasné, kolik náhody bylo v setkání Portugalce, jenž připlul na angolské pobřeží z Nového Zélandu, a Američana, kterého otrokářské řemeslo nutilo procházet často touto částí západní Afriky.

Harris a Negoro usedli pod obrovskou smokvoní na břehu bystřiny protékající dvojím papyrovým houštím.

Portugalec a Američan začínali právě hovořit, protože se zrovna teď setkali. Mluvili nejdříve o tom, co se stalo v posledních hodinách.

„Nu, Harrisi," řekl Negoro, „to jsi tu skupinku kapitána Sanda, jak říkají patnáctiletému plavčíkovi, nemohl zavést dál do Angoly?"

„Ne, kamaráde," odpověděl Harris. „Je vůbec napodiv, že se mi podařilo dostat je sto osmdesát kilometrů od pobřeží. Už několik dní se na mne můj mladý přítel Dick Sand díval znepokojeným okem a jeho podezření se měnilo pomalu v jistotu, na mou duši…"

„Ještě sto osmdesát kilometrů, Harrisi, a ti lidé by byli úplně v našich rukou. Nesmějí nám přece uniknout!"

„A jak by mohli?" zeptal se Harris a pokrčil rameny. „Opakuji ti, Negoro, že byl nejvyšší čas, abych se klidil. Četl jsem v očích Dicka Sanda chuť vpálit mi kulku do těla a já mám příliš špatný žaludek, abych mohl strávit takové švestky, kterých je dvanáct na libru!"

„Dobrá!" dodal Negoro. „Já si s tím plavčíkem musím také vyřídit svůj účet…"

„A vyřídíš si jej v souhlase se svými zájmy, kamaráde. V prvních dnech cesty se mi podařilo ho přesvědčit, že tento kraj je poušť Atacama, kterou jsem už kdysi navštívil. Ale ten malý spratek chtěl pořád svůj kaučuk a své kolibříky, jeho matka se stále ptala po chinovníku a její bratranec si umínil, že najde světlušky…! Byl jsem na mou duši u konce s fantazií, a když se mi ještě s velkou námahou podařilo prodat jim žirafy za pštrosy – a to je objev, Negoro! – nevěděl jsem už, co si vymyslet. To jsem si ostatně už byl jist, že můj mladý přítel mým výkladům nevěří. Pak jsme přišli na sloní stopu. Připletli se nám do cesty také hroši. A ty víš, Negoro, že hroši a sloni v Americe jsou stejný nesmysl jako počestní lidé v benguelské věznici. K dovršení všeho si ten starý negr usmyslil vyčenichat pod jedním stromem

vidlice a okovy, kterých se tam nějací otroci před útěkem zbavili. A do toho všeho ještě zařval lev. Jeho řev jsem už nemohl vydávat za nevinné kočičí mňoukání! Měl jsem právě tak čas vyskočit na koně a tryskem se rozjet sem!“

„Chápu,“ řekl Negoro. „Ale přesto bych je byl raději viděl aspoň o sto kilometrů dál ve vnitrozemí.“

„Každý dělá, co může, kamaráde,“ odpověděl Harris. „Ty jsi naši karavanu sledoval od pobřeží a udělal jsi jistě dobře, že ses držel v patřičné vzdálenosti. Vyčenichali tě. Především Dingo nehořel zrovna náklonností k tobě. Co jsi tomu zvířeti vlastně udělal?“

„Nic,“ zabručel Negoro. „Ale brzy přijde doba, kdy mu vpálím kulku do hlavy.“

„Jako bys ji dostal ty od Dicka Sanda, kdybys jen ukázal kousek těla na dvě stě kroků od ústí jeho pušky. Ale střílí dobře, to je pravda! A musím se ti mezi námi přiznat, že je to svým způsobem správný kluk.“

„Ať je správný nebo ne, za svou drzost mi jednou zaplatí!“ prohlásil Negoro a jeho tvář nabyla neobyčejně krutého výrazu.

„Dobře,“ zabručel Harris. „Vidím, že jsi pořád stejný. Cestování tě nijak nezměnilo.“

Po chvíli mlčení pak pokračoval:

„Ach Negoro, když jsem se s tebou tak nečekaně setkal u vraku při ústí Longy, měl jsi sotva čas mě poprosit, abych odvedl ty statečné lidi co nejdál do té domnělé Bolívie. Neřekl jsi mi však, co jsi dělal poslední dva roky. A dva roky v našem rušném životě je dlouhá doba, kamaráde! Jednoho krásného dne ses ujal vedení karavany otroků pro starého Alveze, jehož jsme oba jen pokornými sluhy, a odešel jsi z Kassange. Už jsme o tobě pak neslyšeli. Myslil jsem tehdy, že jsi měl nějakou nepříjemnost s anglickým křižníkem a že tě pověsili.“

„Však do toho moc nechybělo!“

„To se ještě může stát, Negoro!“

„Děkuju.“

„Co chceš?“ pokračoval Harris s filosofickým klidem. „To je úděl našeho řemesla. Každý, kdo v Africe obchoduje s otroky, musí počítat s tím, že nezemře v posteli. Byl jsi tedy zatčen?“

„Ano.“,

„Angličany?“

„Ne, Portugalci.“

„Před odevzdáním nebo po odevzdání zboží?“ ptal se Harris.

„Až po…,“ řekl po krátkém zaváhání Negoro. „Ti Portugalci dělají teď těžkosti! Nechtějí už otrokářství trpět, ačkoli z něho tak dlouho těžili. Byl jsem udán, sledován a zatčen…“

„A odsouzen?“

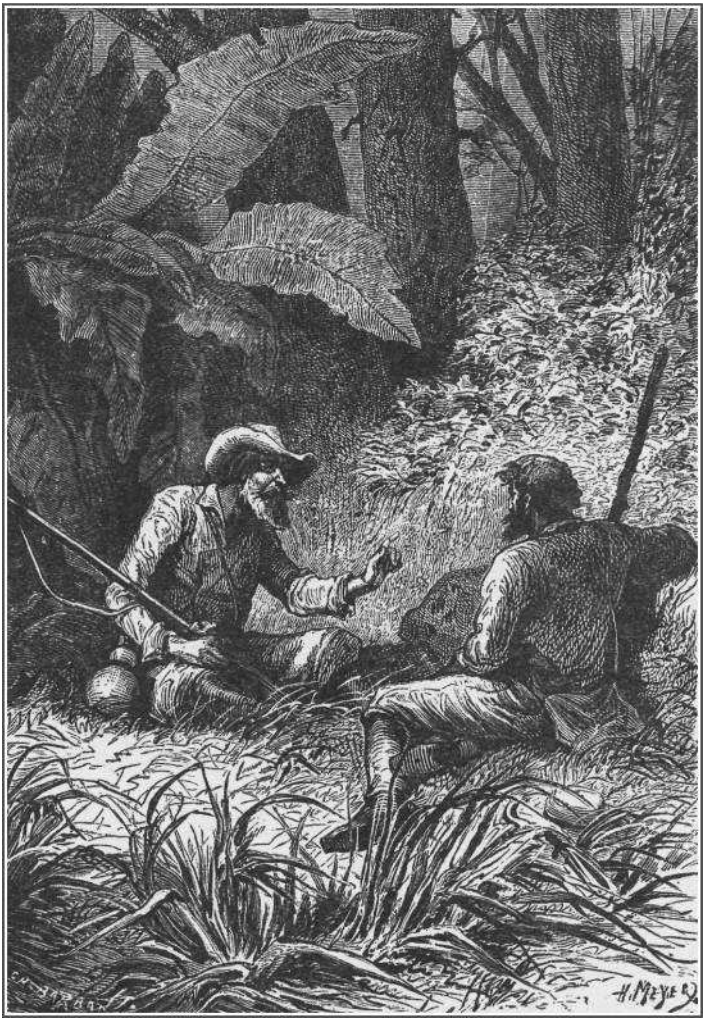
„Na doživotí ve věznici v Luandě.“

„K čertu!“ zvolal Harris. „Věznice! To není zdravé místo pro lidi jako my, kteří jsme zvyklí žít na čerstvém vzduchu! Já bych dal asi přednost oprátce!“

„Z oprátky nelze uniknout,“ řekl Negoro, „ale z vězení ano.“

„A tobě se útěk podařil?“

„Ano, Harrisi! Byl jsem ve vězení sotva čtrnáct dní, když se mi podařilo skrýt se v podpalubí anglického parníku, který plul do Aucklandu na Novém

Začínali právě hovořit

Zélandě. Soudek vody a krabice konzerv, mezi něž jsem se skryl, to bylo mé jídlo a pití po celou dobu cesty. Ach, trpěl jsem hrozně, protože za plavby jsem se nesměl ukázat. A i kdybych byl býval tak hloupý a udělal to, byl bych znovu uvězněn v podpalubí, a tak chtěj nechtěj bylo by mé utrpení stejné. A nadto po příjezdu do Aucklandu by mě byli vydali anglickým úřadům. Tak

bych se byl nakonec zas dostal do věznice v Luandě a tam bych byl možná oběšen, jak jsi říkal. Proto jsem raději cestoval na zapřenou.“

„Ani za přepravu jsi nezaplatil!“ smál se Harris. „To přece není pěkné, kamaráde! Dát se živit a vozit zadarmo!“

„Ano,“ pokračoval Negoro. „Ale třicet dní plavby v podpalubí…“

„No, už to máš za sebou, Negoro! Tys tedy jel na Nový Zéland, do země Maorů! Ale vrátil ses odtamtud. Podnikl jsi snad zpáteční cestu za stejných podmínek?“

„To ne, Harrisi! Jistě chápeš, že jsem tam měl jedinou touhu: vrátit se zas do Angoly k otrokářskému řemeslu!“

„Ano,“ odpověděl Harris, „každý má rád své řemeslo… už ze zvyku.“

„Celých osmnáct měsíců…“

Po těchto slovech Negoro náhle zmlkl. Uchopil Harrise za rameno a naslouchal.

„Harrisi,“ zašeptal, „neslyšel jsi v papyrovém houští nějaký šustot?“

„Opravdu!“ přikývl Harris a uchopil svou pušku, kterou měl stále nabitou. Oba muži vstali, rozhlédli se kolem sebe a naslouchali s největší pozorností.

„Nic tam není,“ řekl konečně Harris. „To šumí jen potok rozvodněný po bouři, kamaráde! Za ty dva roky jsi už odvykl zvukům pralesa, ale zase si zvykneš. Pokračuj jen v líčení svých dobrodružství! Až poznám dobře tvou minulost, pohovoříme si o budoucnosti.“

Negoro i Harris si sedli zas pod smokvoň. Portugalec pokračoval:

„Osmnáct měsíců jsem živořil v Aucklandu. Když tam parník přistal, mohl jsem vyklouznout nepozorovaně ven. Ale neměl jsem v kapse jediný dolar, jediný piastr. Abych se uživil, musil jsem dělat všechna řemesla…“

„Dokonce i poctivě pracovat, ne?“

„Dokonce i to, Harrisi!“

„Ubohý chlapče!“

„A čekal jsem stále na příležitost, která nepřicházela. Konečně připlula do aucklandského přístavu velrybářská loď *Poutník.*“

„To je ta loď, co ztroskotala na pobřeží Angoly?“

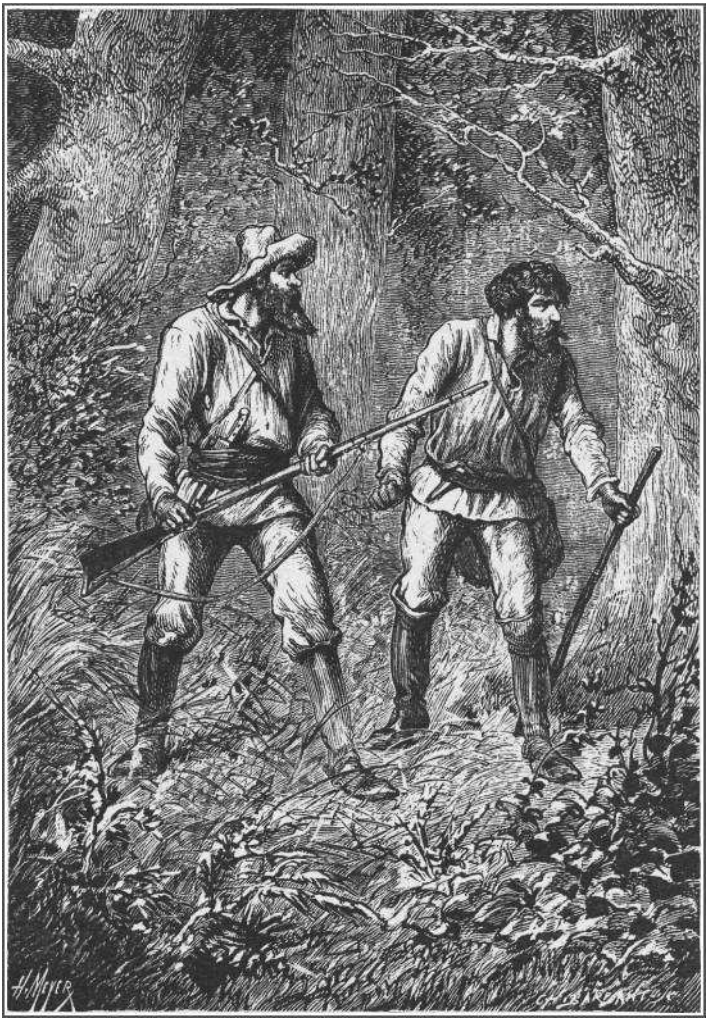
„Ano, Harrisi! Na ní měla odplout paní Weldonová s chlapcem a s bratrancem. Protože jsem byl kdysi jako námořník dokonce kormidelníkem na palubě otrokářské lodi, mohl jsem bez obtíží přijmout službu na této lodi. Představil jsem se kapitánovi *Poutníka,* ale jeho posádka byla už plná. Naštěstí pro mne však utekl z lodi kuchař. A který námořník by se nevyznal ve vaření? Nabídl jsem se tedy jako lodní kuchař. Protože tam nebyl nikdo jiný, přijali mě a za několik dní už *Poutník* zmizel z dohledu Nového Zélandu.“

„Ale Dick Sand mi vypravoval, že *Poutník* vůbec neplul do Afriky!“ divil se Harris. „Jak jste se tu octli?“

„Dick Sand to dodnes ještě nechápe a patrně to nikdy nepochopí,“ odpověděl Negoro. „Řeknu ti však, co se stalo, Harrisi. Můžeš to pak říci i svému mladému příteli, budeš-li chtít.“

„Pročpak?“ smál se Harris. „Mluv, kamaráde, mluv!“

„*Poutník* plul do Valparaisa,“ pokračoval Negoro. „Když jsem se nalodil, myslel jsem, že pojedu jen do Chile. Byla by to stejně polovina cesty z Nového Zélandu do Angoly. Tím bych se byl přiblížil o několik tisíc kilometrů k africkému pobřeží. Ale tři týdny po odplutí z Aucklandu zahynul velitel

„Nic tam není,“ řekl konečně Harris

Poutníka kapitán Hull s celou posádkou při lovu velryby. Toho dne zůstali na palubě jen dva námořníci: plavčík a lodní kuchař Negoro.“

„A ujal ses velení na lodi?“ ptal se Harris.

„Zprvu jsem na to pomýšlel, ale viděl jsem, že mi na lodi nikdo nedůvěřuje. Na palubě bylo pět silných a svobodných černochů. Proto jsem se nemohl stát

pánem lodi. Po zralé úvaze jsem zůstal tím, čím jsem byl od počátku plavby: kuchařem na *Poutníku.*“

„A loď doplula k africkým břehům náhodou?“

„Ne, Harrisi,“ odpověděl Negoro. „Jedinou náhodou v celém tom dobrodružství je mé setkání s tebou, když ses na své otrokářské výpravě octl právě na tom pobřeží, kde ztroskotal *Poutník.* Ale do Angoly jsme se dostali proto, že jsem to chtěl já. Tvůj mladý přítel je ještě nováčkem v plavbě a dovedl zjišťovat polohu lodi jen měřičem rychlosti a kompasem. Nu – a měřič rychlosti se jednoho dne potopil. Jedné noci se zase porouchal kompas a *Poutník,* hnaný větrnou smrští, byl stržen ze svého směru. Dick Sand si nedovedl vysvětlit, proč plavba trvá tak dlouho, ale to by byl nedokázal ani nejzkušenější námořník. Plavčík nemohl vědět, ba ani tušit, že jsme obepluli mys Horn. Já jsem ho však, Harrisi, v mlhách poznal. Tehdy se mou zásluhou vrátila magnetická střelka zase do správného směru a loď, unášená hroznou smrští k severovýchodu, najela na africké pobřeží právě v Angole, kam jsem se chtěl dostat.“

„A zrovna v té době, Negoro,“ dodal Harris, „přivedla mě tam náhoda, abych tě mohl uvítat a odvést ty dobré lidi do vnitrozemí. Byli přesvědčeni – a musili o tom být přesvědčeni –, že jsou v Americe. Nedalo mi mnoho práce jim namluvit, že tento kraj je bolivijské území, kterému se skutečně trochu podobá.“

„Ano, věřili tomu. Stejně věřil i tvůj mladý přítel, že vidí Velikonoční ostrov, když plul kolem ostrova Tristan da Cunha!“

„To by zmýlilo i jiné, Negoro!“

„Vím to, Harrisi, a chtěl jsem toho omylu také využít. A teď mám paní Weldonovou a její společníky sto osmdesát kilometrů v africkém vnitrozemí, kam jsem je chtěl zavléci.“

„Ale oni teď vědí, kde jsou!“ namítl Harris.

„A co na tom nyní záleží?“ zvolal Negoro.

„Co s nimi uděláš?“ ptal se Harris.

„Co s nimi udělám?“ odpověděl Negoro. „Dříve než ti to řeknu, Harrisi, pověz mi, co je s naším pánem, s otrokářem Alvezem! Už jsem ho dva roky neviděl.“

„Ach, tomu starému taškáři se vede znamenitě,“ odvětil Harris. „Bude šťasten, až tě zase uvidí.“

„Je na trhu v Bihe?“ ptal se Negoro.

„Ne, kamaráde. Už rok je na své stanici v Kazonde.“

„A obchody jdou dobře?“

„Ano, k čertu,“ zvolal Harris, „ačkoli se otrokářství setkává se stále většími obtížemi, aspoň na tomto pobřeží. Portugalské úřady z jedné strany a anglické křižníky ze strany druhé brání vývozu stále víc. Jedině v okolí Moçâmedesu v jižní Angole můžeme naloďovat černochy ještě s nějakou nadějí na úspěch. Právě teď máme baráky nacpané černochy a čekáme na lodi, které je dopraví do španělských kolonií. Z Benguely nebo z Luandy už vyjíždět nemůžeme. S

guvernérem i s jeho úředníky už není řeč. Budeme se musit obracet na obchodní stanice ve vnitrozemí a to chce starý Alvez také udělat. Potáhne k Njangwe a k Tanganice, aby tam vyměnil své látky za slonovinu a za otroky. Obchody jsou stále ještě výnosné v horním Egyptě a na pobřeží Mosambiku,

Dingo zmizel za dvojí řadou papyrů

které zásobuje celý Madagaskar. Ale bojím se, že otrokářství bude brzy vůbec znemožněno. Uvnitř Afriky dělají Angličané velké pokroky. Proti nám postupují i misionáři. Toho Livingstona aby čert vzal! Když dokončil výzkum v oblasti jezer, zamíří prý teď do Angoly. Pak se zde mluví o jakémsi poručíkovi Cameronovi, který chce přejít celou pevninu od východu na západ.

Bojím se také, aby něco podobného neudělal Američan Stanley. Všechny tyto návštěvy by nakonec zničily naše obchody, Negoro, ale budeme-li bdít nad svými zájmy, pak se ani jeden z těch cestovatelů nevrátí do Evropy a nebude moci vypravovat o tom, na co se tak nerozvážně přijel do Afriky podívat!“

Kdo by byl ty ničemy poslouchal, byl by si myslil, že to jsou počestní obchodníci, jejichž obchody právě ohrožuje přechodná hospodářská krize. Kdo by byl uvěřil, že jim nejde o žoky kávy nebo o bedny cukru, nýbrž o lidské bytosti, prodávané jako zboží? Otrokáři nemají vůbec smysl pro právo a bezpráví. Chybí jim jakýkoli mravní cit, a i kdyby nějaký měli, rychle by jej při strašných krutostech afrického otrokářství ztratili.

Ale Harris měl pravdu, když říkal, že civilizace by s odvážnými cestovateli pronikla pozvolna i do divokých krajů. Jména těchto cestovatelů jsou nerozlučně spjata s objevy v rovníkové Africe. V čele těch, kteří po sobě zanechali pověst odvážných cestovatelů, stojí Livingstone a po něm Grant, Speke, Burton, Cameron a Stanley.

Když se dostali v hovoru až sem, věděl už Harris, co dělal Negoro v posledních dvou letech. Bývalý náhončí otrokáře Alveze, uprchlík z trestnice v Luandě, objevil se tu stejný, jako byl vždycky, to jest všeho schopný. Ale Harris dosud nevěděl, jaké úmysly má Negoro s trosečníky z *Poutníka*. Proto se na to svého spoluviníka zeptal ještě jednou:

„Co s těmi lidmi teď uděláš?“

„Rozdělím je na dvě skupiny,“ vysvětloval Negoro tónem člověka, který má svůj plán už dlouho v hlavě. „Jedny prodám jako otroky, druhé…“

Portugalec nedomluvil, ale jeho surová tvář mluvila za něj.

„Které prodáš?“ ptal se Harris dále.

„Černochy, kteří doprovázejí paní Weldonovou,“ odpověděl Negoro. „Starý Tom nebude mít asi velkou cenu, ale ostatní čtyři jsou silní chlapi, kteří na trhu v Kazonde hodně vynesou.“

„To věřím, Negoro,“ řekl Harris. „Čtyři dobře rostlí černoši, zvyklí na práci, nedají se srovnat s divochy z vnitrozemí. Jistě je prodáš draho. Otroci, kteří se narodili v Americe a byli dopraveni na angolský trh, jsou vzácné zboží! Ale dosud jsi mi neřekl, zda nebyly na palubě *Poutníka* nějaké peníze.“

„Ach, jen několik set dolarů! Už jsem to zařídil, aby byly zachráněny. Naštěstí počítám s jiným příjmem…“

„S jakým, kamaráde?“ ptal se zvědavě Harris.

„I nic…,“ odpověděl Negoro, který zřejmě litoval, že řekl víc, než chtěl.

„Teď se jen musíme toho cenného zboží zmocnit,“ dodal Harris.

„A je to tak nesnadné?“ zeptal se Negoro.

„Ne, kamaráde! Osmnáct kilometrů odtud táboří u řeky Cuanzy karavana otroků, kterou vede Arab Ibn Hamis. Čeká tam jen na můj návrat, aby se vydala do Kazonde. Je s ní několik domorodých vojáků a ty budeme při zajímání Dicka Sanda a jeho společníků potřebovat. Postačí, když mému mladému příteli napadne zamířit ke Cuanze…“

„Ale napadne mu to?“ ptal se Negoro.

„Jistě,“, odpověděl Harris. „Je to bystrý kluk a nemá ani tušení o takovém nebezpečí. Dick Sand nemůže ani pomyslit na návrat k pobřeží cestou, kterou jsme spolu šli. Byl by v nesmírném pralese ztracen. Jsem si jist, že se bude snažit dojít k nějaké řece, která teče k pobřeží, a plavit se po proudu na nějakém prámu. Nic jiného mu nezbývá, a jak ho znám, udělá to.“

„Ano… snad,“ souhlasil Negoro po krátkém přemýšlení.

„Ne snad, ale jistě,“ pokračoval Harris. „Uvidíš, Negoro, je to tak jisté, jako bych si dal se svým mladým přítelem schůzku na březích Cuanzy.“

„Nuže, pojďme!“ navrhl Negoro. „Znám Dicka Sanda. Nebude čekat ani hodinu. Musíme ho předejít.“

„Pojďme, kamaráde!“

Harris i Negoro vstali, když tu se náhle ozval zvuk, který už jednou přivábil Portugalcovu pozornost. Bylo to šustění stébel ve vysokém papyru.

Negoro se zastavil a chytil Harrise za ruku.

Náhle se ozvalo temné zaštěkání. Na břehu potoka se objevil pes s otevřenou tlamou, připraven ke skoku.

„Dingo!“ zvolal Harris.

„Ach, tentokrát mi neunikne!“ odpověděl Negoro.

Dingo se na něho chtěl vrhnout, ale Negoro popadl Harrisovu pušku, rychle zamířil a vystřelil.

Výstřelu odpovědělo táhlé a bolestné zavytí a vzápětí Dingo zmizel za dvojí řadou papyrů.

Negoro sešel až dolů k potoku.

Na několika stéblech papyru našel kapky krve. Dlouhá krvavá stopa se táhla i po oblázcích u potoka.

„Konečně dostala ta prokletá bestie svůj díl!“ zvolal Negoro.

Harris celé scéně mlčky přihlížel.

„Ach Negoro, ten pes na tebe musel mít pořádně spadeno!“ řekl konečně.

„Máš pravdu, Harrisi. Ale už jsem se s ním vypořádal.“

„A proč tě tak nenáviděl, kamaráde?“

„Mezi námi bylo staré nepřátelství.“

„Staré nepřátelství?“ divil se Harris.

Negoro víc neřekl a Harris pochopil, že mu Portugalec zamlčel nějaký příběh ze své minulosti. Nenaléhal ledy.

O chvíli později šli oba lesem podél potoka po proudu přímo k řece Cuanze.

KAPITOLA III

NA CESTĚ

Afrika! Ano, Afrika, ne Amerika! Slovo Afrika, za těchto okolností tak strašné, tanulo Dickovi neustále na mysli. Mladý plavčík vzpomínal na uplynulé týdny a ptal se sám sebe, jak mohl *Poutník* nakonec narazit na toto nebezpečné pobřeží, jak mohl obeplout mys Horn a přeplout z oceánu do oceánu? Nyní si dovedl vysvětlit, proč se země objevila tak pozdě, ačkoli loď plula velikou rychlostí. Vždyť délka dráhy, kterou měl proplout, aby se dostal k americkému pobřeží, se zdvojnásobila, aniž to zpozoroval.

„Afrika! Afrika!“ opakoval si Dick Sand.

Když si tak usilovně vybavoval jednotlivé příhody této nevysvětlitelné plavby, napadlo mu náhle, že kompas musil být porouchán. Vzpomněl si také, že se první kompas rozbil a že se lano měřiče rychlosti přetrhlo, a proto už si rychlost *Poutníka* nemohl ověřovat.

Ano, pomyslil si, zůstal mi jen palubní kompas, jehož údaje jsem nemohl kontrolovat… A jedné noci mě probudil výkřik starého Toma… Negoro byl u něho na zádi… Upadl na kompasovou budku… Nemohl porouchat kompas on?

V mysli Dicka Sanda svítalo. Už se skoro dotýkal pravdy. Konečně pochopil Negorovo ničemné chování. Viděl jeho ruku v celé řadě příhod, které přivodily zkázu *Poutníka* a tak strašně ohrozily všechny cestující.

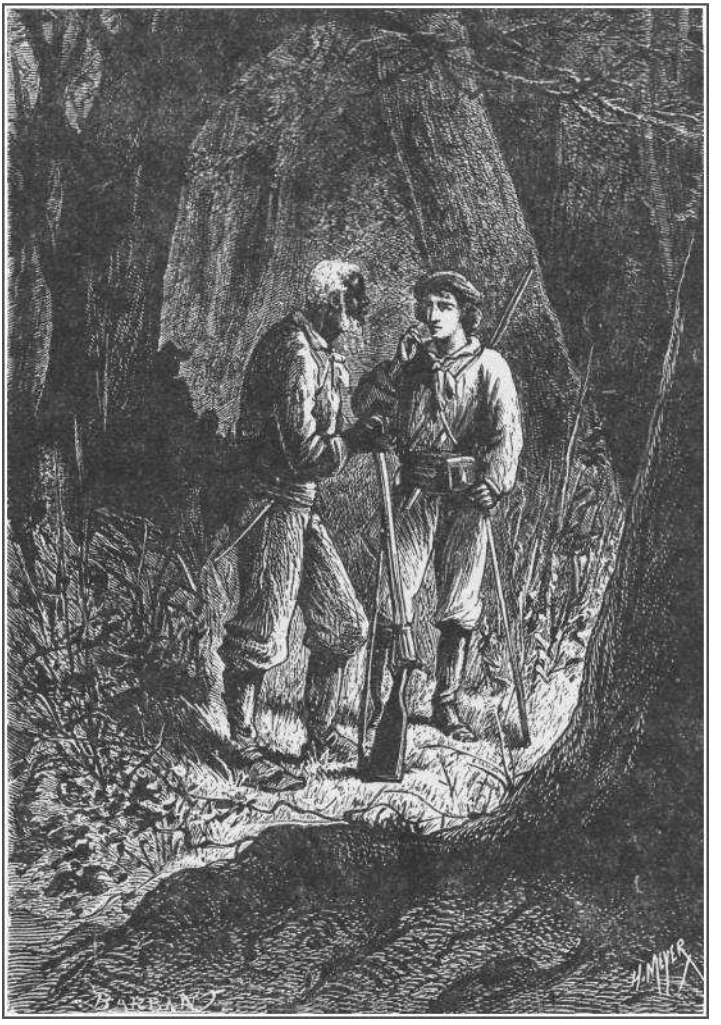
Ale co to bylo vlastně za ničemu? Byl snad námořníkem a zatajil jim to? Byl schopný provést tyto ničemné úklady, které měly vrhnout loď na africké pobřeží?

I když v minulosti bylo ještě mnoho nevysvětlitelného, přítomnost byla jasná. Plavčík dobře věděl, že je v Africe, a to pravděpodobně v neblahé angolské provincii, přes sto osmdesát kilometrů od pobřeží. Věděl také, že o Harrisově zradě se už nedá pochybovat. Od toho dospěl prostou logikou k závěru, že se Američan i Portugalec už dávno znají, že osudná náhoda je svedla na tomto pobřeží a že se oba smluvili na plánu, který musí mít pro trosečníky z *Poutníka* katastrofální následky.

A proč vlastně všechny ty ničemnosti? Dalo se soudit, že se Negoro chce násilím zmocnit Toma i jeho soudruhů a prodat je v zemi otrokářů jako otroky. Bylo jasné i to, že Portugalec se ve své nenávisti bude chtít pomstít na něm, na Dicku Sandovi, poněvadž s ním plavčík zacházel podle zásluhy. Ale co ten bídák zamýšlí s paní Weldonovou a s jejím synkem?

Kdyby byl Dick Sand mohl vyslechnout aspoň část rozmluvy mezi Harrisem a Negorem, byl by věděl, na čem je a jaká nebezpečí hrozí paní Weldonové, černochům i jemu.

Byla to strašná situace, ale mladý plavčík neklesal na mysli. Kapitán na palubě zůstal kapitánem i na zemi. On musí zachránit paní Weldonovou, malého Jacka i všechny ostatní, které mu osud svěřil. Jeho úkol teprve začíná. A Dick jej splní až do konce.

„Tome, vy jste poznal lví řev…“

Po dvou nebo třech hodinách, v nichž zvážil přítomnost i budoucnost se všemi zlými i dobrými vyhlídkami – a těch zlých bylo bohužel víc –, Dick Sand pevně a rozhodně vstal.

První ranní svítání osvětlilo už vysoké vrcholky stromů. Kromě Toma a plavčíka všichni ještě spali.

Dick Sand přistoupil k starému černochovi.

„Tome," řekl mu tiše, „vy jste poznal lví řev, poznal jste i nářadí otrokářů a víte tedy, že jsme v Africe."

„Ano, Dicku, vím to."

„Nuže, Tome, ani slovo nikomu! Ani paní Weldonové, ani vašim kamarádům! Musíme to vědět a bát se toho jen my dva!"

„Sami… opravdu; je to nutné," odpověděl Tom.

„Tome," pokračoval Dick Sand, „teď musíme být mnohem ostražitější než dosud. Jsme v nepřátelské zemi. A v jaké zemi a mezi jakými nepřáteli! Svým společníkům jen řekneme, že nás Harris zradil, aby se měli ještě více na pozoru. Budou si myslit, že nám hrozí útok kočovných Indiánů, a to postačí."

„Můžete však počítat s jejich odvahou a oddaností, Dicku," řekl Tom.

„Vím to. Stejně počítám i s vaší rozvahou a zkušeností. Pomůžete mi, Tome?"

„Vždy a všude, Dicku!"

Dick Sand řekl starému černochovi své rozhodnutí a ten je schválil. Protože zřejmá Harrisova zrada byla objevena dříve, než mohl zrádce jednat, nehrozilo cestujícím zatím žádné přímé nebezpečí. Američan jistě zmizel náhle jen proto, že našli odhozené okovy otroků a že neočekávaně zařval lev. Zrádce poznal, že je prozrazen, a uprchl zřejmě dříve, než dosáhl místa, na němž měla být skupinka přepadena. Co se Negora týče, ten byl v posledních dnech prozrazen Dingem. Teď se jistě spojil s Harrisem, aby se s ním domluvil. Rozhodně však uplyne několik hodin, než bude moci být Dick Sand s přáteli přepaden. A těch hodin je nutno využít.

Jediná možnost byla vrátit se co nejrychleji k pobřeží. Plavčík právem předpokládal, že to je angolské pobřeží. Až ho dosáhne, pustí se Dick Sand buď na sever, nebo na jih do některé portugalské osady, kde jeho společníci v bezpečí vyčkají, až se s nějakou lodí budou moci vrátit do vlasti.

Ale budou se muset vracet na pobřeží stejnou cestou? Na to Dick Sand nepomýšlel. Mohl by se setkat s Harrisem, který jasně tušil, že se Dick rozhodne pro nejkratší cestu.

Bylo by to nesnadné a neopatrné vydat se zase nazpět pralesem. Umožnili by tím také Negorovým společníkům sledovat jistou stopu. Jedině po řece se mohli plavit beze stop. Na řece se cestující nemusí také bát útoku šelem; až dosud se k nim naštěstí tato zvířata nepřiblížila. Ani útok domorodců by za těchto okolností nebyl tak nebezpečný. Nasedne-li Dick Sand s celou skupinou na pevný prám, budou se moci se svými zbraněmi velmi dobře bránit. Jen aby našli vodní tok!

Nutno ještě dodat, že tento způsob cestování bude výhodnější vzhledem ke stavu paní Weldonové a malého Jacka. Paží, které by nemocné dítě nesly, tu bylo dost. Když tu nebyl Harrisův kůň, mohli vyrobit pro paní Weldonovou nosítka z větví. To by však znamenalo, že dva z pěti černochů by nosítka musili nést. A Dicku Sandovi záleželo docela správně na tom, aby při náhlém útoku měli všichni jeho společníci volné ruce.

Potom, až se budou plavit po řece, bude plavčík zas ve svém živlu. Šlo teď už jen o to, aby zjistili, je-li v okolí nějaký splavný vodní tok. Dick Sand o tom byl přesvědčen. Proč?

Řeka vlévající se do Atlantiku poblíž místa, kde *Poutník* ztroskotal, nemohla přitékat ani od severu, ani od východu, protože blízký horský hřbet – který mohli pokládat za Kordillery – uzavíral obzor z těchto dvou stran. Buď tedy řeka stékala z těchto hor, nebo se stáčela k jihu. V obou případech k ní musil Dick Sand brzy dorazit. Je dokonce možné, že dříve než přijdou k této řece – plavčík právem předpokládal, že se vlévá do oceánu –, najdou nějaký její přítok, který bude dost velký, aby se po něm skupina mohla plavit. Ať tak či onak, vodní tok nemohl být daleko.

V posledních kilometrech cesty se tvar půdy změnil. Svahy se snižovaly a zem byla stále vlhčí. Tu a tam tekly uzounké potůčky, prozrazující spodní vodu. V posledních dnech pochodu kráčela skupina cestujících podél potoka, jehož voda zrudlá kysličníkem železitým se rozlévala po nízkém břehu. Bude jistě snadné potok najít. Po této bystřině nebudou sice moci plout, ale budou ji sledovat až k jejímu ústí do některé větší, snad splavné řeky.

Byl to plán docela prostý a Dick Sand jej po poradě se starým Tomem přijal.

Rozednilo se. Všichni cestující se jeden po druhém probouzeli. Paní Weldonová položila spícího Jacka do náručí Nan. Dítě, které bylo v přestávce mezi dvěma záchvaty horečky velmi bledé, vypadalo bídně.

Paní Weldonová přistoupila k Dickovi.

„Dicku," zeptala se, upřeně na něho hledíc, „kde je Harris? Nevidím ho."

Plavčík si uvědomil, že už nemůže před přáteli skrývat Američanovu zradu, i když bude dál předstírat, že jsou v Bolívii. Proto bez váhání prohlásil:

„Harris tu už není."

„Šel napřed?" ptala se paní Weldonová.

„Utekl, paní Weldonová," odpověděl Dick Sand. „Harris je zrádce a smluvil se s Negorem, že nás zavleče až sem."

„Ale proč?" otázala se živě paní Weldonová.

„To nevím," zaváhal Dick Sand. „Vím jen to, že se musíme okamžitě vrátit na pobřeží."

„Ten člověk… zrádce!" opakovala paní Weldonová. „Tušila jsem to. A ty myslíš, Dicku, že je smluven s Negorem?"

„Jistě, paní Weldonová. Ten bídák šel v našich stopách. Náhoda svedla oba ničemy dohromady a…"

„Doufám, že budou ještě spolu, až na ně přijdu," řekl Herkules. „Rozbiji jim hlavy o sebe!" dodal a zdvihl své obrovské pěsti.

„Ale co mé dítě?" zvolala paní Weldonová. „Doufala jsem, že se mu v haciendě San Felice dostane konečně vší péče!"

„Jack se uzdraví," utěšoval ji starý Tom. „Jen co se dostane na zdravější pobřeží."

„Dicku," pokračovala paní Weldonová, „jsi si jist, že nás Harris zradil?"

„Ano, paní Weldonová,“ odpověděl plavčík, kterému se nechtělo dál o tom hovořit. Pospíšil si proto dodat, pohlížeje na černochy:

„Dnes v noci jsem s Tomem odhalil Harrisovu zradu. A kdyby byl neskočil na koně a neujel, byl bych ho býval zabil.“

„A co ten statek?“

„V našem okolí není žádný statek, ani vesnice, ani osada,“ vysvětloval Dick Sand. „Paní Weldonová, opakuji vám, že se musíme vrátit na pobřeží!“

„Stejnou cestou, Dicku?“

„Ne, paní Weldonová. Poplujeme po řece, která nás zanese k moři bez námahy a nebezpečí. Ještě několik kilometrů pěšky a pak už…“

„Ach, já jsem silná, Dicku,“ přerušila ho paní Weldonová, přemáhajíc vlastní slabost. „Půjdu! Ponesu své dítě!“

„Od toho jsme tady my, paní Weldonová,“ vmísil se do hovoru Bat. „Poneseme i vás.“

„Ano, ano,“ dodal Austin. „Dvě větve a trochu listí na ně…“

„Děkuji vám, přátelé,“ odpověděla paní Weldonová. „Ale já chci jít… a půjdu. Pojďme!“

„Pojďme!“ opakoval plavčík.

„Dejte mi Jacka!“ řekl Herkules a vzal dítě Nan z náručí. „Když nemám co nést, unavuje mě to.“

A statečný černoch vzal spícího chlapce do silných paží tak jemně, že se Jack ani neprobudil.

Muži pečlivě prohlédli zbraně. Zbytek zásob dali do jediného zavazadla, které mohl nést jeden muž. Akteon si je hodil na záda, a tak jeho soudruzi měli teď volné ruce.

Bratranec Benedikt, jehož dlouhé ocelové nohy vzdorovaly každé únavě, byl připraven k odchodu. Uvědomil si vůbec, že Harris zmizel? Přísahat by se na to nemohlo. Nezáleželo mu na tom. Žil teď ostatně pod dojmem nejstrašnější katastrofy, jaká ho mohla potkat.

Byla to opravdu vážná komplikace: bratranec Benedikt ztratil totiž lupu a brýle.

Naštěstí však – aniž o tom entomolog věděl – našel Bat oba vzácné předměty v trávě, kde Benedikt spal. Ale na Dickovu radu je schoval. Tak aspoň cestující budou jisti, že se toto velké dítě bude za pochodu chovat klidně, poněvadž si vidělo, jak víme, sotva na špičku nosu.

Postavili ho mezi Akteona a Austina a napomenuli ho, aby se nevzdaloval; nešťastný Benedikt bez jediného protestu šel v řadě jako slepec vedený na provázku.

Skupina neušla ani padesát kroků, když ji Tom náhle zastavil:

„Co Dingo?“

„Opravdu, Dingo tu není!“ ozval se Herkules.

A svým silným hlasem několikrát na psa zavolal.

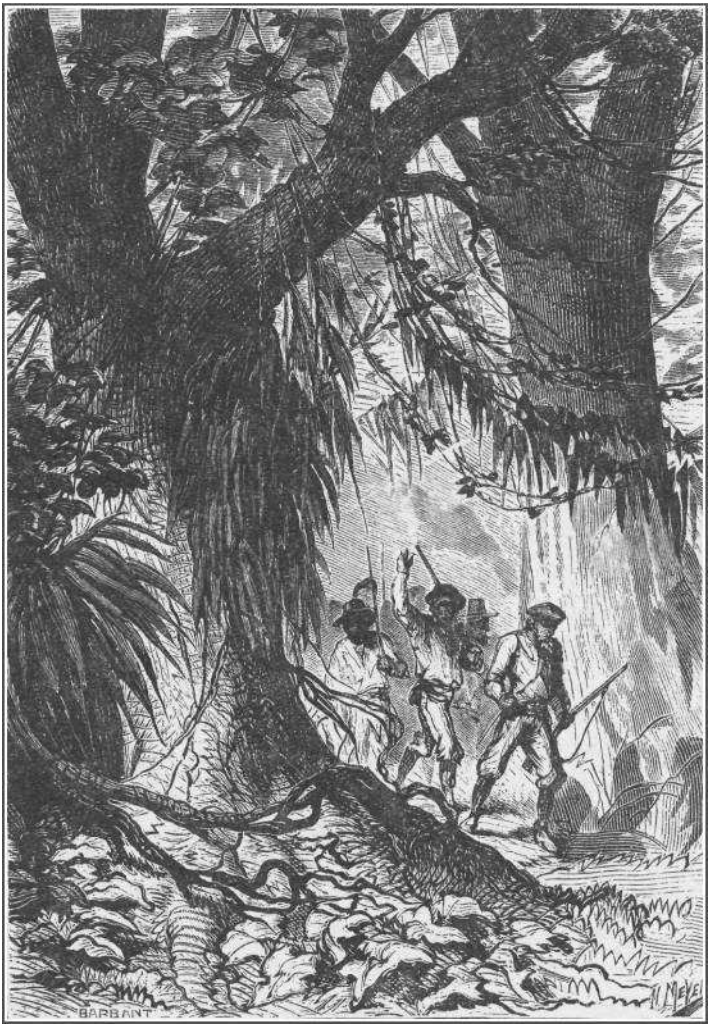
Neodpovědělo mu však žádné zaštěkání.

Dick Sand mlčel. Ztráta psa byla věc velmi mrzutá, protože to zvíře

chránilo skupinu proti přepadení.

„Nešel Dingo za Harrisem?“ ptal se Tom.

„Za Harrisem? Ne…,“ odpověděl Dick Sand. „Ale pustil se asi po Negorově stopě. Cítil Negora za námi.“

Skupina neušla ani padesát kroků…

„Ten hrozný kuchař ho jistě zastřelí!“ zvolal Herkules.

„Jestli ho ovšem Dingo dřív nezakousne!“ namítl Bat.

„Možná,“ připouštěl plavčík. „Ale my nemůžeme na Dinga čekat. Žije-li, je dost inteligentní, aby nás zase našel. Pojďme!“

Bylo strašné horko. Od rána se na obzoru hromadila velká mračna. Ve

vzduchu jako by visela bouře. Dnešní den se jistě neobejde bez blesků. Naštěstí se v řidším pralese udržoval nad zemí svěží vzduch. Palouky pokryté vysokou a tuhou trávou vroubila místy hustá křoviska. Jinde zas ležely na zemi obrovské kmeny prostoupené již křemíkem – známka to uhelných ložisk, na africké půdě tak hojných. Na světlinách, jejichž zelený porost byl plný růžových keříků, svítily květy nejrůznějších barev: žlutý nebo modrý zázvor, bledé lobelie a rudé orchideje, neustále opylované mračny hmyzu.

Stromy zde už nerostly v neproniknutelných skupinách, ale bylo tam víc rozmanitých druhů. Především druhy palmy olejové, jejíž olej je v Africe velmi hledaný, dále bavlník, který tvořil až dva metry vysoké houští a jehož dřevnaté stonky poskytují dlouhou hedvábitou bavlnu skoro stejné jakosti jako bavlník z Fernambuka. Jinde zas rostly kopály a z otvorů provrtaných hmyzem v jejich kůře vytékala až na zem pryskyřice; domorodci ji tam sbírají pro svou potřebu. Tu a tam bylo vidět citroníky, divoká granátová jablka a mnoho jiných stromů, které svědčily o úrodnosti této středoafrické planiny. Na mnohých místech se šířila příjemná vůně vanilky, ale nikdo nemohl najít rostlinu, která ji vydávala.

Všechny stromy i byliny byly svěže zelené, ačkoli bylo právě suché období, v němž jen občasná bouře může zavlažit bohatou půdu. To je právě doba bahenních horeček. Ale už Livingstone si všiml, že horečky se člověk většinou zbaví, když odejde z místa, kde ji dostal. Dick Sand tuto zkušenost velkého cestovatele znal a doufal, že se osvědčí i u Jacka. Řekl to také paní Weldonové, když zjistil, že obávaný pravidelný záchvat se už nedostavil a že dítě leží klidně v Herkulových rukou.

Kráčeli teď rychle a opatrně. Několikrát narazili na stopy lidí i zvířat. Aby mohli postupovat rychleji, ohýbali nebo vylamovali větve v křovinách a v houští. Ale většinu času přece jen zabíralo odstraňování četných překážek, jež k velké mrzutosti Dicka Sanda skupinu velmi zdržovaly. Byla to hlavně spleť lián, kterou bylo možno srovnat se spleteným lodním lanovím. Některé rostliny měly úponky ve tvaru zahnutých šavlí s čepelí plnou dlouhých trnů. Byli to rostlinní hadi, dlouzí patnáct až šestnáct metrů, kteří se ovíjejí kolem nohou chodců a vbodávají do nich své trny. Černoši se sekerami v ruce je silnými ranami odsekávali, ale liány se objevovaly znova a znova, vinouce se od země až na nejvyšší stromy.

Říše živočišná byla na tomto území stejně zajímavá jako říše rostlinná. Pod mohutnými větvemi přeletovalo mnoho ptáků, kteří se však nemusili bát, že po nich tito lidé budou střílet. Celá skupina se totiž snažila pochodovat skrytě a rychle. Žila zde značná hejna perliček, různé druhy velmi plachých frankolínů a především křepelky, jejichž volání je nejlépe vyjádřeno známým „pět peněz“.

Dick Sand i Tom mohli opravdu pokládat tuto zemi za část Nového světa. Ale bohužel věděli dobře, kde jsou.

Až dosud se k nim opravdu nebezpečná africká zvířata nepřiblížila. Prvního dne spatřili zase jen žirafy – Harris by je byl jistě vydával za pštrosy, tentokrát

ovšem už marně. Tato rychlá zvířata však hbitě prchala, vyděšena karavanou, která se objevila v pralese tak málo navštěvovaném. V dáli na pokraji savany se občas zdvihl mrak prachu. Bylo to stádo klusajících pabuvolů a ti lomozili jako několik plně naložených vozů.

Tři kilometry sledoval Dick Sand tok potůčku, který se musil vlévat do větší řeky. Chtěl se co nejdříve dostal se svými přáteli k nějakému rychlému toku některé přímořské řeky. Předpokládal, že se pak zmenší nebezpečí a že i cesta bude méně únavná.

Dopoledne ušli pět kilometrů bez jakéhokoli nebezpečného setkání. Po Harrisovi a Negorovi nenašli jedinou stopu. Ani Dingo se neobjevil.

Musili se zastavit, aby si odpočinuli a najedli se.

Tábor byl zřízen v bambusovém houští, které skupinu dokonale chránilo.

Při jídle se mluvilo jen málo. Paní Weldonová si vzala Jacka zas do náruče; nespouštěla z něho oči. Ani jíst nemohla.

„Musíte něco sníst, paní Weldonová," opakoval jí několikrát Dick Sand. „Co byste si počala, kdyby vám došly síly? Jezte, jezte! Vydáme se zas brzy na cestu a dobrý proud nás odnese bez námahy k pobřeží!"

Když Dick Sand hovořil, podívala se na něho paní Weldonová pozorněji. Plavčíkovy horečnaté oči vyjadřovaly všechnu odvahu, kterou byl naplněn. Když tak pozorovala plavčíka i statečné a oddané černochy, nemohla ještě zoufat, ani jako žena, ani jako matka. A proč by také zoufala? Nepokládala snad tento kraj za pohostinnou zemi? Harrisova zrada nemohla mít v jejích očích žádné vážné následky. Dick Sand uhodl sled jejích myšlenek a musil sklopit hlavu.

KAPITOLA IV

PO ZLÝCH CESTÁCH ANGOLSKÝCH

V této chvíli se probudil Jack a chytil matku kolem krku. Oči měl jasnější. Horečka se mu nevrátila.

„Je ti lépe, drahoušku?“ ptala se paní Weldonová, tisknouc nemocného chlapce k srdci.

„Je, maminko,“ přisvědčil Jack. „Ale mám trochu žízeň.“

Neměli pro nemocné dítě nic jiného než čerstvou vodu; Jack s chutí vypil několik doušků. „A kde je můj přítel Dick?“ zeptal se.

„Tady, Jacku,“ ozval se plavčík a přišel stisknout dítěti ruku.

„A kde je můj kamarád Herkules?“

„Tady, Jacku,“ zvolal obr a ukázal svou dobráckou tvář.

„A co kůň?“ vyzvídal Jack dále.

„Kůň? Ten odešel, Jacku,“ odpověděl mu Herkules. „Teď dělám koně já. Já tě ponesu. Nebo si myslíš, že mám příliš tvrdý krok?“

„Ne,“ prohlásil Jack, „ovšem to už nebudu držet uzdu!“

„Ale ano! Můžeš mi dát udidlo, chceš-li,“ řekl Herkules a otevřel přitom zeširoka ústa. „A budeš za ně moci tahat, jak budeš chtít.“

„Víš přece, že skoro ani nezatáhnu.“

„Dobrá, ale to by ses mýlil! Mám tvrdé dásně.“

„A kde je statek pana Harrise?“ zeptal se ještě chlapec.

„Brzy tam přijdeme, Jacku,“ odpověděla mu paní Weldonová. „Ano… brzy…“

„Nechcete, abychom vyrazili?“ ozval se Dick Sand, aby ukončil tento hovor.

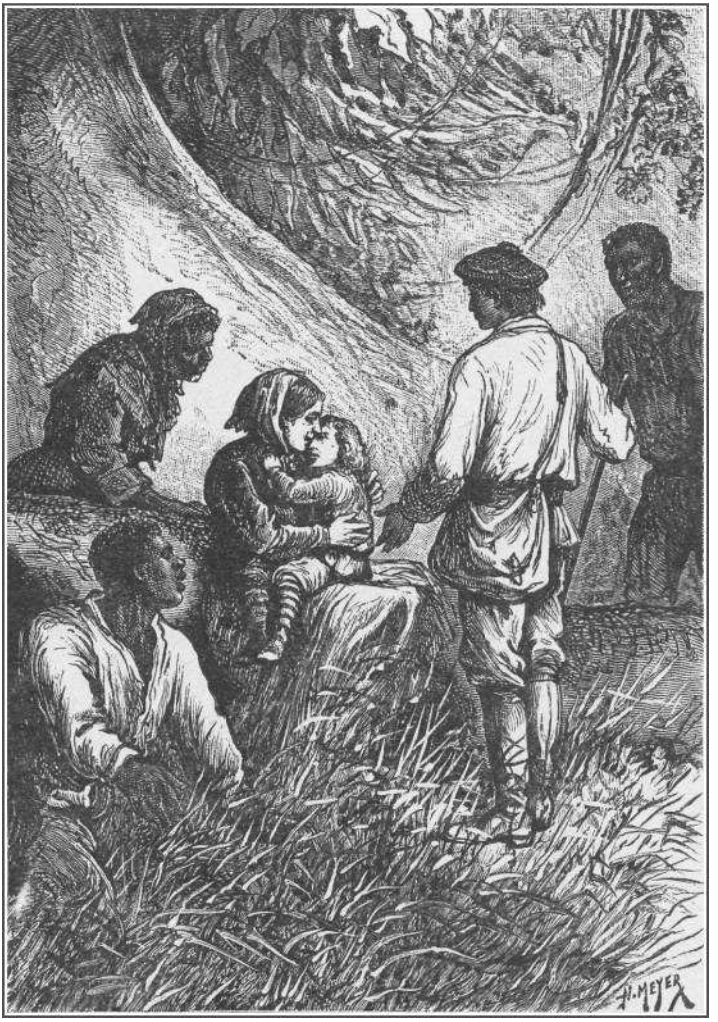
„Ano, Dicku, pojďme!“ souhlasila paní Weldonová.

Všichni se připravili a vyrazili v obvyklém pořadí. Musili procházet houštinami, aby se nevzdálili od potoka. Bývaly tam sice kdysi nějaké stezky, ale teď to byly, jak říkají domorodci, „mrtvé stezky“, zarostlé ostružiním a křovím. Necelé dva kilometry jim trvaly v tomto obtížném terénu tři hodiny. Černoši pracovali bez přestání. Herkules dal malého Jacka do náručí Nan a pustil se také rázně do díla. Vyrážel zuřivé výdechy a oháněl se sekerou tak, že za ním zůstávala mezera, jako by tudy prošel oheň.

Naštěstí netrvala tato únavná práce dlouho. Když ušli asi dva kilometry, octli se před širokým průsekem v houštinách, který se skláněl šikmo k potoku a sledoval pak jeho břeh. Byla to sloní stezka; prošlapala ji patrně sta a sta těchto zvířat, zvyklých chodit k vodě. V období dešťů zanechávaly nohy velkých tlustokožců v rozmoklé zemi hluboké díry, které v houbovité půdě

zůstávaly vryty jako široké stopy.

Brzy se ukázalo, že stezka nesloužila jen těm obrovským zvířatům. I lidé tudy mnohokrát procházeli, ale jako stádo vedené na porážku. Tu a tam ležely na zemi i kosti, zbytky lidských koster, už napolo ohryzané dravou zvěří. Na

„Je ti lépe, drahoušku?“

některých byly ještě otrocké okovy.

Ve střední Africe je mnoho takových nekonečných cest, vroubených lidskými pozůstatky. Karavany otroků procházejí stovkami kilometrů a nelze ani spočítal, kolik nešťastníků padne cestou pod bičem poháněčů, kolik jich umírá únavou a vysílením a kolik jich podlehne nejrůznějším nemocem! A

kolik jich povraždí sami otrokáři, když dojdou karavaně potraviny! Ano. Nemohou-li už otroky živit, povraždí je otrokáři puškami a meči. Taková krveprolití nejsou nijak vzácná.

Podobné karavany procházely i touto stezkou. Po dva kilometry nacházel Dick Sand s přáteli na každém kroku roztroušené kosti. Přitom skupina vyplašovala obrovské supy, kteří při jejich příchodu těžkým letem vzlétali a kroužili pak nad nimi.

Paní Weldonová to nevnímala. Dick Sand se děsil, aby ji nenapadlo zeptat se na to. Stále však doufal, že se mu podaří zavést ji k pobřeží, aniž bude musit prozradit, že Harrisova zrada je zavedla do afrického vnitrozemí. Naštěstí paní Weldonová nemluvila o tom, co viděla. Chtěla uzdravit své dítě a spící Jack teď ovládal všechny její myšlenky. Vedle ní šla Nan. Ani jedna z žen nepoložila Dickovi strašnou otázku, které se tak bál. Starý Tom kráčel se sklopenýma očima. Velmi dobře věděl, proč je tato stezka lemována lidskými kostmi.

Jeho přátelé se rozhlíželi vpravo i vlevo. Měli dojem, že kráčejí nekonečným hřbitovem, na němž zemětřesení otevřelo hroby. Šli však mlčky dál.

Zatím se koryto potoka prohlubovalo a rozšiřovalo. Teď už nemělo ráz bystřiny. Dick Sand doufal, že potok bude brzy splavný a že se bude vlévat do nějaké větší řeky, která vtéká do Atlantiku.

Plavčík se rozhodl sledovat stůj co stůj tento vodní tok. Proto také neváhal, a když se stezka odchýlila šikmo od potoka, opustil ji.

Skupina se ponořila znovu do hustých houštin. Muži se opět oháněli sekerami mezi liánami a v neuvěřitelně spleteném křoví. Ačkoli byla půda pokryta hustým podrostem, les, který se svažoval k pobřeží, nebyl už tak hustý. Stromy zde rostly řidčeji. Nad trávou čněly jen husté trsy bambusu tak vysokého, že z něho nevyčnívala ani Herkulova hlava. Průchod malé skupiny bylo možno sledovat jen podle chvění bambusových stonků.

Téhož dne ve tři hodiny odpoledne se ráz krajiny úplně změnil. Táhla se zde dlouhá planina, která musila být v období dešťů celá zatopená. Bažinatější půda byla pokryta hustým mechem, z něhož vyrůstalo nádherné kapradí. Na příkrých svazích kotliny vystupoval z puklin půdy hematit*, jasný důkaz bohatých nerostných ložisk.

Dick Sand si šťastnou náhodou vzpomněl na to, co četl v Livingstonových cestopisech. Odvážný doktor by byl několikrát málem zahynul ve zrádných bažinách.

„Dávejte pozor, přátelé!“ řekl a postavil se do čela skupiny. „Zkoušejte nejprve nohou půdu, než uděláte krok.“

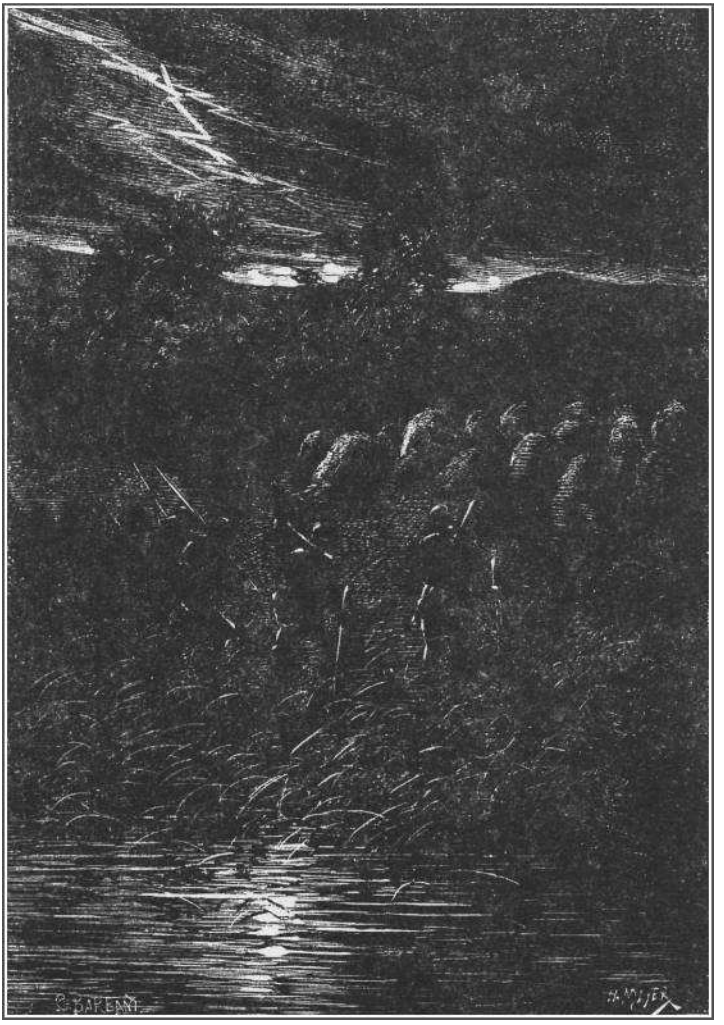
„Opravdu,“ souhlasil Tom, „zdá se, že tu je země rozmočena deštěm, ačkoli v posledních dnech nepršelo.“

„Nepršelo, ale blíží se bouře,“ podotkl Bat.

---

* *Hematit neboli krevel je červená ruda železná.*

„Tím spíš si musíme pospíšit, abychom se z těchto močálů dostali před bouří,“ řekl Dick Sand. „Herkule, vezměte zas Jacka na ruku! Bate a Austine, držte se u paní Weldonové, abyste jí mohli podle potřeby pomoci! Vy, pane Benedikte… Ale co to děláte, pane Benedikte?“

Při dalším zablýsknutí uviděli tábor ještě zřetelněji

„Padám,“ odpověděl prostě bratranec Benedikt a zmizel, jako by se pod ním otevřely padací dveře.

Opravdu, nebožák se odvážil na jakousi bažinu a propadl se po pás do hustého bahna. Podali mu ruce a vytáhli ho obaleného bahnem. Ale entomolog byl celý šťastný, že tam nenechal svou vzácnou entomologickou torbu.

Akteon, který se postavil vedle něho, dostal za úkol chránit krátkozrakého vědce před novým pádem.

Bratranec Benedikt si ostatně „vybral“ pro svůj pád bažinu velmi nepříjemnou. Když ho z bahna vytáhli, prodralo se nad hladinu mnoho bublin, které praskly a naplnily vzduch odporným zápachem. Livingstone zapadl do podobného bahna několikrát až po prsa; srovnával tuto půdu s obrovskou houbou z pórovité černé země, z níž na každém kroku vyrážejí prameny vod. Přechod tímto územím je vždy nebezpečný.

Asi kilometr kráčela skupinka ještě po houbovité půdě. Cesta se stala tak neschůdnou, že se paní Weldonová musila zastavit, poněvadž se bořila do půli lýtek do bažin. Herkules, Bat a Austin ji chtěli ušetřit dalších nepříjemností i namáhavé chůze močálovitou plání a vyrobili pro ni bambusové nosítka. Po jistém váhání na ně usedla a Jacka si vzala k sobě. Celá skupina pak morové bažiny rychle přešla.

Obtíží však bylo příliš mnoho. Akteon přísně dohlížel na bratrance Benedikta. Tom pomáhal staré Nan, která by byla bez jeho pomoci několikrát zmizela v průrvě půdy. Zbývající tři černoši nesli nosítka. Dick Sand v čele zkoumal půdu. Namáhavě prozkoumával každé místo, kam měl vkročit. Musil kráčet opatrně po okrajích bažin, porostlých tvrdou a hustou trávou. Často nenacházel nikde oporu a zapadal až po kolena do bahna.

Konečně k páté hodině odpolední byly bažiny zdolány a cesta pak pokračovala po dost pevné hlinité půdě; ale vespod bylo vody stále dost. Tento kraj byl zřejmě položen níž než okolní řeky, jejichž voda půdou prosakovala.

V této době se vedro stalo nesnesitelným. Nebýt hustých bouřkových mračen zakrývajících žhoucí slunce, nebyli by to cestující vydrželi.

V dálce se začalo blýskat a už temně rachotil hrom. Blížila se prudká bouře.

Tyto přírodní pohromy jsou v Africe strašné; průtrže mračen, poryvy vichřice, kterým neodolají ani nejsilnější stromy, a neustálé hromobití, to je boj živlů v těchto zeměpisných šířkách.

Dick Sand to věděl, a proto byl silně zneklidněn. Bez přístřeší nebudou moci nikde přenocovat. Planina může být zatopena a přitom na ní nebylo jediné vyvýšené místo, kde by mohli najít útočiště.

A jak také najít přístřeší v pusté nížině beze stromů a bez křovin? Ani pod zemí by se neskryli. Půl metru pod povrchem byla už spodní voda.

Ale na severu se přece jen zdvihaly řady pahorků a u nich bažinatá pláň končila. To byly zdánlivě okraje této prolákliny. Tyčilo se tu několik stromů, které se rýsovaly proti světlému pruhu oblohy mezi obzorem a pásem mraků.

Tam nebude skupina vystavena tak velkému nebezpečí zátopy. Tam se možná všichni zachrání.

„Kupředu, přátelé, kupředu!“ opakoval Dick Sand. „Ještě pět kilometrů a budeme na bezpečnějším místě, než je tato nížina.“

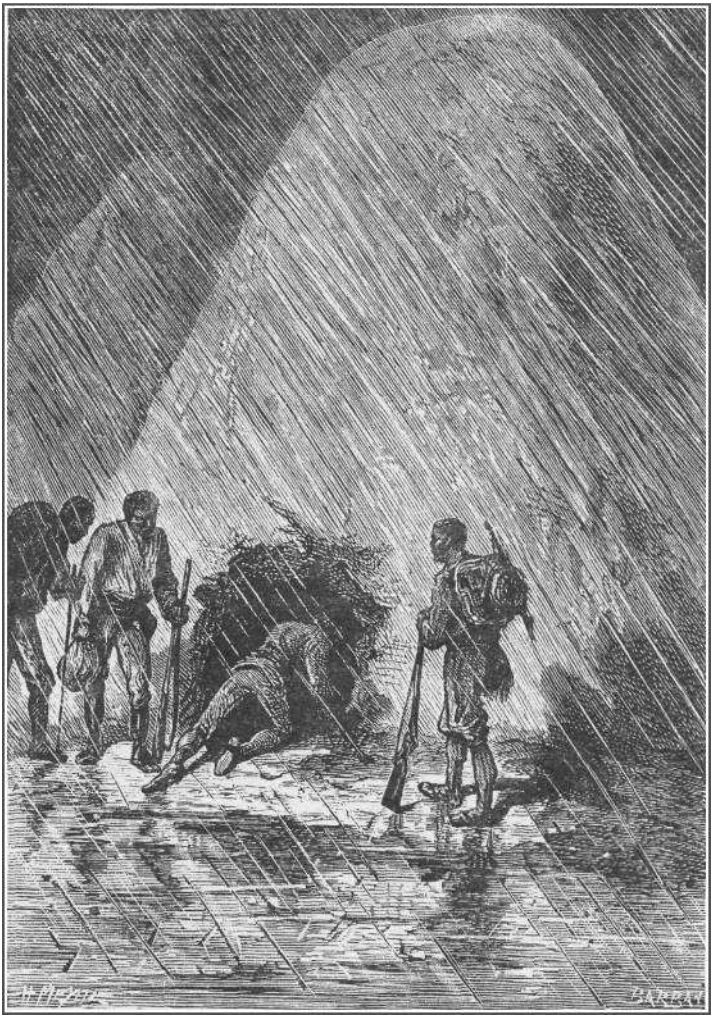
„Rychle, rychle!“ volal Herkules.

Statečný černoch by byl vzal nejraději všecky do náručí a odnesl je tam

sám.

Jeho slova povzbudila odvážné cestující tak, že přes celodenní únavu postupovali rychleji než na počátku pochodu.

Když bouře vypukla, byl jejich cíl ještě přes tři kilometry daleko. Zatím

Dick Sand se svými společníky vlezl dovnitř

však – a to bylo tím horší – nebyly první blesky, které prolétly mezi zemí a mračny nabitými elektřinou, doprovázeny ještě deštěm. Nastala téměř úplná tma, ačkoli slunce dosud nezapadlo. Klenba mraků pozvolna klesala, jako by se propadala a hrozila, že se změní v průtrž mračen. Modré a rudé blesky ji na tisíci místech prorážely a obklopovaly oslepující ohnivou sítí.

Dick Sand a jeho přátelé byli neustále v nebezpečí, že je zasáhne blesk. Na pláni bez stromů byli jedinými vyvýšenými body, které mohly elektrické výboje přitáhnout. Jack, probuzený rachotem hromu, se krčil v Herkulově náručí. Ubohý chlapec se hrozně bál, ale nechtěl to dát před matkou najevo, aby ji tím ještě více nezarmoutil. Herkules kráčel dlouhým krokem a utěšoval chlapce, jak nejlépe uměl.

„Neboj se, Jacku," opakoval mu. „Přiblíží-li se blesk až k nám, roztrhnu jej jednou rukou na dva kusy! Jsem silnější než on."

Síla toho obra Jacka skutečně trochu uklidnila.

Déšť se však měl spustit co nejdříve. A až z těch mračen začne pršet, budou to prudké přívaly vody. Co se stane s paní Weldonovou a s jejími společníky, nedosáhnou-li do té doby úkrytu?

Dick Sand se na chvíli zastavil u starého Toma.

„Co dělat?" ptal se.

„Pokračovat v cestě, Dicku," odpověděl Tom. „Na planině zůstat nemůžeme. Déšť ji promění celou v bažinu."

„Jistě, Tome, ale kde najdeme přístřeší? A jaké? Aspoň nějakou chatrč!"

Dick Sand se náhle odmlčel. Jasnější blesk ozářil právě celou pláň.

„Co to bylo vidět tamhle, asi pět set metrů před námi?" zvolal.

„Ano, také jsem cosi spatřil," přikývl hlavou Tom.

„Nebyl to tábor?"

„Ano, Dicku… musí tam být tábor… ale tábor domorodců!"

Při dalším zablýsknutí uviděli ještě zřetelněji tábor, který zabíral část rozlehlé planiny.

Tam se skutečně tyčilo asi sto kuželovitých stanů, postavených symetricky a vysokých tři až čtyři metry. Ale nikde nespatřili žádného vojáka. Ti byli buď pod stany, aby tam přečkali bouři, nebo byl tábor opuštěn.

V prvním případě by musil Dick Sand rychle utéci, i kdyby nebe vypadalo sebehrozivěji. V druhém případě by získal vytoužené útočiště.

„Vyzkoumám to!" řekl.

Pak se obrátil k Tomovi.

„Zůstaňte zde!" dodal. „Nikdo ať za mnou nechodí! Půjdu tábor prozkoumat."

„Vezměte si jednoho z nás s sebou, Dicku!"

„Ne, Tome! Půjdu sám. Dovedu se tam připlížit tak, aby mě nikdo nespatřil. Zůstaňte lady!"

Skupina, v jejímž čele šel Tom s Dickem, se zastavila. Plavčík se od ní oddělil a zmizel v hluboké tmě, přerušované jen zásvity blesků. Několik velkých dešťových kapek už dopadlo na zem.

„Co je?" zeptala se paní Weldonová a přistoupila k starému černochovi.

„Spatřili jsme nějaký tábor," řekl jí Tom. „Tábor… nebo snad vesnici. Než nás tam náš kapitán zavede, chce si ji napřed prohlédnout."

Paní Weldonová se s touto odpovědí spokojila.

Po třech minutách se Dick vrátil.

„Pojďte, pojďte!“ volal hlasem plným uspokojení.

„Tábor je opuštěn?“ ptal se Tom.

„To není tábor!“ odpověděl plavčík. „Ani vesnice! Jsou to jen mraveniště!“

„Mraveniště?“ zvolal bratranec Benedikt, kterého toto slovo vzpružilo.

„Ano, pane Benedikte, ovšem mraveniště vysoká aspoň čtyři metry. Pokusíme se v nich schovat.“

„Dobrá,“ souhlasil bratranec Benedikt, „ale pak to jsou stavby všekaza bojovného nebo všekaza kousavého. Jedině tento důmyslný hmyz si buduje stavby tak vysoké, že by si nezadal ani před nejslavnějším architektem!“

„Ať to jsou všekazi nebo ne, pane Benedikte, musíme je vypudit a zaujmout jejich místo!“ prohlásil Dick Sand.

„Sežerou nás! A budou v právu!“

„Pojďme, pojďme!“

„Počkejte přece!“ pokračoval ještě bratranec Benedikt. „Myslel jsem, že všekaz žije pouze v Africe.“

„Pojďme!“ zvolal naposled Dick Sand trochu hlasitěji, poněvadž se bál, aby paní Weldonová nezaslechla poslední entomologova slova.

Všichni vyrazili spěšně za Dickem. Zdvihl se zuřivý vítr. Na zem zabubnovaly první velké kapky. V několika vteřinách už nebudou moci prudkým nárazům větru vzdorovat.

Skupina se rychle dostala k jednomu z kuželů, jimiž tu byla půda pokryta jako bodlinami. Přes nebezpečí, které cestujícím hrozilo od všekazů, nemohli nijak váhat. I když nebudou moci hmyz vypudit, budou s ním musit sdílet jeho obydlí.

Na úpatí kužele, postaveného z červené hlíny, se objevil úzký otvor. Herkules jej ve chvíli rozšířil nožem tak, aby jím mohl prolézt člověk tak velký jako on.

K nesmírnému úžasu bratrance Benedikta se neukázal ani jediný z všekazů, kteří měli mraveniště obývat. Byla snad stavba opuštěná?

Zvětšeným otvorem vlezl Dick Sand se svými společníky dovnitř. Poslední prolezl Herkules právě ve chvíli, kdy se spustil tak prudký déšť, že se zdálo, jako by musil i blesky uhasit.

Ale průtrže se cestující teď bát nemusili. Šťastná náhoda je přivedla k pevnému přístřeší, lepšímu, než je stan nebo chýše domorodců.

Byl to jeden z všekazích kuželů, které jsou podle slov poručíka Camerona ještě podivuhodnější než egyptské pyramidy. Ty stavěl člověk, kdežto tyto stavby buduje malý hmyz.

„Je to totéž, jako kdyby nějaký národ postavil Mount Everest, nejvyšší horu Himálaje,“ napsal Cameron.

KAPITOLA V

VÝKLAD O MRAVENCÍCH V MRAVENIŠTI

V té chvíli vypukla bouře s prudkostí, jakou v mírném pásmu vůbec neznáme.

Jaká šťastná náhoda, že Dick Sand se soudruhy našel tenhle úkryt!

Déšť už nepadal v kapkách, nýbrž ve vodních proudech různě silných. Někdy to byla souvislá vodní clona jako Niagarský vodopád. Představte si ve vzduchu nádrž, která obsahuje celé moře a náhle se protrhne! Pod takovým přívalem se rozrývá půda, planiny se mění v jezera, potoky v bystřiny a rozvodněné toky zaplavují široké kraje. Proti bouřkám v mírném pásmu, kde zuřivost bouře s její délkou slábne, trvají v Africe nejsilnější bouře až několik dní. Jak se může nahromadit v mračnech tolik elektřiny? Jak se může srazit tolik par? To je těžko pochopitelné. Ale je tomu tak. Člověku se zdá, že byl přenesen do podivných časů diluviální doby.

Naštěstí mělo mraveniště velmi silné stěny a vodu vůbec nepropouštělo. Chatrč z vepřovic* a z dobře udusané hlíny nemohla by být pevnější. Přes všekazí stavbu by mohl přejít vodní proud a stěnami by nepronikla dovnitř ani jediná kapka.

Jakmile Dick Sand se soudruhy kužel obsadil, počal zkoumat jeho vnitřek. Rozsvítil lampu a světlo dostatečně ozářilo celé mraveniště. Kužel byl čtyři metry vysoký a měl v průměru tři a půl metru. Nahoře se zužoval do tvaru homole cukru. Stěny byly všude asi třicet centimetrů silné. Mezi vrstvami buněk, které pokrývaly stěny, bylo dost místa.

Podobné stavby, vybudované pilným hmyzem, nás jistě překvapují, ale ve vnitřní Africe je nacházíme velmi často. Holandský cestovatel 18. století Smeathman bydlil se čtyřmi přáteli ve vrcholu podobné stavby. V Lunde pozoroval Livingstone mnoho všekazích staveb, zbudovaných z červené hlíny a vysokých až šest metrů. Poručík Cameron pokládal mnohokrát seskupení mravenišť v kraji Njangwe za vesnici. V rovníkové Africe našel dokonce skutečné všekazi paláce, vysoké dvanáct až patnáct metrů; byly to obrovské zaoblené kužele, ozdobené zvoničkami jako katedrála.

A jaký druh hmyzu staví tato úžasná mraveniště?

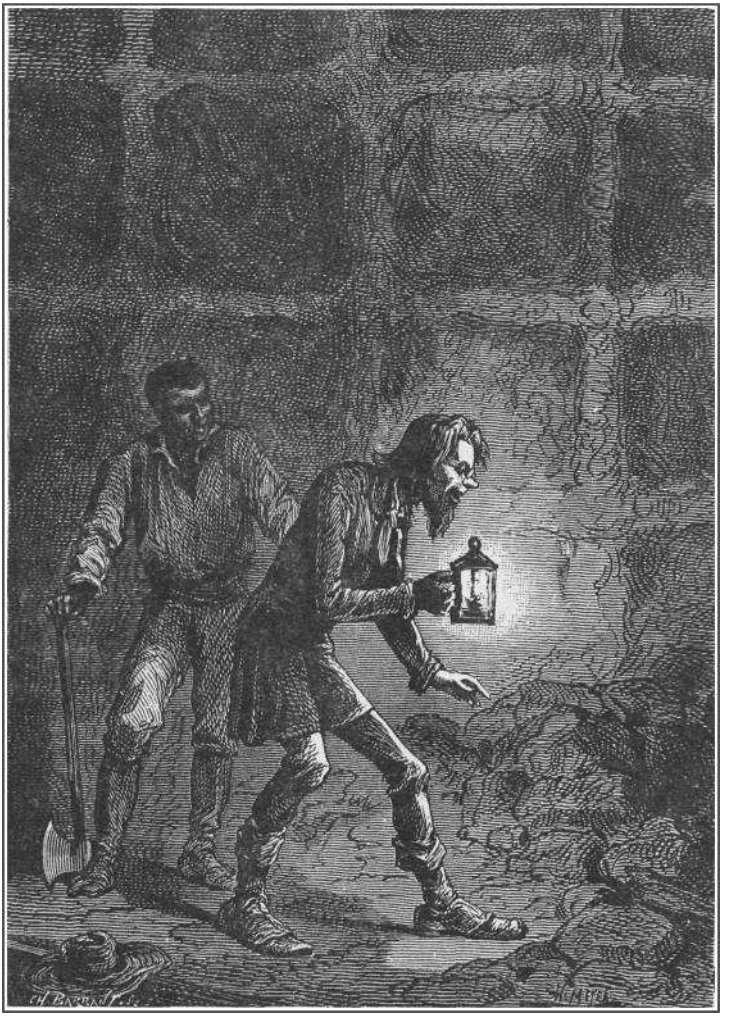
„Je to všekaz bojovný," prohlásil bez váhání bratranec Benedikt, jakmile si prohlédl materiál všekazi stavby.

Jak už bylo řečeno, stěny mraveniště byly z červené hlíny. Kdyby tu byl našel hlínu šedivou nebo černou, byl by musil soudit, že je stavěli všekazi

* *Vepřovice jsou cihly z nepálené hlíny.*

kousaví nebo všekazi zhoubní. Tento hmyz nemá jména právě příjemná. Ta se mohla líbit jen zanícenému entomologovi, jakým byl právě bratranec Benedikt.

Střední část kužele, v níž se naše skupina zprvu usadila a která tvořila vnitřní dutinu, nebyla by jim stačila. Ale ve stěnách byly nad sebou řady dutin

Začal slídil v nejskrytějších koutech mraveniště

a v nich se mohl člověk střední postavy pohodlně ukrýt. Představte si množství vytažených zásuvek a v každé z nich milióny komůrek, obývaných všekazy, a máte představu o vnitřním zařízení všekazího mraveniště. Tyto zásuvky jsou uspořádány nad sebou jako lůžka v lodní kabině. Do horních dutin se mohla uchýlit paní Weldonová s Jackem, Nan a bratranec Benedikt. Ve spodních

patrech se usadili Bat s Austinem a Akteonem. Dick Sand, Tom a Herkules zůstali ve spodní části stavby.

„Přátelé," řekl plavčík oběma černochům, „podlaha začíná prosakovat. Musíme dole uvolnit hlínu a podlahu zvýšit. Ale pozor, abychom neucpali otvor, kterým sem vniká vzduch zvenčí! Nesmíme se vystavit nebezpečí, že se tu zadusíme!"

„Však tu strávíme jen jednu noc," odpověděl starý Tom.

„Nuže, postarejme se o to, abychom si tu po větší námaze odpočinuli. Po deseti dnech je to první noc, kterou netrávíme pod širým nebem!"

„Po deseti dnech!" opakoval Tom.

„Poněvadž nám tento kužel poskytuje spolehlivé přístřeší, mohli bychom tu zůstat čtyřiadvacet hodin," mínil Dick Sand. „Já bych zatím šel najít vodní tok, který hledáme; nemůže být daleko. Myslím dokonce, že by bylo lepší, kdybychom neopustili náš nový úkryt, dokud si nepostavíme vor. Zde nám bouře nemůže ublížit. Udělejme si tu tedy nepropustnou a suchou podlahu!"

Dickovy příkazy byly ihned provedeny. Herkules odsekl sekerou první řadu komůrek, zbudovaných z dosti sypké hlíny. Tím vyzdvihl o třicet centimetrů podlahu mraveniště, které spočívalo na bahnité půdě. Dick Sand se pak přesvědčil, že otvorem v patě kužele může dovnitř vnikat čerstvý vzduch.

Byla to opravdu šťastná okolnost, že mraveniště bylo opuštěné. Kdyby v něm bylo bývalo několik tisíc všekazů, nebyli by se tam mohli uchýlit. Bylo však opuštěno už dávno anebo odtud tento kousavý hmyz odešel teprve v těchto dnech? To nebyla otázka zbytečná.

Bratranec Benedikt si ji položil první. Byl totiž překvapen, že je mraveniště prázdné, a brzy se přesvědčil, že je termiti vyklidili nedávno.

Sestoupil rychle do spodní části kužele, a svitě si lampou, začal slídit v nejskrytějších koutech mraveniště. Objevil přitom takzvané hlavní skladiště všekazů, to jest místo, na němž si tento důvtipný hmyz shromažďuje zásoby pro celou kolonii.

Byla to dutina vyhloubená ve stěně nedaleko královské buňky a Herkules ji rozbil zároveň s buňkami pro mladé larvy.

Ve skladišti našel bratranec Benedikt několik kousků klovatiny a trochu rostlinných šťáv dosud ne docela ztuhlých, což dokazovalo, že to sem všekazi nanosili zvenčí nedávno.

„To tedy ne!" vykřikl, jako by mu někdo odporoval. „Ne, to mraveniště není dlouho opuštěné!"

„A kdo vám tvrdí opak, pane Benedikte?" ptal se ho Dick Sand. „Ať je opuštěné dlouho nebo krátce, pro nás je důležité to, že je všekazi opustili a že jsme jejich místa mohli zaujmout my!"

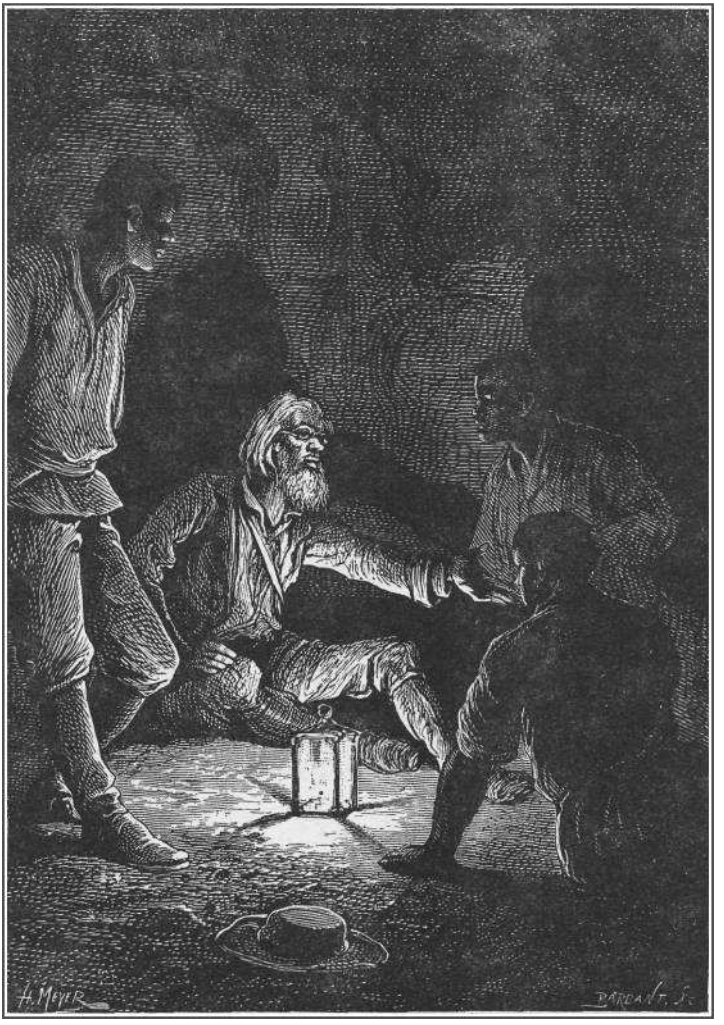
„Důležitější by bylo vědět, proč všekazi mraveniště vyklidili," odpověděl bratranec Benedikt. „Včera ráno tu ten moudrý hmyz ještě byl – jsou zde ještě tekuté šťávy – a dnes večer…"

„Co z toho vyvozujete, pane Benedikte?" otázal se Dick Sand.

„Že je asi tajemná předvídavost přinutila, aby mraveniště opustili. Nejenže

v buňkách nezůstal ani jediný všekaz, ale dokonce odnesli pečlivě i všechny mladé larvy; nenašel jsem tu ani jedinou. Opakuji, že se to nestalo bez důvodu a že tento prozíravý hmyz vycítil nějaké blízké nebezpečí.“

„Vytušil asi, že chceme jejich obydlí obsadit,“ smál se Herkules.

Učenec začal hovořit o svém „koníčku“

„Opravdu,“ pokračoval bratranec Benedikt, kterého Herkulova poznámka rozzlobila, „vy se pokládáte za tak silného, že byste byl pro ten odvážný hmyz nějakým nebezpečím? Několik tisíc těchto zvířátek by vás rychle změnilo v kostru, kdyby někde našli vaši mrtvolu!“

„Mrtvého snad,“ připustil Herkules, ale nechtěl se tak snadno vzdát.

„Kdybych byl živ, všechny bych je rozdupal!“

„Rozdupal byste jich sto tisíc, pět set tisíc, milión,“ rozhorloval se bratranec Benedikt, „ale ne miliardu – a miliarda všekazů by vás sežrala živého či mrtvého do posledního kousku!“

Za tohoto hovoru, který nebyl tak zbytečný, jak by se snad zdálo, přemýšlel Dick Sand o poznámce bratrance Benedikta. Nepochyboval o tom, že učenec zná dobře zvyky všekazů a nemůže se mýlit. Tvrdí-li, že záhadný pud přinutil hmyz, aby opustil mraveniště, pak tu nějaké nebezpečí jistě je.

Protože však v té chvíli se bouře rozpoutala s neslýchanou prudkostí, nemohlo být ani řeči o tom, že by útulek opustili. A tak už se Dick Sand nesnažil najít vysvětlení pro to, co bylo zdánlivě nevysvětlitelné, a spokojil se touto odpovědí:

„Nu, pane Benedikte, jestliže všekazi opustili své zásoby v tomto mraveništi, nezapomínejme, že jsme si sem přinesli zásoby vlastní! Povečeřme tedy! Až zítra bouře přejde, uvidíme, co bude dál.“

A začali si připravovat večeři, protože ani největší únava nedovolila těmto statečným chodcům zapomenout na hlad. Naopak, snědli všechny konzervy, které jim měly stačit ještě na dva dny. Suchary vlhkostí neutrpěly, a tak bylo po několik minut slyšet jen chroupání pevných zubů Dicka Sanda i jeho společníků. Herkulův chrup pracoval jako mlýnský kámen; nekousal, nýbrž drtil.

Pouze paní Weldonová jedla málo, a to ještě jen proto, že ji o to Dick Sand snažně prosil. Zdálo se mu, že tato statečná žena je zasmušilejší a zamyšlenější než kdy jindy, ačkoli Jackovi už bylo lépe. Záchvaty horečky se nevrátily a chlapec teď odpočíval pod matčiným dohledem v jedné buňce vystlané oděvy. Dick Sand si chování paní Weldonové nedovedl vysvětlit.

Bylo by zbytečné uvádět, že bratranec Benedikt se jídlu nevěnoval proto, že by snad vnímal chuť a množství jídla, které polykal, nýbrž proto, že našel při jídle vhodnou příležitost k tomu, aby udělal entomologickou přednášku o všekazech. Ach, kdyby tak mohl najít v opuštěném mraveništi aspoň jednoho všekaza! Nebylo tu však nic.

„Tento obdivuhodný hmyz,“ vyprávěl entomolog, nestaraje se o to, zdali ho někdo poslouchá, „tento obdivuhodný hmyz patří k slavnému řádu všekazů, jehož příslušníci mají tykadla delší než hlavu, velmi výrazná kusadla a oba páry křídel stejně velké. Řád má šest čeledí a asi tisíc dvě stě druhů. Nemusím už ani dodávat, že hmyz, jehož příbytek jsme snad neprávem obsadili, patří k čeledi *Termitidae.*“

V této chvíli naslouchal Dick Sand bratranci Benediktovi velmi pozorně. Setkání s všekazy v něm utvrdilo přesvědčení, že je na africké pevnině, aniž si ovšem mohl vysvětlit, jak se sem dostal. Jakmile si to plavčík uvědomil, sevřela ho nesmírná úzkost.

Když učenec začal hovořit o svém „koníčku“, byl čím dál hovornější.

„Tito všekazi se vyznačují čtyřmi nárty na nohou a pozoruhodně silnými rohovitými kusadly. Existují ještě jiné rody všekazů: *Reticulitermes*,

Calotermes, *Leucotermes* a rod *Termes*, známý též pod jménem bílých mravenců; mezi ty patří všekaz bojovný, všekaz obrovský, všekaz zhoubný a všekaz středozemní…“

„A jaký druh postavil tuto stavbu?“ ptal se Dick Sand.

„Vím všechno, ubohý Dicku!“

„Všekaz bojovný,“ odpověděl bratranec Benedikt, vyslovuje jméno hmyzu tak, jako by šlo o Makedonce nebo o jiný starý bojovný národ. „Ano, všekaz bojovný; tito termiti jsou různé velikosti. Mezi Herkulem a trpaslíkem není tak velký rozdíl jako mezi největším a nejmenším všekazem. Dělníci tohoto druhu všekazů jsou pět milimetrů dlouzí, bojovníci však deset milimetrů, samci a

samice dvacet milimetrů a existuje i velmi zajímavý druh, který je třicet milimetrů dlouhý, má klešťovitá kusadla a hlavu stejně velkou jako ostatní tělo – jako žraloci! Všekaz je skutečně žralok mezi hmyzem, a kdyby se měl střetnout všekaz se žralokem, vsadil bych si na všekaza.“

„A kde se tito všekazi obecně vyskytují?“ ptal se Dick Sand.

„V Africe,“ odpověděl pohotově bratranec Benedikt. „Ve střední a v rovníkové Africe. Afrika je vůbec země všekazů. Je zajímavé, co o tom říká Livingstone v posledních zápiscích, které přivezl Stanley. Doktor Livingstone byl šťastnější než já a mohl přihlížet homérské* bitvě svedené mezi armádami černých a červených mravenců. Vyhráli to ti, kterým domorodci říkají »sirafu«. Druzí, nazývaní »čungu«, utekli a odtáhli s sebou vajíčka i larvy, za které se statečně bili. Livingstone tvrdí, že podobný bojový duch se neprojevil nikdy ani mezi lidmi, ani mezi zvířaty. Před hrozivými čelistmi všekazů »sirafu«, kteří jimi mohou vykousnout i kus masa, ustupují nejstatečnější lidé. I největší zvířata, sloni a lvi, před nimi prchají. Proud všekazů nemůže nic zastavit, ani stromy, po nichž vylézá tento hmyz až do vrcholků, ani potoky, neboť ty přecházejí všekazi po živém mostě, který vytvoří z vlastních těl tak, že se jeden zakousne do druhého. A kolik jich je! Jiný africký cestovatel, Du Chaillu, viděl proud všekazů, kteří táhli asi dvanáct hodin, ačkoli se cestou nikde nezastavovali. Ostatně – proč se při pohledu na takové množství hmyzu divit? Tento hmyz se úžasně rychle množí. Ale vraťme se k našemu všekazu bojovnému. Bylo zjištěno, že všekazí královna naklade denně až šedesát tisíc vajíček. Tento hmyz však poskytuje domorodcům i výbornou potravu. Pražení všekazi, přátelé, jsou nejlepším jídlem na světě.“

„Vy jste je už jedl, pane Benedikte?“ ptal se Herkules.

„Ne,“ odpověděl učený profesor, „ale budu je jíst.“

„Kde?“

„Tady.“

„Ale my přece nejsme v Africe!“ řekl rychle Tom.

„Ne… ne!“ odvětil bratranec Benedikt. „Všekazi bojovní – a jejich stavby – byli zatím zjištěni jen v Africe. Ale to jsou ti cestovatelé! Nedovedou se pořádně dívat! Tím lépe pro mne! Já jsem objevil v Americe mouchu tse-tse! A dále se proslavím ještě tím, že jsem na téže pevnině objevil všekaza bojovného! Jaký to námět pro pojednání, které bude senzací v celé učené Evropě, a možná že i pro knihu, jež bude mít vedle textu také rytiny…!“

Bylo zřejmé, že bratranci Benediktovi se v hlavě dosud nerozsvítilo. Nešťastný vědec a s ním i všichni ostatní kromě Toma a Dicka Sanda byli přesvědčeni, že jsou tam, kde vůbec nebyli. Bylo zapotřebí ještě víc a vážnějších příhod, než jsou nějaké vědecké zajímavosti, aby poznali pravdu.

Bylo devět hodin večer. Bratranec Benedikt mluvil dlouho. Zpozoroval vůbec, že jeho posluchači, schoulení v buňkách, jeden po druhém při jeho

* *Homér byl starořecký básník, který v básni Illias vylíčil dobývání města Tróje.*

entomologické přednášce usínali? Asi ne. Vykládal sám sobě. Dick Sand se ho už na nic neptal a zůstával mlčky ležet, ačkoli nespal. Nejdéle ze všech vzdoroval Herkules; ale únava zavřela i jemu oči a uši.

Bratranec Benedikt ještě chvíli vykládal. Pak i jeho přemohla ospalost. Vystoupil proto až do horní části kužele, kde si už předtím vybral místo.

Uvnitř mraveniště se rozhostilo úplné ticho, kdežto venku zuřila bouře, rachotil hrom a stále se blýskalo. Nic nenasvědčovalo tomu, že se bouře chýlí ke konci. Lampu zhasili. Vnitřek mraveniště se ponořil do úplné tmy.

Snad všichni spali. Jedině Dick Sand nehledal ve spánku odpočinek, ač jej tolik potřeboval. Byl pohroužen do svých myšlenek. Myslil na své společníky, které chtěl stůj co stůj zachránit. Ztroskotání *Poutníka* neznamenalo konec jejich krutých zkoušek. Upadnou-li teď do rukou domorodců čekají je zkoušky ještě hroznější!

Jak zabránit při návratu k pobřeží tomuto nebezpečí, nejhoršímu ze všech? Harris a Negoro je jistě odvedli sto osmdesát kilometrů hluboko do angolského vnitrozemí s tajným úmyslem zmocnit se jich. Ale co ten ničemný Portugalec vlastně zamýšlel? Proti komu směřovala jeho nenávist? Plavčík si opakoval, že ji podnítil on sám, a vzpomínal postupně na všecky události, k nimž za plavby *Poutníka* došlo, na setkání s vrakem a s černochy, na pronásledování velryby a na smrt kapitána Hulla a jeho posádky.

Dick Sand se tehdy musel jako patnáctiletý chlapec ujmout velení na lodi, která zločinným zásahem Negorovým přišla o kompas i o měřič rychlosti. Vzpomněl si na scénu, kdy hájil svou autoritu proti drzému lodnímu kuchaři a kdy mu hrozil, že ho dá uvěznit nebo ho zastřelí. Ach, proč tehdy váhal! Negorovu mrtvolu by byli hodili do moře a pak by k tolika katastrofám vůbec nebylo došlo.

Takový byl sled plavčíkových myšlenek. Na okamžik se zamyslil nad ztroskotáním *Poutníka*, kterým plavba skončila. Tehdy se objevil zrádce Harris a krajina rovníkové Afriky se rychle měnila. Z Bolívie se stala strašná Angola s nezdravým podnebím, s divokou zvěří a s ještě divočejšími obyvateli. Bude jim moci malá skupina při návratu k moři uniknout? Dovede je nějaká řeka, kterou Dick Sand tak hledal a doufal nalézt, k pobřeží bezpečněji a pohodlněji? Nechtěl o tom pochybovat, poněvadž dobře věděl, že nový pochod sto osmdesát kilometrů nehostinným krajem, kde hrozí neustálá nebezpečí, už není možný.

Naštěstí, pomyslil si, nemá paní Weldonová ani tušení o vážnosti situace. Starý Tom a já jsme jediní, kteří víme, že nás Negoro zavedl k africkým břehům a že nás Harris zavlekl do angolského vnitrozemí!

Dick Sand dospěl právě k těmto chmurným myšlenkám, když náhle ucítil na čele něčí dech. Jakási ruka se mu položila na rameno a dojatý hlas mu zašeptal do ucha:

„Vím všechno, ubohý Dicku! Ale věřím, že se zachráníme!“

KAPITOLA VI

POTÁPĚCÍ ZVON

Na toto nečekané přiznání nebyl by mohl Dick Sand odpovědět. Paní Weldonová se ostatně hned vrátila na své místo k Jackovi. Nechtěla o tom už zřejmě dál hovořit a plavčík neměl odvahu ji zdržovat.

Paní Weldonová tedy věděla, na čem je. Různé příhody na cestě i jí všechno objasnily; možná že hlavně ono slovo „Afrika“, které tak nešťastně pronesl včera bratranec Benedikt, její podezření utvrdilo.

Paní Weldonová ví vše, opakoval si Dick Sand. Nu, snad je to tak lepší. Ta statečná žena si nezoufá. Proto nebudu zoufat ani já!

Teď už Dick Sand čekal jen na ráno, aby si mohl prozkoumat okolí všekazích staveb. Potřeboval najít řeku vlévající se do Atlantiku, aby po ní dopravil celou skupinu zpět na pobřeží. Jakási předtucha mu říkala, že takový vodní tok už není daleko. Potřeboval se především vyhnout setkání s domorodci, kteří je možná pod Harrisovým a Negorovým vedením už pronásledují.

Ještě se však nerozednívalo. Dolním otvorem nevnikalo do kužele žádné světlo. Hřmění, ztlumené silnými stěnami, prozrazovalo, že bouře se ještě neztišila. Když Dick Sand pozorně naslouchal, slyšel, jak na mraveniště bubnuje prudký déšť. Poněvadž však těžké kapky nedopadaly na tvrdou zem, usoudil plavčík, že celá planina je zaplavena.

Bylo asi jedenáct hodin. Dick Sand cítil, že se ho zmocňuje jakési otupení nebo snad skutečný spánek. Aspoň si odpočine. Ale ve chvíli, kdy už skoro usínal, napadlo mu, že dolní otvor by se mohl rozmočenou hlínou zanést a ucpat. Tím by byl uzavřen přístup čerstvému vzduchu a deset osob by vzduch brzy otrávilo vydechovaným kysličníkem uhličitým.

Dick Sand tedy sklouzl až na podlahu, která byla zvýšena hlínou z prvního patra buněk. Tato vrstva byla dosud suchá a otvor byl zcela volný. Vzduch vnikal bez překážek dovnitř a s ním i zášlehy blesků a rachotivý hrom.

Dick Sand zjistil, že je všechno v pořádku. Lidským všekazům, kteří mraveniště obsadili, nehrozilo zdánlivě nebezpečí. Plavčík se proto rozhodl, že se osvěží několikahodinovým spánkem, který ho už přemáhal.

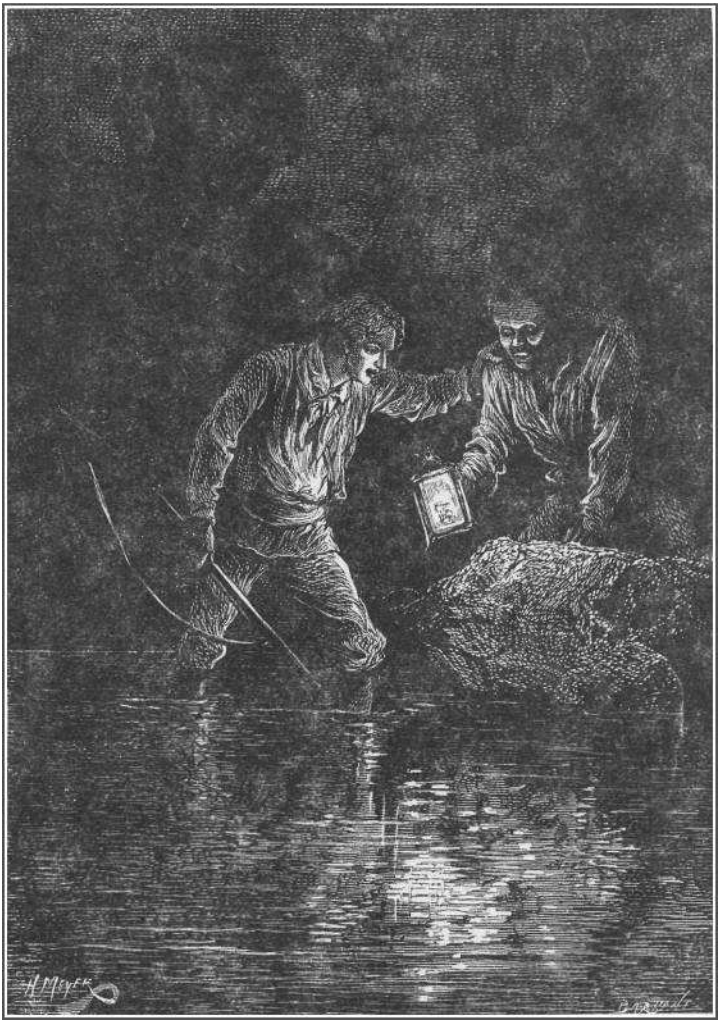
Z opatrnosti si však lehl na hliněnou vrstvu při patě kužele vedle úzkého otvoru. Tak se nemohlo stát venku nic, o čem by ihned nevěděl. Denní světlo ho jistě probudí a on se pak vydá na průzkum planiny.

Dick Sand ulehl s hlavou opřenou o stěnu a s puškou u ruky. Skoro okamžitě usnul.

Nebyl by mohl říci, jak dlouho spal, ale náhle se probudil se silným

pocitem chladu.

Zdvihl se a s hrůzou zjistil, že do mraveniště vniká voda, a to tak rychle, že v několika vteřinách stoupla k prvnímu patru buněk, kde spal Tom s Herkulem.

Světlo ihned ozářilo vnitřek mraveniště

Dick Sand je probudil a rychle jim vysvětlil, jaká nová nehoda se přihodila. Rozsvítil si lampu a světlo ihned ozářilo vnitřek mraveniště.

Voda se zastavila ve výši asi půldruhého metru a dál už nestoupala.

„Co je, Dicku?“ ptala se paní Weldonová.

„I nic,“ odpověděl plavčík. „Dolní část kužele je zatopena. Je možné, že se

za bouře rozvodnila nějaká blízká řeka.“

„Dobrá,“ řekl Herkules, „aspoň máme důkaz, že tu řeka je!“

„Ano,“ přisvědčil Dick Sand, „a ta nás dopraví na pobřeží. Buďte klidná, paní Weldonová. Voda se nemůže dostat až k vám, ani k Jackovi, ani k Nan, ani k panu Benediktovi.“

Paní Weldonová neodpověděla. Bratranec Benedikt spal jako skutečný všekaz.

Černoši se sklonili nad vodní hladinu, v níž se odráželo světlo lampy, a čekali, až Dick Sand změří výšku vody a řekne jim, co mají dělat.

Dick Sand však mlčel. Jen potraviny a zbraně dal uložit mimo dosah vody.

„Voda sem vnikla otvorem?“ ptal se Tom.

„Ano,“ odpověděl Dick Sand. „A proto se také vzduch uvnitř kužele už nemůže obnovovat.“

„Nemohli bychom udělat otvor ve stěně nad vodní hladinou?“ navrhoval starý černoch.

„Možná, Tome… ale máme-li zde metr a půl vody, venku může sahat voda do výše dvou metrů a snad i výš…“

„Myslíte, Dicku?“

„Ano, Tome! Voda, která stoupá uvnitř mraveniště, stlačuje vnitřní vzduch k horní části a tento vzduch jí nyní brání v dalším stoupání. Kdybychom však prorazili ve stěně otvor, kterým by vzduch unikal, stoupla by vnitřní hladina až k hladině vnější, a kdyby nový otvor překročila, stoupala by zas tak dlouho, pokud by jí v tom stlačený vzduch nebránil. Teď jsme tady jako dělníci v potápěcím zvonu.“

„Co budeme dělat?“ zeptal se Tom.

„Především dobře uvažovat,“ odpověděl Dick Sand. „Neopatrnost by nás mohla stát život.“

Plavčíkovy úvahy byly velmi rozumné. Srovnání mraveniště s potápěcím zvonem bylo správné. Jenomže v potápěcích zvonech je vzduch neustále obnovován pumpami, dělníci tam dýchají docela dobře a netrpí jinými obtížemi než těmi, které vyplývají z dlouhého pobytu v prostoru, kde je vzduch pod vyšším tlakem.

Ale zde byl vzdušný prostor, do něhož vnikala voda, o třetinu zmenšen a vzduch mohl být obnovován jen otvorem, který by mraveniště spojil s vnějším ovzduším.

A mohou onen otvor prorazit bez nebezpečí, o němž hovořil Dick Sand? Nezhorší se tím ještě jejich situace?

Bylo jisté, že voda se teď udržovala na výši, kterou mohly změnit jen dvě okolnosti: buď bude proražen otvor pod vnější hladinou, nebo vnějším tlakem vnitřní hladina ještě stoupne. V obou případech by uvnitř kužele zůstal jen malý prostor, kde by se neobnovovaný vzduch stlačil ještě víc.

Nemohlo však být mraveniště záplavou vyrváno ze země a převráceno? To by ovšem pro jeho obyvatele znamenalo značné nebezpečí. Ne, všekazí stavby podobně jako stavby bobří mají pevné základy v zemi.

Mnohem větší nebezpečí by nastalo, kdyby bouře trvala dlouho a záplava ještě stoupla. Dvanáct metrů vody na planině by převýšilo vrchol mraveniště o pět metrů a stlačilo by vzduch uvnitř stavby tlakem jedné atmosféry.

Když o tom Dick Sand tak přemýšlel, přepadla ho obava, aby záplava nenabyla ještě větších rozměrů. Jistě nebyla způsobena jen průtrží mračen. Bylo pravděpodobnější, že nějaká blízká řeka se za bouře rozvodnila, protrhla své břehy a rozlila se po planině, která ležela níže. A co když je mraveniště celé pod vodou a už z něho nelze uniknout ani vrcholem, který by se dal rychle a snadno prorazit?

Krajně znepokojený Dick Sand nevěděl, co dělat. Má čekat, anebo má zjistit pravý stav věci a celou situaci rázně rozřešit?

Byly tři hodiny ráno. Všichni nehybně a tiše naslouchali. Ucpaným otvorem pronikaly zvuky zvenku jen velmi slabě. Ale temný, táhlý a trvalý hukot prozrazoval, že boj živlů neskončil.

V této chvíli si starý Tom všiml, že voda zas trochu stoupla.

„Ano," řekl na to Dick Sand. „A stoupá-li, ačkoli vzduch nemůže unikat ven, pak je to tím, že stoupá venku záplava a ta zdvihá vnitřní hladinu stále výš."

„Zatím moc nestoupla," podotkl Tom.

„Snad, ale kdy se zastaví?" odpověděl Dick Sand.

„Dicku," ptal se Bat, „chcete, abych vylezl z mraveniště? Potopím se a pokusím se prolézt otvorem."

„Bude lepší, když se o to pokusím já sám," odpověděl Dick Sand.

„Ne, Dicku, ne!" odporoval živě starý Tom. „Nechte jít mého syna a důvěřujte jeho obratnosti! Kdyby se nevrátil, musíte tu s námi být nezbytně vy!" A tiše dodal:

„Nezapomínejte na paní Weldonovou a na malého Jacka."

„Dobrá," souhlasil Dick Sand. „Jděte tedy, Bate! Je-li mraveniště zatopeno, nesnažte se vrátit! Pokusíme se z něho dostat stejnou cestou jako vy. Jestliže však mraveniště vyčnívá nad vodu, zaklepejte na ně silně sekerou; musíte si ji vzít s sebou. My vás uslyšíme a to bude pro nás znamení, že máme vrchol zvnitřku prorazit. Smluveno?"

„Ano, Dicku," odpověděl Bat.

„Jdi, chlapče," dodal Tom a stiskl synovi ruku.

Bat se zhluboka nadýchl a potopil se pod hladinu, která byla přes půldruhého metru nad zemí. Jeho úkol nebyl snadný, protože musil najít otvor, protáhnout se jím a venku vystoupil nad hladinu. To vše musil provést velmi rychle.

Uplynulo asi půl minuty. Dick Sand už myslil, že se Batovi podařilo vyklouznout ven, když se černoch náhle vynořil.

„Co je?" zvolal Dick Sand.

„Otvor je ucpán sutí!" odpověděl Bat, jakmile popadl dech.

„Ucpán!" opakoval Tom.

„Ano," potvrdil Bal. „Voda asi hlínu rozpustila. Tápal jsem rukama po

stěnách… ale otvor jsem nikde nenašel.“

Dick Sand sklonil hlavu. Byl se svými společníky neprodyšně zavřen v kuželi, který byl možná už celý pod vodou.

„Když tu otvor není,“ řekl Herkules, „tak si jej musíme udělat.“

„Počkejte!“ zadržel černocha plavčík, když se už Herkules se sekerou v ruce chystal ponořit do vody.

Dick Sand chvíli přemýšlel a pak se rozhodl:

„Uděláme to jinak. Jde nám především o to, abychom zjistili, přesahuje-li voda mraveniště nebo ne. Kdybychom udělali malý otvor ve vrcholu kužele, viděli bychom hned, na čem jsme. Je-li však teď mraveniště pod vodou, voda by je celé zaplavila a my bychom byli ztraceni. Pokusíme se to vyzkoušet…“

„Ale rychle!“ dodal Tom.

Hladina opravdu neustále zvolna stoupala. Sahala v kuželi už do výše sto osmdesáti centimetrů. Kromě paní Weldonové, jejího syna, bratrance Benedikta a Nan byli všichni ostatní už po pás ve vodě.

Bylo nutno provést rychle to, co navrhoval Dick Sand.

Plavčík se rozhodl prorazit v hliněné stěně otvor asi třicet centimetrů nad vnitřní hladinou, to jest sto padesát centimetrů nad zemí.

Spojí-li je tento otvor s vnějším vzduchem, vyčnívá mraveniště dosud nad vodu. Bude-li naopak otvor pod vnější hladinou, bude jím vzduch unikat ven a cestující budou musit otvor rychle ucpat, protože jinak by vnitřní hladina stoupla až k němu. Pak udělají další pokus o třicet centimetrů výše a tak dále. Jestliže k nim nepronikne vzduch ani ve vrcholu mraveniště, bude to znamenat, že na planině je vody přes čtyři a půl metru a že celá skupina mravenišť je pod vodou. Zbude pak vězňům v mraveništi ještě nějaká naděje, že uniknou nejstrašnější smrti, smrti pomalým zadušením?

Dick Sand si to vše uvědomoval, ale jeho chladnokrevnost ho ani na okamžik neopustila. Dokonale uvážil důsledky zamýšlené zkoušky. Nebylo ostatně možno déle čekat. Úzký prostor se každým okamžikem zmenšoval a už teď byl přesycen kysličníkem uhličitým. Všem tu hrozilo zadušení.

Nejlepší nástroj, kterým mohl Dick Sand stěnu prorazit, byl puškový nabiják. Na konci měl vývrtku na vytahování nábojů. Rychlým otáčením vnikne závit nabijáku do stěny jako nebozez a vyvrtá v ní zvolna otvor; nebude širší než nabiják, ale to postačí. Vzduch jím bude moci proniknout.

Herkules zdvihl lampu a svítil Dicku Sandovi. Měli ještě v zásobě několik svíček, a tak se nemuseli bát, že jim světlo dojde.

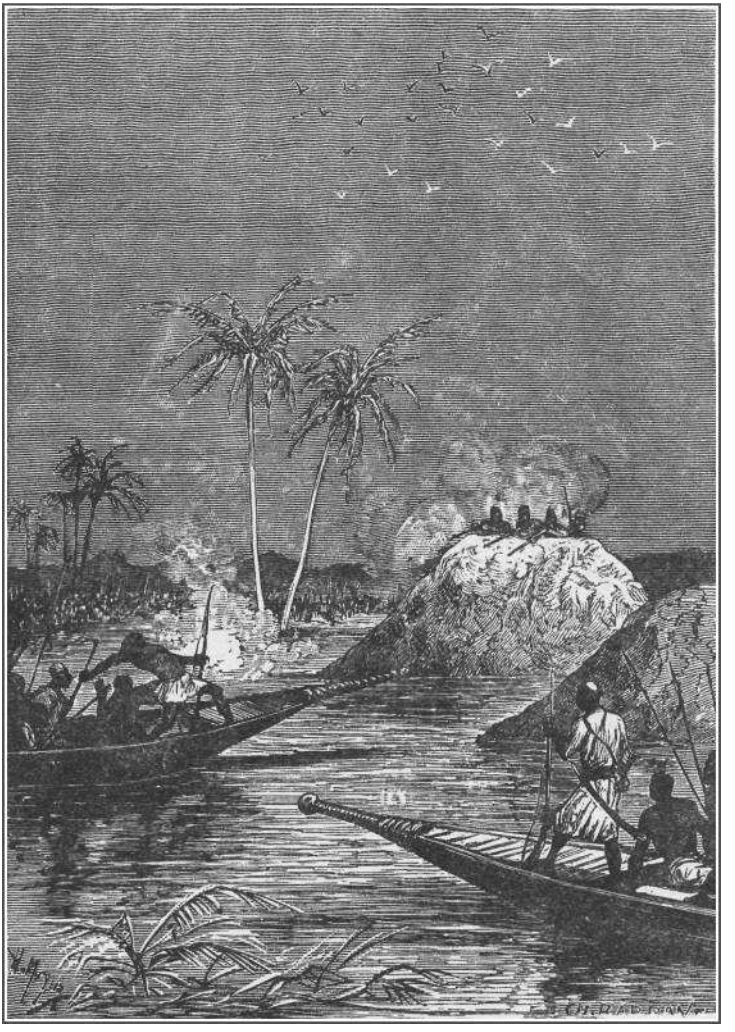
Asi za minutu projel nabiják stěnou volně ven. Tu se však ozval temný sykot, jaký způsobují bublinky vzduchu, když pronikají sloupcem vody. Vzduch unikal ven, voda v kuželi začala stoupat a zastavila se ve výši otvoru. To dokazovalo, že otvor byl proražen příliš nízko, to jest pod hladinou vnější vody.

„Znova!“ řekl chladně plavčík, když otvor rychle ucpal hrstí hlíny.

Voda v kuželi se znovu ustálila, ale zbývající vzdušný prostor se opět zmenšil o více než dvacet centimetrů. Teď už se těžce dýchalo, protože tu bylo

málo kyslíku. Bylo to vidět i na světle lampy, které zrudlo a ztratilo značně na svítivosti.

Třicet centimetrů nad prvním otvorem počal Dick prorážet ihned druhý otvor. Nezdaří-li se ani tento pokus, stoupne uvnitř voda výš, ale to musili

Všichni vystřelili na jeden z člunů

riskovat.

Zatímco Dick Sand otáčel svým nebozezem, zvolal nečekaně bratranec Benedikt:

„Hrome… teď vím… teď vím… proč…“

Herkules zdvihl lampu a zamířil světlem na bratrance Benedikta, jehož tvář

vyjadřovala nejvyšší uspokojení.

„Ano," opakoval, „už vím, proč ten důvtipný hmyz mraveniště opustil. Předvídal zátopu! Ach, pud, přátelé, pud! Ti všekazi jsou chytřejší než my! Mnohem chytřejší!"

To bylo celé ponaučení, které bratranec Benedikt z této situace vyvodil.

V tom okamžiku vytáhl Dick Sand nabiják, kterým stěnu prorazil. Ozval se sykot. Voda v kuželi stoupla ještě o třicet centimetrů… Otvor zas nespojil vězení se vzduchem.

Situace byla hrozivá. Voda sahala skoro až k paní Weldonové, která vzala Jacka do náruče. Všichni se už v úzkém prostoru dusili. Hučelo jim v uších. Lampa svítila už jen slabým svitem.

„Což je mraveniště opravdu celé pod vodou?" šeptal si Dick Sand.

Musil to vědět, a proto se rozhodl prorazit třetí otvor až v samém vrcholu , mraveniště.

Kdyby byl i tento poslední pokus marný, znamenalo by to okamžitou smrt zadušením. Zbytek vzduchu by unikl otvorem a voda by zaplavila celé mraveniště.

„Paní Weldonová," řekl Dick Sand, „znáte naši situaci. Budeme-li čekat, vydýcháme tu všechen vzduch. Jestliže nás zklame i třetí pokus, vyplní voda celý tento prostor. Zbývá nám jediná naděje, že vrchol kužele vyčnívá ještě nad hladinu vody venku. Musíme udělat tento poslední pokus. Chcete?"

„Udělej to, Dicku!" odpověděla paní Weldonová.

V tom okamžiku lampa zhasla, protože plamen už nemohl pro nedostatek kyslíku hořet. Paní Weldonová i její přátelé se octli v naprosté tmě.

Dick Sand vylezl na ramena Herkulovi, který se zachytil na postranním výčnělku stěny. Nad vodní hladinu vyčnívala už jen Herkulova hlava. Paní Weldonová, Jack a bratranec Benedikt byli stěsnáni v nejhořejším patře buněk.

Dick Sand vyhloubil ve stěně otvor a vrazil rychle nabiják do hlíny. Stěna byla v těchto místech silnější a pevnější, a proto bylo i prorážení obtížnější. Dick Sand pracoval rychle, pln strašné úzkosti, neboť tímto úzkým otvorem měl vniknout dovnitř buď vzduch a život, nebo voda a smrt.

Náhle se ozval ostrý sykot. Stlačený vzduch unikal… ale proraženou stěnou vnikl dovnitř paprsek světla. Voda stoupla jen o dvacet centimetrů a zastavila se. Mezi vnitřní a vnější hladinou nastala rovnováha. Vrchol mraveniště vyčníval nad vodu. Paní Weldonová i její společníci byli zachráněni!

Po nadšeném hurá, v němž vynikal hřímavý hlas Herkulův, daly se do práce nože. Vrchol kužele, napadený z několika stran, rychle se rozpadal na kousky. Otvor se šířil, vzduch vnikal volně dovnitř a s ním tam vklouzly i paprsky vycházejícího slunce. Když byl odkryt vrchol kužele, bylo už snadné vyšplhat se na jeho stěny a podívat se, jak se doslat na nějaký blízký pahorek, který by je uchránil před zátopou.

Dick Sand vylezl na vrchol kužele první…

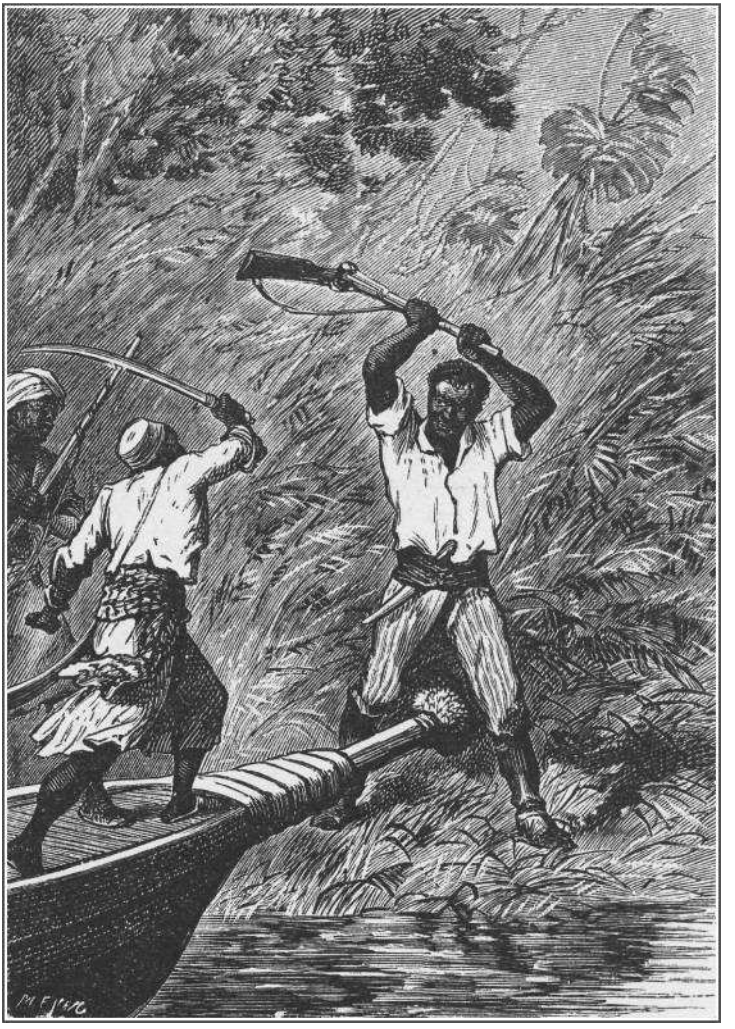
Z úst mu unikl výkřik.

Vzduchem zazněl svist tak dobře známý všem africkým cestovatelům, svist

letícího šípu.

Dick Sand si jen stačil všimnout, že sto kroků od mraveniště je tábor a na deset kroků daleko že plují zatopenou plání dlouhé čluny plné domorodců.

Z jednoho člunu se vzneslo mračno šípů právě ve chvíli, kdy plavčík

Obr se oháněl puškou jako kyjem

vystrčil z otvoru hlavu.

Dick Sand to řekl rychle přátelům. Pak popadl pušku a objevil se zároveň s Herkulem, Akteonem a Batem znovu na vrcholu kužele, odkud všichni vystřelili na jeden z člunů.

Několik domorodců se skácelo. Na výstřely pušek odpovědělo řvaní,

doprovázené i výstřely domorodců.

Co však zmohl Dick Sand se soudruhy proti stu Afričanů, kteří je obklopili ze všech stran?

Mraveniště bylo přepadeno. Paní Weldonová, její syn, bratranec Benedikt a všichni ostatní byli surově vytaženi ven, a aniž si mohli říci jediné slovo, aniž si mohli naposled stisknout ruce, byli od sebe odloučeni, zřejmě podle předem vydaných rozkazů.

První člun odvezl paní Weldonovou s Jackem a s bratrancem Benediktem. Dick Sand viděl, jak zmizeli uprostřed tábora.

On sám byl spolu s Tomem, Nan, Herkulem, Batem, Akteonem a Austinem vržen do druhého člunu, který zamířil k jinému místu na pahorku.

V tomto člunu sedělo dvacet domorodců. Za nimi plulo dalších pět člunů. Klást odpor nemělo smysl, ale Dick Sand i jeho soudruzi se o to přesto pokusili a několik vojáků z karavany zranili. Za svůj odpor by byli jistě zaplatili životem, kdyby byl nebyl vydán jasný rozkaz šetřit je.

V několika minutách byli v táboře. A ve chvíli, kdy člun přistával, Herkules se vojákům vytrhl a vyskočil na břeh. Dva z domorodců se na něho vrhli, avšak obr se oháněl puškou jako kyjem a oba černoši padli s rozbitými lebkami na zem.

Okamžitě poté zmizel Herkules pod klenbou stromů v krupobití střel právě ve chvíli, kdy Dick Sand a jeho kamarádi byli strženi k zemi a spoutáni jako otroci.

KAPITOLA VII

TÁBOR NA BŘEZÍCH ŘEKY CUANZY

Kraj se skupinou všekazích staveb byl záplavou proměněn v jezero, takže měl zcela jiný ráz. Asi dvacet mravenišť vyčnívalo nad vodu. Byly to jediné pevné body nad širou vodní plání.

To řeka Cuanza vystoupila v noci z břehů, rozvodněna svými přítoky, které se za bouře značně zvětšily.

Cuanza, jedna z angolských řek, se vlévá do Atlantského oceánu sto osmdesát kilometrů od místa, kde ztroskotal *Poutník*. Je to táž řeka, kterou musil po několika letech překročit Cameron, než se dostal do Benguely. Cuanza je přímo předurčena k tomu, aby se jednou stala dopravní tepnou do vnitrozemí této části portugalské kolonie. Už dnes plují po jejím dolním toku parníky a do desíti let budou plout jistě i do jejích horních vod. Dick Sand jednal tedy velmi rozumně, když hledal na severu nějakou splavnou řeku. Říčka, podle které šel, vlévá se skutečně do Cuanzy. Nebýt náhlého přepadení, proti němuž byl zcela bezmocný, byl by řeku našel o dva kilometry dál. Tam by se byl se svými společníky usadil na prám, který si mohli snadno sestavit, a byli by měli naději, že se po Cuanze dostanou až do portugalských osad, kam už plují parníky. A tak by byli bývali jistě zachráněni. Ale to se nemělo stát.

Tábor, který Dick Sand spatřil, byl zbudován na pahorku poblíž mraveniště, kde je osudná náhoda lapila jako do pasti. Na vrcholku tohoto pahorku stála obrovská smokvoň, jež mohla svými rozložitými větvemi zastínit na pět set lidí. Ten, kdo neviděl tyto obrovité středoafrické stromy, nedovede si je představit. Jejich postranní kmeny vytvářejí celý les, v němž je možno zabloudit. Trochu dál doplňovaly rámec rozlehlé krajiny velké fíkovníky onoho druhu, který nevytváří kolem semen dužninu.

Ve stínu smokvoně jako v tajemném úkrytu odpočívala právě celá karavana, jejíž příchod ohlašoval Harris Negorovi. Tento dlouhý průvod domorodců, které z rodných vesnic vyrvali náhončí otrokáře Alveze, mířil na trh do Kazonde. Odtud budou otroci podle potřeby posláni buď do baráků na západním pobřeží, nebo do Njangwe v oblasti velkých jezer, aby pak byli rozesláni do horního Egypta a do obchodních stanic v Zanzibaru.

S Dickem Sandem a jeho druhy zacházeli v táboře ihned jako s otroky. Starý Tom, jeho syn, Austin, Akteon a ubohá Nan, která byla sice černošského původu, ale nepatřila k africké rase, byli postaveni na roveň domorodým zajatcům. Když byli zajatci přes prudký odpor odzbrojeni, svázali je otrokáři vždy dva a dva dvoumetrovými, na krk vsazenými břevny, na konci vidlicovitě rozeklanými a opatřenými železnou tyčí. Tak byli ti ubožáci nuceni jít v řadě

za sebou a nemohli odbočit ani vlevo, ani vpravo. Z opatrnosti byli ještě kolem pasu spoutáni těžkými řetězy. Ruce měli tedy volné, aby mohli nést náklad, a nohy také, aby mohli sami jít. Ale na útěk nemohli ani pomyslit. Tak měli ujít několik set kilometrů pod ranami poháněčova biče. Teď leželi stranou, vysíleni bojem s černochy, a vůbec se nehýbali. Jak litovali, že nemohli utéci za Herkulem! Ale jakou naději mohl mít uprchlík? Co se s ním i při jeho síle stane v nehostinném kraji, kde se proti němu spikne všechno: hlad, samota, divá zvěř i domorodci? Nebude brzy svým druhům jejich osud závidět? Zajatci však nemohli očekávat, že s nimi vůdcové karavany, ať Arabové nebo Portugalci, budou mít nějaký soucit; hovořili neznámým jazykem a dorozumívali se s nimi jen pohledy a výhružnými gesty.

Dick Sand nebyl svázán s žádným jiným otrokem. Byl běloch a nikdo se zřejmě neodvážil jednat s ním jako s ostatními. Byl odzbrojen a měl ruce i nohy volné, ale byl hlídán zvláštním poháněčem. Pozoroval tábor a neustále čekal, že se tu objeví Negoro nebo Harris… Čekal marně. Nijak však nepochyboval, že tito dva bídáci řídili přepadení mraveniště.

Napadlo mu také, zda paní Weldonová s Jackem a bratrancem Benediktem nebyla na Američanův nebo Portugalcův rozkaz odvlečena jinam. Když ty padouchy neviděl, řekl si, že oba zločinci doprovázejí asi své oběti sami. Kam je vedli? Co s nimi zamýšleli? To byla hlavní starost Dicka Sanda, který zapomínal na svou vlastní situaci a myslel jen na paní Weldonovou a její příbuzné.

V karavaně, jež tábořila pod obrovskou smokvoní, bylo nejméně osm set lidí, z toho asi pět set otroků obojího pohlaví, dvě stě vojáků a dále nosiči, vozkové, strážci, poháněči, agenti a vůdcové.

Vůdcové byli původu arabského a portugalského. Jen těžko si lze představit krutost, s jakou tito vyvrhelové jednají se svými zajatci. Neustále je bijí a ty, kteří vyčerpáním padnou a nemohou už být prodáni, buď zastřelí, nebo nožem ubijí. Všichni zajatci jsou ovládáni jen hrůzou. Výsledek tohoto jednání je ten, že když karavana dorazí k cíli, chybí ze sta černochů padesát osob. Několika z nich se snad podaří cestou utéci, ale většina z nich umírá vyčerpáním a jejich kosti zůstávají ležet na dlouhých cestách z vnitrozemí k pobřeží.

Je pochopitelné, že agenti evropského původu, většinou Portugalci, jsou zločinci, vyhoštění ze své vlasti, odsouzenci nebo uprchlíci z vězení a bývalí otrokáři, které nebylo možno oběsit. Jedním slovem vyvrhelové. Takovými vyvrheli byli i Negoro a Harris, nyní oba ve službách jednoho z největších středoafrických otrokářů José-Antonia Alveze. Toho znali všichni obchodníci z kraje a také Cameron o něm podal velmi zajímavé zprávy.

Vojáci doprovázející zajatce jsou většinou domorodci v žoldu otrokářů. Ale vražedné výpravy na otroky nepodnikají jen oni. Také černošští králové vedou strašné války za stejným cílem. Děti, muže i ženy poraženého kmene uvrhne vítěz do otroctví a prodá je otrokářům za několik metrů kalika, za střelný prach, střelné zbraně, růžové a červené perly a často – jak to líčí Livingstone – v době hladu i za několik hrstí kukuřice.

Vojáci, kteří doprovázeli karavanu starého Alveze, představovali typickou africkou armádu. Byla to sebranka polonahých černých banditů, kteří mávali dlouhými křesacími puškami s četnými měděnými nákružky na hlavních. S takovým průvodem, který byl ještě doplněn skupinou rovnocenných loupežníků, měli agenti opravdu co dělat. Po každém jejich rozkaze se strhly hádky, vojáci se přeli o místo i o dobu každé zastávky, hrozili, že karavanu opustí, a agenti museli velmi často požadavkům této sběře vyhovět.

Ačkoli otroci – muži i ženy – jsou zpravidla nuceni nést za pochodu i náklady, doprovází karavanu i jistý počet nosičů, kterým se tu říká „pagazis“. Ti nosí balíky vzácnějších věcí, zejména slonoviny. Sloní kly váží někdy až osmdesát kilogramů a jsou tak velké, že je musí nést dva nosiči. Toto vzácné zboží je dopravováno do obchodních stanic a odtamtud se posílá na trhy do Chartúmu, Zanzibaru a Natalu. Když dojdou k cíli cesty, vyplatí se nosičům smluvená odměna, to jest osmnáct metrů bavlněné látky nebo látky zvané „merikani“, trochu střelného prachu, hrst „kauri“[*], několik skleněných perel, a nemá-li otrokář nic jiného, i několik otroků, kteří by se špatně prodávali.

Mezi pěti sty otroky této karavany bylo jen málo urostlých mužů. Lze to vysvětlit tím, že když lov na otroky skončí a vesnice je zapálena, bývají všichni muži nad čtyřicet let nemilosrdně povražděni nebo oběšeni na větvích okolních stromů. Jen mladí chlapci, dívky a děti jsou určeni pro trh. Takový lov na lidi přežije sotva desetina poražených. Tím je také vysvětlen strašný pokles počtu obyvatel, mající za následek, že se rozlehlé kraje rovníkové Afriky mění v poušť.

Děti i nedospělí černoši v této karavaně byli oděni jen v cáry látky z kůry zvláštního stromu nazývaného „mbuzu“. Celé to stádo lidských bytostí, žen s těžkými ranami od bičů poháněčů, vychrtlých dětí s krvácejícíma nohama, dětí, které se jejich matky pokoušely ještě nést, ačkoli samy klesaly pod těžkými břemeny, mladých lidí pevně připoutaných k vidlicím, jež způsobují větší muka než vězeňské okovy, všichni ti nešťastníci byli v žalostném stavu. I divá zvěř by snad byla dojata pohledem na tyto polomrtvé nešťastníky, jejichž hlas už ztratil původní zvuk, na tyto „ebenové kostry“, jak je nazval Livingstone. Ale všechna ta hrůza nijak nepůsobila na surové Araby a na Portugalce, kteří podle tvrzení Camerona jsou schopni ještě větších krutostí.[†]

---

[*] *Kauri jsou lastury mořských mlžů, kterých se v Africe používá jako mincí. (Pozn. aut.)*

[†] *Cameron ve své knize CESTA KOLEM SVĚTA napsal: „Aby získal do svého vlastnictví padesát žen, zničil Alvez deset vesnic, z nichž každá měla sto až dvě stě duší, dohromady tisíc pět set lidí. Někteří mohli utéci, ale většina zahynula v plamenech nebo byla pobita při bráněni svých rodin nebo zemřela hladem v džungli, jestliže ovšem divá zvěř neukončila brzy jejich utrpení.*

Tyto zločiny, spáchané ve střední Africe lidmi, kteří se pokládají za křesťany a říkají, že jsou Portugalci, zdály by se neuvěřitelné všem obyvatelům civilizovaných zemí. Je nepochopitelné, že by portugalská vláda v Lisabonu

Je přirozené, že za pochodu i odpočinku byli vězňové velmi přísně hlídáni. Dick Sand také brzy pochopil, že by bylo zbytečné pokoušet se o útěk. Ale jak potom najde paní Weldonovou? Bylo naprosto jisté, že ona i její syn byli uneseni Negorem. Portugalci záleželo na tom, aby je oddělil od ostatních zajatců z důvodů, které plavčík zatím neznal. Nemohl však pochybovat o Negorově zásahu a srdce se mu svíralo, když pomyslil na to, jaká nebezpečí paní Weldonové hrozí.

Ach, říkal si, když si pomyslím, že jsem měl oba ty ničemy před ústím své pušky a že jsem je nezastřelil!

To byla jedna z myšlenek, které se Dicku Sandovi neustále vracely. Kolika neštěstím by byla zabránila smrt – a to spravedlivá smrt – Harrise a Negora! Kolika běd mohli být ušetřeni ti, s nimiž teď obchodníci s lidským masem zacházeli jako s otroky!

Plavčík si okamžitě představil hrůznou situaci paní Weldonové a malého Jacka. Ani matka, ani dítě nemohly počítat s pomocí bratrance Benedikta. Nebožák si sotva uměl poradit sám. Patrně budou všichni odvlečeni do některé odlehlé části Angoly. Ale kdo nese nemocné dítě?

Jeho matka! Ano, jeho matka! opakoval si Dick Sand. Pro ně sebrala všechny své síly. Udělá to, co dělají ty nešťastné otrokyně. A padne jako ony! Ach, setkat se tak s těmi katy, pak…

Byl však zajatcem. Byl jedním z členů tohoto stáda, které poháněči hnali do vnitrozemí Afriky. Nevěděl ani, zda Negoro a Harris sami vedou karavanu, do níž se dostaly jejich oběti. Dingo tu už nebyl, aby Portugalce vystopoval a prozradil jeho blízkost. Jedině Herkules by mohl pomoci nešťastné paní Weldonové. Ale lze doufat v takový zázrak?

Dick Sand se přesto upjal právě na tuto myšlenku. Říkal si, že silný černoch je na svobodě. O jeho oddanosti nepochyboval. Herkules by pro paní Weldonovou udělal jistě vše, co je v lidských silách. Ano, Herkules se bude snažit najít její stopu a spojit se s ní. A jestliže stopu nenajde, pokusí se dorozumět s Dickem Sandem a možná ho i unést a násilně osvobodit. Za nočních zastávek se může vmísit mezi vězně. Jsa černý jako oni, mohl by oklamat bdělost vojáků, dostat se až k plavčíkovi, přervat mu pouta a odvléci ho do pralesa. A kdyby byli oba volní, udělali by vše, aby zachránili paní Weldonovou. Po řece by se dostali až k pobřeží a Dick Sand by pak uskutečnil s větší nadějí na úspěch a s větší znalostí všech potíží plán, jehož splnění bylo útokem domorodců tak nešťastně znemožněno.

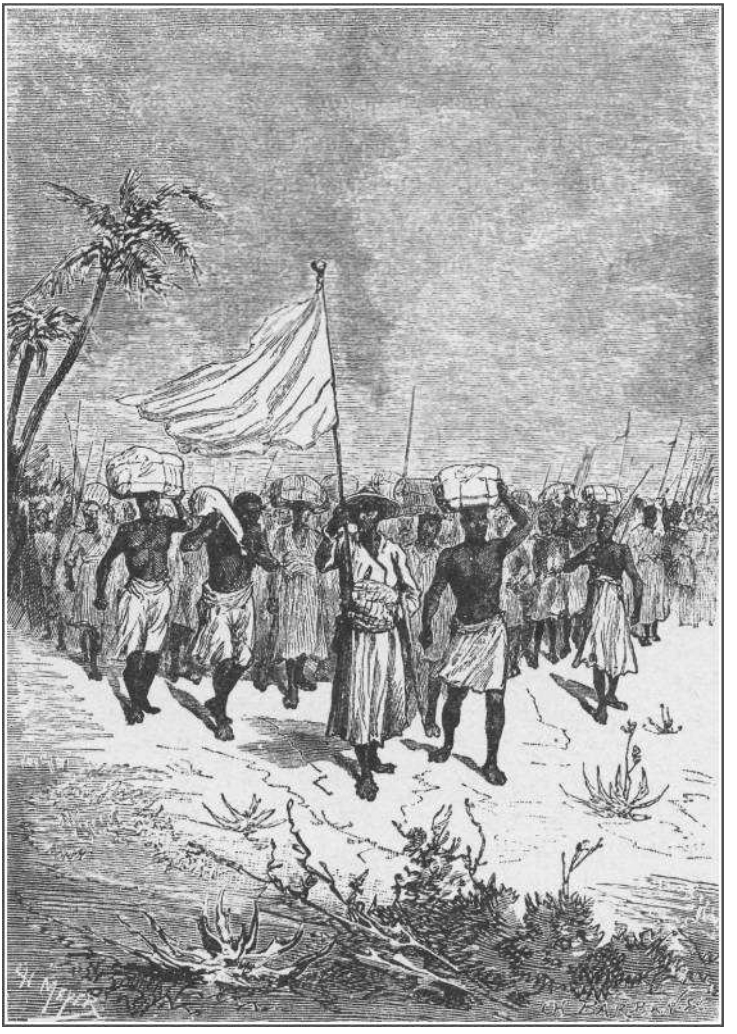
Plavčík se potácel mezi zoufalstvím a nadějí. Celkem vzdoroval malomyslnosti silnou energií a byl připraven využít sebemenší příležitosti, která se mu naskytne.

---

nevěděla o krutostech páchaných jejími úředníky, kteří nosí její prapor a chlubí se, že jsou jejími poddanými.“

Proti Cameronově svědectví se zdvihla v Portugalsku vlna rozhořčeného odporu. (Pozn. aut.)

Ale především musel vědět, na který trh agenti karavanu otroků vedou. Buď míří do některé z angolských obchodních stanic, a pak by to byla jen záležitost několika dní, anebo potáhne karavana několik set kilometrů střední Afrikou. Hlavní trh na otroky je v Njangwe v kraji Manjuema, na poledníku

Bylo dáno znamení k odchodu

dělícím africkou pevninu na dvě skoro stejné části, tam, kde se prostírá oblast velkých jezer, kterou už procestoval Livingstone. Ale toto město je od řeky Cuanzy daleko; cesta by trvala nejméně několik měsíců.

To byla jedna z nejvážnějších starostí Dicka Sanda. I kdyby se paní Weldonové, Herkulovi, jemu samému a černochům podařilo po příchodu do

Njangwe utéci, bylo by nesnadné, ne-li nemožné, vrátit se na pobřeží a šťastně vyváznout z nesčetných nebezpečí tak dlouhé cesty.

Ale Dick Sand se brzy právem domníval, že jejich karavana dorazí už brzo k svému cíli. Ač nerozuměl řeči vůdců karavany, kteří hovořili hned arabsky a hned africkým nářečím, všiml si, že velmi často vyslovují jméno důležitého trhu v tomto kraji. Bylo to Kazonde a Dick Sand věděl, že se tam odbývají velké trhy na otroky. Byl proto přesvědčen, že tam se rozhodne osud vězňů buď ve prospěch krále tohoto kraje, nebo ve prospěch některého bohatého otrokáře. Víme už, že se nemýlil.

Dick Sand byl celkem zasvěcen do nejnovějších zeměpisných výzkumů a věděl dost přesně vše, co bylo tehdy o Kazonde známo. Toto město je od Luandy vzdáleno asi sedm set třicet kilometrů. Od tábora na břehu Cuanzy bylo tedy do Kazonde ještě nejvýš čtyři sta šedesát kilometrů. Dick Sand si udělal přibližný rozpočet, při němž vzal za základ cestu, kterou jeho skupina prošla pod Harrisovým vedením. Za normálních okolností by cesta karavany trvala deset až dvanáct dnů. Protože však byla karavana už vyčerpána dlouhým pochodem, bylo nutno tuto dobu zdvojnásobit. Dick Sand mohl cestu od Cuanzy do Kazonde odhadovat na tři týdny. Rád by se s tím byl svěřil Tomovi a jeho druhům. Pro ně by bylo jakousi útěchou, kdyby věděli, že nejsou vlečeni do vnitřní Afriky, do chmurných krajů, z nichž není úniku. Stačilo by jen několik chvatně pronesených slov, která by jim osvětlila to, co nevěděli. Podaří se mu říci jim to?

Tom s Batem – náhoda svedla dohromady otce a syna – a Akteon s Austinem byli připoutáni po dvou k vidlici na pravém okraji tábora. Hlídal je poháněč s dvanácti vojáky.

Protože se Dick Sand mohl volně pohyboval, rozhodl se zmenšit zvolna vzdálenost, která ho oddělovala od skupiny vzdálené asi na padesát kroků, v níž jeho druhové leželi. Začal se tam pomalu přibližovat.

Starý Tom jeho úmysl asi uhodl. Tichým hlasem upozornil soudruhy, aby dávali pozor. Černoši se ani nepohnuli, ale dobře se dívali a naslouchali.

Dicku Sandovi se brzy podařilo přiblížit se s lhostejnou tváří o padesát kroků blíž. Z místa, na němž se octl, mohl pronést jméno Kazonde tak, aby to slyšel jenom Tom, a říci mu, jak dlouho asi bude cesta trvat. Bylo by ovšem lepší, kdyby jim mohl podat úplnější vysvětlení a dohovořit se s nimi, co mají cestou udělat. Proto se snažil doslat se k nim ještě blíž. Srdce mu už bušilo nadějí. Byl jen několik kroků od vytouženého cíle, když se na něho vrhl poháněč, který jeho úmysly zřejmě prohlédl. Na padouchův pokřik přiběhlo deset vojáků a ti Dicka Sanda surově odvlekli zpátky, kdežto Toma a jeho kamarády odvedli na druhý konec tábora.

Zoufalý Dick Sand se vrhl na pohánéče. Podařilo se mu jen zlomit jeho pušku, kterou mu málem vyrval. Ale přepadlo ho šest nebo sedm vojáků a přinutili ho, aby pušku pustil. Rozzuření vojáci by ho byli utloukli, kdyby byl nezakročil jeden z vůdců karavany, vysoký Arab surové tváře. Byl to vůdce Ibn Hamis, o němž mluvil Harris. Řekl několik slov, kterým Dick Sand

nerozuměl, a vojáci, přinuceni vzdát se své oběti, ustoupili.

Dostali zřejmě přísný rozkaz, že se plavčík nesmí dohovořit se svými soudruhy a dále že nesmí být ohrožován na životě. Kdo jiný mohl vydat podobné rozkazy než Harris nebo Negoro?

V této chvíli – bylo devět hodin ráno, 19. dubna – ozvaly se drsné zvuky rohu z antilopy kudu a rachot bubnu. Odpočinek končil.

Všichni vůdcové, vojáci, nosiči a otroci stáli okamžitě na nohou. Se zavazadly na zádech seřadilo se několik skupin zajatců pod vedením jednoho z poháněčů, který rozvinul pestrou vlajku.

Bylo dáno znamení k odchodu.

Vzduchem se rozlehl zpěv. To však zpívali poražení, a ne vítězové!

Ve zpěvu byla vyjádřena hrozba plynoucí z naivní víry otroků, hrozba namířená proti utlačovatelům a katům:

Poslali jste mě na pobřeží; ale až umřu, nebudu už mít okovy a vrátím se, abych vás zabil!

KAPITOLA VIII

NĚKOLIK POZNÁMEK DICKA SANDA

Ačkoli včerejší bouře přestala, počasí bylo stále ještě pochmurné. Nastalo období nazývané „masika“, druhé období dešťů v této části Afriky. Jeden, dva nebo tři týdny bude pršet, především v noci, a tím se útrapy karavany ještě zvětší.

Průvod vyrazil toho dne pod zataženým nebem, a když opustil břehy řeky Cuanzy, zamířil skoro přímo na východ.

V čele kráčelo padesát vojáků, po každé straně karavany sto vojáků a zbytek tvořil zadní voj. Vězňové tak nemohli utéci, i kdyby nebyli spoutáni. Ženy, děti i muži kráčeli pohromadě a poháněči je pobízeli bičem. Bylo zde mnoho nešťastných matek s kojenci, které nesly na volné ruce ještě druhé dítě. Jiné vedly maličké nebožáky bez oděvu a bez obuvi ostrou trávou.

Vůdce karavany, divoký Ibn Hamis, který zakročil při zápase Dicka Sanda s poháněčem, bděl nad celou karavanou, přecházeje neustále od čela až ke konci dlouhého průvodu. Jestliže se jeho agenti i on vůbec nestarali o bídu svých vězňů, museli se zabývat tím více jednak vojáky, kteří neustále požadovali zvýšení žoldu, a jednak nosiči, kteří chtěli stále odpočívat. Z toho vznikaly hádky a někdy i surové rvačky. Neustálý vztek poháněčů odnášeli otroci. Ze všech stran bylo slyšet jen vyhrůžky a bolestné výkřiky. Nešťastníci v posledních řadách šli po zemi zkropené krví otroků z předních řad.

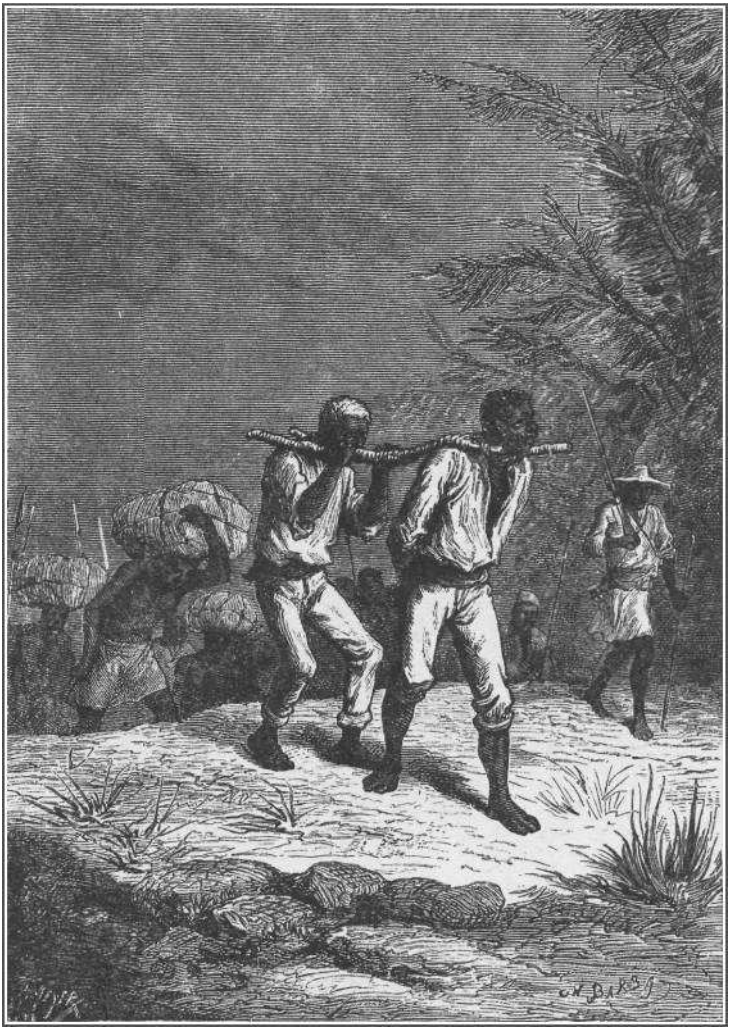
Přátelé Dicka Sanda, pečlivě střežení v čele karavany, nemohli navázat s plavčíkem žádné spojení. Kráčeli v řadě, na krku těžkou vidlici, která jim nedovolila ani otočit hlavu. Bič na ně dopadal stejně jako na jejich nešťastné spolutrpitele.

Bat, svázaný se svým otcem, kráčel vpředu; snažil se neotřásat zbytečně vidlicí a vybíral si nejschůdnější místa, protože starý Tom musil jít stále za ním. Když se poháněč občas opozdil, pronesl Bat několik povzbuzujících slov, z nichž některá Tom zaslechl. Bat se také snažil zvolnit krok pokaždé, když vycítil Tomovu únavu. Pro syna bylo strašným utrpením, že se nemohl k milovanému otci ani otočit. Tom alespoň na syna viděl, ale zaplatil za to příliš draze. Častokrát se mu vyřinuly z očí slzy, když poháněčův bič dopadl na Bata. To bylo větší utrpení, než kdyby byla rána dopadla na jeho vlastní tělo.

Austin a Akteon šli o několik kroků za nimi, svázáni k sobě a oba stejně mučeni. Ach, jak teď záviděli Herkulovi jeho osud! Přes všechna nebezpečí, která ho v divokém kraji obklopovala, mohl aspoň využít své síly a bránit vlastní život.

V prvních chvílích zajetí prozradil Tom konečně svým kamarádům plnou

pravdu. Tak se od něho všichni k svému největšímu překvapení dověděli, že jsou v Africe, že dvojí zradou, Harrisovou a Negorovou, dostali se až k pobřeží, kde ztroskotali, že potom byli odvlečeni až sem a dále že nemohou čekat od těch ničemů žádné slitování.

Bat, svázaný se svým otcem, kráčel vpředu

S Nan nezacházeli otrokáři o nic lépe. Vřadili ji do skupiny žen uprostřed karavany. Spoutali ji s mladou matkou dvou dětí, jednoho kojence a druhého tříletého, které sotva šlo. To si vzala na starost soucitná Nan a ubohá otrokyně jí poděkovala jen slzami v očích. Tak nesla Nan dítě, šetříc je před únavou, které by bylo podlehlo, a chráníc je před ranami poháněče. Ale pro starou Nan

to bylo břímě příliš těžké. Bála se už, že ji opustí síly, a vzpomínala přitom na malého Jacka. Představovala si ho v matčině náručí. Ač byl po nemoci vyhublý, musil být pro zesláblé ruce paní Weldonové těžkým břemenem. Kde byla? Co se s ní stalo? Uvidí ji ještě její stará služka?

Dick Sand byl zařazen skoro na konec karavany. Nemohl vidět ani Toma a jeho druhy, ani Nan. Čelo dlouhé karavany spatřil jen tehdy, když šli přes nějakou planinu. Kráčel, ponořen do nejsmutnějších myšlenek, z nichž ho nevytrhl ani křik poháněčů. Nemyslil na sebe ani na utrpení, která ho ještě čekají, ani na muka, která mu Negoro jistě chystá. Vzpomínal jen na paní Weldonovou. Marně hledal na zemi, v trní podle stezek a na nízkých větvích její stopu. Všechno nasvědčovalo tomu, že ji otrokáři vlekli do Kazonde; nemohla jít tedy jinudy. Co by byl dal za sebemenší stopu, která by mu prozradila, že i ona šla tam, kam oni!

Takový byl tělesný a duševní stav plavčíka i jeho druhů. Ale přes všechny obavy ze svého vlastního osudu a přes nesmírné utrpení byli všichni naplněni soucitem při pohledu na smutnou skupinu vězňů a na pobuřující surovost jejich pánů. Nemohli však bohužel dělat nic, co by pomohlo zajatcům, nic, čím by se ubránili poháněčům.

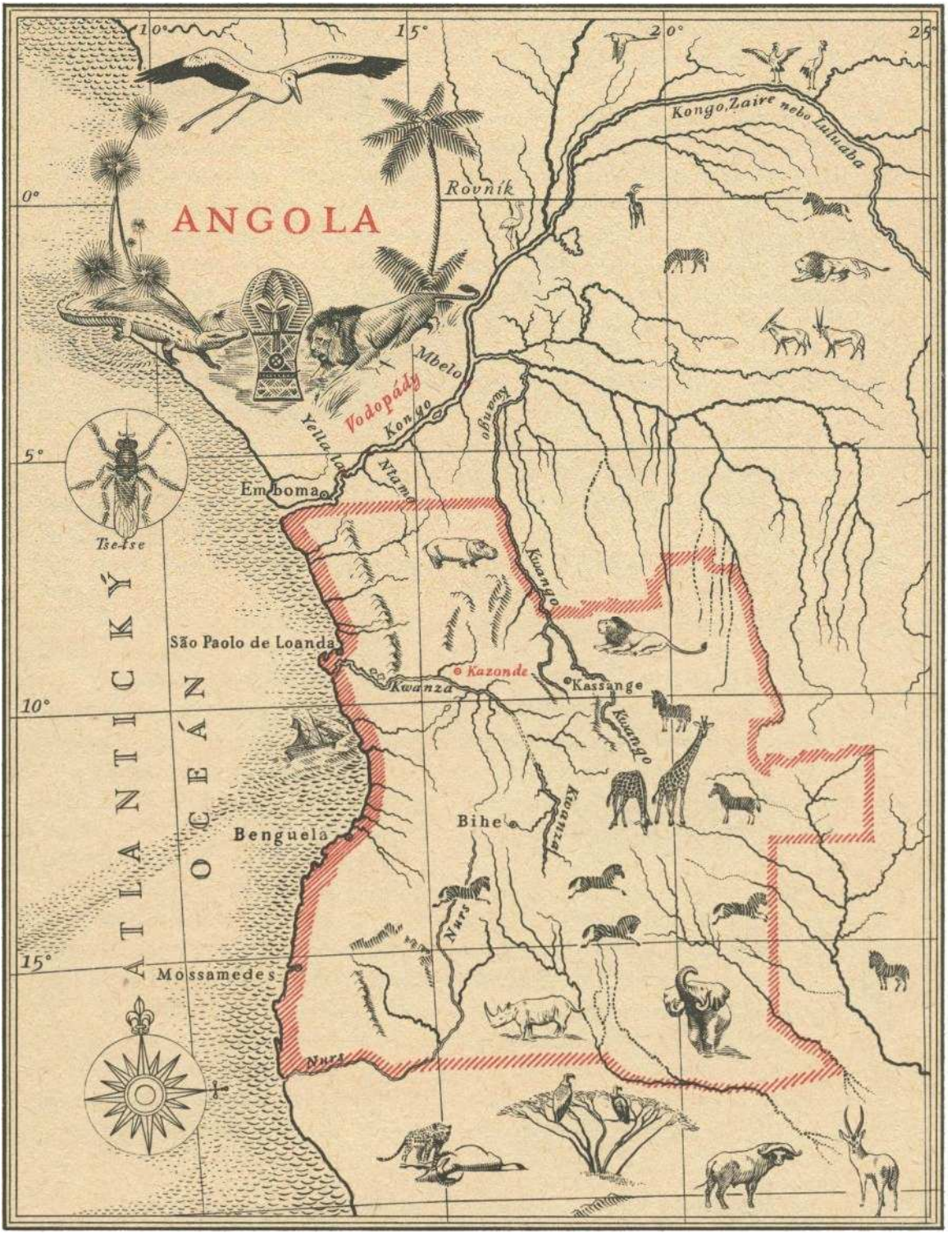
Celý kraj východně od Cuanzy byl do hloubky asi čtyřiceti kilometrů jediným pralesem. Ale stromy tam nerostly tak hustě jako při pobřeží. Buď byly ohlodány četným hmyzem, nebo je vyvrátila stáda slonů, když byly ještě mladé. Pochod pod stromy nebyl tedy obtížný. Spíš překážely křoviny než stromy. Rostlo zde mnoho bavlníků, vysokých dva až tři metry, z jejichž bavlny se vyrábějí černě a bíle pruhované látky, běžně používané ve vnitřních provinciích.

Na mnoha místech se les měnil v hustou džungli, v níž se karavana úplně ztrácela. Ze všech zdejších zvířat jen sloni a žirafy převyšovali třtiny, které se podobají bambusu, a vysokou trávu, jejíž stébla byla až tři centimetry silná. Vůdci karavany musili kraj dokonale znát, že v něm nezabloudili.

Karavana se denně dávala na pochod za svítání a zastavovala se na hodinu až v poledne. Vůdcové dávali při zastávce otevřít balíky s maniokem* a tuto potravinu pak skoupě rozdělovali mezi otroky. Někdy k tomu přidali trochu brambor nebo kozího či telecího masa, podařilo-li se vojákům vyloupit cestou nějakou vesnici. Ale všeobecná únava byla tak velká a odpočinek tak nedostatečný, ba za dešťových nocí přímo nemožný, že když se jídlo začalo rozdělovat, vězňové nemohli ani jíst. V prvních osmi dnech po odchodu od Cuanzy padlo cestou už dvacet otroků. Stali se kořistí dravých šelem plížících se za karavanou. Lvi, levharti a gepardi číhali tu na kořist, která jim nemohla uniknout. Každý večer se ozývalo jejich řvaní z takové blízkosti, že se všichni báli přímého útoku.

---

* *Maniok je pryščovitá rostlina, z jejíchž kořenů se získává škrob, který nahrazuje mouku.*

ANGOLA
ATLANTICKÝ OCEÁN
10°
15°
20°
25°
0°
5°
10°
15°
Kongo, Zaire nebo Lulualaba
Rovník
Mbelo
Vodopády
Kongo
Kuango
Yellala
Ntoma
Emboma
Tse-tse
Kuango
São Paolo de Loanda
Kazonde
Kwanza
Kassange
Kuango
Kuanza
Bihe
Benguela
Nuss
Mossamedes
Nuss

Naslouchaje tomuto řvaní, které v noci znělo ještě hrůzněji, myslil Dick Sand se strachem na strašná setkání, jež čekají Herkula, a na nebezpečí, která mu na každém kroku hrozí. A přesto i on by byl okamžitě a bez váhání uprchl při nejmenší příležitosti.

Uvedeme nyní několik poznámek, které si Dick Sand zapsal během cesty od Cuanzy do Kazonde. Na cestě čtyři sta padesát kilometrů dlouhé vykonala karavana dvacet pět „pochodů“. Pochodem se nazývá v řeči otrokářů cesta dlouhá asi osmnáct kilometrů, s polední a noční zastávkou.

Od 25. do 27. dubna. – Spatřili jsme vesnici obehnanou rákosovou ohradou asi dva a půl až tři metry vysokou. Pole jsou oseta kukuřicí, boby, medynkem a podzemnicí olejnou[*]. Dva černoši byli chyceni a spoutáni. Patnáct jich bylo zabito. Ostatní obyvatelstvo uteklo.

Druhý den jsme překročili rozvodněnou řeku, širokou asi sto čtyřicet metrů. Přes ni vedl plovoucí most z kmenů svázaných liánami. Mostní kůly byly napolo strženy. Dvě ženy svázané k jedné vidlici se vrhly do vody. Jedna z nich nesla dítě. Zvlněná voda se zbarvila krví. Mezi mostní kůly vnikli krokodýlové. Musili jsme dávat pozor, abychom nešlápli do otevřené tlamy…

28. dubna. – Přešli jsme bahiniový les. Jeho vysoké stromy dávají Portugalcům takzvané železné dřevo.

Hustě prší. Půda je rozměklá. Pochod krajně obtížný.

Uprostřed karavany jsem zahlédl ubohou Nan, jak nese v náručí malého černouška. Sotva se vleče. Otrokyně, která je s ní spoutána, kulhá a na rameni krvácí z rány bičem.

Večer tábořím pod obrovským baobabem s bílými květy a jasně zelenými listy.

V noci řvou lvi a gepardi. Jeden z domorodců vystřelil na levharta. Co se stalo s Herkulem?

Od 29. do 30. dubna. – První chladný den takzvané africké zimy. Silná rosa. V dubnu končí deštivé období, které začíná v listopadu. Pláň je ještě zatopena. Východní vítr brání odpařování vody a lidé tu snadno dostanou bahenní horečku. Žádná stopa po paní Weldonové ani po panu Benediktovi. Kam je vedou, nevlekou-li je do Kazonde? Jistě šli naší cestou před karavanou. Jsem hrozně neklidný. Malý Jack v tomto nezdravém podnebí dostal asi zase horečku. Je vůbec naživu?

Od 1. do 6. května. – Několik dnů jdeme rozlehlými pláněmi, které ještě nevyschly. Někdy se brodíme až po pás ve vodě. Přisává se na nás spousta pijavic. Ale musíme jít. Na pahorcích roste lotos a papyrus. Pod vodou jsou rostliny s velkými listy, podobné našemu zelí; často o ně někdo zakopne a upadne. Ve vodě je pozoruhodné množství rybek z rodu sumců, které domorodci po tisících loví do proutěných košů a prodávají karavanám.

Na noc nemůžeme najít vhodné místo k táboření. Zaplavená krajina se

[*] *Medynek je druh africké obilniny a podzemnice olejná má plody známé pod jménem burské oříšky neboli arašídy.*

táhne donekonečna. Musíme jít za tmy. Zítra bude mnoho otroků v karavaně chybět. Jaká bída! Upadne-li člověk, proč má ještě vstávat? Několik okamžiků pod vodou a byl by všemu konec! V říši stínů by poháněčův bič už nikoho nezasáhl!

Ano, ale co paní Weldonová a její syn? Nemám právo je opustit. Vydržím až do konce. Je to má povinnost.

Nocí se nese strašný křik.

Asi dvacet vojáků ulomilo několik větví ze stromů, z kterých prýští pryskyřice. Bledé světlo problesklo temnotami.

Co způsobilo ten křik? Byl to útok krokodýlů. Dvanáct až patnáct těchto netvorů se v temnu vrhlo ze strany na karavanu. Krokodýlové uchvátili několik žen a dětí a odvlekli je až do svých „špižíren". Tak totiž nazývá Livingstone hluboké díry, do nichž si krokodýlové ukládají svou kořist, kterou předtím utopili, protože ji požírají, až když už je trochu v rozkladu.

Byl jsem strašně podrásán šupinami jednoho krokodýla. Nějaký dospělý otrok byl přede mnou chycen a vyrván z vidlice, kterou měl kolem krku. Vidlice se zlomila. Jaký zoufalý křik, jak bolestný řev! Stále to slyším!

Od 7. do 8. května. – Ráno počítali oběti.

Zmizelo dvacet otroků.

Za svítání jsem hledal Toma a jeho druhy. Jsou živi! Nebylo by však pro ně lepší, kdyby už byl konec všem bídám?

Tom je v čele karavany. Ve chvíli, kdy Bat zakopl, vidlice se stočila stranou a Tom mě zahlédl.

Marně hledám starou Nan. Je ve střední skupině nebo také zahynula v dnešní strašné noci?

Nazítří po čtyřiadvacetihodinovém pochodu vodou překračujeme hranici zaplavené planiny. Na pahorku odpočíváme. Slunce nás trochu osušuje. Jíme, ale jak bídnou potravu! Trochu manioku a pár hrstí kukuřice. K pití jen kalnou vodu. Vězňové leží na zemi. Kolik jich už nevstane!

Ne, to není možné, že by paní Weldonová s Jackem přežila tolik běd! Šťastná náhoda je vede do Kazonde jistě jinou cestou! Tohle by nešťastná matka nevydržela…!

V karavaně se opět vyskytly neštovice, kterým tady říkají „ndue". Nemocni daleko nedojdou. Nechají je tady?

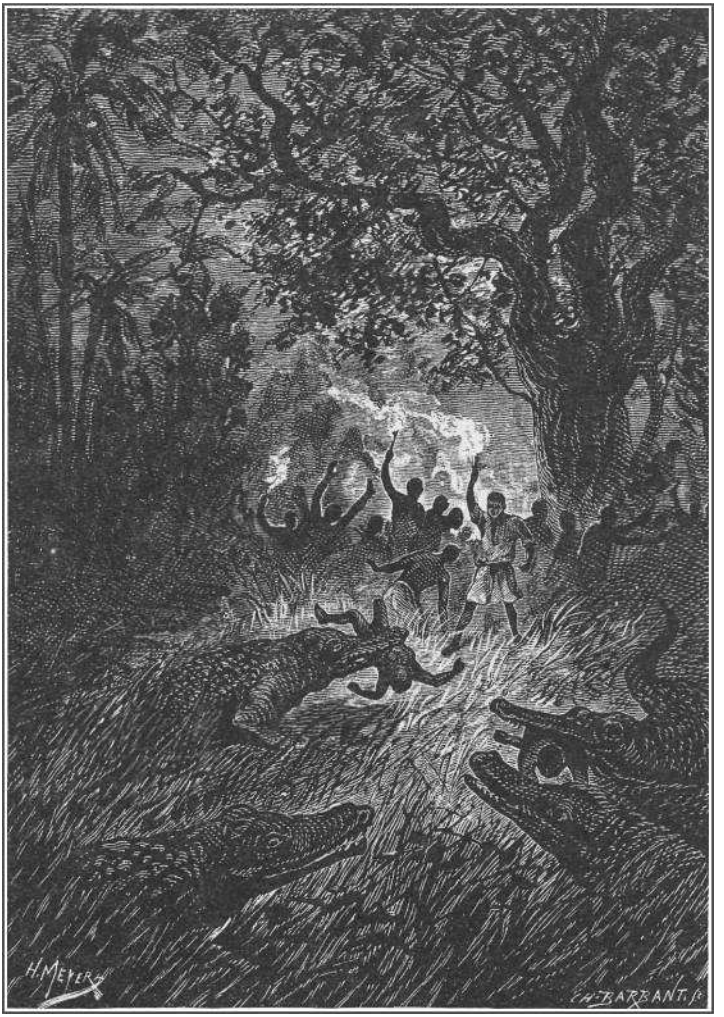
9. května. – Za svítání se vydáváme na cestu. Nikdo se neopozdil. Poháněčův bič rychle postavil na nohy i ty, kteří byli únavou a nemocí zesláblí. Otroci mají svou cenu. Jsou to peníze. Poháněči je nenechají vzadu, pokud mohou ještě jít.

Jsem obklopen živými kostrami. Nemají už ani hlas, aby naříkaly.

Konečně jsem zahlédl starou Nan. Vypadá hrozně. Dítě, které nesla v náručí, už nemá. Jde teď sama. Je to pro ni sice lepší, ale stejně ji ještě kolem boků tíží řetěz, jehož konec si musila přehodit přes rameno.

Pospíšil jsem si, abych se k ní dostal blíž. Vypadala však, jako by mě nepoznávala. Změnil jsem se tak?

„Nan!“ zavolal jsem.
Stará služka se na mne dlouze podívala a řekla:
„Vy, Dicku…? Já… já… brzy umřu.“
„Ne, ne, jen odvahu!“ odpověděl jsem jí, ale sklopil jsem hlavu, abych

Krokodýlové uchvátili několik žen a dětí

nemusil hledět na to, co už bylo jen stínem té nešťastnice.

„Umřu,“ opakovala, „a neuvidím už ani paní Weldonovou, ani mého malého Jacka!“

Chtěl jsem staré Nan pomoci. Celé tělo se jí pod rozedraným oděvem třáslo. Jak bych byl rád, kdybych s ní byl spoután a nesl část řetězu, který od

smrti své společnice musila nést celý sama.

Ale silná ruka mě odstrčila a ubohá Nan byla ranou biče vržena do skupiny otroků. Chtěl jsem se na surovce vrhnout… Objevil se však arabský vůdce, chytil mě za rameno a držel mě tak dlouho, dokud karavana nepřešla a já se neoctl na jejím konci.

Pak pronesl jediné slovo:

„Negoro.“

Negoro! Tedy na Portugalcův rozkaz se mnou zacházejí jinak než s mými nešťastnými druhy!

Jaký osud mě čeká?

10. května. – Dnes jdeme kolem dvou hořících vesnic. Na všech stranách stojí chýše v plamenech. Na stromech, které nezachvátil požár, visí oběšenci. Obyvatelstvo prchá. Pole jsou zničena. Byl tu proveden lov na lidi. Možná že tu došlo ke dvěma stům vražd, aby bylo získáno tucet otroků!

Nastal večer. Noční zastávka. Tábořiště zřízeno pod velkými stromy. Na okraji lesa je vysoká hustá tráva.

Včera několik vězňů uteklo, když se jim podařilo zlomit vidlice. Byli však chyceni a s neslýchanou surovostí mučeni. Bdělost vojáků a poháněčů se zdvojnásobila.

Přišla noc. Řvou lvi a hyeny. V dálce funí hroši. Jsme asi poblíž jezera nebo řeky.

Přes únavu nemohu spát. Myslím na tolik věcí.

Náhle se mi zdá, že se vysokou trávou něco plíží. Snad nějaké divoké zvíře! Odváží se vniknout až do tábora?

Poslouchám. Ano, nějaké zvíře se plíží třtinami. Jsem beze zbraně. Ale přesto se budu bránit. Budu křičet. Můj život může snad být paní Weldonové i mým přátelům užitečný.

Dívám se do hluboké tmy. Měsíc nesvítí. Noc je úplně temná.

Ve stínu mezi papyrem zasvítí náhle pár očí; je to hyena nebo gepard! Zmizí… Zase se objevuje…

Náhle tráva zašelestí. Vrhá se na mne nějaké zvíře!

Chci vykřiknout na poplach…

Naštěstí jsem se ovládl…

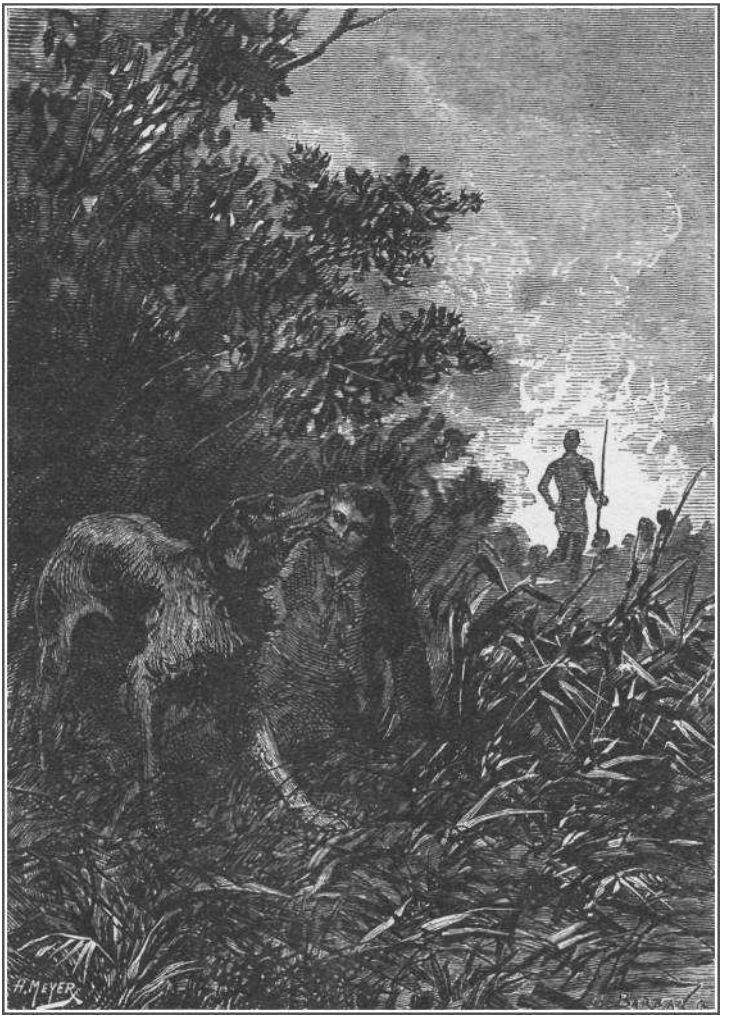
Nemohu věřit vlastním očím… Je to Dingo…! Dingo je u mne! Dobrý Dingo…! Jak se sem dostal? Jak mě mohl najít? Ach, pud! Lze však takovou zázračnou věrnost vysvětlit jen pudem? Líže mi ruku. Ach, můj dobrý Dingo, nyní jsi mým jediným přítelem! Nezabili tě tedy!

Vracím mu jeho lichotky. Rozumí mi! Chtěl by štěkat.

Utišuji ho. Nesmí nás nikdo slyšet. Jen ať jde nepozorovaně za karavanou a snad… Ale co je s ním? Tře mi umíněně krk o ruce. Vypadá to, jako by mi chtěl říci: „Hledej!“ Hledám tedy a nahmatávám něco na jeho krku… Kousek rákosu pod obojkem, na kterém jsou vyryta písmena S. V., jejichž tajemství není dosud vysvětleno.

Ano… vyjímám rákos… Zlomil jsem jej. Uvnitř je papírek!

Ale ten lístek nemohu teď číst. Musím čekat na ráno… na den… Chtěl bych Dinga zadržet, avšak to dobré zvíře mi stále líže ruku a zdá se, že nějak pospíchá s odchodem…! Pochopil, že jeho poslání je skončeno… Skok stranou a zmizel tiše ve vysoké trávě. Kéž se nikde nesetká se lvy nebo hyenami!

Dingo je u mne!

Dingo se jistě vrací k tomu, kdo ho poslal.

Lístek, který ještě nemohu číst, mě pálí v dlani. Kdo jej psal? Paní Weldonová? Herkules? Ale jak mohlo to věrné zvíře, které jsme už pokládali za mrtvé, najít jednoho nebo druhého.? Co mi ten lístek řekne? Přináší mi plán útěku nebo jen podává zprávy o těch, které miluji? Buď jak buď, tato příhoda

mě nesmírně vzrušila a zmírnila mou bídu.

Ach, jak dlouho budu čekat na svítání?

Hlídám nejmenší zásvit na obzoru. Nemohu zamhouřit oka. Naslouchám zas řevu šelem. Můj ubohý Dingo, budeš jim moci uniknout?

Konečně svítá, téměř bez přechodu jako ve všech tropických oblastech. Snažím se, aby mě nikdo neviděl.

Pokouším se číst… Nejde to ještě.

Konečně jsem to přečetl! Je to dopis od Herkula!

Je napsán tužkou na kousku papíru…

Paní Weldonovou a Jacka nesou v kitandě. Harris a Negoro jdou s ní. Jsou o tři až čtyři denní pochody před karavanou. Je s nimi i bratranec Benedikt. Spojení jsem s nimi navázal nemohl. Našel jsem však Dinga, který byl postřelen, ale vyléčil se. Nezoufejte, Dicku! Myslím na vás na všechny. Utekl jsem jen proto, abych vám mohl pomoci.

Herkules

Ach, paní Weldonová a Jack žijí! A netrpí strašně namáhavými těžkými pochody jako my. Kitanda jsou nosítka ze suché trávy, zavěšená na dlouhém bambusu, který nesou dva muži na ramenou. Jsou pokryta stříškou z látky. Paní Weldonová a Jack mají tedy kitandu. Co s nimi Harris a Negoro zamýšlejí? Ti bídáci je vedou jistě do Kazonde. Ano!… Ano!… Najdu je! Ach, uprostřed vší té bídy je to dobrá, radostná zpráva – a přinesl mi ji Dingo!

Od 11. do 15. května. – Karavana pokračuje v cestě. Vězňové se vlekou čím dál s větší námahou. Většina jich nechává za sebou krvavé stopy. Počítám, že do Kazonde půjdeme ještě deset dní. Kolik jich zatím dotrpí? Ale já tam musím dojít… A dojdu!

Je to strašné! V průvodu nebožáků jsou někteří, jejichž těla jsou samá rána. Provazy, kterými jsou svázáni, zařezávají se jim do masa.

Jedna žena nese od včerejška v náručí dítě, které zemřelo hladem… Nechce se od něho odloučit.

Naše cesta je pokryta mrtvolami. Neštovice propukly s novou silou.

Právě jsme šli kolem stromu, ke kterému byli za krk přivázáni otroci. Nechali je tu zemřít hladem.

Od 16. do 24. května. – Jsem téměř u konce svých sil, ale nemám právo ochabnout. Deště už úplně přestaly. Máme teď velmi „tvrdý pochod“. Otrokáři mu říkají „tirikesa“ nebo odpolední pochod. Musíme jít rychleji, ačkoli půda příkře stoupá.

Procházíme vysokou nepoddajnou trávou. Je to druh zvaný „njassi“, jehož stébla mi rozřezávají tváře a jehož ostnaté plody se mi zabodávají i pod rozedranými šaty do kůže. Ještě štěstí, že mi dosud vydržely boty.

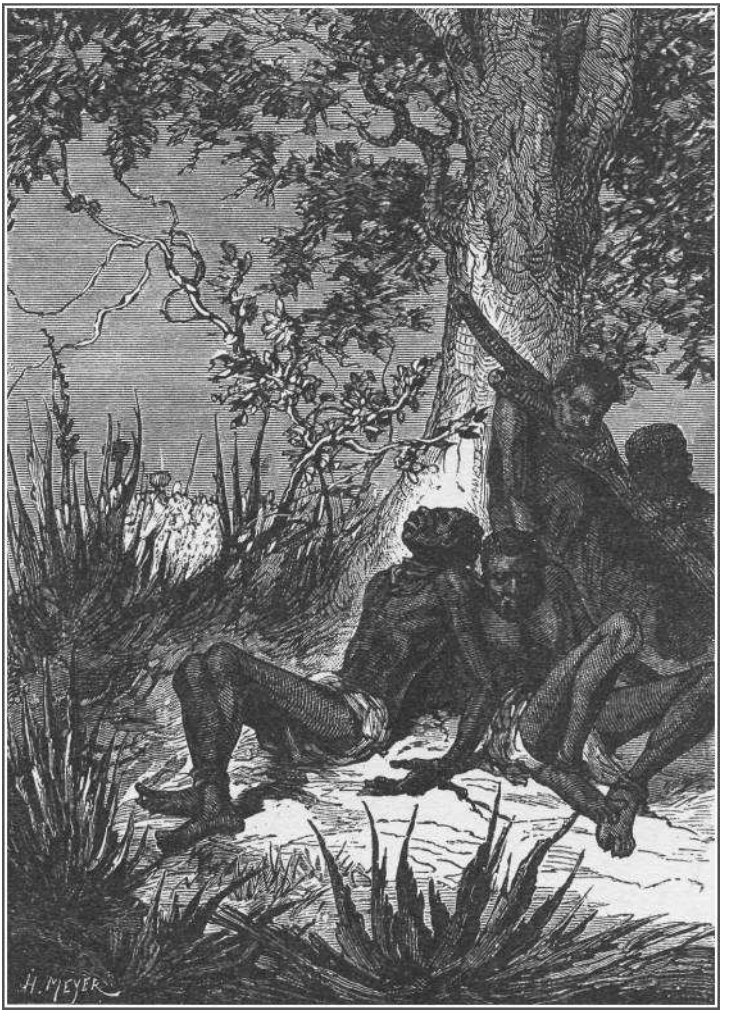
Agenti začínají nechávat na cestě nemocné otroky neschopné další chůze.

Hrozí nám ostatně nedostatek potravin. Vojáci a nosiči by se vzbouřili, kdyby jim byly jejich příděly sníženy. Ty se nikdo neodváží omezovat. Tím

hůře pro zajatce!

„Ať se snědí navzájem!“ prohlásil vůdce karavany.

Tím si lze vysvětlit, že umírají hladem i dosud silní otroci beze známek nemoci. Vzpomínám si na to, co o tom napsal doktor Livingstone: „Tito

Nechali je tu zemřít hladem

nešťastníci si stěžují na srdeční slabost, tisknou si ruku na hruď a padají. Je jasné, že jim srdce vypovídá službu. To se stává především svobodným lidem, kteří upadnou náhle do otroctví, aniž na to byli nějak připraveni.“

Dnes ubili poháněči sekerami dvacet lidí, kteří se už nemohli vléci dál. Arabský vůdce se proti tomuto vraždění vůbec nepostavil.

Byla to strašná scéna!

Při tomto hromadném vraždění padla pod nožem i stará Nan… Přišel jsem cestou na její mrtvolu. Nemohl jsem ji ani pohřbít…

To je první oběť z těch, kdož přežili zkázu *Poutníka.* Tak dobrá bytost! Ubohá Nan!

Každou noc čekám na Dinga… Nevrací se! Nestalo se jemu nebo Herkulovi nějaké neštěstí? Ne… ne! Nechci tomu věřit. To odmlčení, které mi připadá tak dlouhé, dokazuje jen jednu věc: Herkules mi nemá co sdělit. Musí být ostatně opatrný a dávat si dobrý pozor.

KAPITOLA IX

KAZONDE

Dne 26. května dorazila karavana otroků do Kazonde. Padesát ze sta zajatců chycených při posledním lovu zahynulo cestou. Pro otrokáře to však byl stále ještě výnosný obchod. Poptávka se zvětší a ceny otroků na afrických trzích stoupnou.

V té době se v Angole čile obchodovalo s otroky. Portugalské úřady v Luandě a v Benguele nemohly dost dobře zakročovat, protože karavany mířily do afrického vnitrozemí. Baráky na pobřeží byly přeplněny zajatci. Několik otrokářských lodí, kterým se podařilo proplout při pobřeží mezi křižníky, nestačilo vyvézt všechny otroky do španělských kolonií v Americe.

Kazonde leží pět set kilometrů od ústí řeky Cuanzy a je to v této oblasti jedno z míst, kde se konají otrokářské trhy, kterým se říká „lakoni“. Obchoduje se na hlavním tržišti nazvaném „čitoka“. Tam jsou otroci vystaveni a prodáváni. Odtud pak vycházejí karavany do oblasti velkých jezer.

Kazonde se jako všechna města ve střední Africe dělí na dvě rozdílné části: v jedné čtvrti žijí arabští, portugalští nebo domorodí obchodníci a tam jsou také baráky s otroky; v druhé čtvrti je sídlo černošského krále, nějakého korunovaného opilce, který ovládá poddané hrůzou a žije z podpor, jež mu štědře vyplácejí v potravinách otrokáři.

V Kazonde patřila tehdy obchodní čtvrť José-Antoniu Alvezovi, o kterém hovořili Harris a Negoro, obyčejní agenti v jeho službách. Zde byla hlavní obchodní stanice tohoto otrokáře. Druhou měl v Bihe a třetí v Kassange v Benguele, kde se s ním o několik let později setkal Cameron.

Hlavní třída města byla lemována po obou stranách skupinami domů zvaných „tembe“; mají ploché střechy, stěny z upěchované hlíny a čtvercové dvorky, které slouží jako chlév pro dobytek. Na konci této ulice je rozsáhlá čitoka, obklopená baráky. Nad tímto shlukem staveb čnějí vysoké fíkovníky s nádherně rozloženými větvemi a tu a tam rostou palmy, které připomínají košťata postavená na násadu. V prachu ulic čekají draví ptáci, kteří zde zastávají službu odklízečů odpadků. Tak vypadala obchodní čtvrť v Kazonde.

Nedaleko města teče řeka Luhi, jejíž dosud neprobádaný tok tvoří patrně přítok nebo druhotný přítok řeky Kwanga, která vtéká do Konga.

Sídlo kazondského krále sousedilo s obchodní čtvrtí, kde byly jen roztroušené špinavé chýše, rozestavené na ploše tří čtverečních kilometrů. Do některých chýší byl volný přístup, jiné byly obehnány rákosovou ohradou nebo obrostlé keřovitými fíkovníky. Král sídlil ve zvláštní ohrazené části, obehnané papyrovým houštím, za nímž bylo asi třicet chýší, které sloužily za obydlí

náčelníkovým otrokům, dále skupina chýší jeho žen a konečně rozsáhlá a vyvýšená tembe, napolo zarostlá maniokem, vlastní královo sídlo. Král byl asi padesátiletý muž a jmenoval se Moani Lungga. Nebyl už tak mocný jako jeho předchůdci. Měl jen čtyři tisíce vojáků, kdežto velcí portugalští otrokáři jich měli na dvacet tisíc. Nemohl by už – jako za starých dobrých časů – dát obětovat dvacet pět až třicet otroků denně.

Tento král byl ostatně zchátralý zhýralec, vyčerpaný hýřením a silnými lihovinami, surový zlotřilec, který z pouhého rozmaru dával mrzačit své poddané, důstojníky i ministry; některým dal uříznout nos nebo uši, jiným ruce nebo nohy. Jeho brzká smrt, na kterou všichni čekali, nevyvolá jistě nejmenší lítost.

Snad jenom jediný člověk z celého Kazonde mohl smrtí Moani Lunggy něco ztratit. Byl to otrokář José-Antonio Alvez, který si se starým opilcem výborně rozuměl. Královu autoritu uznával celý kraj. Alvez se však mohl obávat, že bude-li po králově smrti uznána jako královna jeho první žena Moana, napadne území Moani Lunggy sousední nápadník trůnu – král z Ukusu. Byl to mladší, výbojnější král a už se zmocnil několika vesnic kazondského vladařství. Podporoval ho jiný otrokář, Alvezův soupeř Tipo-Tipo, černý čistokrevný Arab: ten později několikrát navštívil v Njangwe Camerona.

A kdo vlastně byl ten Alvez, ve skutečnosti pravý panovník, který zdánlivě žil pod vládou otupělého černocha, jehož neřesti podporoval a jichž využíval?

José-Antonio Alvez, už starší muž, nebyl, jak se mohlo myslit, „msungu“, to jest běloch. Měl sice portugalské jméno, ale to si jen vypůjčil z obchodních důvodů. Byl to pravý černoch, známý mezi všemi otrokáři, a jmenoval se Kenndele. Narodil se v Dondu na břehu Cuanzy, začínal jako prostý agent otrokářských dohazovačů a měl skončit jako nejznámější otrokář, to jest jako starý ničema, který o sobě říkal, že je nejpoctivějším člověkem na světě.

S tímto Alvezem se setkal koncem roku 1874 Cameron v Kilembě, hlavním městě Kasonga v kraji Urua, a dal se jím vést s karavanou až do jeho stanice v Bihe cestou tisíc dvě stě kilometrů dlouhou.

Hned po příchodu do Kazonde byla karavana otroků odvedena na trh.

Bylo to 26. května. Ukázalo se, že Dickovy propočty byly správné. Cesta trvala třicet osm dní od chvíle, kdy karavana vyrazila z tábora u řeky Cuanzy. Bylo to pět týdnů nejstrašnějších běd, jakým kdy byly lidské bytosti vystaveny.

Do Kazonde přišla karavana v poledne. Bubeníci bubnovali a do výstřelů z pušek zněly rohy kudu. Vojáci z karavany stříleli do vzduchu a sluhové José-Antonia Alveze jim nadšeně odpovídali. Všichni ti bandité byli šťastni, že se zas po čtyřměsíčním odloučení spatřili. Konečně si odpočinou a nahradí si všechna zameškaná hýření.

Vězňové byli většinou na konci svých sil. Bylo jich celkem dvě stě padesát. Když byli dohnáni jako stádo až sem, zavřeli je do baráků, kterých by američtí farmáři nepoužili ani jako chlévů. Tam už čekalo dvanáct až patnáct set jiných

otroků, kteří měli být zítra odvedeni na trh v Kazonde. Otroci z nové karavany byli nacpáni k nim. Otrokáři jim sňali těžké vidlice, ale řetězy jim nechali.

Nosiči se zastavili na tržišti a odevzdali své náklady slonoviny, aby si je tam vyzvedli obchodníci z Kazonde. Po výplatě několika metrů kalika nebo jiné, dražší látky vrátí se nosiči zpět, aby se připojili k jiné karavaně.

Tom a jeho soudruzi byli konečně zbaveni jha, které pět týdnů vlekli. Konečně se mohl Bat s otcem obejmout. Všichni si pak vzájemně stiskli ruce. Neodvažovali se však hovořit. Co jiného by si také mohli říci než slova plná zoufalství? Bat, Akteon a Austin, všichni velmi silní a zvyklí tvrdé práci, dokázali vzdorovat všem útrapám. Ale strádáním zesláblý Tom byl u konce svých sil. Ještě několik dní a jeho mrtvola by byla bývala hozena napospas šelmám jako mrtvola ubohé Nan.

Hned po příchodu byli všichni zavřeni do úzké chatrče, jejíž dveře se za nimi ihned zavřely. Dostali trochu potravy a čekali teď na návštěvu otrokáře, u něhož chtěli, ovšem jistě marně, uplatňovat své americké občanství.

Dick Sand sám zůstal na náměstí pod zvláštním dozorem jednoho poháněče.

Konečně byl v Kazonde, kam ho už jistě předešla paní Weldonová s malým Jackem a s bratrancem Benediktem. Všude po nich pátral a prohlížel různé části města až k posledním chatrčím, které vroubily ulici až k čitoce, nyní skoro prázdné. Paní Weldonovou nikde neviděl.

Že by je sem byli neodvedli? ptal se sám sebe. Kde tedy jsou? Ne! Herkules se nemohl mýlit! Ostatně to vše závisí na tajných úmyslech Harrisových a Negorových…! Ale že tu nevidím ani ty dva ničemy!

Dicka Sanda přepadla strašná úzkost. Jestliže dosud nespatřil věznënou paní Weldonovou, bylo to vysvětlitelné. Avšak Harris a Negoro, a především ten druhý, jistě chtějí co nejdříve spatřit plavčíka, který byl teď v jejich moci. Kdyby kvůli ničemu jinému, tedy proto, aby se popásli na svém vítězství, uráželi ho, mučili a nakonec se mu pomstili. Jestliže tu nebyli, znamenalo to snad, že šli jinou cestou a že paní Weldonová byla odvlečena do jiného kouta střední Afriky? Ačkoli příchod Američana a Portugalce bude pro Dicka znamenat jen muka, přece po něm netrpělivě toužil. Vidět Harrise a Negora v Kazonde znamenalo mít jistotu, že tu je také paní Weldonová se svým dítětem.

Dick Sand si teď uvědomuje, že od té noci, kdy mu Dingo přinesl Herkulův lístek, pes už se neobjevil. Odpověď, kterou si plavčík pro každý případ připravil a v níž Herkulovi doporučoval, aby myslil jen na paní Weldonovou, nespouštěl ji z očí a pokud možno stále se informoval o tom, co se děje, tuto odpověď se mu nepodařilo odeslat na místo určení. Proč se Herkules nepokusil podruhé o to, co Dingo už jednou dokázal, když proklouzl až do karavany? Nezahynulo snad věrné zvíře při nějakém nezdařeném pokusu? A co když se Herkules s Dingem vydal po stopách paní Weldonové a pustil se do nitra zalesněné africké planiny, doufaje, že dojde do některé vnitrozemské obchodní stanice?

A co může udělat Dick Sand, není-li tu ani paní Weldonová, ani její

únosci? Dick Sand byl přesvědčen, snad neprávem, že je najde v Kazonde, a když je tady teď neviděl, byl krutě zklamán. Přepadlo ho nejhlubší zoufalství a nedovedl je přemoci. Jestliže nemohl být jeho život prospěšný jiným, pro něho samotného neměl ceny; nezbývalo mu než umřít. Ale v těchto úvahách nepočítal Dick Sand s vlastní povahou. Těžkými zkouškami se stal z chlapce muž a jeho zoufalství bylo jen chvilkovou slabostí.

Náhle zazněly strašné zvuky fanfár a rozlehly se výkřiky. Dick Sand dosud ležel sklíčeně na zaprášené čitoce, a teď rychle vstal. Každá nová příhoda ho mohla přivést na stopu milovaných přátel. Před chvílí ještě zoufalý plavčík setřásl ze sebe nyní všechnu beznaděj.

„Alvez! Alvez!“ opakoval dav domorodců a vojáků, který zaplavil náměstí. Člověk, na němž závisel osud tolika nešťastníků, měl se konečně objevit. Je možné, že jeho agenti Harris a Negoro budou s ním. Dick Sand stál s široce otevřenýma očima a s rozšířenými chřípěmi. Oba zrádci najdou patnáctiletého plavčíka pevného a odhodlaného; Dick Sand se jim podívá přímo do očí! Kapitán *Poutníka* se nebude třást před bývalým lodním kuchařem!

Na konci ulice se objevila nosítka na způsob kitandy, se stříškou pokrytou roztrhaným vybledlým kobercem, z něhož visely cáry. Z nosítek sestoupil starý černoch. To byl otrokář José-Antonio Alvez.

Doprovázelo ho několik sluhů, kteří stále něco vykřikovali.

Současně s Alvezem se objevil jeho přítel Coimbra, syn velitele města Bihe, podle Camerona největší lupič v provincii, špinavý a polonahý chlap s krvavýma očima a s tvrdými kučeravými vlasy, s žlutou tváří, oděný v roztrhanou košili a v trávovou suknici. Vypadal pod svým rozedraným slaměným kloboukem jako šeredná stařena. Coimbra byl důvěrník a zloduch Alvezův, organizátor vražd, opravdu důstojný velitel otrokářských banditů.

Alvez sám nepůsobil tak odporným dojmem jako jeho přisluhovač; vypadal jako starý Turek ráno po hýřivé slavnosti, a nikoli jako velitel stanice, který obchoduje ve velkém s otroky.

K největšímu plavčíkovu zklamání nebyl v Alvezově průvodu ani Harris, ani Negoro. Má se snad Dick Sand vzdát naděje, že se s nimi v Kazonde setká?

Zatím vůdce karavany Ibn Hamis tiskl ruku Alvezovi a Coimbrovi. Přijal četná blahopřání. Padesátiprocentní ztráty z celkového počtu otroků vyvolaly sice na Alvezově tváři mrzutý úšklebek, ale obchod to byl celkem ještě dobrý. S těmi otroky, které už měl otrokář v barácích, bude moci uspokojit vnitřní poptávku a vyměnit je za slonovinu a za tzv. „hannas“, jakési měděné svatoondřejské kříže*; v této podobě se tento kov dováží do střední Afriky.

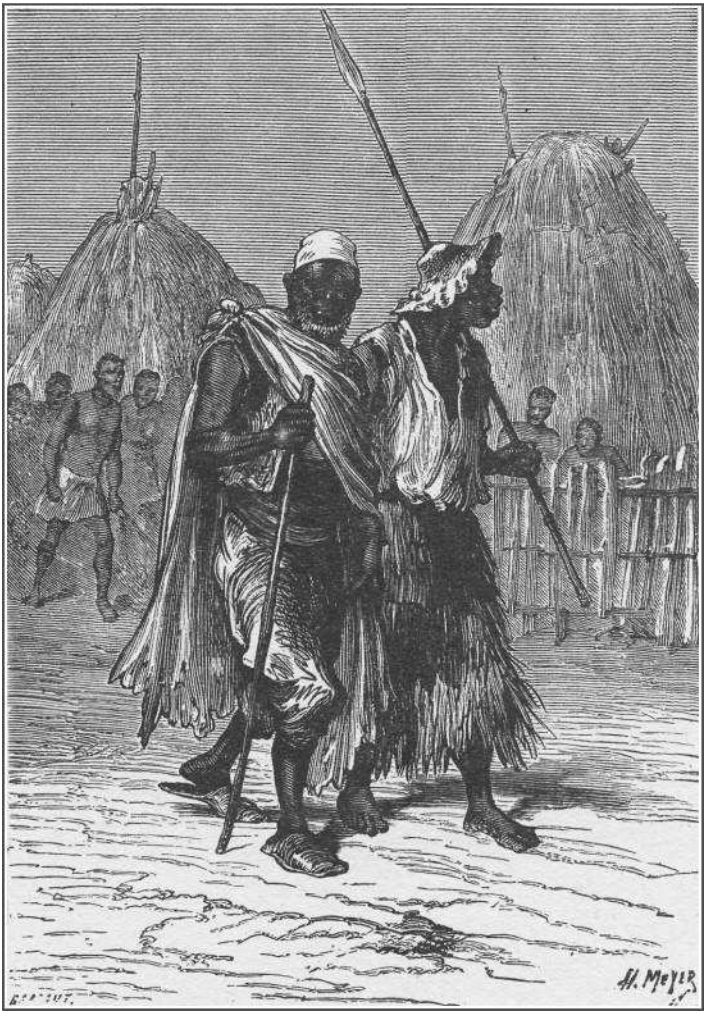
Také poháněčům se dostalo pochvaly. Otrokář pak vydal rozkaz, aby i nosičům byla ihned vyplacena mzda.

José-Antonio Alvez a Coimbra mluvili portugalsky, ale používali i četných slov z místního nářečí, takže prostý obyvatel Lisabonu by jim byl sotva

* *Svatoondřejský kříž byl znak bývalého carského Ruska. Byl to modrý úhlopříčný kříž na bílé vlajce.*

rozuměl.

Ani Dick Sand jim nerozuměl. Možná že mluvili o něm a o jeho společnících, kteří byli tak zrádně připojeni ke karavaně. Plavčík o tom nepochyboval, zvlášť když na Ibn Hamisův pokyn jeden z poháněčů zamířil k

Současně s Alvezem se objevil jeho přítel Coimbra

chatrči, kde byli zavřeni Tom a jeho kamarádi.

Čtyři Američané byli okamžitě předvedeni před Alveze.

Dick Sand se pomalu přiblížil. Nechtěl při této scéně o nic přijít.

Když José-Antonio Alvez spatřil tyto černochy, kterým odpočinek a vydatnější strava rychle vrátily jejich přirozenou statnost, jeho tvář se

rozzářila. Jen pro Toma měl pohled plný opovržení. Tom byl už starý, a proto neměl valnou cenu. Ale zbývající tři budou na příštím trhu v Kazonde prodáni jistě velmi draze!

Alvez si teď vzpomněl na několik anglických slov, kterým se naučil od takových agentů, jako byl Američan Harris. Ten starý opičák pokládal za svou povinnost nové otroky ironicky přivítat.

Tom otrokářovým slovům porozuměl. Ihned předstoupil a řekl:

„Jsme svobodní lidé! Občané Spojených států!“

Alvaz to snad pochopil. Poněvadž měl dobrou náladu, kývl hlavou:

„Ano… ano… Američané…! Vítám vás…! Vítám vás…!“

„Vítám vás!“, opakoval po něm Coimbra.

Syn velitele města Bihe přistoupil pak k Austinovi a jako obchodník, který si prohlíží vzorky, ohmatal mu hruď i ramena a chtěl mu také otevřít ústa, aby se mu podíval na zuby.

Ale v tom okamžiku dostal seňor Coimbra do tváře takovou ránu, jakou snad ještě nikdy žádný syn velitele města nedostal.

Alvezův důvěrník odletěl o deset kroků zpět. Několik vojáků se vrhlo na Austina, který měl za svůj zlostný výbuch krutě zaplatit.

Alvez je však gestem zadržel. Příhodě přítele Coimbry se jen pustě chechtal, i když ten výtečník při ní přišel o dva z pěti nebo šesti zbývajících zubů.

José-Antonio Alvez nestrpěl, aby se jeho zboží poškozovalo. Nadto měl veselou povahu a tak jako dnes se už dlouho nezasmál.

Utěšil zničeného Coimbru, který zase vstal a šel se postavit vedle otrokáře, pohroziv odvážnému Austinovi zuřivým gestem.

V této chvíli přivedl poháněč před Alveze i Dicka Sanda.

Alvez už zřejmě věděl, kdo plavčík je, jak se sem dostal a jak byl chycen u tábora na břehu Cuanzy. Prohlédl si ho zlým pohledem.

„Mladý Yankee[*]!“ řekl mizernou angličtinou.

„Ano, Yankee,“ odpověděl Dick Sand. „Co chcete se mnou a s mými druhy udělal?“

„Yankee! Yankee! Mladý Yankee!“ opakoval Alvez.

Buď nepochopil, nebo nechtěl pochopit otázku, kterou mu plavčík položil.

Dick Sand se ptal podruhé za sebe i za své druhy. Obrátil se zároveň ke Coimbrovi, poněvadž poznal i z jeho rysů, znetvořených alkoholem, že to není domorodec.

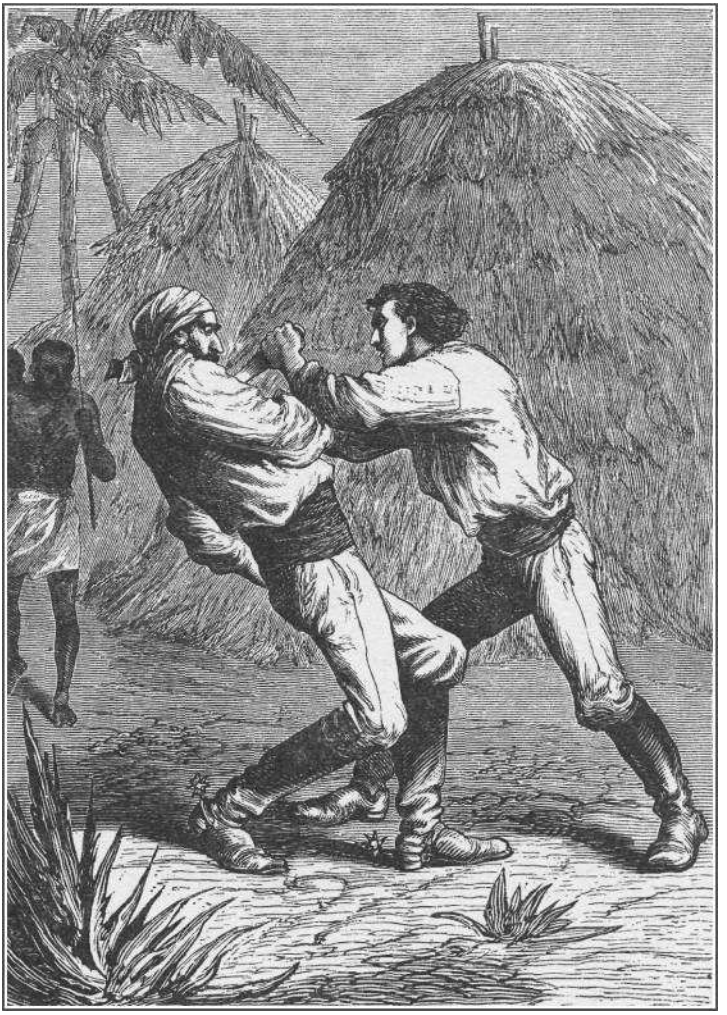
Coimbra jen znovu výhružně zahrozil jako předtím na Austina a neodpověděl.

Alvez zatím živě hovořil s Arabem Ibn Hamisem, zřejmě o Dicku Sandovi a jeho přátelích. Teď budou jistě znovu odděleni a kdo ví, budou-li mít ještě někdy příležitost vyměnit spolu pár slov.

„Přátelé,“ řekl Dick Sand tiše, jako by hovořil sám k sobě, „jen několik

[*] *Yankee je přezdívka Američanů ze Spojených států.*

slov! Dingo mi přinesl lístek od Herkula. Ten šel stále za karavanou. Harris a Negoro unesli paní Weldonovou, Jacka a bratrance Benedikta. Nevím však kam. Snad jsou zde v Kazonde. Mějte trpělivost a odvahu, buďte na všechno připraveni! Kéž nám teď přeje štěstí!“

Dick Sand mu vrazil nůž do srdce

„Co Nan?“ ptal se starý Tom.
„Nan je mrtvá.“
„První…“
„A poslední,“ odpověděl Dick Sand. „To uvidíme…“
Vtom se mu položila na rameno čísi ruka a plavčík zaslechl slova

pronesená dobře známým úlisným hlasem:

„Ach, tady je můj mladý přítel, nemýlím-li se! Jsem šťasten, že ho zas vidím!“

Dick se otočil.

Před ním stál Harris.

„Kde je paní Weldonová?“ vykřikl Dick Sand a postoupil k Američanovi.

„Ach běda!“ odpověděl Harris s předstíranou lítostí, které nebyl ani schopen. „Ubohá matka! Jak by to byla mohla přežít?“

„Mrtva!“ zvolal Dick Sand. „A co její dítě?“

„Ubohé děťátko!“ pokračoval Harris stejným tónem. „Jak by je takové strádání nezabilo?“

Tak tedy ti, které Dick Sand miloval, už nebyli naživu. Co asi v tom okamžiku pocítil? Zmocnil se ho neovládatelný záchvat vzteku, potřeba pomsty, která se musela stůj co stůj vybít.

Dick Sand skočil k Harrisovi, vytrhl mu z opasku nůž a vrazil mu jej do srdce.

„Zatraceně!“ vykřikl Harris a padl mrtev k zemi.

KAPITOLA X

VELKÝ TRH

Pohyb Dicka Sanda byl tak rychlý, že mu v něm nikdo nemohl zabránit. Několik domorodců se na něho ihned vrhlo. Byli by ho ubili, kdyby se byl právě neobjevil Negoro.

Ten ihned odehnal všechny domorodce, kteří ustoupili a odvlekli s sebou i Harrisovu mrtvolu. Alvez i Coimbra žádali okamžitou Dickovu smrt. Negoro jim však tiše řekl, že čekáním nic neztratí, a Alvez tedy rozkázal, aby plavčíka odvedli a nespouštěli ho ani na okamžik z dohledu.

Dick Sand tak konečně spatřil i Negora, poprvé od chvíle, kdy na pobřeží zmizel. Věděl, že ten ničema je jediným původcem katastrofy *Poutníka*. Musil ho nenávidět ještě víc než jeho spoluviníka. A přesto ani když Harrise zabil, neuznal Negora za hodna jediného slova.

Harris řekl, že paní Weldonová a Jack podlehli útrapám…! Teď už plavčíka nic nezajímalo, ani to, co se stane s ním. Odvlekli ho. Kam? Nezáleželo mu na tom.

Pevně spoutaného Dicka Sanda uvrhli do chatrče bez oken, do jakéhosi sklípku, kam otrokář Alvez zavíral otroky odsouzené k smrti pro vzpouru nebo pro nějaký násilný čin. Tady už nemohl mít Dick spojení se světem. Ani ho však nenapadlo, aby toho litoval. Pomstil ty, které miloval a kteří už nežili. Ať ho čeká jakýkoli osud, je připraven!

Můžeme si myslit, že Negoro zarazil domorodce, kteří chtěli Dicka Sanda ztrestat, jen proto, že chystal pro plavčíka jedno z oněch hrozných mučení, jež jsou tajemstvím domorodců. Lodní kuchař měl patnáctiletého kapitána v rukou; jen Herkules mu chyběl, aby mohl dokonale ukojit svou pomstu.

Po dvou dnech, 28. května, byl otevřen trh, velké lakoni, kde se měli sejít otrokáři z největších obchodních stanic – ve vnitrozemí a domorodci ze sousedních krajů. Neprodávali se tu jen otroci, ale i všechny plody této úrodné země, které tam lidé dovážejí.

Na rozlehlém tržišti v Kazonde byl už od rána takový ruch, že si to sotva umíme představit. Byl tam shluk čtyř až pěti tisíc osob, i s otroky José-Antonia Alveze, mezi nimiž byl také Tom a jeho kamarádi. Ti ubožáci budou jistě právem pro svůj cizí původ nejvyhledávanějším zbožím, po kterém pasou všichni obchodníci s lidským masem.

Mezi prvními tu byl Alvez. V doprovodu Coimbrově určoval skupiny otroků, z nichž měli vnitrozemští otrokáři sestavit karavanu. Mezi otrokáři byli především míšenci z Udžidži, hlavního trhu na březích Tanganiky, a Arabové, kteří se v tomto obchodování vyznali mnohem lépe než míšenci.

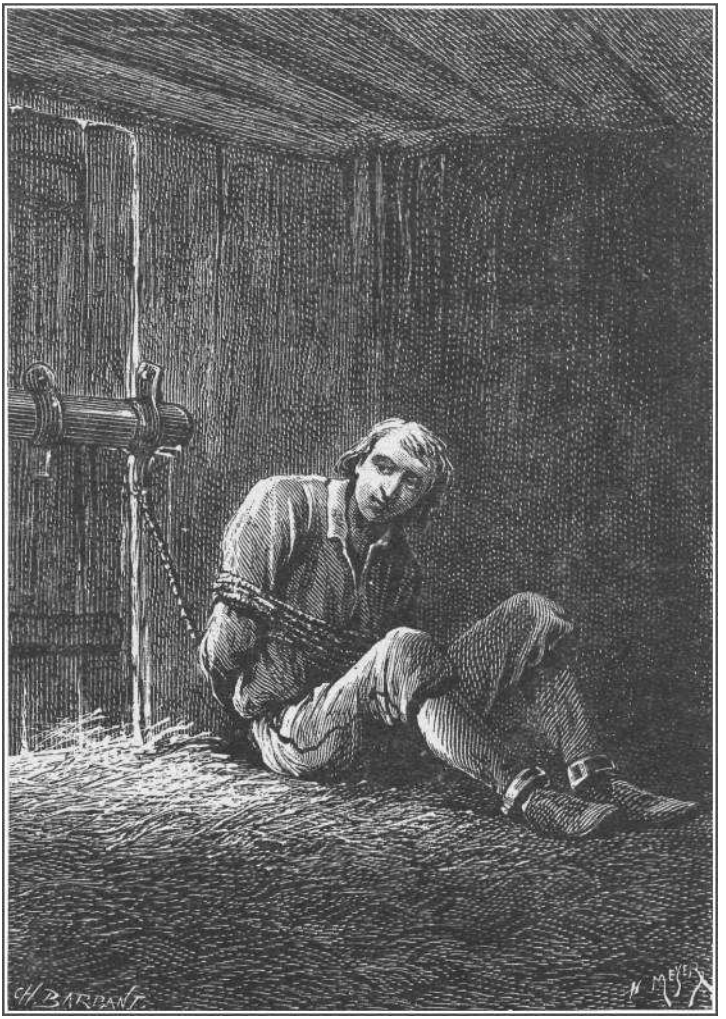
Bylo zde i hodně domorodců. Děti, ženy i muži, všichni vášniví obchodníci, si v obchodní zdatnosti nijak nezadali před svými bílými bližními. V obchodních domech ve velkých městech nemůže být tolik hluku a takový obrat ani ve dnech největšího návalu. U civilizovaných lidí převyšuje snad touha po prodeji touhu po koupi. Afričtí divoši však prodávají a kupují stejně vášnivě.

Pro domorodce obojího pohlaví je lakoni velkým svátkem. Jestliže si domorodci nemohli vzít sváteční oděv, vyzdobili se aspoň nejnádhernějšími šperky. Byla zde i přehlídka všech možných účesů: vlasy rozdělené na čtyři díly a opatřené podložkami; copy spletené v uzly nebo vrkoče s chocholkou rudých per; účesy z vlasů zakroucených do rohů, zpevněných rudou hlínou a olejem barvy suříku, kterým se natírají stroje. V této směsi pravých i nepravých účesů se to hemžilo hřebeny, slonovinovými i železnými jehlicemi a největší šviháci měli do hustých kučer vetknuty i tetovací nože. Na každém pramenu vlasů měli navlečeny skleněné perly, takže to vypadalo, jako by jejich hlava byla pokryla výšivkou z různobarevných korálků. Takové byly nejčastější účesy mužů. Ženy si raději rozdělovaly vlasy do drobných vrkočů, velkých jako třešně, nebo do pletenců a pramenů, jejichž konce vytvářely jakoby reliéfní vzory. Jiné měly vlasy učesané do spirál podél tváří. Prostší a také méně hezké ženy měly vlasy spuštěny na záda po anglickém způsobu a jiné zas měly po francouzské módě vlasy přistřižené do čela. Ale takřka všechny měly na vlasech vrstvu tuku a hlíny nebo lesklého „nkola“, červeného výtažku ze santalového dřeva, takže nejelegantnější z nich vypadaly, jako by měly na hlavě krytinové tašky.

Nemyslete si však, že ornamentální přepych se uplatňoval jen v účesech. K čemu by byly uši, kdyby se do nich nevstrčily tyčinky ze vzácných dřev, prstence z vroubkované mědi, pletence z kukuřice, spadající až na hruď, nebo drobné nádobky, které slouží zároveň jako tabatěrky? Však také ušní boltce sahaly některým domorodcům až na ramena. Afričtí domorodci nemají kapsy – jak by je také mohli mít –, a proto nosí různé předměty denní potřeby, např. nože, dýmky a jiné, kde se to dá a jak se to dá. Krk, paže, zápěstí, nohy i kotníky a jiné části těla jsou určeny zřejmě jen k tomu, aby se na nich nosily měděné a bronzové náramky, uražené zvířecí rohy, lesklé knoflíky, šňůry rudých perel, kterým se říká „sam-same“ nebo „talakas“ a které byly právě ve velké oblibě. Ověšeni takovým množstvím ozdob, vypadali místní boháči jako pohyblivé schránky na šperky. A příroda dala domorodcům nádherné zuby jen proto, aby si prostřední řezáky nahoře i dole vytrhali nebo vybrousili do špičky či do zahnutých tvarů, ostrých jako zuby chřestýše. Na konce prstů jim příroda dala nehty jen proto, aby si je domorodci nechali vyrůst tak, že jim úplně znemožňují používat rukou. Jestliže je lidské tělo pokryto černou nebo hnědou kůží, musí se tato kůže pomalovat žebrovitými pruhy nebo potetovat obrazy stromů, ptáků, půlměsíce, úplňku nebo prostě zvlněnými čarami, v nichž Livingstone viděl staroegyptské kresby. Tetování, které se dělá modrou barvou do řezů v kůži, přenáší se bod po bodu z těla otců na děti a umožňuje poznat,

ke kterému kmeni kdo patří. Každý musí mít vytetován svůj znak na hrudi, když si jej nemůže dát namalovat na dvířka kočáru.

Tak vypadaly ozdoby podle domorodé módy. Pokud jde o šat mužů, byl velmi jednoduchý: několik pruhů antilopí kůže, sahajících až ke kolenům,

Pevně spoutaného Dicka Sanda uvrhli do chatrče bez oken

nebo suknice z pestře pomalované trávy. Ženy měly zelené, hedvábím vyšívané suknice s perlovým pásem, vyzdobené kousky skla a lasturami „kauri“, nebo zástěry zhotovené z trávové látky „lambba“, která má modrou, černou nebo žlutou barvu a je mezi obyvateli Zanzibaru velmi oblíbena.

Dosud jsme mluvili jen o černoších z nejvyšší společnosti. Prostí

obchodníci a otroci byli téměř nazí. Ženy sem přicházely většinou jako nosičky; na zádech nesly obrovské loktuše, připevněné řemenem kolem čela. Na tržišti pak rozbalily své zboží, do prázdné loktuše se zahalily a sedly si na bobek.

Tento kraj byl úžasně plodný, takže tržiště bylo zaplaveno potravinami nejlepší jakosti. Byla zde hojnost rýže, jejíž jedno zrno dává stonásobný výnos, kukuřice, která dozrává třikrát v osmi měsících a vynáší ze zrna dvě stě zrn, sezam[*], uruánský pepř, mnohem ostřejší než cayennská paprika, dále maniok, medynek, muškát, sůl a palmový olej. Domorodci sem přihnali několik set koz, selat a ovcí cáp[†], které jsou zřejmě tatarského původu, mají velmi hrubou vlnu a nad kopýtky dlouhou černou srst, dále plno různé drůbeže apod. Velmi pravidelně vykroužené hliněné nádoby lákaly svými pestrými barvami. Nejrůznější nápoje, jejichž jména vyvolávaly děti kvičivými hlasy, vábily k sobě milovníky pití; bylo tu banánové víno, tzv. „pombe“, což je velmi oblíbený likér, dále „malofu“, sladké pivo z fíků, a medovina, hustá směs medu a vody, zkvašená sladem.

Ale nejzajímavější věcí na trhu v Kazonde byl obchod s látkami a se slonovinou.

Z látek tu byly spousty „čukasu“ a „merikani“, režného kalika, které se sem dováží ze Salemu v Massachusettsu ve Spojených státech, modrá bavlněná látka „kaniki“, široká osmdesát pět centimetrů, „sohari“, látka modrobíle čtverečkovaná, lemovaná červeným okrajem s modrými proužky, levnější než „diulis“, hedvábí ze Suratu, temně zelené, červené nebo žluté barvy. Tři metry takového hedvábí stojí sedm až osmdesát dolarů; nejdražší je protkáváno zlatem.

Slonovinu sem sváželi ze všech koutů střední Afriky a pak ji posílali do Chartúmu, Zanzibaru a Natalu. Mnoho kupců sem přicházelo jen pro ni.

Představte si, kolik slonů je nutno zabít, aby bylo získáno pět set tisíc kilogramů slonoviny, která se vyváží každý rok na evropské trhy, především do Anglie[‡]. Jen pro Anglii se musí zabít ročně čtyřicet tisíc slonů. Samotné západní africké pobřeží dodává sto čtyřicet tun této vzácné hmoty. Průměrně stojí pár sloních klů dvacet osm liber a roku 1874 se za něj platilo až tisíc pět set franků. Některé kly váží až třicet pět kilogramů. Právě na trhu v Kazonde by byli milovníci slonoviny našli obdivuhodné kly z lesklé průsvitné slonoviny, která má hnědavý povrch a dá se velmi jemně zpracovávat. Zůstává stále bílá a nežloutne časem jako slonoviny z jiných krajů.

A jakým způsobem zde prodávající uzavírali s kupujícími obchody? Co zde bylo platidlem? Řekli jsme již, že platidlem všech afrických otrokářů byli otroci. Domorodci platili skleněnými perlami benátské výroby, kterým se zde

[*] *Sezam je rostlina z čeledi pyskatých, která poskytuje olejnatá semena.*

[†] *Ovce cápa (Ovis dolichura strepsiceros) se pěstuje i v Evropě.*

[‡] *Tyto údaje patří už dávno minulosti. Dnes je slon chráněn a odstřel jednotlivých kusů je povolován jen zcela výjimečně.*

říká „kačokolos“, jsou-li bílé, „bubulus“, jsou-li černé, a „sikunderče“, jsou-li růžové. Skleněné perly a zrnka se navlékají do deseti řad neboli „ketes“, obtáčejí se kolem krku a tvoří takzvané „fundo“, které má značnou cenu. Běžnou perlovou jednotkou je „frazila“, vážící třicet pět kilogramů. Livingstone, Cameron i Stanley se snažili mít stále zásobu tohoto platidla. Kromě skleněných zrn jsou platidlem zanzibarské mince „pise“, které mají hodnotu čtyř centimů*, nebo „viunguasy“, drobné lastury z východního pobřeží, kterými se platí na trzích v celé Africe. Lidojedi si cení jako platidla také lidských zubů a i na trhu v Kazonde bylo vidět růžence těchto zubů na krcích domorodců, kteří původní majitele pravděpodobně snědli. Ale toto platidlo už začínalo pozbývat ceny.

Tak to vypadalo na velkém trhu. K polednímu všeobecný vzruch vyvrcholil a hluk se stal nesnesitelným. Zuřivost opomíjených prodavačů a vztek ošizených zákazníků se nedá vylíčit. Často docházelo ke rvačkám a je zcela pochopitelné, že několik málo strážníků nemohlo řvoucí dav utišit.

V poledne vydal Alvez rozkaz, aby byli na trh přivedeni otroci, kterých se chtěl zbavit.

Dav teď vzrostl o dva tisíce nešťastníků různého věku, které otrokáři drželi několik měsíců v barácích. Otroci nevypadali špatně. Po dlouhém odpočinku a při dostatečné stravě se trochu zotavili, takže mohli udělat na tržišti dobrý dojem. Otroci, kteří přišli naposled, nemohli se s nimi vůbec srovnávat. Po měsíčním odpočinku by je byl Alvez jistě prodal výhodněji. Ale poptávka na východním pobřeží byla tak velká, že se rozhodl dát je na trh všechny.

To bylo neštěstí pro Toma a jeho druhy. Poháněči je vehnali také na tržiště. Všichni byli pevně svázáni a jejich oči mluvily jasně o zuřivosti i o tíživém studu, kterým byli zkrušeni.

„Dick tu není!“ řekl Bat, jakmile se rozhlédl po velkém kazondském tržišti.

„Ne,“ potvrdil Akteon. „Toho na trh nedají.“

„Zabijí ho, jestliže to už neudělali,“ dodal Tom. „My teď máme jen jedinou naději, že nás koupí všechny jeden otrokář. Měli bychom pak aspoň útěchu, že jsme nebyli rozděleni.“

„Ach, kdybys měl být někde daleko ode mne a pracovat jako otrok… ubohý otče!“ zvolal Bat, zalykaje se pláčem.

„Ne,“ řekl Tom. „Ne! Neoddělí nás. A pak snad budeme moci…“

„Kéž by tu byl Herkules!“ vzdychl si Austin.

Ale obr se nikde neobjevil. Od té doby, co Dick Sand dostal od něho zprávu, neslyšeli ani o Dingovi, ani o Herkulovi. Lze mu vůbec jeho osud závidět? Jistěže ano! I když třeba zahynul, nenesl aspoň otrocká pouta!

Trh na otroky byl zahájen. Alvezovi agenti se procházeli mezi otroky a sestavovali z nich skupiny mužů, žen a dětí, nestarajíce se o to, oddělují-li matky od dětí. A lze vůbec ty nešťastníky tak nazývat, když se s nimi

* *Centim (čti sántym) je francouzská drobná mince; sto centimů je jeden frank.*

zacházelo jako s dobytkem? Také Toma a jeho kamarády vodili od kupce ke kupci. Před nimi kráčel agent a vykřikoval cenu, která byla skupině přiřčena. Arabští dohazovači i vnitrozemští míšenci si je přicházeli prohlédnout. Udivovalo je, že na nich nenacházejí typické znaky africké rasy; ty v Americe už v druhé generaci mizí. Ale silní a inteligentní černoši, kteří se značně lišili od černochů přivezených od břehů Zambezi nebo Lualaby, měli v jejich očích velkou cenu. Ohmatávali je, otáčeli a prohlíželi jim zuby. Právě tak to dělají koňští dohazovači, chtějí-li koupit koně. Pak jim házeli hůl a nutili je pro ni běžet a přinést ji zpět, aby se přesvědčili, jak běhají.

To byl obvyklý způsob prodeje a všichni otroci se musili této pokořující zkoušce podrobit. Nemyslete si však, že se tomu ti nešťastníci podvolovali naprosto trpně! Kromě dětí, které nechápaly, jak hluboce jsou pokořeny, byli muži i ženy nesmírně zahanbeni. Nebyli ušetřeni ani proklínání a ran. Napolo opilý Coimbra i Alvezovi agenti s nimi zacházeli s nesmírnou surovostí a noví páni, kteří za ně zaplatí slonovinou, látkami nebo perlami, nebudou s nimi zacházet o nic lépe. Surově odtrženi jeden od druhého, muž od ženy, matka od dítěte, bratr od sestry, nebudou se moci ani naposled obejmout, ani naposled políbit. Na tomto tržišti se uvidí naposledy.

Otrokáři vyžadují, aby otroci určení k různým pracím byli rozděleni podle pohlaví. Někteří otrokáři kupují muže a jiní zase ženy. Ženy jsou posílány především do arabských zemí, kde je uzákoněno mnohoženství, nebo jsou vyměňovány za slonovinu. Muži jsou určeni k nejtěžším pracím. Jsou dopravováni do obchodních stanic na obou pobřežích a odtud vyváženi buď do španělských kolonií, nebo na trhy do Maskatu a na Madagaskar. Při tomto třídění otroků dochází k strašlivým scénám, protože ti, kteří jsou od sebe oddělováni, vědí, že se už nikdy nespatří.

Také Toma a jeho druhy čekal stejný úděl. Oni se však prodeje nebáli. Bude pro ně opravdu lepší, odvezou-li je do některé otrokářské kolonie. Budou tam mít větší možnost dovolat se svých práv. Kdyby naopak zůstali ve střední Africe, musili by se vzdát vší naděje na to, že se ještě někdy stanou svobodnými lidmi.

Jejich přání se vyplnilo. Měli aspoň tu zoufalou útěchu, že zůstanou spolu. Jejich skupina byla středem živé pozornosti mnoha otrokářů z Udžidži. José-Antonio Alvez tleskal. Ceny stoupaly. Každý se běžel podívat na cenné otroky, jaké trh v Kazonde dosud neviděl a jejichž původ Alvez pečlivě tajil. Nešťastní černoši neznali zdejší jazyk, a proto nemohli protestovat.

Jejich pánem se stal bohatý arabský otrokář, který je měl za několik dní odvést k jezeru Tanganika, kudy prochází nejvíc otroků. Odtamtud měli být dopraveni do zanzibarských obchodních stanic.

Dojdou tam vůbec přes nejnezdravější a nejnebezpečnější končiny střední Afriky? Urazí dva tisíce sedm set kilometrů za takových podmínek územím, kde neustále zuří války mezi jednotlivými náčelníky a kde je tak vražedné podnebí? Bude mít Tom tolik sil, aby to vydržel? Nepodlehne tak, jako podlehla Nan?

Aspoň že ti ubožáci zůstanou pohromadě! Řetězy nesené společně se jim budou zdát lehčí. Arabský otrokář je dal odvést do postranního baráku. Chtěl zřejmě učinit ještě další nákupy, které by mu na zanzibarských trzích hodně vynesly.

Tom, Bat, Akteon a Austin odešli z tržiště a nemohli už přihlížel scéně, kterou bylo velké lakoni v Kazonde zakončeno.

KAPITOLA XI

PUNČ PRO KAZONDSKÉHO KRÁLE

Byly čtyři hodiny odpoledne, když se na konci hlavní ulice ozval silný rachot bubnů, cimbálů a jiných nástrojů afrických kmenů. Rozruch ve všech koutech tržiště ještě vzrostl. Půldenní křik a hádky nijak neoslabily hlasy a neunavily nohy kupců posedlých ďáblem. Ještě tu bylo na prodej velmi mnoho otroků. Halas na londýnské burze při stoupání kursů se nedá ani srovnat s řevem, s jakým se otrokáři hádali o skupiny otroků.

Ale jakmile se ozval onen strašný koncert, byly všechny obchody přerušeny a křiklouni si mohli oddechnout.

Kazondský král Moani Lungga poctil právě velké lakoni svou návštěvou. Doprovázel ho početný průvod žen, úředníků, vojáků a otroků. Alvez a ostatní otrokáři mu vyšli vstříc a přeháněli samozřejmě všechny pocty, na které si tento korunovaný tupec velmi potrpěl.

Moani Lungga, kterého nesli ve starých nosítkách, sestoupil za pomoci asi deseti paží uprostřed tržiště.

Králi bylo padesát let, ale vypadal na osmdesát. Představte si velmi starou, zchátralou opici! Na hlavě měl jakousi tiáru[*], ozdobenou rudě nabarvenými levhartími drápy a zakončenou chocholem bělavých per; to byla koruna kazondského krále. Kolem pasu měl dvě suknice z antilopí kůže, vyšívané perlami. Tyto suknice byly tvrdší než kovářská zástěra. Složité tetování na králově hrudi svědčilo o jeho starém původu. Podle tetování sahal rodokmen Moani Lunggy až do šerého dávnověku. Na kotnících, zápěstích a předloktích Jeho Veličenstva zvonily měděné náramky vykládané drahokamy a na nohou měl pár starých bačkor se žlutým lemováním, které mu před dvaceti lety daroval Alvez. Dodejme ještě, že v levé ruce držel dlouhou hůl se stříbrným knoflíkem a v pravé plácačku na mouchy s držadlem vykládaným perlami, že měl nad hlavou starý deštník, složený z různobarevných pruhů a připomínající harlekýnovy[†] kalhoty, a že na krku visela panovníkovi lupa a na nose mu seděly brýle, které tak scházely bratranci Benediktovi a které někdo ukradl Batovi z kapsy. To je úplný obraz černošského Veličenstva, před nímž se třásl celý kraj v okruhu skoro dvou set kilometrů.

Protože Moani Lungga seděl na královském trůně, tvrdil o sobě, že pochází přímo z nebes, a jestliže o tom některý z jeho poddaných pochyboval, byl

[*] *Tiára je trojnásobná koruna římských papežů.*

[†] *Harlekýn je postava ze starých italských komedií; nosil kalhoty sešité z různobarevných čtverců.*

poslán na onen svět, aby se tam o tom přesvědčil. Král tvrdil, že je božského původu a nemá žádné pozemské potřeby. Jedl jen proto, že chtěl; pil jenom proto, že mu to dělalo radost. Nikdo ostatně nemohl pít víc než on. Jeho úředníci a ministři, notoričtí pijáci, byli proti němu úplní abstinenti. Od Veličenstva do posledního úředníka se všichni neustále opíjeli silným pivem, pálenkou pombe a především nejostřejší kořalkou, kterou je hojně zásoboval Alvez.

Moani Lungga měl ve svém harému ženy nejrůznějšího věku a druhu. Většina žen ho doprovázela i při dnešní návštěvě lakoni. Moana, jeho první žena, nazývaná královna, byla čtyřicetiletá čarodějnice z královské krve, stejně jako ostatní královy manželky. Měla na sobě pestrý přehoz, perlami prošitou sukni z trávy a plno náramků, které si navlekla, kde jen mohla. Vyčesané vlasy tvořily kolem její malé hlavy široký rámec. Prostě příšera! Ostatní manželky, většinou královy sestry a sestřenice, nebyly tak bohatě oděny, ale zato byly mladší. Kráčely za královnou, připraveny na pouhý králův pokyn vytvořit královské křeslo. Tyto nešťastnice nebyly totiž ničím jiným. Chtěl-li si král sednout, klekly si dvě ženy na zem a sloužily mu jako křeslo. Královy nohy spočinuly na tělech ostatních žen jako na ebenovém koberci.

V králově průvodu šli také úředníci, velitelé jeho vojsk a čarodějové. Nejpozoruhodnější na celém průvodu bylo to, že všem těmto divochům, kteří vrávorali stejně jako jejich král, chyběla některá část těla. Jedněm ucho, jiným nos, některým oko nebo ruka. Každý z nich byl nějak poznamenán. Bylo to proto, že v Kazonde existovaly jen dva druhy trestů: zmrzačení nebo smrt, a to podle krále rozmaru. Za sebemenší vinu byl viník nějak zmrzačen. Za nejtěžší trest bylo pokládáno uříznutí ucha, protože potrestaný pak nemohl nosit v boltci kruhy.

Správci jednotlivých krajů zvaných „kilolos“, kteří svou hodnost buď dědili, nebo byli jmenováni na čtyři roky, měli na hlavách čapky ze zebří kůže a jako uniformu nosili jen červenou vestu. V ruce drželi dlouhou rotangovou[*] hůl, naplněnou na jednom konci kouzelnými přípravky.

Vojáci měli jako útočnou i obrannou zbraň luky, ovinuté zásobní tětivou a ozdobené třásněmi. Dále měli nože, rozeklané jako hadí jazyky, široká a dlouhá kopí a štíty z palmového dřeva, ozdobené arabeskami. Jejich uniforma však nestála pokladnu Jeho Veličenstva vůbec nic.

Králův průvod byl uzavřen skupinou dvorních kouzelníků a hudebníků. Kouzelníci „mganngas“ jsou vlastně lékaři této země. Zdejší divoši bezmezně věří v moc čarodějných obřadů, v zaříkávání a v moc bůžků, hliněných to figurek bíle a červeně pomalovaných a představujících fantastická zvířata nebo tváře mužů a žen, vyřezané z kusu dřeva. Kouzelníci však byli stejně zmrzačeni jako ostatní dvořané. Král jim tak zřejmě zaplatil za nepodařená léčení.

Hudebníci, muži i ženy, pískali na tenké píšťaly, bubnovali na zvučné

[*] *Rotang je španělský rákos.*

bubny nebo tloukli tenkými hůlkami s kaučukovými paličkami na „marimebas“, primitivní cimbál ze dvou řad nestejně dlouhých nádob. Tropili přitom pekelný hluk, který neafrické uši vůbec nesnesou. Nad královským průvodem vlály prapory a vlajky a na vysokých tyčích byly neseny vybělené

Králi bylo padesát let

lebky nepřátelských náčelníků, které Moani Lungga přemohl.

Jakmile král sestoupil z nosítek, ozval se všude strašný křik. Vojáci z karavany stříleli do vzduchu ze starých pušek, jejichž duté rány však nepřehlušily řev davu. Poháněči si potřeli nosy rumělkovým práškem, který nosili v sáčku s sebou, a padali na zem. Pak přistoupil ke králi Alvez a nabídl

mu balíček čerstvého tabáku, „uklidňující byliny“, jak se mu tady říká. A Moani Lungga se opravdu potřeboval uklidnit, protože byl z neznámých důvodů ve velmi špatné náladě.

Za Alvezem se přišli mocnému kazondskému králi poklonit také Coimbra, Ibn Hamis a ostatní arabští otrokáři a míšenci. Arabové volali „Marhaba!“, což je ve středoafrickém nářečí pozdrav na uvítanou. Ostatní tleskali a ukláněli se až k zemi. Někteří se pomazávali blátem a prokazovali ohyzdnému Veličenstvu otrockou poddanost.

Moani Lungga na nikoho téměř nepohlédl a kráčel zeširoka dál, jako by se pod ním země kymácela. Tak šel, nebo spíše valil se mezi skupinami otroků. Jestliže se otrokáři báli, aby ho nenapadlo přivlastnit si některé z vězňů, báli se zas otroci toho, aby nepadli do rukou takového surovce.

Negoro ani na okamžik neopouštěl Alveze a společně s ním se šel králi poklonit. Král i Alvez hovořili místním nářečím, dá-li se ovšem hovorem nazvat řeč, jíž se Moani Lungga zúčastnil jen jednotlivými slabikami, které jen ztěžka přecházely přes jeho rty páchnoucí kořalkou. A to ještě chtěl na Alvezovi, aby doplnil jeho zásoby kořalky.

„Král Lungga je nám vítán na trhu v Kazonde!“ řekl Alvez.

„Mám žízeň!“ odpověděl panovník.

„Bude mít podíl z obchodů na velkém lakoni!“ dodal otrokář.

„Pít!“ žádal znovu Moani Lungga.

„Můj přítel Negoro je šťasten, že po tak dlouhé době spatřil zas kazondského krále.“

„Pít!“ opakoval opilec, jehož celá bytost vypařovala odporný zápach alkoholu.

„Nuže, pombe a medovinu!“ zvolal Alvez, který dobře věděl, kam Moani Lungga míří.

„Ne, ne!“ odpověděl král. „Chci kořalku mého přítele Alveze. Zaplatím mu za každou kapku jeho ohnivé vody…“

„… kapkou krve bělocha!“ zvolal Negoro, dávaje Alvezovi znamení, které otrokář pochopil a na které přikývl.

„Bělocha! Zabít bělocha!“ vykřikl Moani Lungga, jehož strašné pudy se při Portugalcově návrhu rázem probudily.

„Alvezův agent byl včera jedním bělochem zabit!“ pokračoval Negoro.

„Ano… můj agent Harris,“ dodal otrokář. „Jeho smrt musí být pomstěna!“

„Pošlete bělocha ke králi Massongovi na horním Zaire, k Assuasům! Rozsekají ho na kousky a snědí ho zaživa! Ti ještě nezapomněli na chuť lidského masa!“ zvolal Moani Lungga.

Massongo byl opravdu náčelník lidojedského kmene. V některých krajích střední Afriky existuje totiž kanibalství dosud. Livingstone to potvrzuje ve svých cestovních zápiscích. Na březích Lualaby pojídají Manjemassové nejen nepřátele zabité v bitvách, ale i otroky, které kupují. S těmito lidojedy se setkal také Cameron u Moene Bugga. I Stanley zjistil u obyvatelů Ukusu lidojedské zvyky, mezi kmeny střední Afriky ještě značně rozšířené.

Ale ani nejkrutější smrt, kterou král navrhoval pro Dicka Sanda, nemohla Negora uspokojit, protože ten ničema se své oběti nechtěl zříci.

„Běloch však zabil našeho přítele Harrise tady!“ připomněl.

„Pak musí také tady zemřít!“ dodal Alvez.

Pak přistoupil ke králi Alvez

„Jak chceš, Alvezi,“ souhlasil Moani Lungga. „Ale za každou kapku krve kapku ohnivé vody!“

„Ano,“ souhlasil otrokář. „Ohnivou vodu uvidíš ještě dnes. A zaslouží si své jméno! Zapálíme ji! José-Antonio Alvez nabídne kazondskému králi hořící

punč*!“

Opilec podal svému příteli Alvezovi ruku. Byl bez sebe radostí. Jeho ženy a dvořané sdíleli jeho vzrušení. Nikdy neviděli kořalku hořet a zřejmě se chystali pít ji ještě hořící. Tak zažehnají svou žízeň po alkoholu i neodbytnou žízeň po krvi.

Ubohý Dick Sand! Jaká hrozná muka ho čekají! Pomyslíme-li na kruté i směšné účinky alkoholu v civilizovaných zemích, pochopíme, jaké jsou asi u barbarů.

Myšlenka na mučení bělocha se přirozeně líbila všem domorodcům, José-Antoniu Alvezovi, který byl černošského původu jako oni, i Coimbrovi, černošskému míšenci, a konečně i Negorovi, který byl ovládán bezmezným záštím k lidem vlastní rasy.

Nadešel večer, večer bez soumraku, v němž po dni přichází hned noc, doba vhodná k zapálení alkoholu.

Byl to opravdu velkolepý nápad, když Alvez nabídl černošskému Veličenstvu punč, aby mu dal ochutnat nový druh kořalky.

Moani Lungga totiž docházel poslední dobou k názoru, že ohnivá voda si už své jméno nezaslouží. Možná že hořící a pálící kořalka polechtá jeho ochablý jazyk mnohem příjemněji!

Na programu večera byl napřed punč a pak mučení.

Dick Sand, zavřený v úzké chatrči, měl z ní vyjít až na svou smrt. Ostatní prodaní i neprodaní otroci byli zavlečeni zpět do baráků. Na čitoce zůstali jen otrokáři, poháněči a vojáci, kteří se těšili na svůj podíl z punče, jestliže jim ovšem král a jeho družina něco nechají.

José-Antonio Alvez zařídil vše podle Negorových rad. Dal přinést velkou měděnou nádobu s obsahem nejméně dvou set padesáti litrů a postavil ji doprostřed tržiště. Do nádoby byla z beček vylita podřadná, ale velmi silná kořalka. Nezapomněli ani na skořici, pepř a jiné přídavky, které měly punč pro divochy ještě zlepšit.

Všichni se shromáždili kolem krále. Moani Lungga přiklopýtal až k nádobě. Veliké množství kořalky ho tak okouzlovalo, že se do ní div nevrhl.

Alvez ho uctivě zadržel a vložil mu do ruky zapálenou pochodeň.

„Oheň!“ zvolal s potměšilým úšklebkem zadostiučinění.

„Oheň!“ opakoval Moani Lungga, dotýkaje se alkoholu koncem pochodně.

Jaký plamen, jaký to dojem, když se modravé plameny rozlétly po hladině v nádobě! Alvez chtěl asi dodat kořalce ještě ostřejší chuť, a proto do ní vhodil několik hrstí mořské soli. Tváře přihlížejících nabyly oné zvláštní bledosti, jakou přisuzujeme jen přízrakům. Předem opilí černoši začali křičet a gestikulovat, chytili se za ruce a utvořili kolem kazondského krále veliký kruh.

Alvez s obrovskou kovovou naběračkou v ruce míchal hořící tekutinu, která vrhala doširoka zsinalé záblesky na šílící dav.

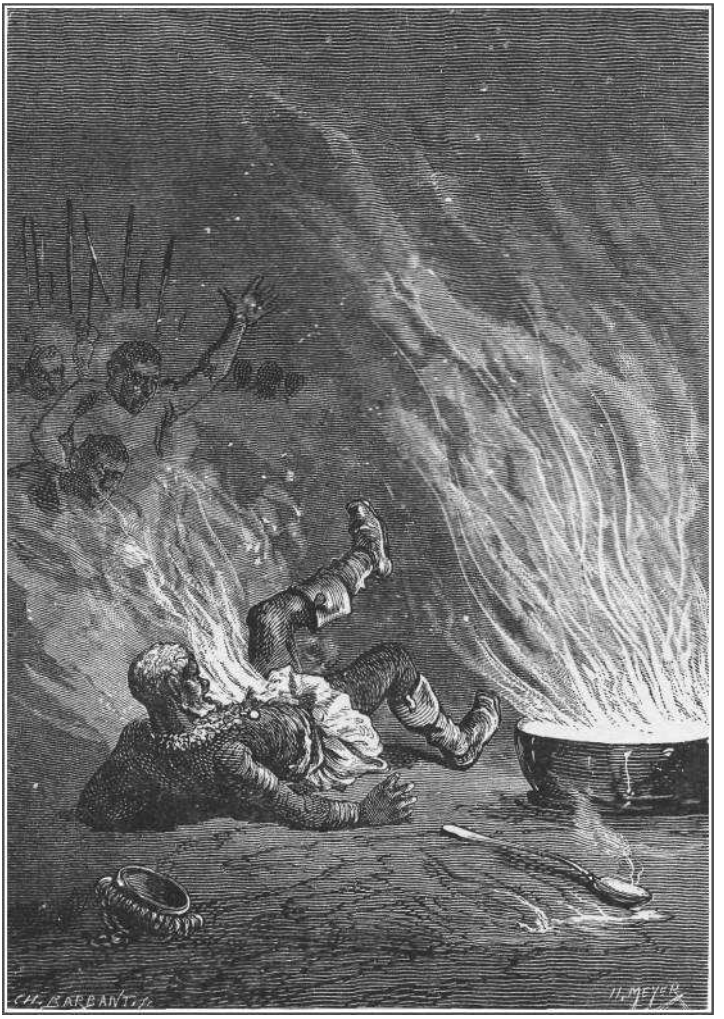
Moani Lungga postoupil vpřed. Popadl z otrokářových rukou naběračku,

* *Punč je velmi silná lihovina, která se pije horká.*

vnořil ji do nádoby, vyňal ji plnou hořícího punče a přiložil si ji ke rtům.

V tom okamžiku vyrazil kazondský král strašlivý výkřik!

Náhle vyšlehly prudce plameny a král vzplanul jako sud petroleje. Plamen nevyvinoval sice mnoho tepla, ale přece jen spaloval.

Král vzplanul jako sud petroleje

Tanec domorodců při této scéně rázem ustal.

Jeden z ministrů se vrhl na Moani Lunggu, aby na něm oheň uhasil. Ale protože byl také opilec jako jeho král, vzňal se také.

Ohněm byl vlastně ohrožen celý dvůr Moani Lunggy.

Alvez a Negoro nevěděli, jak králi pomoci. Zděšené ženy se daly na útěk.

Coimbra rychle ucouvl, poněvadž dobře věděl, jak snadno by mohl chytit.

Král i ministr se váleli po zemi v strašných bolestech.

Jejich těla, zcela proniklá alkoholem, hořela lehkým modravým plamenem, který nebylo možno vodou uhasit. I když byl plamen na povrchu udušen, uvnitř hořel dál. Pronikne-li alkohol tělesnou tkání, nelze podobnému spalování ničím zabránit.

Po několika minutách Moani Lungga i jeho ministr podlehli bolestem. Jejich těla však hořela dál.

Na místě, kde oba padli, zbylo brzy jen pár zuhelnatělých kousků, dva nebo tři obratle, prsty rukou a nohou, které oheň nestrávil, ale které se pokryly hustými, odpornými sazemi.

To bylo vše, co zbylo z kazondského krále a z jeho ministra!

KAPITOLA XII

KRÁLOVSKÝ POHŘEB

Druhého dne, 29. května, mělo město Kazonde nezvyklý vzhled. Zděšení domorodci se zdržovali ve svých chýších. Nikdy neviděli krále božského původu ani obyčejného ministra zemřít tak strašlivou smrtí. Sami ovšem již upálili několik svých bližních a nejstarší se dosud pamatovali na přípravy k lidojedským hodům. Věděli tedy, jak je nesnadné spálit lidské tělo, a tady jejich král a ministr shořeli lehce sami od sebe! To se jim muselo zdát a také se jim to zdálo nevysvětlitelné.

José-Antonio Alvez se skrýval doma. Bál se, aby mu nepřiřkli odpovědnost za toto neštěstí. Negoro mu podával zprávy o všem, co se děje, a doporučoval mu, aby se měl na pozoru. Odpovídat se z královy smrti by byla nebezpečná věc. Alvez by se z toho jen tak snadno nedostal.

Negoro však měl dobrý nápad. Postaral se o to, aby Alvezovi agenti rozšířili mezi lidem zprávu, že králova smrt byla nadpřirozeným zásahem, jakým velký duch postihuje jen své vyvolené. Domorodci, tak náchylní k pověrčivosti, ihned této šalbě uvěřili. Oheň, který vycházel z králova a z ministrova těla, byl oheň posvátný. Teď nezbývalo nic jiného než uctít Moani Lunggu pohřebními obřady hodnými člověka, jenž byl povýšen mezi bohy.

Pohřeb se všemi slavnostními obřady obvyklými u afrických národů poskytne Negorovi příležitost vypořádat se s Dickem Sandem.

Jen těžko bychom si představili množství krve, kterou měla být zaplacena smrt krále Moani Lunggy, kdyby nám afričtí cestovatelé, především Cameron, nebyli uvedli fakta, o nichž nelze pochybovat.

Přirozeným dědicem kazondského krále byla královna Moana. Tím, že bez odkladu zahájí smuteční obřady, projeví svou vladařskou autoritu a odstaví tak jiné nápadníky trůnu, především krále z Ukusu, který na sebe chtěl strhnout moc kazondského krále. Kromě toho se Moana jako královna vyhne krutému osudu ostatních králových žen a zbaví se zároveň těch nejmladších, kterých se musila nejvíc obávat. Toto rozhodnutí se velmi zamlouvalo kruté povaze této megery. Královna dala vyhlásit za zvuku bubnů, rohů a marimebasů, že pohřeb zesnulého krále začne zítra večer obvyklými obřady.

Neozval se žádný protest ani u dvora, ani mezi lidem. Alvez a ostatní otrokáři nemuseli mít žádné obavy z toho, že královna nastoupí na trůn. Několika dárky a pochlebováním ji snadno podřídí svému vlivu. Nastoupí tedy na trůn bez překážek. Hrůza zavládla jen v harému, a to právem.

Ještě téhož dne počaly přípravné práce ke královskému pohřbu. Na konci hlavní kazondské ulice tekl hluboký a divoký potok, vtékající do řeky

Kwanga.

Tok potoka měl být odveden stranou, aby se jeho dno octlo na suchu; v odkrytém korytu měl být vykopán královský hrob a po pohřbu se měla voda vrátit do původního koryta.

Domorodci se hned pustili do stavby přehrady, která přinutí potok, aby po krátkou dobu tekl přes planinu u Kazonde. Při závěru pohřebních obřadů bude přehrada protržena a bystřina se vlije do starého koryta.

Negoro určil, aby Dick Sand doplnil počet obětí při králově pohřbu. Byl svědkem prudkého hněvivého výbuchu mladého plavčíka, když mu Harris oznámil smrt paní Weldonové a Jacka. Negoro byl zbabělý ničema a nechtěl se nijak vystavovat osudu, který postihl jeho spoluviníka. Ale teď předpokládal, že když byl vězeň pevně spoután na rukou a nohou, nemá se čeho bát, a proto se rozhodl plavčíka navštívit. Negoro byl bídák; nestačilo mu jen oběti mučit, chtěl se z jejich muk sám radovat.

Proto se odebral v poledne do baráku, kde Dicka Sanda hlídal jeden z poháněčů. Pevně spoutaný plavčík tam ležel čtyřiadvacet hodin bez potravy, zesláblý prožitým utrpením a mučen pouty, která se mu zařezávala do masa; nemohl se ani otočit. Tak čekal na smrt třeba sebekrutější jako na konec svých muk.

Při pohledu na Negora se zachvěl. Pudově se pokusil roztrhnout svá pouta, aby se s tím bídákem vypořádal. Ale přetrhnout taková pouta by se nebylo podařilo ani Herkulovi. Dick Sand pochopil, že mezi nimi dojde k zápasu jiného druhu, a proto se ozbrojil klidem. Spokojil se tím, že se na Negora zpříma podíval, rozhodnut nepoctít ho jediným slovem, ať už mu ten ničema řekne cokoli.

„Pokládal jsem za svou povinnost," začal Negoro, „přijít naposled pozdravit svého mladého kapitána a říci mu, jak lituji, že zde už nemůže velet jako na palubě *Poutníka.*"

Když Dick Sand mlčel, pokračoval:

„Nu, kapitáne, nepoznáváte snad už svého bývalého lodního kuchaře? Přichází si k vám pro rozkazy a ptá se, co si přejete k snídani."

A Negoro přitom ležícího plavčíka surově kopl.

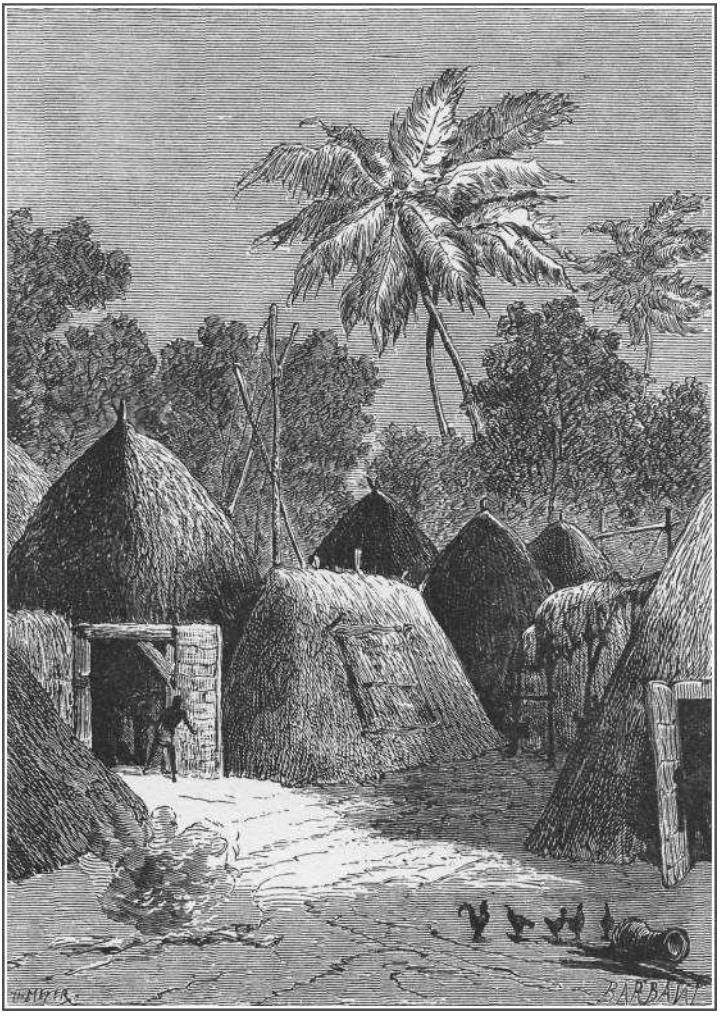
„Chtěl jsem vám ostatně říci ještě něco jiného, mladý kapitáne," dodal. „Mohl byste mi vysvětlit, jak se to stalo, že ač jste plul do Ameriky, dostal jste se do Angoly, kde nyní jste?"

Dick Sand nepotřeboval víc vědět, aby nabyl přesvědčení o správnosti své domněnky, podle níž byl kompas *Poutníka* poškozen právě tímto zrádcem. Negorův dotaz byl přiznáním. Plavčík ničemovi odpověděl jen pohrdavým mlčením.

„Jistě chápete, kapitáne," pokračoval Negoro, „jaké to bylo pro vás štěstí, že jste měl na palubě opravdového námořníka. Kde bychom dnes bez něho byli! Místo abyste zahynul někde na úskalí, kam by vás byla bouře vrhla, dostal jste se zásluhou tohoto námořníka do přátelského přístavu, a jestliže jste se tak octli všichni v bezpečí, vděčíte za to právě jen jemu, a vy jím teď

neprávem pohrdáte.“

Při těchto slovech se Negoro, který se tvářil klidně jen s největším přemáháním, sklonil nad Dicka Sanda. Jeho surově stažená tvář byla teď tak blízko jeho obličeje, že se zdálo, jako by chtěl plavčíka kousnout. Ten ničema

Město Kazonde mělo nezvyklý vzhled

už nedovedl déle ovládat svůj vztek.

„Každému hrají chvilku!“ vykřikl náhle v záchvatu zuřivosti, kterou v něm budil zajatcův klid. „Dnes jsem kapitánem já, já jsem pánem! Tvůj život, život mizerného plavčíka, je v mých rukou!“

„Vezmi si jej!“ řekl plavčík bez pohnutí. „Ale pamatuj si, že za své zločiny

budeš potrestán a že trest už není daleko!“

„Žvaníš-li o trestu, pak se to může týkat jen tebe!“

„Já se smrti nebojím,“ dodal plavčík chladně.

„To uvidíme!“ řval Negoro. „Počítáš patrně s něčí pomocí. Ale je čiré bláznovství čekat na pomoc v Kazonde, kde všemocnými jsme Alvez a já! Myslíš si asi, že tví kamarádi, Tom a ti druzí, jsou ještě tady! Netěš se! Už byli dávno prodáni a posláni do Zanzibaru. Mohou být šťastni, nechcípnou-li někde cestou.“

„Spravedlnost se vždycky projeví!“ odpověděl Dick Sand. „Někdy stačí velmi málo. Herkules je na svobodě!“

„Herkules?“ zvolal Negoro a dupl vztekle nohou. „Toho už dávno sežrali lvi a levharti. Já jen lituji, že mě ta havěť v pomstě předešla.“

„Je-li Herkules mrtev,“ řekl Dick Sand, „je živ ještě Dingo. A Dingo je pes, který se s ničemou tvého druhu dovede vypořádat! Znám tě až do hloubi duše, Negoro! Jsi zbabělec! Dingo tě hledá, dovede tě najít a ty jednou zemřeš v jeho zubech!“

„Ničemo!“ vykřikl zuřivě Negoro. „Bídáku! Dingo už zdechl po kulce, kterou jsem mu vpálil do těla! Je mrtev jako paní Weldonová a Jack, mrtev, jako budou mrtvi všichni, kdož přežili *Poutníka*…!“

„A jako budeš mrtev i ty!“ dodal Dick Sand, jehož klidný pohled přiváděl Portugalce až k šílenství.

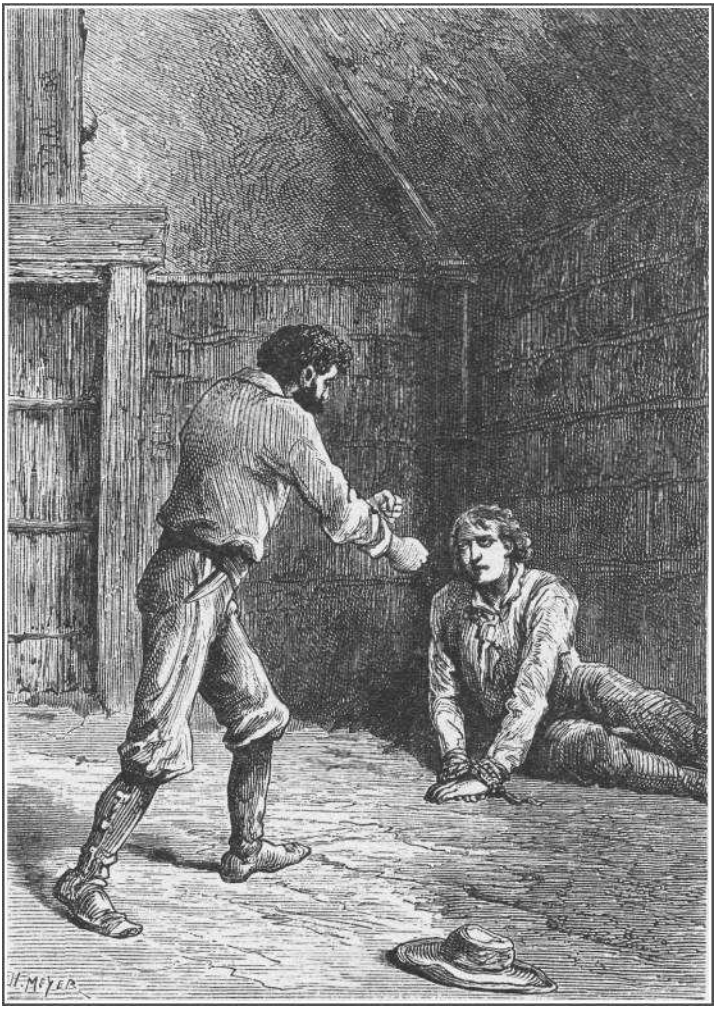
Vztekem celý bez sebe, byl Negoro schopen přejít od slov a gest k činům a uškrtit bezbranného vězně. Už se na něho vrhl a zuřivě ho stiskl, ale náhle si na něco vzpomněl. Pochopil, že by svou oběť zabil a tím by vše skončilo. Že by plavčíka zbavil chystaných čtyřiadvacetihodinových muk. Ustal proto, řekl několik slov netečnému poháněči a nařídil mu, aby zajatce přísně střežil. Pak vyrazil z baráku.

Místo aby tato scéna Dicka Sanda zkrušila, vrátila mu všechnu jeho morální sílu. Také tělesně se vzpružil a nabyl okamžitě bývalé energie. Uvolnil snad Negoro, když se na něho vztekle vrhl, trochu pouta, která dosud bránila vězni v každém pohybu? Dick Sand cítil, že má ruce i nohy volnější než před příchodem toho ničemy. Ulehčeně si uvědomil, že se mu možná podaří uvolnit si bez větší námahy ruce. V pevně uzavřeném vězení to byla výhoda velmi pochybná; znamenalo to snad jen o jednu bolest méně. Ale v životě jsou chvíle, kdy je každá výhoda velmi cenná.

Dick Sand ostatně nedoufal v nic. Zvenčí žádnou lidskou pomoc čekat nemohl. A odkud by také přišla? Vzdal se vší naděje. Po pravdě řečeno, nelpěl už na životě. Myslil na všechny, kteří ho ve smrti předešli, a toužil jen po jednom: jít za nimi. Negoro mu opakoval to, co mu řekl už Harris. Paní Weldonová a malý Jack podlehli útrapám. A bylo jistě pravděpodobné, že i Herkules, vystavený tolika nebezpečím, zahynul krutou smrtí. Tom a jeho kamarádi byli daleko a pro Dicka navždy ztraceni. O tom byl plavčík přesvědčen. Bylo by šílenstvím myslet na něco jiného než na smrt, která nemohla být strašnější než tento život. Proto se plavčík se svým osudem

smířil.

Plynuly hodiny. Přicházela noc. Denní světlo, které vnikalo dovnitř mezi doškami chatrče, zvolna sláblo. Na tržišti, kde proti včerejší strašné vřavě bylo dnes ticho, zanikly poslední zvuky. Nastala tma, v malém vězení tím hlubší.

„Ničemo!“ vykřikl zuřivě Negoro

Brzy celé Kazonde spalo.

Také Dick Sand usnul posilujícím spánkem. Po dvou hodinách se probudil a byl ještě odhodlanější. Podařilo se mu vytáhnout z uvolněných pout jednu ruku, již trochu méně oteklou. Jaká rozkoš natahovat ji a skrčovat podle libosti.

Noc už z poloviny uplynula. Poháněč spal hlubokým spánkem, svíraje ještě v ruce hrdlo láhve od kořalky. Vyprázdnil ji do poslední kapky. Dicka Sanda napadlo, že by se mohl zmocnit žalářníkovy zbraně, která by mu při útěku vydatně pomohla. Ale v této chvíli zaslechl slabé škrábání na dveře chatrče. Pomáhaje si volnou paží, doplazil se ke dveřím, aniž poháněče probudil.

Dick Sand se nemýlil. Škrábání se ozývalo znovu a ještě zřetelněji. Zdálo se, že venku někdo podhrabává dveře. Bylo to zvíře nebo člověk?

Herkules! Kdyby to tak byl Herkules! pomyslil si plavčík.

Zahleděl se na svého strážce. Ten se v hlubokém spánku ani nepohnul. Dick Sand se přiblížil ústy k prahu a odvážil se vyslovit Herkulovo jméno. Odpovědělo mu zakňučení a tlumené, temné, žalostné štěknutí.

To není Herkules! řekl si Dick Sand. To je Dingo! Vyčenichal mě až k baráku. Nese mi snad lístek od Herkula? Ale Dingo tedy není mrtev! Negoro lhal…

V tom okamžiku se pode dveřmi objevila tlapa. Dick Sand ji uchopil a poznal Dingovu packu. Má-li však pes lístek, má ho jistě na krku. Co dělat? Podaří se mu zvětšit otvor tak, aby jím mohl Dingo prostrčit hlavu? Buď jak buď, musí se o to pokusit.

Sotva začal Dick Sand vyrývat nehty podlahu, ozvalo se na tržišti štěkání; ale to neštěkal Dingo. Byli to psi domorodců, psi, kteří věrné zvíře zvětřili, a Dingo teď bude musit utéci. Bylo slyšet několik výstřelů. Poháněč se napůl probudil. Dick Sand teď nemohl na útěk ani pomyslet, protože už nastal poplach. Musel se rychle odplazit do svého kouta, kde po smrtelně úzkostném čekání zjistil, že už svítá nový den, který snad pro něho bude dnem posledním.

Tohoto dne pokračovaly urychleně práce na přehradě. Zúčastnilo se jich mnoho černochů pod vedením prvního ministra královny Moany. Vše mělo být v určenou dobu hotovo, jinak hrozil lidem trest zmrzačení. Nová královna pokračovala totiž ve všech ukrutnostech zemřelého krále.

Voda potoka byla svedena jinam a v prázdném korytě byla vykopána jáma tři metry hluboká, šestnáct metrů dlouhá a tři metry široká.

Kvečeru ji počali vykládat po celé délce živými ženami, vybranými z otrokyň Moani Lunggy. Tyto nešťastnice jsou zpravidla pohřbívány zaživa. Ale vzhledem k podivné a snad i zázračné smrti Moani Lunggy bylo rozhodnuto, že budou zatopeny s tělem svého pána.[*]

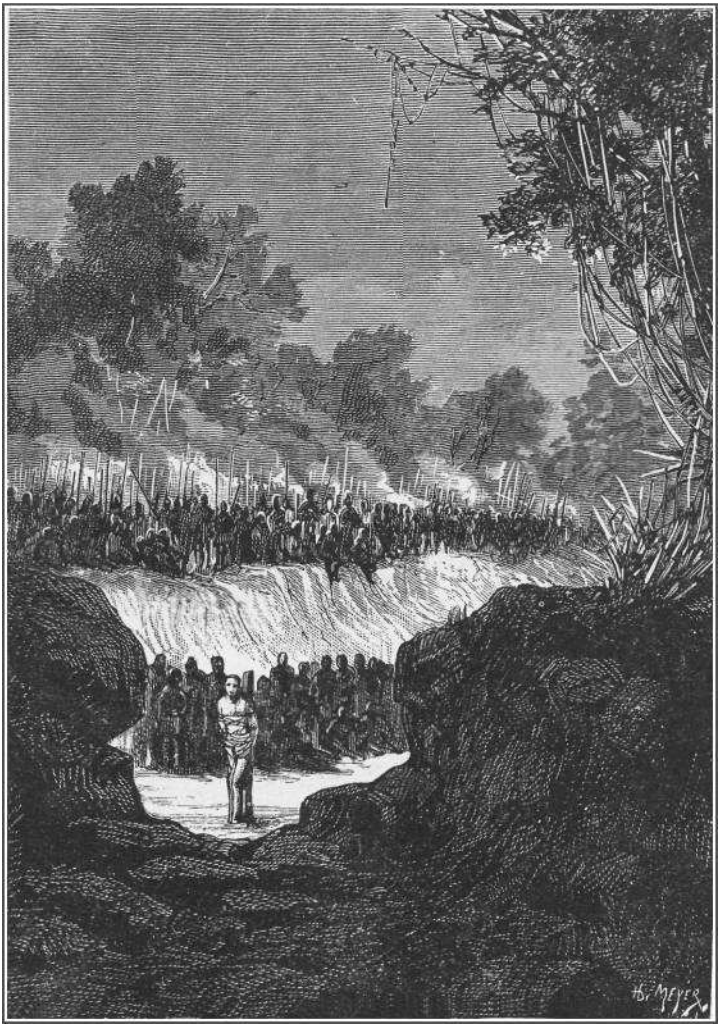
Bývá také zvykem, že zemřelý král je oděn do svého nejlepšího oděvu a pak uložen do hrobu. V tomto případě však z krále zbylo jen několik spálených kostí, a proto se mělo postupovat jinak. Z vrbových prutů udělali panáka, který dost věrně představoval Moani Lunggu. Do panáka uložili královy pozůstatky. Pak byl panák oblečen do královského oděvu – víme, že ty staré hadry za moc nestály – a nezapomněli ho ani ozdobit brýlemi bratrance Benedikta. Celá ta

[*] *Nelze si ani představit, k jakým hromadným vraždám dochází, má-li se uctít památka náčelníka vnitroafrických kmenů. Cameron hovoří o více než stu obětí, které byly zaživa pohřbeny při pohřbu kazondského krále. (Pozn. aut.)*

maškara působila příšerným a zároveň komickým dojmem.

Obřad se měl konat za svitu pochodní a s celou nádherou. Pohřbu se mělo zúčastnit všechno obyvatelstvo z Kazonde, domorodci i cizinci.

Když se snesl večer, vyrazil hlavní ulicí dlouhý průvod, který se táhl od

Pochodně osvětlily i hrob

čitoky až k místu, kde měl být král pohřben. Křik, smuteční tance, zpěv kouzelníků, rámus nástrojů, výstřely starých pušek z královské zbrojnice, nic tu nesmělo chybět.

José-Antonio Alvez, Coimbra, Negoro a arabští otrokáři i jejich poháněči rozmnožili řady kazondského obyvatelstva. Nikdo dosud lakoni neopustil.

Královna by to byla nedovolila. A bylo nebezpečné neuposlechnout rozkazu ženy, která se zaučovala do královské role.

Královo tělo položené na nosítkách bylo neseno na konci průvodu. Kolem nosítek šly méně významné královy ženy, z nichž některé měly následovat krále až na onen svět. Královna Moana, bohatě vystrojena, kráčela za tím, co by bylo možno nazvat katafalkem. Byla nejhlubší tma, když průvod dorazil k břehům potoka. Ale smolné pochodně, které se kmitaly v rukou nosičů, vrhaly na dav dost světla.

Pochodně osvětlily i hrob vyložený živými černými těly, která se zoufale zmítala v řetězech, jimiž byla připoutána k zemi. Padesát otrokyň zde čekalo, až se nad nimi zavřou vody bystřiny. Byly to většinou mladé černošky, jedny němě odevzdané, jiné naříkající.

Královy ženy byly vystrojeny jako na slavnost; některé z nich vybrala královna Moana k tomu, aby zahynuly s králem.

Jedna z těchto obětí, nositelka titulu druhé královy ženy, klečela na kolenou a tvořila tak křeslo pro krále, jak to musila dělat i za jeho života. Třetí králova žena podpírala vrbového panáka, kdežto čtvrtá mu ležela pod nohama jako poduška.

Před panákem byl do země zapuštěn velký, červeně omalovaný kůl. K němu byl přivázán běloch, který se měl také stát jednou z obětí této krvavé slavnosti.

U kůlu stál Dick Sand. Jeho po pás nahé tělo neslo známky mučení, jemuž se na Negorův rozkaz musil podrobit. Připoután ke kůlu, čekal na smrt jako muž, který už nemá nejmenší naději.

Ale ještě nenastala chvíle, v níž měla být přehrada protržena.

Na královnino znamení kazondský kat prořízl hrdlo čtvrté králově ženě, která ležela na zemi. Její krev stékala do příkopu. To bylo znamení k strašnému hromadnému vraždění. Padesát otrokyň kleslo pod noži podřezávačů. Koryto potoka se naplnilo krví.

Půl hodiny se křik obětí mísil v řev přihlížejících. V celém davu by byl člověk marně hledal jediný projev odporu nebo soucitu.

Konečně královna Moana pokynula a přehrada, která dosud vodu zadržovala, počala se trhat. Ze zvrhlé krutosti nenechala královna vniknout vodu protrženou hrází naráz, nýbrž vpouštěla ji jen pomalu. Pomalá smrt je lepší než rychlá!

Voda napřed zaplavila těla otrokyň, která pokrývala dno příkopu. Jak strašně se zmítaly ty ubohé ženy, bojující se zadušením! Dick Sand, po kolena ve vodě, pokoušel se naposled přervat svá pouta.

Ale voda stoupala. Poslední hlavy zmizely v bystřině, která zas tekla svým starým korytem. Nic už nesvědčilo o tom, že na dně potoka je vykopán hrob, v němž právě zahynulo sto obětí na počest kazondského krále.

Pero se zdráhá líčit tak krutý výjev. Jen snaha pravdivě vše vykreslit nutí člověka, aby to odporné divadlo věrně popsal. Tak daleko to došlo s lidmi v těchto smutných krajích. Na to bychom neměli nikdy zapomenout.

KAPITOLA XIII

UVNITŘ OBCHODNÍ STANICE

Harris a Negoro lhali, když říkali, že paní Weldonová a Jack jsou mrtvi. Paní Weldonová se synem i s bratrancem Benediktem byli v Kazonde.

Po přepadení mraveniště zavlekli je Harris a Negoro, doprovázeni tuctem domorodých vojáků, za tábor u řeky Cuanzy.

Paní Weldonová a Jack byli usazeni na nosítka. Proč tolik péče od člověka Negorova typu? Paní Weldonová to nechápala.

Cesta od Cuanzy do Kazonde uběhla rychle a bez únavy. Bratranec Benedikt, na kterého útrapy zřejmě nepůsobily, šel pěšky. Protože ho nechali odbíhat vpravo i vlevo, nestěžoval si na nic. Malá skupina se dostala do Kazonde osm dní před karavanou Ibn Hamise. Paní Weldonovou uzavřeli i s dítětem a s bratrancem Benediktem v Alvezově obchodní stanici.

Musíme ještě říci, že Jackovi bylo už mnohem lépe. Jakmile opustil bažinaté území, kde dostal horečku, jeho stav se poznenáhlu lepšil a nyní mu bylo už dobře. Ovšem útrapy cesty v karavaně by byli ani on, ani jeho matka asi nevydrželi. Ale za podmínek, za jakých teď cestovali, když jim byla věnována jistá péče, byl tělesný stav obou uspokojivý.

O svých společnících neměla paní Weldonová žádných zpráv. Viděla, jak Herkules utekl do lesa, ale nevěděla, co se s obrem stalo. O Dicka Sanda se příliš nebála. Doufala, že když Harris a Negoro nejdou s karavanou, nebude snad s Dickem Sandem jako s bělochem špatně nakládáno. Ovšem Nan, Tom, Bal, Austin a Akteon jsou černoši, a proto s nimi budou otrokáři zacházel jako s černochy. Ti ubožáci by se byli nikdy nedostali do těchto afrických končin, do kterých je zavedla zrada.

Když karavana Ibn Hamise dorazila do Kazonde, neměla paní Weldonová s nikým spojení, a proto o ničem nevěděla.

Ani hluk na tržišti jí nic neřekl. Nevěděla, že Tom s přáteli byl prodán otrokáři z Udžidži a že měl co nejdříve odejít. Nevěděla ani o potrestání Harrise, ani o smrti Moani Lunggy, ani o pohřebních obřadech, při nichž měl být kromě mnoha jiných obětován i Dick Sand. Nešťastná žena byla v Kazonde sama, vydána na milost a nemilost otrokářům, zcela v Negorově moci. Na útěk nemohla ani pomyslit a na smrt také ne, protože měla s sebou syna.

Přitom netušila, jaký osud ji čeká. Během celé cesty od Cuanzy do Kazonde jí Harris a Negoro neřekli ani slovo. Od příchodu do Kazonde je vůbec nespatřila a nemohla také proniknout za hradbu, která obepínala otrokářovu obchodní stanici.

Je zbytečné říkat, že paní Weldonová nenašla v bratranci Benediktovi, v tom velkém dítěti, pražádnou oporu. To je úplně pochopitelné.

Když se ctihodný učenec dověděl, že není na americké pevnině, jak se domníval, vůbec se nezajímal o to, jak se dostal do Afriky, Ne! Nejdříve ho ovládl pocit zklamání. Hmyz, který podle svého mínění objevil v Americe jako první, například mouchu tse-tse a jiné druhy, byl obyčejný africký hmyz a mnoho přírodovědců jej našlo na těchto místech dávno před ním. Musí se tedy rozloučit se slávou a s tím, že jeho jméno bude jednou spojeno s těmito objevy. Koho by také překvapilo, že si bratranec Benedikt dal do sbírky africký hmyz, když byl v Africe?

Ale po prvním zklamání si bratranec Benedikt uvědomil, že „země faraónů“, jak Afriku nazýval, má nesčetné bohatství hmyzu a že nic neztratil, není-li v „zemi Inků[*]“.

„Ach,“ opakoval před paní Weldonovou, která ho vůbec neposlouchala, „tady je vlast mantikor[†], brouků s dlouhýma brvitýma nohama, se srostlými krovkami a s obrovskými ostrými kusadly; nejvýznamnější z nich je mantikora bradavičnatá. Tady je kraj guinejských a gabonských goliášů s trny na nohou, kraj podivných skvrnitých krasců, kteří kladou vajíčka do prázdných ulit hlemýžďů, kraj posvátných vrubounů, které Egypťané na horním Nilu uctívají jako bohy. Odtud pochází lyšaj smrtihlav, rozšířený dnes po celé Evropě, zde žije *Idias bigoti*, jehož kousnutí se přímořští Senegalci tak bojí! Ano! Tady mohu najít nádherné věci a já je najdu, jestliže mi to ti dobří lidé dovolí!“

Víme, kdo byli ti „dobří lidé“, na které si bratranec Benedikt nemohl naříkat. Řekli jsme už, že v Harrisově a Negorově přítomnosti se entomolog těšil značné volnosti, kdežto Dick Sand na cestě od pobřeží ke Cuanze jeho volnost značně omezoval. Naivní vědec byl touto pozorností nesmírně dojal.

Tak by byl býval bratranec Benedikt nakonec nejšťastnějším entomologem na světě, kdyby byl neutrpěl tak nepříjemnou ztrátu. Plechovou torbu měl stále, ale na nose mu už neseděly brýle a na krku mu už nevisela lupa. A přírodovědec bez lupy a bez brýlí nemůže prostě existovat. Bratranci Benediktovi bylo souzeno, aby své dva optické přístroje už nikdy nespatřil, protože ty byly zaplaveny s pozůstatky Moani Lunggy. A když našel nějaký hmyz, byl nucen otáčet jím dlouho před očima, než rozeznal základní znaky. Bratranec Benedikt byl proto hluboce zarmoucen. Byl by dal za brýle bůhvíco, ale toto zboží se na kazondském lakoni neprodávalo.

V sídle José-Antonia Alveze se však mohl bratranec Benedikt volně pohybovat. Věděli, že se nebude snažit utéci. Ostatně obchodní stanici oddělovala od ostatních městských čtvrtí vysoká kolová hradba, kterou nebylo možno jen tak zdolat.

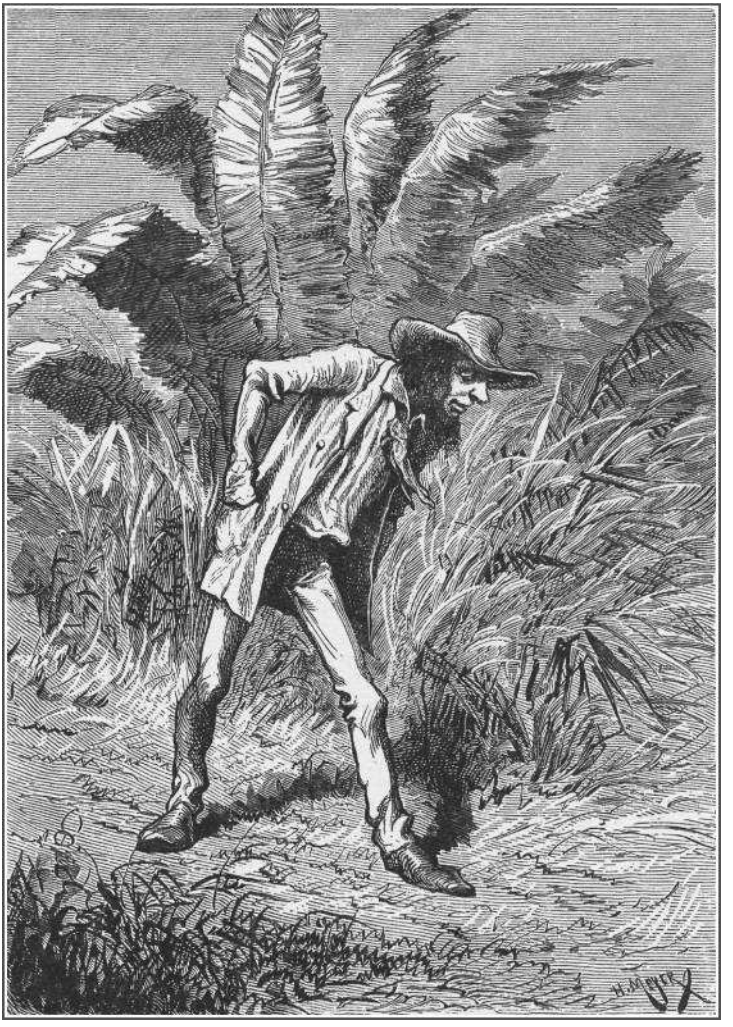
Ale dobře uzavřená obchodní stanice měla téměř dvoukilometrový obvod. Stromy a keře zvláštních afrických druhů, vysoká tráva, několik potoků,

[*] *Inkové byli vládci původních obyvatelů Ameriky.*

[†] *Mantikora je africký brouk, příbuzný našeho svižníka.*

doškové baráky a chatrče, to stačilo, aby se tam mohly skrývat nejvzácnější druhy hmyzu žijící na této pevnině, hmyzu, který znamenal pro bratrance Benedikta ne-li bohatství, tedy aspoň štěstí.

Entomolog zde skutečně našel několik druhů hmyzu a přišel málem o oči,

Bratranec Benedikt se mohl volně pohybovat

když je chtěl studovat bez brýlí. Přesto však jimi podstatně obohatil svou sbírku a položil základy k velkému dílu o africké entomologii. Jeho šťastná hvězda ho jistě přivede k neznámému hmyzu, s nímž by mohl spojit své jméno. Pak by si na tomto světě nemusel už nic přát.

Jestliže Alvezovo sídlo bylo dost velké pro vědecké vycházky bratrance

Benedikta, zdálo se obrovské Jackovi, neboť tam mohl chlapec volně pobíhat. Ale Jack příliš nevyhledával zábavy přiměřené jeho věku. Jen zřídkakdy opouštěl matku, která ho nenechávala ráda samotného, poněvadž se stále bála, aby se mu něco nestalo.

Malý Jack hovořil často o svém otci, kterého už tak dlouho neviděl. Chtěl se k němu vrátit. Vyptával se i na všechny ostatní, na starou Nan, na svého přítele Herkula, na Bata, Akteona, Austina i na Dinga, který ho také opustil. Rád by byl viděl i svého velkého kamaráda Dicka Sanda. Jeho mladá a velmi vzrušená představivost žila pouze těmito vzpomínkami. Na jeho otázky mohla paní Weldonová odpovídat jen tím, že přitiskla chlapce na srdce a zlíbala ho. Vše, co mohla dělal, bylo – neplakat před ním.

Paní Weldonová si všimla, že byla-li cestou od Cuanzy ušetřena všech útrap, nezměnilo se chování majitele obchodní stanice ani tady. Ve stanici žili jen otroci sloužící otrokáři. Všichni ostatní, kteří byli jen obchodní zboží, byli namačkáni v baráčcích na čitoce a pak prodáni vnitrozemským dohazovačům. Skladiště obchodní stanice byla teď naplněna látkami a slonovinou. Látky budou směněny ve vnitřních koloniích a slonovina bude vyvezena na hlavní africké trhy.

V obchodní stanici bylo celkem velmi málo lidí. Paní Weldonová bydlila s Jackem v chýši stojící trochu stranou, bratranec Benedikt v jiné. Nestýkali se ani s otrokářovými sluhy. Jedli společně. Jídla měli dost. Dostávali kozí nebo ovčí maso, zeleninu, maniok, medynek a ostatní plody této země. Mladá otrokyně Halima, určená pro paní Weldonovou, projevovala jí svým způsobem jistou divokou náklonnost, jistě však upřímnou.

Velmi málo vídala paní Weldonová José-Antonia Alveze, neboť ten bydlel v hlavní budově obchodní stanice. Vůbec neviděla Negora, který bydlel venku a jehož nepřítomnost si nedovedla vysvětlit. Jeho zdrženlivost udivovala a zároveň znepokojovala.

Co zamýšlí? Na co čeká? ptala se sama sebe. Proč nás zavlekl do Kazonde? Tak uplynulo osm dní, než dorazila karavana Ibn Hamise, pak dva dny do pohřebních obřadů a konečně ještě další tři dny. Ani ve svých úzkostech nezapomínala paní Weldonová na svého muže, který prožívá jistě veliké starosti, když se do San Franciska nevrátila ani jeho žena, ani syn. Pan Weldon nemohl tušit, že jeho ženu napadla nešťastná myšlenka nalodit se na palubu *Poutníka.* Věřil, že nasedla na některou loď transoceánské společnosti. Tyto parníky však pravidelně přijížděly, ale paní Weldonová, Jack a bratranec Benedikt na nich nebyli. Ostatně i *Poutník* se měl už dávno vrátit do přístavu. Neobjevoval se však a James W. Weldon ho musil zařadit mezi lodi pravděpodobně ztracené, protože o něm neměl žádnou zprávu. Jaká to byla pro něho rána, když se od svého jednatele z Aucklandu dověděl, že *Poutník* odplul s paní Weldonovou na palubě!

Co se stalo? Nechtěl věřit, že by jeho žena a syn zahynuli na moři! Ale kde měl po nich pátrat? Jistě na ostrovech Tichého oceánu a možná i na americkém pobřeží. Nikdy, nikdy ho však nenapadne, že mohli být vrženi na pochmurné

africké břehy.

Tak uvažovala i paní Weldonová. Ale co mohla dělat? Utéci? Jak? Byla stále hlídána! A útěk by znamenal dobrodružnou cestu hustými pralesy, kde hrozila nesčetná nebezpečí. Cestu k pobřeží dlouhou téměř čtyři sta kilometrů.

„A kdo si koupí bělošku?“

Paní Weldonová byla přesto odhodlána ji podniknout, kdyby se jí nenaskytla jiná příležitost, jak nabýt svobody. Napřed se však musela dovědět pravé Negorovy úmysly.

Konečně je poznala. Dne 6. června, tři hodiny po pohřbu kazondského krále, vstoupil Negoro do obchodní stanice, kam od příchodu do Kazonde

nevkročil, a zamířil přímo k chýši své zajatkyně.

Paní Weldonová byla sama. Bratranec Benedikt byl právě na vědecké vycházce. Malý Jack se procházel s Halimou podél ohrady stanice.

Negoro otevřel dveře chatrče a bez úvodu spustil:

„Paní Weldonová, Tom a jeho kamarádi byli prodáni pro trh v Udžidži."

„Proboha!" zvolala paní Weldonová a setřela s oka slzu.

„Nan zemřela cestou a Dick Sand zahynul…"

„Nan a Dick mrtvi!" vykřikla paní Weldonová.

„Ano. Bylo to jen spravedlivé, že váš patnáctiletý kapitán zaplatil svou smrtí za vraždu Harrise," pokračoval Negoro. „Jste v Kazonde sama, paní Weldonová, vydána na milost a nemilost bývalému lodnímu kuchaři z *Poutníka*. Úplně sama, rozumíte?"

Co říkal Negoro, byla bohužel pravda, aspoň pokud se týkalo Toma a jeho soudruhů. Starý černoch, jeho syn Bat, Akteon a Austin odešli včera s karavanou otrokáře z Udžidži, aniž ještě spatřili paní Weldonovou, aniž vůbec věděli, že jejich spolutrpitelka je v Kazonde v Alvezově obchodní stanici. Odešli do oblasti velkých jezer na cestu dlouhou sta a sta kilometrů, na cestu, kterou jen někteří z nich dokončí a z které se jich ještě méně vrátí.

„Nuže?" šeptala paní Weldonová, dívajíc se bez odpovědi na Negora.

„Paní Weldonová," pokračoval Portugalec strohým hlasem, „mohl bych se na vás pomstít za to, že jste se mnou špatně zacházeli na palubě *Poutníka*. Ale Dickova smrt snad mé pomstě postačí. Nyní se stávám obchodníkem a řeknu vám, co zamýšlím s vámi."

Paní Weldonová se na něho stále mlčky dívala.

Portugalec pokračoval:

„Vy, váš syn a ten pitomec, který běhá za každou mouchou, máte obchodní cenu a toho já hodlám využít. Proto vás prodám!"

„Jsem svobodný člověk," odpověděla paní Weldonová úsečně.

„Budu-li chtít, budete otrokyně."

„A kdo si koupí bělošku?"

„Člověk, který za vás zaplatí, co budu chtít."

Paní Weldonová sklonila na okamžik hlavu. Uvědomila si, že v této strašné zemi je všechno možné.

„Slyšela jste?" ptal se Negoro.

„Kdo je ten člověk, kterému mě chcete prodat?" odpověděla paní Weldonová.

„Prodat – nebo za peníze vrátit…! Aspoň to tak myslím!" chechtal se Portugalec.

„Jméno toho člověka!" naléhala paní Weldonová.

„Ten člověk je… James W. Weldon, váš muž!"

„Můj muž!" vykřikla paní Weldonová, neboť nemohla věřit svému sluchu.

„Ano, paní Weldonová, váš muž, kterému vás chci prodat; a zaplatí za ženu, syna a bratrance vysoko nad tržní cenu!"

Paní Weldonovou napadlo, zda jí Negoro nenastražuje nějakou léčku. Ale

zdálo se jí, že ten ničema mluví zcela vážně. Bídákovi jeho typu jsou peníze vším. Snad lze takovému člověku důvěřovat, jde-li o obchodní záležitost. A tohle byla záležitost ryze obchodní.

„A kdy chcete ten obchod uskutečnit?“ pokračovala paní Weldonová.

„Co nejdříve.“

„Kde?“

„Tady. James W. Weldon nebude jistě váhat a přijede si pro ženu a pro syna až do Kazonde.“

„Ne, nebude váhat! Ale kdo mu dá zprávu?“

„Já. Odjedu do San Franciska za Jamesem W. Weldonem. Peněz na cestu mám dost.“

„Peněz ukradených z *Poutníka!*“

„Ano… z lodi… a ještě odjinud,“ odpověděl nestoudně Negoro. „Chci vás prodat rychle, ale chci vás prodat draze. Myslím, že James W. Weldon neodmítne zaplatit sto tisíc dolarů.“

„Neodmítne, bude-li je moci zaplatit,“ odvětila chladně paní Weldonová. „Ovšem můj muž, kterému patrně řeknete, že jsem vězněna ve střední Africe…“

„Ano.“

„Můj muž vám bez důkazů neuvěří a nebude tak neopatrný, aby přijel do Kazonde jen na vaše slovo.“

„On sem přijede,“ pokračoval Negoro, „přinesu-li mu od vás dopis, v němž mu celou situaci vysvětlíte a mě vylíčíte jako věrného sluhu, který unikl z rukou těch divochů…“

„Takový dopis nikdy nenapíšu!“ odpověděla ještě chladněji paní Weldonová.

„Odmítáte?“

„Odmítám!“

Vzpomněla si na nebezpečí, které by jejímu muži v Kazonde hrozilo, a uvědomila si, jak málo může věřit Portugalcovým slibům a jak snadno by mohl být pan Weldon po zaplacení výkupného zajat; to vše způsobilo, že v první chvíli myslila jen na sebe, zapomínajíc na svého synka, a Negorův návrh rázně zamítla. „Vy ten dopis napíšete!“ prohlásil Negoro.

„Ne…,“ odpověděla znovu paní Weldonová.

„Dejte si pozor!“ varoval ji Negoro. „Nejste tu sama! Je tu i váš syn a vy víte dobře, že je stejně jako vy v mé moci a že bych mohl…“

Paní Weldonová chtěla odpovědět, ale nemohla. Srdce se jí rozbušilo, div nepuklo. Oněměla.

„Paní Weldonová,“ řekl Negoro, „přemýšlejte o návrhu, který jsem vám právě předložil. Do týdne mi dáte dopis adresovaný Jamesu W. Weldonovi, nebo to odpykáte!“

Po těchto slovech Portugalec odešel, aniž se dal unést hněvem. Bylo však jasné, že udělá všechno, aby paní Weldonovou přiměl k poslušnosti.

KAPITOLA XIV

NĚKOLIK ZPRÁV O DOKTORU LIVINGSTONOVI

Paní Weldonová zůstala sama. První její myšlenkou bylo, že si Negoro přijde pro konečnou odpověď až za týden. Má tedy čas přemýšlet a rozhodnout se. O Portugalcově poctivosti mohla pochybovat, ale nikoli o jeho obchodním zájmu. „Tržní cena“, kterou své vězeňkyni přisoudil, mohla ji teď chránit a alespoň zatím zabezpečit proti všemu nebezpečí, které by jí hrozilo. Možná že najde nějakou střední cestu, aby se mohla vrátit k svému muži a aby James W. Weldon pro ni nemusil přijet do Kazonde. Dobře věděla, že kdyby James W. Weldon dostal její dopis, odjel by hned za ní a čelil by všem nebezpečím, jež by na něho číhala na této cestě nejhoršími africkými kraji. Ale bude-li jednou v Kazonde a bude-li mít Negoro v ruce částku sto tisíc dolarů, kdo zaručí jemu, jeho ženě, dítěti a bratranci Benediktovi, že budou moci odjet? Co když tomu zabrání rozmar královny Moany? Pro „osvobození“ paní Weldonové a členů její rodiny by byly mnohem příznivější podmínky, kdyby k němu došlo na pobřeží, na určeném místě, poněvadž tak by byl James W. Weldon ušetřen nebezpečné cesty do vnitrozemí i všech ostatních potíží, nemluvě ani o návratu.

O tom všem paní Weldonová přemýšlela. Proto také zprvu odmítla Negorův návrh, aby napsala muži dopis. Napadlo jí také, že Negoro určil druhé setkání až po týdnu proto, že asi potřebuje čas k přípravě na cestu. Jinak by se byl jistě vrátil a přinutil ji napsat dopis dříve.

„Chtěl by mě opravdu oddělit od mého dítěte?“ šeptala si.

V této chvíli vešel do chatrče Jack. Matka ho instinktivně sevřela do náruče, jako by jí ho chtěl Negoro vyrvat.

„Tebe něco trápí, maminko?“ ptal se chlapec.

„Ne, Jacku, ne,“ odpověděla paní Weldonová. „Vzpomínala jsem na tatínka. Chtěl bys ho už vidět, viď?“

„Ano, ano, maminko! Přijede sem?“

„Ne… ne! Nemusí sem jezdit.“

„My tedy pojedeme za ním?“

„Ano, Jacku!“

„S mým přítelem Dickem… a s Herkulem… a se starým Tomem?“

„Ano… ano,“ odpověděla paní Weldonová a sklonila hlavu, aby skryla slzy.

„Tatínek ti psal?“ ptal se dále Jack.

„Ne, miláčku!“

„Ale ty mu napíšeš, viď?“

„Ano… ano… snad,“ odvětila paní Weldonová.

Jack nevědomky zasáhl do myšlenek své matky. Aby mu nemusila nic vysvětlovat, objala ho a zlíbala.

Musíme nyní říci, že k různým důvodům, které přiměly paní Weldonovou k

David Livingstone

tomu, aby vzdorovala Negorovu naléhání, připojil se ještě jeden, a to velmi důležitý. Paní Weldonová měla jakousi naději, že získá nečekaně svobodu bez zásahu svého muže, a dokonce i proti Negorově vůli. Byl to jen zásvit naděje, ale byl tady!

Před několika dny zaslechla totiž paní Weldonová část rozhovoru, z něhož

poznala, že je tu možná brzká pomoc.

Několik kroků od chýše paní Weldonové hovořil tehdy Alvez s nějakým míšencem z Udžidži. Není divu, že tito ctihodní obchodníci se bavili právě o prodeji černochů. Oba obchodníci s lidským masem hovořili o obchodech. Mluvili o tom, jaká budoucnost čeká jejich obchod, a znepokojovali se nad úsilím, s jakým se Angličané snažili znemožnit otrokářství svými křižníky mimo Angolu a svými cestovateli ve vnitrozemí.

José-Antonio Alvez soudil, že výzkumy těchto odvážných průkopníků mohou svobodu jejich obchodního podnikání jen zničit. Jeho druh byl naprosto stejného mínění a prohlásil, že všichni tito návštěvníci by měli být přivítáni ranami z pušek.

To by ovšem nestačilo. Otrokáři velmi nelibě nesli, že když některého zvědavce zabili, přišlo mnoho jiných. A ti pak po návratu do vlasti přeháněli, jak řekl Alvez, hrůzy otrokářství, což tomuto obchodu nesmírně škodilo; vždyť už teď to bylo patrné.

Míšenec s tím souhlasil a rozhovořil se především o trhu v Njangwe, Udžidži, Zanzibaru a v celé oblasti velkých jezer. Tam přišli postupně Speke, Grant, Livingstone, Stanley a jiní. Byla to úplná záplava! Brzy se v tom kraji octne celá Anglie a celá Amerika!

Alvez přítele upřímně litoval a přiznával, že dosud byly méně sužovány, to jest navštěvovány, kraje v západní Africe. Cestovatelská horečka se opravdu začala šířit. Kazonde bylo dosud ušetřeno, ale nikoli Bihe a Kassange, kde měl Alvez obchodní stanice. Vzpomínáme přece, jak Harris a Negoro mluvili o jistém poručíkovi Cameronovi, který mohl být natolik domýšlivý, že by se chtěl pustit Afrikou od pobřeží k pobřeží, začít u Zanzibaru a dojít až do Angoly.

Otrokář se toho právem obával. Vždyť víme, že po několika letech Cameron na jihu a Stanley na severu skutečně prozkoumali tyto málo známé kraje na západě, popsali strašné hrůzy otrokářství, odhalili spoluvinu cizích agentů a ukázali na ty, kdož za to nesli odpovědnost.

Ani Alvez, ani míšenec nemohli ještě vědět o Cameronově a Stanleyově výpravě. Ale to, co věděli a o čem hovořili, co zaslechla paní Weldonová a co pro ni mělo takový význam, zkrátka co ji podnítilo k tomu, že odmítla splnit ihned Negorovu žádost, to byla tato zpráva:

Je velmi pravděpodobné, že do Kazonde přijede brzy David Livingstone.

A příchod Livingstona s celým průvodem, ohromný vliv, který měl velký cestovatel v Africe, pomoc portugalských úřadů v Angole, kterou mu jistě poskytnou, to vše mohlo přispět k osvobození paní Weldonové i proti vůli Negorově a Alvezově.

Možná že se v blízké budoucnosti bude moci vrátit do vlasti, aniž se musel James W. Weldon odvážit podniknout cestu, jejíž výsledek mohl být velmi žalostný.

Byla vůbec nějaká pravděpodobnost, že se doktor Livingstone dostane až do této části pevniny? Ano, protože Livingstone chtěl podle svého plánu

dokončit výzkum celé střední Afriky.

Je známo, jaký hrdinský život prožil tento syn drobného obchodníka s čajem z Blantyru, vesnice v hrabství Lanark.

David Livingstone se narodil 13. března 1813 jako druhý ze šesti dětí. Vystudoval teologii a lékařství. Jako mladý duchovní Londýnské misionářské společnosti přistal roku 1840 u mysu Dobré naděje s úmyslem spojit se v rovníkové Africe s misionářem Moffatem.

Od mysu se příští cestovatel odebral do bečuánské země a jako první ji prozkoumal. Vrátil se do Kurumanu, oženil se s Moffatovou dcerou, svou statečnou družkou, která se mu plně vyrovnala, a roku 1843 založil misijní stanici v pořící Mabotsy.

Po čtyřech letech ho nalézáme v Kolobengu, čtyři sta kilometrů severně od Kurumanu v krajině bečuánské.

Po dvou letech, roku 1849, opustil Livingstone Kolobeng i se ženou, s třemi dětmi a s dvěma přáteli, Oswellem a Murrayem. Dne 1. srpna téhož roku objevil jezero Ngami a vracel se do Kolobengu podél řeky Zugy.

Za této cesty byl Livingstone zadržen nepřátelskými domorodci a nemohl se dostat přes Ngami. Ani druhý pokus nebyl o nic šťastnější. Teprve třetí pokus se podařil.

Pokračuje v cestě na sever s rodinou a s Oswellem, dosáhl po strašných útrapách země Makalolosů. Cestovali bez potravin a bez vody podél Šobe, přítoku řeky Zambezi. Tuto cestu málem zaplatily jeho děti životem. Náčelník Makalolosů Sebituane se s ním setkal v Linyanti. Koncem června roku 1851 doktor objevil Zambezi a vracel se k mysu, aby poslal svou rodinu do Anglie.

Odvážný Livingstone chtěl napříště riskovat na nebezpečných cestách jen svůj vlastní život.

Tentokrát chtěl přejít jižní Afriku od mysu šikmo na západ a dorazit do Luandy.

Doktor se vydal na cestu s několika domorodci 3. června 1852. Dostal se do Kurumanu a prošel podél pouště Kalahari. Dne 31. prosince vstoupil do Litubaruby a prozkoumal celé Bečuánsko, zpustošené Bury, starými holandskými kolonisty, kteří byli pány mysu, dříve než se ho zmocnili Angličané.

Livingstone opustil Litubarubu 15. května 1853, pronikl do středu země Bamanguatosů a 23. května došel do Linyanti, kde ho s velkou poctou přijal mladý král Makalolosů Sekeletu.

Tam byl doktor zdržen silnou bahenní zimnicí. Studoval mravy kraje a poprvé zjistil, jaké hrůzy páchají v Africe otrokáři.

O měsíc později šel po toku řeky Kobe k Zambezi, dostal se do Naniele, navštívil Katongu a Libontu a došel až k soutoku Zambezi a Leeby. Rozhodl se jít proti toku až k portugalským državám na západě a po devíti týdnech se vrátil do Linyanti, aby se tam připravil na cestu.

Dne 11. listopadu 1853 opustil doktor v doprovodu dvaceti sedmi Makalolosů Linyanti a 27. prosince dorazil k ústí řeky Leeby. Podél jejího

toku šel až na území Balondasů, kde se od východu vlévá do Leeby řeka Makondo. Byl prvním bělochem, který se dostal do těchto končin.

Dne 14. ledna vstoupil Livingstone do sídla nejmocnějšího krále Balondasů Sinta, kde byl vlídně přivítán. Dne 26. ledna přešel Leebu a dostal se ke králi Katemovi. Také tam byl dobře přijat a odjel s malou skupinou, s níž se 20. února utábořil na břehu jezera Dilolo.

Od tohoto okamžiku se proti Livingstonovi všechno spiklo: neschůdné kraje, nepřízeň domorodců, útoky kmenů, vzpoury jeho průvodců i hrozba smrti. Méně energický člověk by se byl už dávno vzdal. Doktor však vytrval a dne 4. dubna dorazil k řece Kwangu, širokému toku, který tvoří hranici portugalské državy a vlévá se na severu do Konga.

Po šesti dnech vstoupil Livingstone do Kassange, kde se s ním setkal otrokář Alvez, a 31. května došel do Luandy. Poprvé byla uskutečněna cesta Afrikou od jihu na západ; trvala dva roky.

Dne 24. září téhož roku David Livingstone opustil Luandu. Táhl po pravém břehu řeky Cuanzy, která hrála tak smutnou roli v osudu Dicka Sanda a jeho přátel. Dosáhl pak řeky Lombe, přes niž přecházely četné karavany otroků, prošel znovu Kassangem, odjel odtamtud 20. února, přešel Kwango a u Kavavy se dostal k řece Zambezi. Dne 8. června stál znovu u jezera Dilolo, spatřil opět krále Sinta a podél Zambezi se vrátil do Linyanti, které opustil 3. listopadu 1855.

Tato druhá etapa výpravy měla doktora dovést na východní pobřeží a tak by se dokončila cesta Afrikou od západu na východ.

Když zhlédl proslulé Viktoriiny vodopády, „hřmící páry“, opustil David Livingstone Zambezi a zamířil k severovýchodu. Prošel územím Batokasů, kteří jsou otupeni požíváním hašiše*, setkal se s mocným náčelníkem tohoto kraje Semalembuou, přešel krajem Kafue znovu k Zambezi, navštívil krále Mburumu, spatřil zříceniny Zumba, starého portugalského města, setkal se 17. ledna 1856 s náčelníkem Mpende, který právě vedl válku s Portugalci, a dorazil konečně 2. března do Tete na břehu Zambezi. To byly hlavní etapy jeho cesty. Dne 22. dubna opustil Livingstone tuto kdysi bohatou stanici a sestoupil až k ústí řeky. Do Quelimane u jejího ústí dorazil 20. května, čtyři roky po odchodu z mysu. Dne 12. července se nalodil na loď *Maurice* a 22. prosince se vrátil po šestnácti letech do Anglie.

Proslulý cestovatel byl slavnostně uvítán a dostal cenu Zeměpisné společnosti v Paříži a velkou medaili Zeměpisné společnosti v Londýně. Jiný člověk by si byl jistě řekl, že si teď zaslouží odpočinek, ale doktor Livingstone na to ani nepomyslil. Dne 1. března 1858 odplul ve společnosti svého bratra Karla, kapitána Bedindfielda, lékařů Kirka a Mellera a přátel Thorntona a Bainese. V květnu přistal na pobřeží v Mosambiku, hodlaje prozkoumat povodí Zambezi.

Z této cesty se však nevrátili všichni.

---

* *Hašiš je omamný přípravek z konopí.*

Na malém parníku *Ma-Robert* mohli badatelé cestovat po řece od ústí řeky Kongone. Dne 8. září dorazili do Tete. Odtud prozkoumali dolní tok Zambezi a v lednu 1859 její přítok Šire, v dubnu si prohlédli jezero Širva, prozkoumali území Manganjasů, 10. září objevili jezero Njasa, 9. října 1860 se vrátili k Viktoriiným vodopádům, 31. ledna 1861 se u ústí Zambezi setkali s biskupem Mackensiem a s jeho misionáři, v březnu prozkoumali na lodi *Průkopník* řeku Ruvumu, v září 1861 se vrátili k jezeru Njasa a zůstali tam až do konce října. Dne 30. ledna 1862 přijela za mužem paní Livingstonová parníkem *Lady Njasa*.

To byly hlavní úseky prvních let této nové výpravy. V té době podlehl nezdravému podnebí biskup Mackensie a jeden z jeho misionářů a dne 27. dubna zemřela v náručí svého muže i paní Livingstonová.

V květnu se doktor pokoušel o nový průzkum Ruvumy a koncem listopadu se vrátil k Zambezi a táhl proti toku Šire. V dubnu 1863 ztratil svého přítele Thorntona. Poslal zpět do Evropy bratra Karla a doktora Kirka, oba vyčerpané nemocemi. Dne 10. listopadu navštívil potřetí jezero Njasa a dokončil jeho hydrografický průzkum. Po třech měsících stál znova u ústí Zambezi, prošel Zanzibarem a 20. července 1864 se po pěti letech vrátil do Londýna. Tam vydal své dílo nazvané *Průzkum Zambezi a jeho přítoků*.

Dne 28. ledna 1866 přijel Livingstone znovu do Zanzibaru. Tak začala jeho čtvrtá cesta.

Dne 8. srpna došel až do Makalaose na břehu jezera Njasa. Tentokrát měl s sebou jen několik domorodých vojáků a několik černochů. Cestou byl svědkem strašných scén obchodu s otroky. Po šesti týdnech mu většina černochů utekla. Uprchlíci se vrátili do Zanzibaru a rozšířili tam falešnou zprávu o Livingstonově smrti.

Livingstone se však nevzdal. Chtěl navštívit kraj mezi jezerem Njasa a jezerem Tanganika. Dne 10. prosince přešel v doprovodu několika domorodců řeku Loanguu a 2. dubna 1867 objevil jezero Liemba. Tam se celý měsíc potácel mezi životem a smrtí. Sotva se uzdravil, dosáhl 30. srpna jezera Meru, probádal jeho severní břeh a 24. září vstoupil do města Kazembe, kde zůstal čtyřicet dní. Odtamtud se ještě dvakrát vrátil k jezeru Meru, aby je prozkoumal.

Z Kazembe zamířil Livingstone na sever, aby dosáhl důležitého města Udžidži na břehu Tanganiky. Překvapen povodněmi a opuštěn svými průvodci, musil se vrátit do Kazembe. Odtud 6. června vyrazil na jih a po šesti týdnech došel k velkému jezeru Bangveolo. Tam zůstal až do 9. srpna a pokoušel se pak dojít k jezeru Tanganika.

Jaká to byla cesta! Když 7. ledna 1869 vyrazil, byl hrdinný lékař tak sláb, že ho musili nosiči nést. V únoru dosáhl konečně jezera a došel do Udžidži, kde si vyzvedl několik věcí, které mu poslala Kalkutská východní společnost.

Livingstone měl tehdy jen jediné přání: dosáhnout pramenů nebo údolí Nilu cestou podél Tanganiky. Dne 21. září byl v Bambarre v kanibalském kraji Manjuema a dorazil až k Lualabě – oné řece, o které Cameron předpokládal, že

je vlastně horním tokem řeky Konga. Stanley to později dokázal. V Mamohele byl doktor osmdesát dní nemocen. Měl u sebe jen tři sluhy. Dne 21. července 1871 se objevil znovu u Tanganiky a teprve 23. října se vrátil do Udžidži. Byl už jen živou kostrou.

Až do té doby o něm nebylo vůbec zpráv. V Evropě byl pokládán za mrtvého. On sám už skoro ztratil naději, že se dočká něčí pomoci.

Jedenáctého dne od jeho návratu do Udžidži, dne 3. listopadu, zazněly půl kilometru od jezera rány z pušek. Doktor přiběhl. Před sebou spatřil bělocha.

„Doktor Livingstone, prosím…?“

„Ano,“ odpověděl cestovatel s laskavým úsměvem a smekl.

Oba běloši si srdečně stiskli ruce.

„Díky bohu,“ pokračoval příchozí, „že mi bylo dopřáno vás najít!“

„Jsem šťasten,“ odvětil Livingstone, „že vás mohu přivítat.“

Tento běloch byl Američan Stanley, novinář *New York Heraldu*, kterého ředitel listu M. Bennett poslal hledat Davida Livingstona.

V říjnu 1870 se tento Američan bez váhání, bez jediného slova, prostě a statečně nalodil v Bombaji na loď do Zanzibaru; šel přibližně stejnou cestou jako Speke a Burton a po nesčetných útrapách, kdy několikrát musil nasadit svůj život, dorazil do Udžidži.

Oba cestovatelé se ihned spřátelili a vypravili se společně na severní cíp Tanganiky. Dopluli na lodi až k mysu Magala a po podrobném prozkoumání kraje se shodli, že z velkého jezera vytéká jeden z přítoků Lualaby. Přesně to dokázal po několika letech Cameron a Stanley sám. Dne 12. prosince se Livingstone se Stanleym vrátili do Udžidži.

Stanley se chystal k odchodu. Dne 27. prosince po osmidenní plavbě dorazili doktor i novinář do Urimby a 23. února vstoupili do Kuihary. Dne 28. března se rozloučili.

„Vykonal jste to,“ řekl doktor svému novému příteli, „co by bylo dokázalo jen málo lidí, a udělal jste to lépe než mnohý velký cestovatel. Jsem vám za to nesmírně vděčný. Přeji vám šťastnou cestu, příteli!“

„Děkuji vám,“ odpověděl Stanley a sevřel Livingstonovi ruku. „Přeji vám, abyste se vrátil zdráv mezi nás, drahý doktore!“

Stanley se pak rychle vyvinul z doktorovy náruče a otočil se, aby skryl své slzy.

„Sbohem, doktore, drahý příteli!“ řekl zastřeným hlasem.

„Sbohem,“ odpověděl tiše Livingstone.

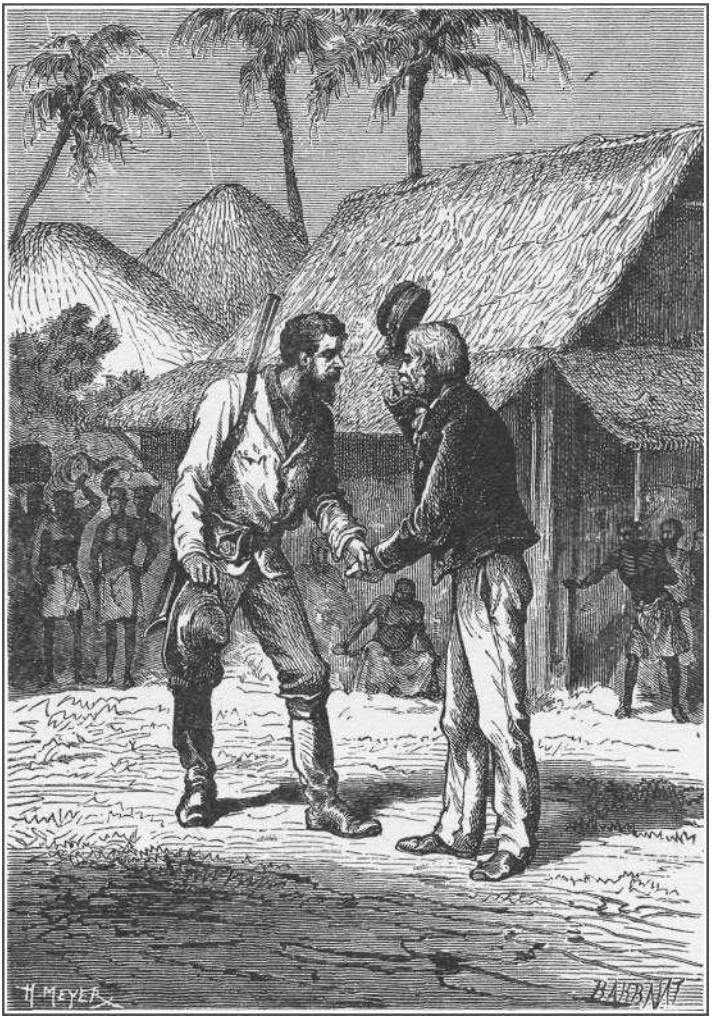
Stanley odjel a 12. července 1872 vystoupil v marseillském přístavu.

Livingstone pokračoval ve svých průzkumech. Po pěti měsících strávených v Kuihaře vydal se 25. srpna na cestu, na níž ho doprovázeli jeho černí sluhové Susi, Kuma a Amoda, další dva sluhové, Jakub Wainwright a padesát šest mužů, které mu poslal Stanley. Zamířili na jih Tanganiky.

Po měsíci dorazila karavana do osady Mura pásmem bouří způsobených nesmírným suchem. Pak přišly deště, výprava se setkala s nepřátelskými domorodci a ztratila soumary, kteří podlehli kousnutí mouchy tse-tse. Dne 24.

ledna 1873 byla malá skupina v Čitunkve. 27. dubna obešel Livingstone na východě jezero Bangveolo a potom zamířil k osadě Citambo.

Na tomto místě se o něm dověděli někteří otrokáři. Doslechl se to i Alvez a jeho přítel z Udžidži. Oba vážně věřili, že se doktor Livingstone po

Oba běloši si srdečně stiskli ruce

prozkoumání jižní části jezera pustí přes Luandu do neznámých končin na západě. Odtud má jen skok do Angoly, do země zamořené otrokářstvím, a do Kazonde. Taková cesta se přímo nabízela a bylo pravděpodobné, že ji Livingstone vykoná.

A právě s brzkým příchodem velkého cestovatele počítala i paní

Weldonová, protože počátkem června uplynuly už dva měsíce od jeho příchodu k jezeru Bangveolo.

Ale 13. června, v předvečer dne, kdy si měl Negoro přijít k paní Weldonové pro dopis, který by mu vynesl sto tisíc dolarů, roznesla se smutná zpráva, z níž však Alvez a ostatní otrokáři mohli se jen radovat.

Dne 1. května 1873 doktor Livingstone za svítání zemřel.

Jeho karavana skutečně dorazila 29. dubna do osady Čitambo na jižním cípu jezera. Doktora Livingstona tam přinesli na nosítkách. Dne 30. dubna v noci vyrážel za prudkých bolestí steny, z nichž bylo rozumět jen slovům: „Ach, drazí, drazí!“ Pak upadl do bezvědomí.

Po hodině zavolal na svého sluhu Susiho a žádal některé léky. Potom zašeptal slabým hlasem:

„Dobře. Nyní můžete jít!“

Ke čtvrté hodině ranní vstoupil Susi s pěti muži z výpravy do doktorovy chýše.

David Livingstone klečel u svého lůžka s hlavou opřenou o dlaně, jako by se modlil.

Susi se dotkl lehce prstem jeho tváře: byla studená.

David Livingstone byl mrtev.

Po devíti měsících strašných útrap donesli věrní sluhové jeho tělo do Zanzibaru a 12. dubna 1874 byl Livingstone pohřben ve Westminsterském opatství v Londýně mezi velikány, které Anglie ctí stejně jako své krále.

KAPITOLA XV

CO MŮŽE ZPŮSOBIT MANTIKORA

Nešťastný člověk se v nouzi chytá každého stébla. A oči odsouzence se snaží zachytit i nejmenší paprsek naděje.

Tak tomu bylo i s paní Weldonovou. Každý pochopí, jaká byla její bolest, když se z úst samotného Alveze dověděla, že doktor Livingstone právě zemřel v malé vesnici u jezera Bangveolo. Zdálo se jí, že je teď ještě opuštěnější, že se přetrhlo poslední pouto, jež ji spojovalo s civilizovaným světem.

Stéblo záchrany jí uniklo pod rukou a světélko naděje jí zhaslo před očima.

Tom se soudruhy odešel z Kazonde do oblasti velikých jezer. O Herkulovi neměla jedinou zprávu. Paní Weldonová se už nemohla spoléhat na nikoho… Musila se vrátit k Negorovu návrhu, pokusit se jej nějak změnit ve svůj prospěch a zajistit si konečný výsledek.

V určený den, 14. června, se Negoro skutečně objevil v chýši paní Weldonové.

Portugalec byl vždy dobrý obchodník a sám to o sobě říkal. Z výše výkupného nehodlal nic slevit a jeho zajatkyně se ani nepokoušela smlouvat. Ale paní Weldonová byla také praktická žena. Řekla mu:

„Chcete-li udělat dobrý obchod, nesmíte jej znemožnit nepřijatelnými podmínkami. Výměnu naší svobody za částku, kterou požadujete, lze provést, aniž můj muž musí přijet až sem – do země, kde jak víte, může se bělochovi leccos stát. Já si rozhodně nepřeji, aby sem jezdil.“

Negoro se po krátkém váhání vzdal svého požadavku a paní Weldonová dosáhla konečně toho, že James W. Weldon nebude musit přijet až do Kazonde. Vystoupí z lodi v Moçâmedesu, malém přístavu na angolském pobřeží, kam velmi často dojíždějí otrokáři a který dobře znal i Negoro. Tam Portugalec přivede Jamese W. Weldona a v určenou dobu tam Alvezovi agenti dopraví i paní Weldonovou, Jacka a bratrance Benedikta. Částka bude vyplacena agentům při vydání zajatců a Negoro, který bude před panem Weldonem hrát roli počestného muže, zmizí při příjezdu parníku.

Paní Weldonová tak dosáhla významného úspěchu. Ušetří svému muži nebezpečnou cestu do Kazonde, zažehná nebezpečí, že by mohl být po zaplacení výkupného zajat, a uchrání ho před zpáteční cestou k moři, při níž by jistě prodělal mnoho útrap. Na cestě z Kazonde do Moçâmedesu, dlouhé tisíc kilometrů, se mohla paní Weldonová bát jen menší únavy; bude-li cestoval za stejných podmínek jako od Cuanzy, nehrozí jí žádné nebezpečí. Bylo ostatně v zájmu José-Antonia Alveze, který se na obchodu podílel, aby zajatci došli živi a zdrávi.

Když to bylo takto smluveno, napsala paní Weldonová svému muži dopis a v něm vylíčila Negora jako oddaného sluhu, který unikl domorodcům. Negoro vzal dopis, jsa přesvědčen, že James W. Weldon po přečtení listu jistě nebude váhat, aby s ním jel až do Moçâmedesu. Hned nazítří se vydal s dvaceti černochy na sever. Proč volil tento směr? Chtěl snad nasednout na jeden z parníků, které navštěvovaly ústí Konga, a vyhnout se tak portugalským osadám a věznicím, kde už jednou byl nedobrovolným hostem? Pravděpodobně. Byl to také důvod, který Negoro udal Alvezovi.

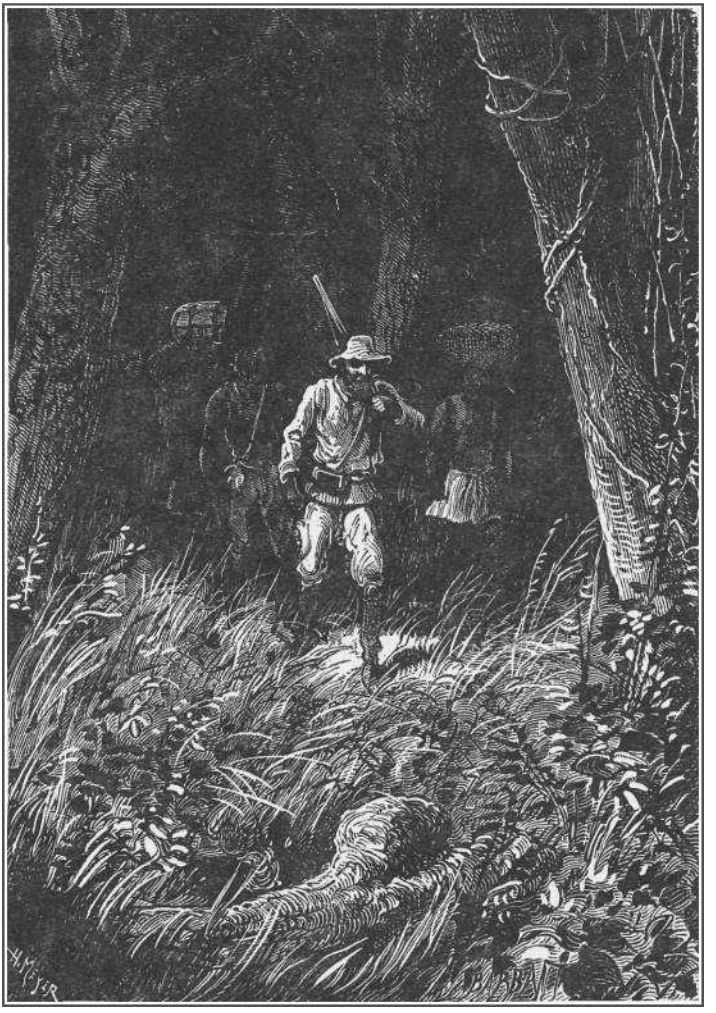
Po jeho odchodu se paní Weldonová snažila zařídit tak, aby co nejsnáze přečkala dobu, kterou měla v Kazonde ještě strávit. Šlo o tři nebo čtyři měsíce, budou-li ovšem všechny okolnosti příznivé. Negorova cesta tam a zpět jistě tak dlouho potrvá.

Paní Weldonová neměla v úmyslu opouštět obchodní stanici. Její syn a bratranec Benedikt tam byli v poměrném bezpečí. Péče oddané Halimy zmírňovala trochu důsledky odloučení. Bylo také pravděpodobné, že by jí otrokář odchod ze stanice nepovolil. Nesmírná částka, kterou mu výměna zajatců vynese, ho přinutí, aby tu zajatce přísně střežil. Alvez ani neodjel na své stanice v Bihe a v Kassange. Na novém lovu otroků ho měl zastoupit Coimbra a nepřítomnosti toho opilce nebylo třeba litovat.

Kromě toho Negoro před odchodem žádal Alveze, aby vězně co nejpřísněji střežil. Na dozoru teď nesmírně záleželo. Nikdo nevěděl, co se stalo s Herkulem. Nezahynul-li v hrozném kazondském kraji, pokusí se možná dostat se k zajatkyni a vyrvat ji z Alvezových rukou. Otrokář velmi dobře pochopil situaci, vždyť pro něho znamenala velký počet dolarů. Proto střežil paní Weldonovou jako vlastní pokladnu.

Život vězeňkyně byl tedy stejně jednotvárný jako v prvních dnech po příjezdu do obchodní stanice. Vše, co se dělo za ohradou, obráželo věrně nejrůznější události v životě domorodců venku. Alvez sám se řídil zvyky kazondských rodáků. Ženy ve stanici pracovaly stejně jako ženy v městě pro větší pohodlí svých mužů a pánů. Roztloukaly rýži velkými palicemi v dřevěných moždířích, aby ji dokonale vyloupaly; loupaly a čistily kukuřici a konaly všechny potřebné práce, aby získaly kukuřičné zrno, z něhož se připravuje polévka nazývaná v tomto kraji „mtyele“; sklízely medynek, zvláštní druh velkého prosa, který už dozrával, což bylo právě v této době slavnostně vyhlášeno; získávaly vonný olej z pecek „mpafu“, zvláštního druhu olivy, jejíž výtažek poskytuje vyhledávanou voňavku; předly bavlnu, jejíž vlákna kroutily s pomocí třiceticentimetrového vřetena, které přadleny prudce roztáčely; vyráběly na stoupách látky ze stromové kůry; vyluhovaly maniokové kořeny a zpracovávaly půdu pro nejrůznější plodiny této země. Pěstuje se tu maniok, z jehož kořenů se připravuje mouka „cassave“, boby, jejichž čtyřicet centimetrů dlouhé lusky se nazývají „mositsane“ a které se pnou po stromech až do výše šesti metrů, burské oříšky, z nichž se tlačí olej, světle modrý hrách, známý pod jménem „čilobe“, jehož květy se zpestřuje trochu mdlá chuť medynkové polévky, africký kávovník a cukrová třtina, z

jejíž šťávy se připravuje sirup, dále cibule, sezam a okurky, jejichž semena se praží jako kaštany. Ženy připravovaly také kvašené nápoje: „malofu“ z banánů a různé kořalky. Pečovaly o domácí zvířata, především o krávy, které se dají dojit, jen vidí-li nedaleko své telátko nebo nějaké telátko vycpané, o drobný

Negoro se vydal s dvaceti černochy na sever

skot s krátkými rohy a mnohdy s hrbem na zádech, o kozy, které v krajích, kde se jí jejich maso, jsou důležitým směnným předmětem, takřka běžnou mincí – podobně jako otroci; konečně se ženy staraly i o drůbež, prasata, ovce, voly atd. Tento dlouhý výčet ukazuje, jak těžká a tvrdá je práce žen v těchto divokých afrických končinách.

Zatímco ženy pracují, muži pokuřují tabák nebo konopí, loví slony nebo buvoly a dávají se od otrokářů najímat k lovům na otroky. Ke sklizni kukuřice i k lovu otroků dochází vždy v určité roční době.

Ze všech jmenovaných prací poznala paní Weldonová v obchodní stanici jen ty, které jsou vyhrazeny ženám. Častokrát se u pracujících žen zastavovala a dívala se na ně, ale ony jí odpovídaly jen málo povzbudivými úšklebky. Rasový pud vedl ty nešťastnice k tomu, aby nenáviděly bělochy, a v jejich srdcích nebylo ani trochu soucitu s nešťastnou zajatkyní. Jedině Halima byla výjimkou. Když se paní Weldonová naučila několika slovům zdejšího nářečí, mohla se brzy s mladou otrokyní trochu dorozumět.

Malý Jack se často procházel s matkou uvnitř ohrady, ale byl by se rád podíval i ven. Tam byla na obrovském baobabu hnízda čápů marabu, vystavěná jen z několika proutků, i hnízda „suimangasů“ s červeným hrdlem a s červenou hrudí, podivných to ptáků, kteří se podobali snovačům; žily tu také „vdovy“, které vytrhávají pro svá hnízda došky ze střech, ptáci „kalao“, kteří velmi pěkně zpívají, světle šedí papoušci s rudými ohony, kterým se v Manjuemě říká „russ“ a jejichž jmen používají i náčelníci kmenů, a dále hmyzožravý pták „drugo“, podobný šedým konopkám s velkým červeným zobákem. Tu a tam poletovala hejna motýlů nejrůznějších druhů, hlavně podél potoků. Ale to vše zajímalo spíše bratrance Benedikta než Jacka. Chlapec jen litoval, že není větší a nemůže se podívat přes ohradu. Ach, kde je jeho ubohý přítel Dick Sand, který s ním lezl tak vysoko do stěžňoví *Poutníka!* Tady by mohli vylézt do korun stromů vysokých až třicet metrů! Jaká by to byla krása, kdyby tu teď byli spolu!

Bratranci Benediktovi se vedlo stále dobře, protože hmyzu tu nacházel dost a dost. Objevil naštěstí ve stanici trpasličí včely – musil je ovšem namáhavě studovat bez lupy a bez brýlí – totiž včely, které si stavějí buňky v červotočivém dřevě, a vosu kutilku, která klade vajíčka do cizích buněk jako kukačka do hnízd jiných ptáků. Na březích potoků nacházel dost komárů, kteří ho vždycky tak pokousali, že nebyl ani k poznání. Když mu paní Weldonová vytýkala, že se nechá pokousat tím odporným hmyzem, říkával:

„To je jejich pud a já se na ně proto nemohu zlobit!“ A škrábal se přitom až do krve.

Konečně jednoho dne, 17. června, byl bratranec Benedikt na nejlepší cestě stát se nejšťastnějším entomologem na světě. Ale jeho dobrodružství, které mělo nečekaný konec, zaslouží si podrobnějšího popisu.

Bylo asi jedenáct hodin dopoledne. Protože bylo nesnesitelné vedro, zůstali obyvatelé vesnice v chýších. Ani v kazondských ulicích se neobjevil jediný domorodec.

Paní Weldonová usnula vedle spícího Jacka. I bratranec Benedikt se pro to tropické vedro zřekl své obvyklé lovecké procházky. Byl ovšem velmi rozmrzelý, poněvadž stále slyšel, jak ve slunečním světle bzučí celé legie hmyzu. Jen nerad si lehl v chýši a tam ho brzy začala přemáhat dřímota.

Sotva však zavřel oči, zaslechl náhle tiché bzučení, jeden z těch

nesnesitelných zvuků hmyzu, který dovede někdy mávnout křídly patnáctkrát až šestnáctkrát za vteřinu.

„Hmyz!“ vykřikl bratranec Benedikt, který se rázem probudil a zaměnil vodorovnou polohu za svislou.

Paní Weldonová usnula vedle spícího Jacka

Nebylo pochyb o tom, že v chýši bzučí skutečně hmyz. Ač byl bratranec Benedikt velmi krátkozraký, měl výborný sluch; dovedl poznat druh hmyzu jen podle síly bzukotu. Zdálo se mu, že tento hmyz dosud nezná a že takový bzukot může vydávat jen nějaký velký jedinec.

Co je to za hmyz? ptal se sám sebe.

Pokoušel se hmyz spatřit, ale to bylo pro krátkozrakého člověka bez brýlí nesmírně obtížné. Pokoušel se ho tedy určit podle chvění křídel.

Jeho entomologický čich mu říkal, že tu jde o něco vzácného a že hmyz, který zvláštní náhodou vlétl do jeho chýše, není jen tak nějaký obyčejný exemplář.

Bratranec Benedikt se posadil na lůžku a ani se nepohnul. Naslouchal. Několik slunečních paprsků vnikalo až k němu. A tu jeho oči náhle spatřily poletující velkou černou skvrnu, která však nebyla dost blízko, aby mohl hmyz rozpoznat. Proto zatajil dech a rozhodl se, že i kdyby ucítil na tvářích nebo na nose píchnutí, ani se nehne, aby hmyz nezaplašil.

Bzučící hmyz dlouho kroužil kolem a konečně mu sedl na hlavu. Ústa bratrance Benedikta se na okamžik roztáhla jakoby k úsměvu. A k jakému úsměvu! Cítil, jak mu lehký hmyz leze ve vlasech. Přepadla ho na chvíli neodolatelná chuť zdvihnout ruku a chytit ho. Ale ovládl se.

Ne, ne! pomyslil si. Chybím se, nebo mu ublížím, a to by bylo ještě horší. Jen ať leze dál. Už leze. Sestupuje. Cítím, jak mi jeho tenoučké nožky běží po lebce. Musí to být hmyz hodně velký. Kéž by mi sestoupil až na špičku nosu! Když trochu zašilhám, snad ho uvidím a budu moci určit, k jaké čeledi, rodu a druhu náleží!

Tak uvažoval bratranec Benedikt. Ale od jeho protáhlé lebky bylo na špičku dlouhého nosu příliš daleko. Vrtošivý hmyz se mohl pustit jinými cestami, k uším nebo po temeni, cestami, které by ho zavedly daleko od učencových očí. A to si mohl hmyz ještě každou chvíli vzpomenout a vyletět z chýše, ztratit se v sluneční záři mezi svými bzučícími kamarády, kteří ho patrně vábí ven.

To vše si bratranec Benedikt uvědomil. Nikdy ve svém životě nezažil jako entomolog tak vzrušující chvíli. Africký hmyz nového řádu nebo aspoň podřádu mu leze po hlavě a on ho bude moci určit jen tehdy, uráčí-li se hmyzu procházet se aspoň několik centimetrů před učencovýma očima. Ale touha bratrance Benedikta se měla vyplnit.

Když hmyz prolezl naježenými vlasy jako divokým křovím, počal sestupovat po entomologově čele a bratranec Benedikt začal opět doufat, že se mu hmyz dostane přece jen na špičku nosu. Proč by také neslezl ještě níž?

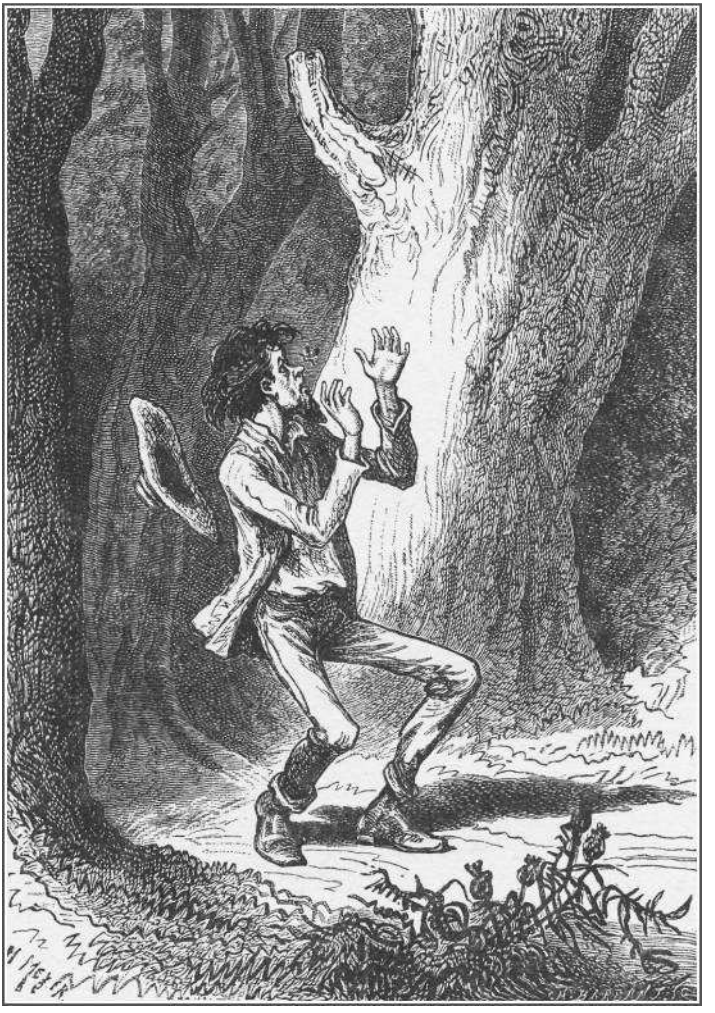
Kdybych byl na jeho místě, slezl bych! pomyslil si ctihodný učenec.

Je pravda, že každý jiný člověk by v situaci bratrance Benedikta zdvihl ruku a plácl se do čela, aby nepříjemný hmyz zabil nebo aspoň zahnal. Cítit šest malých nožek na kůži – nemluvě o strachu z kousnutí – a nehnout přitom rukou, k tomu je zapotřebí zvláštního hrdinství. Sparťan, který si nechal liškou rozkousat hruď, i Říman, který udržel v prstech žhavé uhlí, nemohli se ovládat víc než teď bratranec Benedikt.

Hmyz se dostal ke kořeni nosu po několika oklikách. Tam na okamžik zaváhal, což nahnalo bratranci Benediktovi všechnu krev k srdci. Zmizí mu hmyz z dohledu nebo sleze dolů?

Bratranec Benedikt cítil, jak huňaté nožky hmyzu míří ke špičce nosu.

Hmyz nezabočil ani vlevo, ani vpravo. Zastavil se mezi oběma rozechvělými nozdrami na malém hrbolku učencova nosu, který byl jako stvořený pro brýle. Pak přešel malou rýhu, vytvořenou neustálým používáním této optické pomůcky, která teď ubohému bratranci tolik chyběla, a zůstal stát až na samé

Hmyz mu poletoval nad hlavou

špičce nosu.

To bylo nejlepší místo, které si mohl hmyz vybrat. Bratranec Benedikt stočil oči a podíval se na hmyz jako dvojitými čočkami.

„Bože!“ zvolal, neboť už nemohl potlačit výkřik. „Mantikora bradavičnatá!“

Měl si to ovšem jen myslit, a nikoli vykřiknout! Ale mohl to vůbec někdo od tak nadšeného entomologa žádat?

Mít na nose mantikoru bradavičnatou s širokými krovkami, brouka z podřádu masožravých, exemplář, který se vyskytuje i ve sbírkách jen vzácně a žije pouze v těchto částech rovníkové Afriky, mít na nose takový hmyz a nevykřiknout obdivem, to bylo nad lidské síly!

Naneštěstí mantikora zaslechla výkřik a bratranec Benedikt vzápětí ještě kýchl, při čemž se jeho nos, na němž seděla, zachvěl.

Bratranec Benedikt se jí chtěl zmocnit. Vztáhl ruku, prudce ji sevřel, avšak podařilo se mu chytit jen špičku vlastního nosu.

„Proklatě!“ zvolal.

Ale i teď prokázal neobyčejnou chladnokrevnost.

Věděl, že mantikora bradavičnatá jen přeletuje; spíš běhá, než létá. Spustil se tedy na kolena, a tak se mu podařilo zahlédnout na třicet centimetrů před očima černý bod, který se rychle pohyboval ve slunečním světle. Studovat hmyz v pohybu bude mít jistě větší cenu. Jenom jej nesmí ztratit z dohledu.

Kdybych mantikoru chytil, mohl bych ji rozmáčknout! řekl si bratranec Benedikt. Ne! Půjdu za ní! Budu se jí obdivovat. Chytit ji, na to mám dost času.

Jednal bratranec Benedikt správně? Těžko říci. Buď jak buď, už lezl po čtyřech s nosem až u země jako pes, který jde po stopě, dvacet až čtyřicet centimetrů za nádherným hmyzem. Za okamžik byl z chýše venku pod poledním sluncem a po několika dalších minutách se octl u ohrady, kterou byla obchodní stanice obehnána.

Nepřeskočí zde mantikora ohradu a neoddělí tato překážka vzácný hmyz od jeho obdivovatele? Ne, to by neodpovídalo její povaze a bratranec Benedikt to dobře věděl. Zatím se za ní stále plazil jako užovka, a přece byl příliš daleko, aby mohl hmyz určit – ostatně tento hmyz určili už jiní. Ale byl tak blízko, že viděl ten velký bod pohybující se na zemi.

Když se mantikora dostala k ohradě, narazila na širokou chodbu jakési nory, která vyúsťovala u paty ohrady. Bez váhání vnikla do podzemní chodby, protože s oblibou vyhledává tmavá místa. Bratranec Benedikt už myslil, že ji ztratí z dohledu. Náhle však ke svému velkému údivu zjistil, že nora je aspoň půl metru široká a tvoří jakousi síň, do níž by se svým hubeným tělem mohl protáhnout. Pronásledoval hmyz s takovou vášnivostí jako fretka* svou kořist a ani nepozoroval, že se podhrabal pod ohradu. Nora skutečně spojovala vnější svět s ohrazeným místem. Za půl minuty byl bratranec Benedikt za ohradou. Ale to ho vůbec nezajímalo. Obdivoval se jen půvabnému hmyzu, který ho vedl. Mantikora však už měla té dlouhé cesty dost. Rozložila krovky a rozvinula křídla. Bratranec Benedikt vycítil nebezpečí a chtěl mantikoru prozatím uvěznit ve své dlani. Ale brouk frrr! a byl pryč!

* *Fretka je kunovitá šelma, příbuzná tchoře; používalo se jí k lovu zvířat v norách.*

Jaké zoufalství! Mantikora přece nemůže letět daleko! Bratranec Benedikt vstal, rozhlédl se a vrhl se s roztaženýma rukama vpřed…

Hmyz mu poletoval nad hlavou a učenec viděl jen velký černý bod neurčitého tvaru.

Tento tvor popadl bratrance Benedikta

Mantikora se jistě snese zase na zem, jen co několikrát rozmarně přelétne kolem zježené hlavy bratrance Benedikta! Vše nasvědčovalo tomu, že se tak stane.

Ubohý vědec však neměl štěstí, protože tato část Alvezovy obchodní stanice na severním kraji města hraničila s rozsáhlým lesem, který pokrýval v

okolí Kazonde plochu několika čtverečních kilometrů. Dostane-li se mantikora do lesa, bude tam přeletovat z větve na větev a pak se musí učenec vzdát i poslední naděje, že si uloží tento hmyz do své proslulé plechové torby jako nejvzácnější klenot.

Běda, právě to se stalo! Mantikora se opět snesla na zem. Bratranec Benedikt se zoufale snažil ji zas spatřit, a proto se vrhl tváří k zemi. Ale mantikora už neběžela. Dělala drobné skoky.

Bratranec Benedikt, celý vyčerpaný, se zkrvácenými nehty a s rozbitými koleny skákal také. Mával rozevřenými dlaněmi vpravo i vlevo podle toho, jak se pohyboval onen černý bod. Zdálo se, že sáhuje po žhoucí zemi jako plavec na vodě.

Marná námaha! Obě jeho dlaně se stále svíraly naprázdno. Hmyz mu pořád hravě unikal. Jakmile se dostal pod svěží stromy, vylétl, zavadil bratranci Benediktovi o ucho a se silnějším, takřka ironickým bzukotem se vznesl do výše.

„Proklatě!“ zvolal podruhé bratranec Benedikt. „Uniká mi! Nevděčný hmyz! A to jsem mu už vyhradil nejčestnější místo ve své sbírce! Ale neopustím tě! Půjdu za tebou tak dlouho, až tě chytím…!“

Zmatený bratranec zapomínal, že svýma krátkozrakýma očima mantikoru mezi listím neobjeví. Už se neovládal. Zklamání a vztek ho doháněly k šílenství. Jen on sám zavinil tu nehodu! Kdyby byl hmyz nepronásledoval a zmocnil se ho hned, nebylo by se tohle stalo a on mohl mít nádherný exemplář africké mantikory, jejíž jméno je i jménem bájného zvířete s lidskou hlavou a se lvím tělem.

Bratranec Benedikt ztratil hlavu. Vůbec si neuvědomoval, že se dostal nečekaným způsobem na svobodu. Nemyslil na noru, kterou prolezl a která mu otevřela cestu z Alvezovy stanice. Tady byl les a pod stromy jeho mantikora. Musí ji stůj co stůj chytit!

A tak běžel hustým pralesem a přitom si vůbec neuvědomoval, co dělá; představoval si, že vidí stále vzácný hmyz, a rozháněl se dlouhýma rukama jako obrovský pavouk sekáč. Nestaral se o to, kam běží, jak se vrátí a vrátí-li se vůbec. Tak vnikl na dva kilometry hluboko do lesa, vystavuje se nebezpečí, že se setká s domorodci nebo že bude napaden divou zvěří.

A tu právě když probíhal houštím, vymrštilo se odtud jakési obrovité tělo a vrhlo se na něho. Tento tvor popadl bratrance Benedikta jednou rukou za krk, druhou za opasek, a než ho mohl učenec poznat, nesl ho houštinami pryč.

Tak ztratil bratranec Benedikt toho dne krásnou příležitost prohlásit se za nejšťastnějšího entomologa všech pěti světadílů!

KAPITOLA XVI

MGANNGA

Když paní Weldonová nespatřila 17. června v obvyklou hodinu bratrance Benedikta, silně se znepokojila. Co se s tím velkým děckem stalo? Nedovedla si to vysvětlit. Bylo nemyslitelné, že by se mu mohlo podařit utéci ze stanice, která byla obehnána vysokou ohradou.

Paní Weldonová však svého bratrance znala. Kdyby mu byl někdo nabídl svobodu pod podmínkou, že tu musí nechat svou plechovou torbu se sbírkou hmyzu, byl by bez nejmenšího zaváhání odmítl. A torba byla v jeho chýši netknutá, se vším, co mohl učenec od příchodu na tuto pevninu nasbírat. Nebylo možné připustit, že se svých entomologických pokladů vzdal dobrovolně.

A přece bratranec Benedikt ve stanici José-Antonia Alveze nebyl.

Paní Weldonová ho celý den vytrvale hledala. Jack a otrokyně Halima jí pomáhali. Marně!

Paní Weldonová se musila spokojit s velmi stručným vysvětlením: vězeň byl asi odvlečen na otrokářův rozkaz a z důvodů, které zatím neznala. Ale co s ním Alvez zamýšlí? Nezavřel ho snad do jednoho z baráků na tržišti? Proč ho však dal odvést, když podle ujednání mezi paní Weldonovou a Negorem měl být bratranec Benedikt mezi těmi, kdož budou odvedeni do Moçâmedesu a odevzdáni za výkupné do rukou Jamese W. Weldona?

Kdyby byla bývala paní Weldonová viděla vztek, který Alveze zachvátil, když se dověděl, že vězeň zmizel, byla by pochopila, že k tomu došlo proti otrokářově vůli. A jestliže bratranec Benedikt utekl dobrovolně, proč ji do tajemství svého útěku nezasvětil?

Alvez a jeho sluhové velmi pečlivě pátrali a objevili noru, která spojovala stanici přímo se sousedním lesem. Otrokář nabyl jistoty, že „lovec much“ zmizel tímto úzkým otvorem. Lze si představit, jak se rozzuřil při pomyšlení, že tento útěk bude přičítán jemu na vrub a že se tím zmenší jeho podíl na celém obchodu.

Ten pitomec za nic nestál, řekl si, ale byl bych za něj dostal dobře zaplaceno. Ach, jestli ho chytnu…!

Ačkoli se pátralo ve stanici a prohledávalo široké okolí, nebyla po uprchlíkovi nalezena jediná stopa. Paní Weldonová se musila smířit s tím, že se bratranec ztratil, a Alvez truchlil nad ztrátou vězně. Poněvadž nebylo možno předpokládat, že entomolog navázal spojení s vnějším světem, bylo jasné, že noru objevil čirou náhodou a že utekl ven, aniž si vzpomněl na ty, které tu nechal. Jako by byli nikdy neexistovali.

Paní Weldonová byla nucena si přiznat, že tomu asi tak je, ale nijak to ubohému bratranci neměla za zlé. Vždyť si vůbec neuvědomoval, co dělá.

Co se s tím ubožákem stalo? ptala se sama sebe.

Téhož dne byla nora samozřejmě velmi pečlivě zasypána a dozor venku i uvnitř obchodní stanice zesílen.

Paní Weldonová a její syn žili dále jednotvárným životem vězňů.

V té době však došlo ke klimatické poruše, která byla v tomto ročním období velmi nezvyklá. Dne 19. června nastaly trvalé lijáky, ačkoli období dešťů v dubnu skončilo. Nebe se zatáhlo a neustálé průtrže zaplavily celé území města Kazonde.

Pro paní Weldonovou to bylo nepříjemné, protože se musela zříci svých procházek po stanici, ale pro domorodce to bylo hrozné neštěstí. Níže položená pole se zralou úrodou byla úplně zaplavena. Obyvatelstvo v kraji přijde o úrodu a bude mu hrozit hlad. Všechny práce na polích byly znemožněny a královna Moana ani její ministři nevěděli, jak katastrofě čelit.

Obrátili se tedy na kouzelníky, ovšem ne na ty, kteří řemeslně léčili nemocné zaříkáváním a čarováním a věštili domorodcům. Tady šlo o veřejné neštěstí; proto pozvala královna nejlepší mganngy, kteří dovedou přivolávat i zažehnávat deště, a prosila je, aby odvrátili nebezpečí.

Všichni však se svým umem ztroskotali. Marně zpívali své jednotvárné písně, marně zvonili dvojitými rolničkami a zvonky, marně používali nejvzácnějších amuletů, především rohů naplněných bahnem a kůrou a na konci rozdělených ve tři růžky, marně čarovali, házeli kuličky z trusu a plivali do tváří nejváženějším osobám z královského dvora. Nepodařilo se jim zahnat zlé duchy, kteří ovládají mračna.

Den ode dne to bylo horší, a tak se královna Moana rozhodla zavolat slavného mganngu, který tehdy žil v severní části Angoly. Byl to kouzelník velmi věhlasný, jehož sláva byla tím větší, že v tomto kraji, kam nikdy nepřišel, jeho zázračná moc nebyla nikde vyzkoušena. Ale všude, kde se lidé scházeli, hovořilo se jen o jeho úspěších.

A 25. června ráno oznámil nový kouzelník hlučně svůj příchod do Kazonde silným zvoněním.

Kouzelník přišel přímo na tržiště, kam se za nim okamžitě hrnul obrovský dav domorodců. Nebe už nebylo tak zachmuřené a vítr naznačoval změnu počasí. Tyto uklidňující příznaky, které se objevily právě při mganngově příchodu, způsobily, že všichni domorodci byli kouzelníkovi nakloněni.

Byl to ostatně nádherný muž, jeden z nejkrásnějších černochů. Měřil dobré dva metry a musil být neobyčejně silný. Už jeho vzhled davu imponoval.

Procházejí-li kouzelníci vesnicemi, jsou doprovázeni četnými žáky a pomahači. Tento mgannga však byl sám. Celou hruď měl pokrytou bílými a rumělkovými pruhy z dýmkové hlíny. Spodní část jeho těla byla zakryta širokou sukní z trávy, jejíž „střih“ byl velmi elegantní. Na krku měl náhrdelník z ptačích lebek, na hlavě jakousi koženou čapku s ptačími péry zdobenými perlami a kolem beder kožený opasek s několika sty rolniček, které zvonily

ještě pronikavěji než zvučný postroj španělského mezka. Tak byl oblečen tento nádherný představitel domorodých zaklínačů.

Jeho kouzelným náčiním byl košík s tykvovým dnem, naplněný mušlemi, amulety, dřevěnými bůžky a jinými fetiši a značným množstvím trusových

Mgannga napřed obešel celé tržiště

kuliček, jež jsou v Africe důležitou rekvizitou při zaříkávání a při věštění.

V davu si všichni všimli zvláštní věci: tento mgannga byl němý! Ale taková vada mohla jen zvýšit jeho vážnost. Vydával jednotvárný, hluboký, táhlý hrdelní zvuk, který nic nevyjadřoval. O důvod víc, aby měli k jeho kouzelnickému řemeslu větší důvěru.

Mgannga napřed obešel celé tržiště, prováděje jakýsi divoký tanec, kterým rozezněl zvonkovou hru svých rolniček. Dav domorodců kráčel za ním a napodoboval všechny jeho pohyby. Černoši vypadali jako stádo opic, které jdou za obrovským opičákem. Když kouzelník prošel hlavní ulicí, zamířil náhle přímo ke královskému sídlu.

Jakmile byla královna Moana zpravena o příchodu nového kouzelníka, objevila se se všemi svými dvořany.

Mgannga se před ní poklonil až k zemi, zvedl hlavu a vzpřímil svou nádhernou postavu. Potom vztáhl ruce k nebi, po kterém se rychle hnaly cáry mraků. Kouzelník na ně ukázal. Napodobil jejich pohyby v živé němohře; předváděl, jak prchají na západ a jak se vracejí od východu kruhovým pohybem, který nemůže nikdo zastavit.

Náhle popadl k velkému úděsu lidu i dvora obávanou královnu Moanu za ruku. Několik dvořanů mu chtělo zabránit v tomto činu, který se příčil každé etiketě*, ale strašný mgannga chytil nejbližšího z nich za krk a odhodil ho na patnáct kroků daleko.

Královna nebyla tímto smělým jednáním nijak pobouřena. Podívala se na kouzelníka s jakýmsi úšklebkem, který měl být úsměvem. Zaklínač odvlekl královnu rychlým krokem pryč, sledován davem domorodců.

Tentokrát zamířil kouzelník k Alvezově obchodní stanici. Brzy stál před zavřenými vraty. Jediným nárazem ramenou je rozrazil a vstoupil se zkrocenou královnou dovnitř.

Otrokář, jeho vojáci a otroci přiběhli, aby ztrestali opovážlivce, který si dovolil vyrazit vrata, nečekaje, až mu někdo otevře. Ale při pohledu na královnu se neodvážili protestovat a zůstali v uctivém postoji stát.

Alvez se chtěl královny zeptat, čemu vděčí za její vzácnou návštěvu. Kouzelník mu však nepopřál času. Zatlačil dav zpět, aby měl kolem sebe volný prostor, a pustil se zas do své němohry, tentokrát s živostí ještě větší. Ukazoval rukou na mraky, hrozil jim, zaklínal je, nejdříve jako by je zastavoval a pak jako by je odháněl. Jeho silné tváře se nadouvaly a kouzelník foukal mocně proti shlukům těžkých par, jako by měl sílu mraky rozehnat. Potom se vztyčil, jako by je chtěl v letu zarazit. Zdálo se, že na ně při své obrovské postavě dosáhne.

Pověrčivá Moana, „uchvácená“ – to je to správné slovo! – hrou tohoto velkého herce, byla celá bez sebe. Vyrážela divoké výkřiky. I ona se octla v jakémsi vytržení a napodobovala pudově všechny mganngovy pohyby. Dvořané a dav domorodců dělali totéž. Hrdelní zvuky němého zanikaly ve zpěvu a v hrozném křiku a řevu.

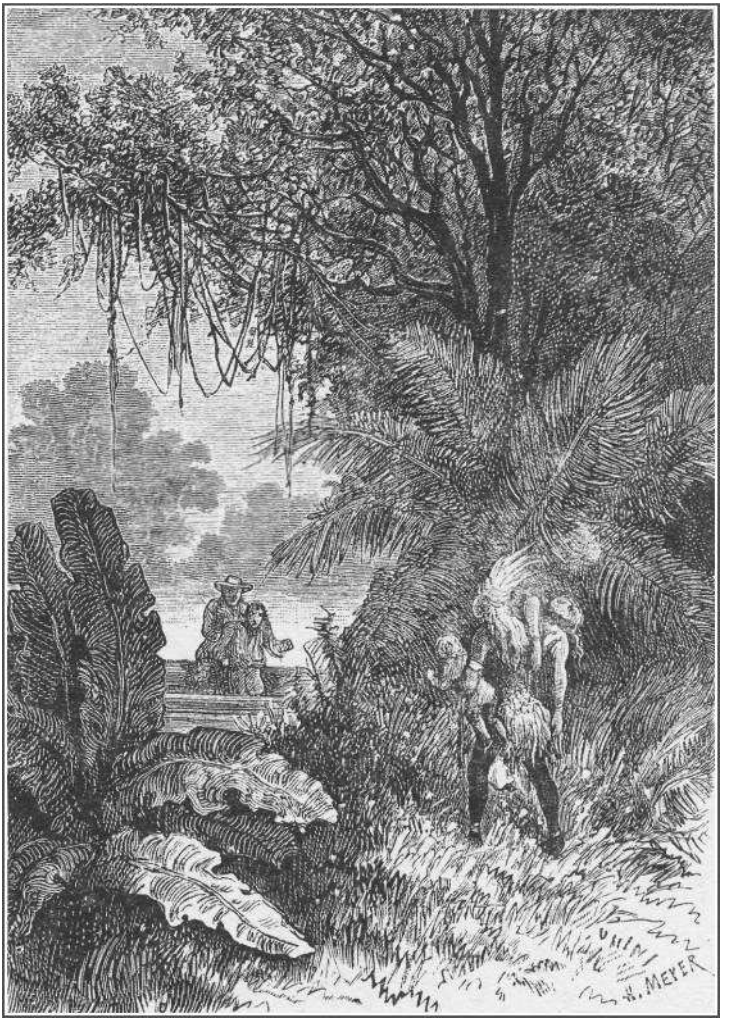
Přestanou se u východního obzoru objevovat mraky a přestanou zahalovat tropické slunce? Rozplynou se při zaklínání nového čaroděje? Ne!

Právě ve chvíli, kdy královna a její lid už věřili, že se podařilo zahnat zlé duchy, kteří na ně sesílali takovou záplavu, obloha se zatáhla ještě víc, ač byla

* *Etiketa je souhrn předpisů o chování u dvora vladaře.*

od rána trochu jasnější. Velké kapky prudkého deště počaly znovu pleskat o zem.

V davu se ozvalo reptání. Lid soudil, že tento mgannga nestojí za víc než ostatní, a královnino zamračení naznačovalo, že kouzelník přijde aspoň o uši.

Mgannga vstoupil do pirogy i se svým břemenem

Domorodci kolem něho sevřeli kruh. Hrozili mu pěstmi a už se zdálo, že se s ním vypořádají, když náhlá příhoda změnila jejich nepřátelské smýšlení.

Mgannga, který o hlavu přečníval řvoucí dav, vztáhl právě ruce k jednomu místu v ohradě. Tento pohyb byl tak velitelský, že se všichni obrátili.

Tam právě vycházela z chýše paní Weldonová s Jackem, přilákána hlukem

a křikem. Kouzelník na ně hněvivě ukázal levou rukou, kdežto pravou zdvihl k nebesům.

Oni! To jsou oni! Tato běloška se svým dítětem způsobila všechno to zlo! Ona byla příčinou prokletí! To ona přivedla mraky z jejich deštivých oblastí, aby zatopily celé kazondské území!

Všichni to pochopili. Královna Moana ukázala na paní Weldonovou hrozivým gestem. Domorodci propukli ve strašný řev a vrhli se k zajatkyni.

Paní Weldonová viděla, že je ztracena. Uchopila syna do náruče a zůstala klidně stát jako socha před rozvášněným davem.

Mgannga kráčel přímo k ní. Dav se před kouzelníkem rozestupoval. Věřil, že když kouzelník našel příčinu zla, nalezl konečně i lék. Otrokář Alvez, pro něhož měl život zajatkyně nesmírnou cenu, přistoupil také, ačkoli nevěděl, co má dělat.

Mgannga vyrval malého Jacka matce z náruče a zdvihl ho k nebi. Všichni očekávali, že mu rozbije hlavu o zem, aby usmířil bohy.

Paní Weldonová vyrazila strašný výkřik a omdlela.

Mgannga se obrátil s posunkem ke královně, která patrně jeho úmysly uhodla. Pak zdvihl nešťastnou matku a odnášel ji i s dítětem pryč. Úplně ohromený dav ustupoval, aby mu udělal místo.

Zuřivý Alvez něco podobného neočekával. Ztratil už jednoho vězně ze tří a teď má přihlížet, jak mu uniká poklad svěřený jeho dozoru a s tímto pokladem i velká částka, kterou mu přislíbil Negoro? Nikdy! I kdyby měl celý kazondský kraj zmizet pod novou záplavou! Chtěl se únosci vzepřít. Ale proti tomu se rázem postavili všichni domorodci. Královna ho dala svými strážemi zatknout. Protože otrokář věděl, co by ho čekalo, musil se s tou ztrátou smířit a jen v duchu proklínal pitomou pověrčivost poddaných vznešené Moany.

Divoši teď skutečně čekali, že mraky na obloze zmizí s těmi, jež je přivolali, a nepochybovali o tom, že kouzelník chce krví těchto cizinců zažehnat deště.

Mgannga zatím odnášel své oběti tak daleko, jako lev unáší párek kůzlat ve své mohutné tlamě. Malý Jack byl bez sebe hrůzou a paní Weldonová v bezvědomí. Dav rozzuřený na nejvyšší stupeň za nimi řval. Mgannga však zamířil ven z ohrady, přešel Kazonde, vnikl do pralesa a prošel jím pět kilometrů daleko, aniž na okamžik zpomalil krok. Zůstal sám, protože domorodci pochopili, že nechce být sledován. Tak došel až k jakési řece, jejíž prudký tok směřoval k severu.

Tam v hluboké jeskyni, skryté za hustými rostlinami visícími z břehu, byla přivázána piroga[*], chráněná slaměným krytem.

Mgannga do ní vstoupil i se svým dvojím břemenem, odstrčil nohou plavidlo, které proud unášel rychle pryč, a zvolal jasným hlasem:

„Tady vám představuji paní Weldonovou a Jacka, kapitáne! Vzhůru na cestu, a ať se teď všechny mraky nebes provalí na ty kazondské idioty!“

[*] *Piroga je lehký člun domorodců.*

KAPITOLA XVII

PO PROUDU

Tato slova pronesl Herkules, kterého by byl v jeho kouzelnickém přestrojení nikdo nepoznal; mluvil k Dicku Sandovi. Ale ten byl ještě příliš sláb a musil se opírat o bratrance Benedikta, vedle něhož ležel Dingo.

Když paní Weldonová nabyla vědomí, mohla říci jen tato slova:

„To jsi ty, Dicku?“

Plavčík se zdvihl a paní Weldonová ho sevřela v náručí. Jack ho zahrnul projevy něžnosti.

„Můj Dicku! Můj Dicku!“ opakoval chlapec.

Pak se obrátil k Herkulovi:

„Já tě vůbec nepoznal!“

„Však mám taky dokonalé přestrojení!“ smál se Herkules, stíraje si z hrudi strakaté pruhy.

„Byl jsi hrozný,“ pokračoval Jack.

„Hrome! Byl jsem přece ďábel a ďábel není nikdy krásný!“

„Herkule!“ zvolala paní Weldonová a vztáhla k černochovi ruku.

„Zachránil i vás, jako zachránil mne, ač to nechce přiznat!“ dodal Dick Sand.

„Zachránil! Zachránil! Ještě nejsme zachráněni!“ odpověděl Herkules. „Ostatně bez pana Benedikta, který nám přišel říci, kde vlastně jste, nebyli bychom mohli nic dokázat.“

To sám Herkules před pěti dny skočil na učence ve chvíli, kdy se entomolog při pronásledování vzácné mantikory dostal na tři kilometry od obchodní stanice. Nebýt této příhody, nebyli by se ani černoch, ani Dick Sand dověděli o vězení paní Weldonové a Herkules by se byl nepustil na dobrodružnou cestu do Kazonde, přestrojen za kouzelníka.

Zatímco člun rychle klouzal po úzké řece, vypravoval Herkules všem, co se stalo od jeho útěku z tábora u Cuanzy. O tom, jak nepozorovaně sledoval nosítka s paní Weldonovou a jejím synem; jak našel zraněného Dinga; jak se oba dostali až do blízkosti Kazonde; jak Dicku Sandovi poslal po psu lístek se zprávou o paní Weldonové; jak se po nenadálém objevení bratrance Benedikta marně pokoušel vniknout do obchodní stanice, která byla hlídána mnohem pečlivěji než dříve; konečně jak přišel na to, jakým způsobem vyrvat zajatkyni strašnému José-Antoniu Alvezovi. Příležitost se mu naskytla právě toho dne. Jakýsi mgannga, který se vydal na cestu jako zaklínač – byl to slavný a netrpělivě očekávaný kouzelník –, procházel právě pralesem, kde Herkules každou noc obcházel a číhal, připraven k činu. Skočit na mganngu, zbavit ho

jeho náčiní i kouzelnického obleku, přivázat ho liánovými pouty ke stromu, pomalovat si tělo podle uvázaného modelu a sehrát potom roli zaříkávače dešťů, to vše vykonal za několik hodin. Ale jen neuvěřitelná pověrčivost domorodců mu mohla zajistit úspěch.

Ve svém stručném vysvětlení se však Herkules vůbec nezmiňoval o Dicku Sandovi.

„A co ty, Dicku?“ zeptala se paní Weldonová.

„Já, paní Weldonová?“ odpověděl plavčík. „Já vám nemohu říci nic. Moje poslední myšlenka patřila vám a Jackovi… Marně jsem se pokoušel přervat pouta, kterými jsem byl přivázán ke kůlu… Voda mi stoupla až nad hlavu… Ztratil jsem vědomí… Když jsem přišel k sobě, ležel jsem v dutině pod břehem, zakryté papyrem, a vedle mne klečel Herkules a ošetřoval mě.“

„Hrome, vždyť jsem lékař, hadač, kouzelník, zaklínač a věštec!“ smál se Herkules.

„Herkule,“ ozvala se opět paní Weldonová, „jak jste mohl Dicka Sanda zachránit?“

„Copak jsem ho zachránil já, paní Weldonová?“ bránil se Herkules. „Což nemohl proud vyvrátit kůl, ke kterému byl uvázán náš kapitán, a zanést ho v noci až k tomuto prámu, kde jsem ho polomrtvého našel? A bylo ostatně tak těžké vplížit se ve tmě mezi oběti nahromaděné v příkopě, počkat tam, až se protrhne přehrada, potopit se pak pod vodu a s trochou síly vyrvat naráz našeho kapitána i s kůlem, k němuž ho ti lumpové přivázali? Na tom nebylo nic zvláštního. To by dokázal každý. I pan Benedikt nebo Dingo. Ano, proč by to nemohl dokázat Dingo?“

Pes zaštěkal. Jack chytil velkou hlavu psa do rukou a láskyplně ho hladil.

„Dingo, to ty jsi zachránil našeho přítele Dicka?“ ptal se ho. A zároveň otáčel Dingovou hlavou zprava doleva.

„Říká, že ne, Herkule,“ zvolal Jack. „Vidíš, že to nebyl on! Dingo, zachránil našeho kapitána Herkules?“

A chlapec přinutil dobráckého psa, aby několikrát přikývl hlavou.

„Říká, že ano, Herkule!“ vykřikl Jack. „Vidíš, že jsi to byl ty!“

„Příteli Dingo,“ odpověděl Herkules a hladil psa po krku, „to není hezké! Slíbil jsi mi přece, že mě neprozradíš!“

Ano, byl to Herkules, který dal v sázku vlastní život, aby zachránil život Dicka Sanda. Ale ze skromnosti se k tomu nechtěl přiznat. Připadalo mu to ostatně docela prosté a opakoval, že žádný z jeho kamarádů by byl neváhal jednat za těchto okolností tak, jako jednal on.

To připomnělo paní Weldonové její nešťastné společníky, Toma a jeho syna, Akteona a Austina. Ti odešli do oblasti velikých jezer. Herkules je viděl odcházet s karavanou otroků. Šel za nimi, ale nenaskytla se mu žádná příležitost, aby se s nimi dohovořil. Byli ztraceni.

Herkulův dobrácký smích byl vystřídán hořkými slzami, které se obr nijak nesnažil zadržet.

„Neplačte, příteli,“ těšila ho paní Weldonová. „Věřím, že se s nimi jednou

shledáme.“

Několika slovy pak vysvětlila Dicku Sandovi, co se odehrálo v Alvezově obchodní stanici za jejího pobytu.

„Možná,“ dodala, „že by bylo bývalo lepší zůstat v Kazonde.“

Po dvou hodinách přehrada povolila

„Jaký jsem to nešika!“ bědoval Herkules.

„Ba ne, Herkule,“ odpověděl mu Dick Sand. „Ti bídáci by jistě připravili panu Weldonovi nějakou léčku. Jen všichni bez meškání utečme! Na pobřeží budeme dříve, než se Negoro vrátí do Moçâmedesu. Tam nám portugalské úřady poskytnou pomoc i ochranu, a až si tam Alvez přijde pro sto tisíc

dolarů…“

„Dostane sto tisíc ran klackem do hlavy, ten starý ničema!“ zvolal Herkules.

Ale i když paní Weldonová opravdu nemohla pomýšlet na návrat do Kazonde, byla zde přece jedna potíž: musili předejít Negora. Všechny další plány Dicka Sanda musí teď být zaměřeny jen k tomuto cíli.

Dick Sand měl konečně provést plán, který si už dávno vymyslil: dosáhnout pobřeží po proudu nějaké řeky. A tady tekla k severu řeka a bylo možné, že se vlévá do Konga. V tom případě se paní Weldonová s přáteli nedostane do Luandy, nýbrž k ústí této velké řeky. Na tom však nezáleželo, protože v dolní Guineji jim úřady jistě pomohou.

První myšlenkou Dicka Sanda bylo spustit se po proudu této řeky na prámu z travin, na jakémsi plovoucím ostrůvku, jakých pluje na afrických řekách všude dost.

Ale když Herkules v noci bloudil po břehu, našel naštěstí člun, který sem byl zahnán proudem. Dick Sand si nemohl nic lepšího přát. Náhoda mu pomohla. Nebyl to totiž úzký člun, jakých obvykle používají domorodci, nýbrž piroga přes devět metrů dlouhá a půldruhého metru široká. Veslaři takovou loď lehce přenášejí na velká jezera. Paní Weldonová s přáteli se na ní mohla zařídit velmi pohodlně. Stačí, budou-li udržovat veslovým kormidlem směr, a poplují rychle po proudu.

Dick Sand chtěl nejdříve proplout řekou nepozorovaně, a proto se rozhodl cestovat jen v noci. Ale kdyby pluli pouze dvanáct hodin místo čtyřiadvaceti, trvala by plavba, která bude stejně daleká, dvakrát tak dlouho. Naštěstí napadlo Dicka Sanda zamaskovat loď krytem z dlouhé trávy, přehozeným přes bidlo od přídě k zádi. Traviny zakrývaly dokonce i dlouhé veslo. Loď pak vypadala mezi ostatními plovoucími ostrůvky jako obrovský trs trav. Kryt lodi byl upraven tak důmyslně, že oklamal i ptáky, neboť přilétali vyzobávat z trávy semínka. Nejčastěji se sem slétali červenozobí rackové „arrhinngas“ s černým peřím a šedobílí ledňáčci.

Zelená stříška chránila také před slunečními paprsky. Za těchto podmínek mohla být cesta vykonána bez velké námahy, ale ne bez nebezpečí.

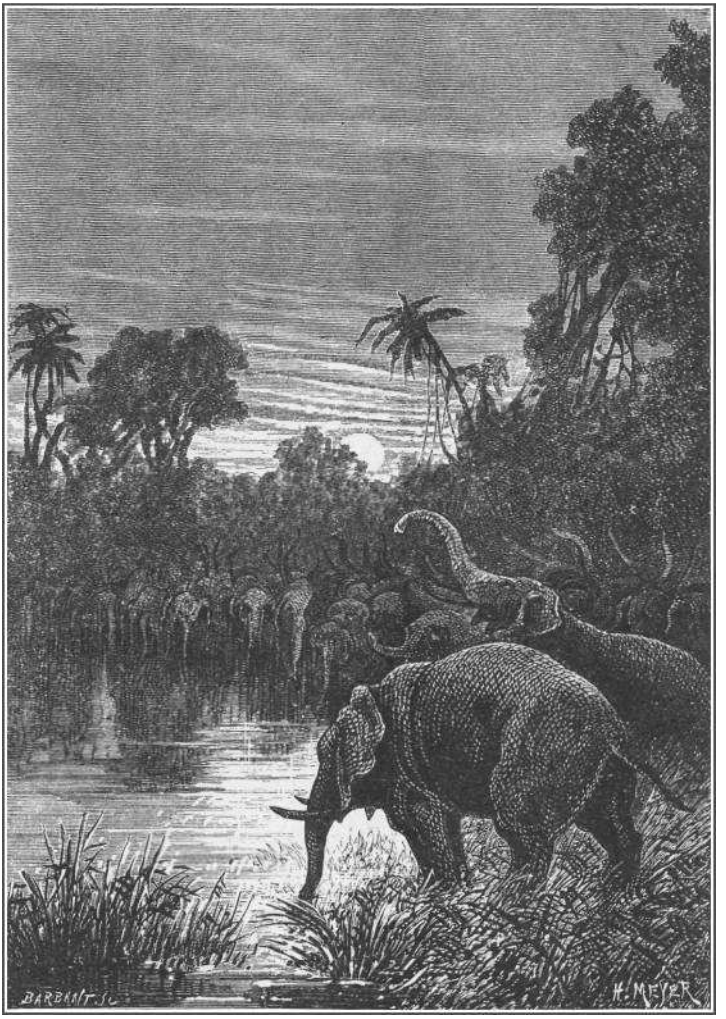
Plavba bude opravdu dlouhá a bude nutno sehnat potřebné zásoby potravin. Nepostačí-li rybolov, budou musit uprchlíci lovit i na břehu. Dick Sand však měl jedinou pušku, kterou odnesl statečný Herkules po útoku domorodců na mraveniště. Věděl, že bude musit šetřit každou ranou. Možná že prostrčí-li svou pušku lodním krytem, bude mířit s větší jistotou, jako když lovec střílí otvory v čihadle.

Piroga plula po proudu a Dick Sand odhadoval její rychlost na tři a půl kilometru za hodinu. Doufal, že za čtyřiadvacet hodin urazí člun přes devadesát kilometrů. Ale právě vzhledem k rychlosti člunu bude třeba dávat neustále pozor na překážky, skaliska, kmeny stromů a na mělčiny. Kromě toho mohly být na toku řeky peřeje a vodopády, na afrických řekách tak časté.

Dick Sand, kterému radostné shledání s paní Weldonovou a jejím synem

vrátilo všechnu sílu, usadil se na přídi pirogy a dlouhou trávou pozoroval řeku po proudu. Herkules svíral silnýma rukama kormidlo a Dick Sand mu slovy i pohyby radil, co má dělat, aby udržoval loď ve správném směru.

Paní Weldonová ležela uprostřed pirogy na lůžku ze suchého listí,

Bylo to stádo několika set slonů

pohroužena do svých myšlenek. Mlčenlivý bratranec Benedikt se při pohledu na Herkula vždycky zamračil. Nikdy mu neodpustí, že zasáhl do lovu mantikory! Vzpomínal také na svou ztracenou sbírku a na entomologické poznámky, jejichž cenu kazondští obyvatelé jistě nepochopí. Tak zde seděl s nataženýma nohama a s rukama založenýma na prsou a občas udělal bezděčný

pohyb, jako by si chtěl posunout na nose brýle, které už dávno neměl.

Malý Jack pochopil, že nesmí dělat hluk. Ale protože mu nezakázali běhat, napodoboval svého přítele Dinga a lezl po čtyřech od jednoho konce lodi k druhému.

V prvních dvou dnech plavby se paní Weldonová a její druhové živili ze zásob, které Herkules opatřil, než vypluli. Dick Sand zastavoval jen na několik hodin v noci, aby si všichni trochu odpočinuli. Na břeh nechtěl vystupovat, dokud nebude nutné doplnit zásoby potravin.

Na počátku plavby po neznámé řece, široké nejvýš padesát metrů, nedošlo k žádné zvláštní příhodě. Po proudu plulo několik plovoucích ostrůvků, ale poněvadž se pohybovaly stejnou rychlostí jako člun, nehrozilo nebezpečí, že se s ním srazí, pokud se jim ovšem nepostaví do cesty nějaká překážka.

Břehy vypadaly docela pusté. Tuto část kazondského území navštěvovali domorodci jistě zřídkakdy.

Na březích rostlo mnoho divokých rostlin nejpestřejších barev. Tolity, mečíky, lilie, plaménky, balzamíny, okoličnaté rostliny, aloe, stromovité kapradiny a vonná křoví, to všechno vypadalo nádherně. Lesy většinou sestupovaly až k řece. Kopálové stromy, akácie s tuhými listy, bauhinie s „železným dřevem“, jejichž kmeny byly pokryty lišejníkovým porostem na té straně, která je vystavena chladnějším větrům, smokvoně rostoucí z kořenů ve tvaru mostních kůlů, podobně jako rostou kořenovníky, a jiné nádherné stromy skláněly se až k hladině. Jejich vysoké vrcholky se ve třiceti metrech spojovaly a vytvářely tak loubí, kterým nemohly proniknout sluneční paprsky. Na mnoha místech byly oba břehy spojeny liánovým mostem a 27. června spatřil Jack, jak po takové rostlinné lávce přechází tlupa opic. Každá z nich se držela přední družky za ocas pro případ, že by se most pod jejich vahou protrhl. Malý Jack byl nadšen.

Tyto opice patřily k druhu malých, dosti ošklivých šimpanzů, nazývaných ve střední Africe „soko“. Mají nízké čelo, světle žlutou tvář a vysoko posazené uši. Žijí v tlupách po dvanácti, štěkají jako honicí psi a nahánějí strach i domorodcům, kterým často odnášejí malé děti, aby je uškrabaly nebo zakously. Když opice přecházely liánový most, netušily, že pod travnatou kupou unášenou proudem sedí malý chlapec, s kterým by si mohly pohrát. Plavidlo upravené Dickem Sandem bylo jistě dokonale maskováno, když zmýlilo i tyto chytré tvory.

Téhož dne asi o třicet kilometrů dále se plavidlo náhle zastavilo.

„Co je?“ zeptal se Herkules, stojící stále u kormidlového vesla.

„Přehrada,“ odpověděl Dick Sand. „Ale přehrada přirozená.“

„Musíme ji prorazit, Dicku!“

„Ano, Herkule! Vezmi si sekeru! Několik ostrůvků už na ni narazilo a ona vzdoruje.“

„Do práce, kapitáne! Pojďme!“ zvolal Herkules a přeběhl na příď pirogy.

Přehradu vytvořila spleť tuhých rostlin s lesklými listy, které se tlakem snadno zvlákňují a zpevňují. Takovým přehradám se zde říká „tikatika“.

Člověk po nich může přejít celou řeku suchou nohou, nebojí-li se zabořit do třiceticentimetrového podkladu z rostlin. Povrch této přehrady pokrývaly nádherné květy lotosu.

Bylo už šero. Herkules mohl při trošce opatrnosti vystoupit z člunu. Vedl si se svou sekerou tak obratně, že přehrada po dvou hodinách povolila. Proud strhl obě její části k břehům a piroga se zas rozjela po proudu.

Nutno doznat, že bratranec Benedikt, to velké dítě, na chvíli zadoufal, že neproplují. Takové cestování se mu protivilo. Dokonce litoval, že není v Alvezově obchodní stanici a v chýši, kde dosud ležela jeho drahocenná entomologická torba. Byl tak hluboce zarmoucen, že na něho byl opravdu smutný pohled. Tady nebyl ani jediný hmyz, opravdu ani jediný!

Jaká byla tedy jeho radost, když mu Herkules – ostatně „jeho žák“ – přinesl malé, strašné zvířátko, které právě sebral na stéble „tikatiky“! Když mu statečný černoch zvíře podával, byl kupodivu trochu na rozpacích.

Ale jaký výkřik vyrazil bratranec Benedikt, když si hmyz podržel mezi palcem a ukazováčkem a přiblížil si jej co nejblíž ke krátkozrakým očím, kterým teď nemohly pomoci ani brýle, ani lupa!

„Herkule!“ vykřikl. „Herkule, teď vám vše odpouštím! Sestřenko, Dicku, tohle je jedinečný hmyz svého druhu a afrického původu! Ten mi aspoň nikdo neupře; dokud budu živ, nerozloučím se s ním!“

„To je tak vzácný?“ ptala se paní Weldonová.

„Je-li vzácný!“ zvolal bratranec Benedikt. „Není to ani brouk, ani hmyz síťokřídlý, ani blanokřídlý, nenáleží k žádnému z pětatřiceti řádů popsaných učenci a mohl by být zařazen spíš do druhého řádu pavoukovců. Ano, je to jakýsi pavouk, který by byl pavoukem, kdyby měl osm noh, ale protože jich má jen šest, je to hmyz. Ach přátelé, nebe vyslyšelo mou prosbu a já konečně spojím své jméno s vědeckým objevem! Tento hmyz se bude jmenovat *Hexapodes benedictus!*“

Nadšený učenec byl tak šťasten, že zapomněl na všechna utrpení, která už prožil i která na něho ještě čekají. Byl cele zaujat svým koníčkem. Paní Weldonová a Dick Sand nešetřili proto blahopřáním.

Piroga zatím plula po temné hladině řeky dále. Noční ticho bylo rušeno jen chřestotem krokodýlů a funěním hrochů prohánějících se po břehu.

Mezi stébly travnaté stříšky pronikal měsíc, který se objevil nad vrcholky stromů a vrhal slabé světlo až dovnitř člunu. Náhle se na pravém břehu ozval vzdálený hukot a pak temné dunění, jako by ve tmě pracovaly obrovské pumpy.

Bylo to stádo několika set slonů. Za celý den se nakrmili dřevitými kořeny a přicházeli teď před spaním k vodě, aby uhasili žízeň. Zdálo se, že všechny tyto choboty, které se automaticky skláněly a zdvihaly stejnými pohyby, mohly by vysát celou řeku.

KAPITOLA XVIII

RŮZNÉ PŘÍHODY

Po celý den plul člun po proudu za nezměněných podmínek. Nic důležitého se nepřihodilo. Na ploše mnoha kilometrů tekla řeka na okraji nádherného pralesa; pak byl prales vystřídán džunglemi, které se táhly až k obzoru.

Domorodci se tu neobjevili a Dick Sand toho vůbec nelitoval. Bylo tu zato hojně zvěře. Na břehu si hrály zebry a „kamasy“, tj. neobyčejně půvabné antilopy, které na noc mizely, aby udělaly místo levhartům, jejichž řev cestující slyšeli, a lvům, kteří skákali ve vysokém porostu. Od hrozných masožravců nehrozilo uprchlíkům dosud žádné nebezpečí, a to ani od šelem v pralese, ani od zvířat žijících ve vodě.

Každý den, nejčastěji odpoledne, přistával Dick Sand ke břehu a vystupoval, aby prozkoumal nejbližší okolí.

Musil doplňovat také zásoby potravin. Ale v této pustině nemohli počítat s maniokem, medynkem a s kukuřicí, tedy s plodinami, které jsou hlavní rostlinnou potravou domorodců. Tyto plodiny zde rostly jen divoce a nebyly požívatelné. Dick Sand musil tedy lovit, ačkoli výstřely z jeho pušky mohly vyvolat nepříjemné setkání.

Oheň si rozdělávali tak, že otáčeli prut ve špalíku smokvoňového dřeva, jak to dělají domorodci. Pak si napekli na několik dní maso jelenů nebo antilop. Dne 4. července se Dickovi podařilo zastřelit jedinou ranou „poku“, který jim poskytl velkou zásobu masa. „Poku“ je půldruhého metru dlouhé zvíře s mohutnými vroubkovanými rohy a se žlutočervenou srstí, posetou světlými skvrnami, na břiše bílé. Jeho maso má výtečnou chuť.

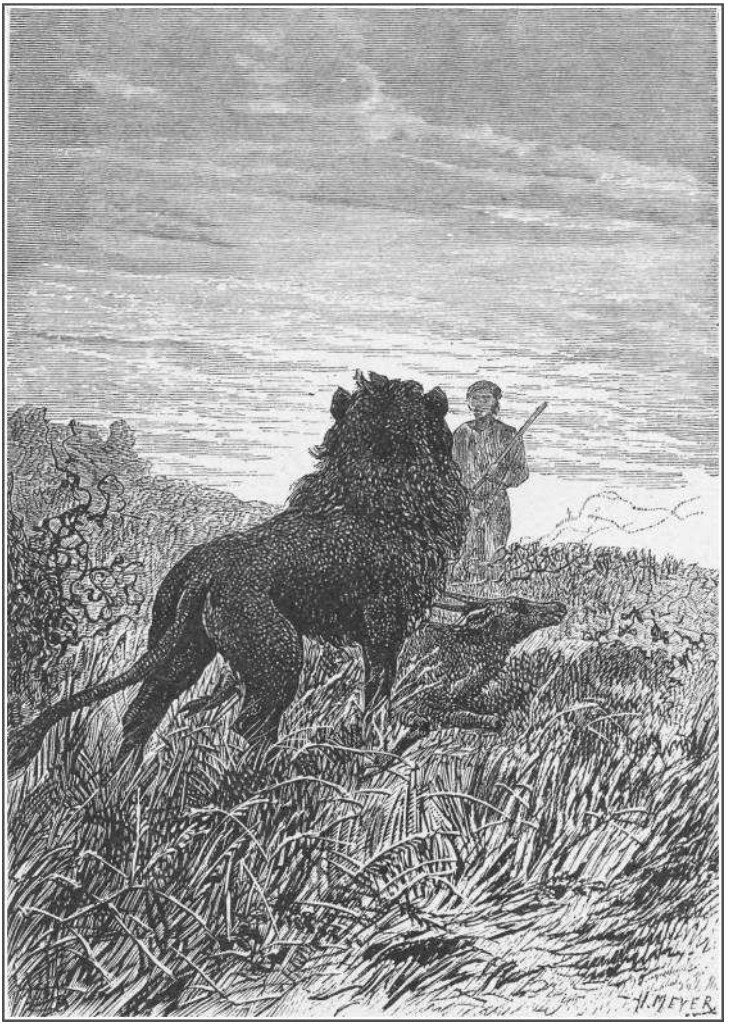
Poněvadž takřka denně přistávali a v noci odpočívali, odhadovali, že do 8. července ujeli nejvýše sto osmdesát kilometrů. Byla to však přece značná vzdálenost a Dick Sand se už sám sebe ptal, kam je ta nekonečná řeka zanese. Zatím se do ní vlévaly jen malé přítoky a nijak znatelně se nerozšiřovala. Její hlavní směr, vedoucí dlouho k severu, stočil se nyní k severozápadu.

I řeka však poskytovala cestujícím potravu. Na dlouhé liány s háčkovitými ostny chytali uprchlíci ryby zvané „sandžika“, které mají velmi jemnou chuť, a když se vyudí, dopravují se snadno do celého kraje, dále černé a dosti vyhledávané ryby „usaka“ a konečně „monnde“, ryby s velkou hlavou, jejichž dásně mají místo zubů výrůstky podobné žíním na kartáči, a malý druh „dagala“, který miluje tekoucí vody, patří mezi sledě a podobá se bělici žijící v Temži.

Dne 9. července projevil Dick Sand obzvláštní chladnokrevnost. Byl sám na břehu a číhal tam na antilopu, jejíž rohy vyčnívaly nad houštinou; právě na

ni vystřelil, když tu náhle asi třicet kroků před ním vyrazil jiný strašný lovec, který chtěl zřejmě uplatňovat svůj nárok na kořist a nemínil se jí nijak vzdát.

Byl to obrovský lev, nazývaný domorodci „karamo“, tedy nikoli známý lev bez hřívy, zvaný „njaský lev“. Tento lev byl půldruhého metru vysoký –

Lev stále pozoroval Dicka Sanda

strašné zvíře!

Jediným skokem zmocnil se lev antilopy, kterou Dick Sand právě složil a která, ještě plná života, ječela a zmítala se pod tlapami hrozného zvířete.

Bezbranný Dick Sand neměl čas vsunout do hlavně druhý náboj.

Lev ho ihned spatřil, ale spokojil se zatím jen s tím, že ho pozoroval.

Dick Sand se však dokonale ovládal a ani se nepohnul. Vzpomněl si, že v podobných případech je nehybnost jedinou záchranou. Nepokoušel se nabít pušku a nepokoušel se ani o útěk.

Lev ho stále pozoroval rudě lesklýma kočičíma očima. Váhal mezi dvojí kořistí: tou, která se hýbala, a tou, která se ani nehnula. Kdyby se byla antilopa pod lvími spáry nezmítala, byl by býval Dick Sand ztracen.

Tak uplynuly dvě minuty. Lev stále tiše pozoroval Dicka Sanda a Dick Sand pozoroval lva, aniž při tom jen mrkl.

Konečně uchopil lev antilopu do tlamy a odnesl ji jako pes zajíce, tepaje houští silným ocasem. Za okamžik zmizel ve vysokém podrostu.

Dick Sand zůstal ještě několik vteřin stát a pak se vrátil ke svým přátelům. Neřekl jim však nic o nebezpečí, které odvrátil jen svou chladnokrevností. Kdyby byli uprchlíci místo plavby po řece musili cestovat pláněmi a pralesy, kde žijí takové šelmy, pravděpodobně by už nebyl naživu ani jediný trosečník z *Poutníka*.

Tento kraj teď sice nebyl obydlen, ale nebylo tomu tak vždycky. Několikrát našli uprchlíci v dolinách zbytky bývalých vesnic. Cestovatel zvyklý na cestování těmito kraji, jako byl třeba David Livingstone, nebyl by se mohl mýlit. Už podle vysoké hradby z pryšců, která přežila slaměné chatrče, a podle posvátných smokvoní uprostřed ohrady by byl poznal, že tu stávala osada. Ale podle zvyklostí domorodců stačila smrt náčelníka, aby obyvatelstvo svá sídliště opustilo a přestěhovalo se jinam.

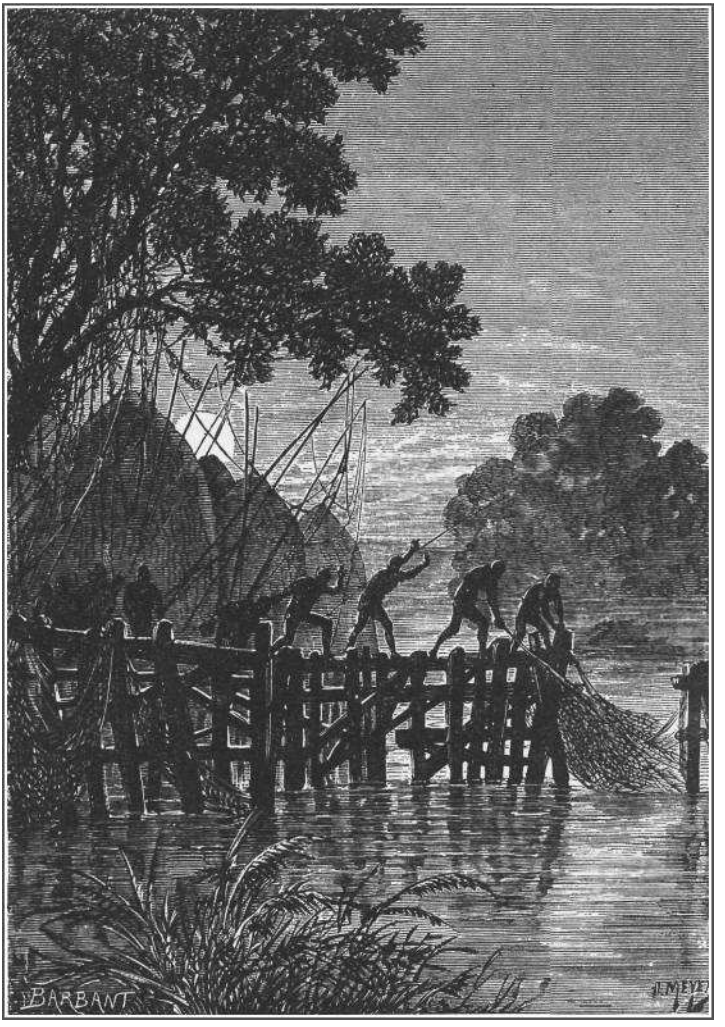
Patrně i v povodí této řeky žily některé kmeny pod zemí jako v jiných částech Afriky. Tito divoši na nejnižším stupni lidského vývoje vylézají ze svých děr jen v noci jako zvířata z nor a setkání s nimi je stejně nebezpečné jako setkání s divokými zvířaty. Dick Sand dobře věděl, že jsou v kraji lidojedů. Několikrát našel na mýtinách v sotva vychladlém popelu napolo spálené lidské kosti, zbytky nějaké hrůzné hostiny. A tyto kanibaly z horního Kazonde mohla přivést nešťastná náhoda k břehům řeky právě ve chvíli, kdy tam Dick Sand přistal. Proto se zastavoval u břehu, jen když to bylo nezbytně nutné, a Herkules mu musel slíbit, že při nejmenším poplachu odpluje ihned na řeku. Statečný černoch to sice přislíbil, ale jakmile vystoupil Dick Sand na břeh, jen s námahou skrýval svou smrtelnou úzkost před paní Weldonovou.

Večer dne 10. července bylo nutno opatrnost ještě zvýšit. Na pravém břehu řeky se objevila vesnice z kolových staveb. Rozšířená řeka tam vytvořila jakousi lagunu, kde stálo na kůlech asi třicet chýší. Proud mířil pod tyto chýše a s ním tudy musil proplout i člun, protože na levém břehu byla řeka nesplavná.

Ale vesnice byla obydlená. Pod došky plálo několik ohňů. Bylo slyšet hlasy, ba skoro řvaní. Budou-li mezi kůly nataženy sítě, jak to často bývá, pak loď, která se bude snažit tudy prorazit, způsobí všeobecný poplach.

Dick Sand dával z přídě tichým hlasem pokyny, aby uchránil člun před nárazem na ztrouchnivělé kůly. Byla jasná noc. Loďka se dala dobře řídit, ale bohužel mohla být i dobře pozorována z břehu.

Byl to hrozný okamžik. Dva domorodci seděli přímo nad vodou na kůlech, mezi nimiž unášel proud loď, a hlasitě spolu hovořili. Člun nemohl proplout jinudy než touto úzkou mezerou. Jestliže ho domorodci spatří, vzbudí svým pokřikem celou vesnici.

Domorodci rychle sbalovali své sítě

Zbývalo ještě proplout asi třicetimetrovou vzdálenost, když Dick Sand zaslechl hlasitější volání obou domorodců. Jeden z nich ukazoval na plující kupu trávy, jež byla hnána proudem a hrozila zpřetrhat liánové sítě, které oba právě spouštěli. Rychle je začali vytahovat a volali na ostatní černochy, aby jim šli pomoci.

Pět nebo šest černochů se hned spustilo po kůlech na příčná spojovací břevna a všichni vyráželi nepředstavitelný ryk.

V člunu však vládlo hrobové ticho, přerušované jen tichými rozkazy Dicka Sanda. Cestující na piroze úplně znehybněli, jen Herkules pravou rukou pohyboval kormidlem. Dingo občas temně zavrčel, ale Jack mu stiskl ručkama obě čelisti. Kolem šuměl proud a narážel na kůly a nahoře se nesl zvířecí ryk lidojedů.

Domorodci rychle sbalovali své sítě. Vytáhnou-li je včas, člun propluje, neli, zaplete se do nich, a pak běda všem, kteří jsou v člunu. Zpomalit nebo zastavit člun nebylo možné, protože proud v úzké mezeře mezi stavbami byl prudší a unášel člun rychleji.

Za půl minuty byl člun mezi kůly. Domorodci napjali své poslední síly a šťastně se jim podařilo síť vytáhnout.

Ale přitom se stalo to, čeho se Dick Sand obával: síť servala část travnatého krytu, který splýval na pravý bok loďky.

Jeden z domorodců vykřikl. Poznal snad, co je pod krytem, a upozornil na to své druhy? Bylo to velmi pravděpodobné.

Dick Sand s přáteli však byl už za vesnicí a v několika vteřinách ho proud změněný v bystřinu zanesl z dohledu kolové vesnice.

„K levému břehu!“ nařídil Dick Sand z opatrnosti. „Řečiště je tam už volné.“

„K levému břehu!“ opakoval Herkules a opřel se mocně do vesla.

Dick Sand k němu přešel a pozoroval vodní hladinu jasně ozářenou měsícem. Neviděl nic podezřelého. Žádná piroga je nepronásledovala. Možná že divoši ani čluny neměli. Když se rozednilo, neobjevili se černoši ani na řece, ani na břehu. Ale člun z opatrnosti plul stále při levém břehu.

Po čtyři další dny, od 11. do 14. července, pozorovala paní Weldonová i její přátelé, že se kraj znatelně mění. To už nebyla jen pustina, ale přímo poušť, podobná poušti Kalahari, kterou prozkoumal už Livingstone za své první cesty. Neplodná půda tu ničím nepřipomínala úrodnou půdu země na horním toku.

A stále ta nekonečná řeka, které se už mohlo říkat velká řeka a která se musela vlévat přímo do Atlantského oceánu.

Otázka potravin se stala v této poušti velmi palčivou. Ze starých zásob už nic nezbylo. Rybolov mnoho nevynášel a lov vůbec nic. Jeleni, antilopy, sajgy a jiná zvířata by se v této poušti neuživila a s nimi zmizely i šelmy.

V noci se už také neozývalo obvyklé řvaní. Ticho bylo rušeno jen žabími koncerty. Cameron přirovnával toto žabí skřehotání ke zvukům, které je slyšet při práci nýtovačů, sbíječů a vrtačů v loděnicích.

Krajina na obou březích byla rovná a beze stromů. Jenom v dálce na východě i na západě se tyčily pahorky. Rostlo zde pouze mnoho pryšců, ovšem ne pryšce, které poskytují maniokovou mouku, nýbrž ty, z nichž se získává jen nejedlý olej.

A uprchlíci si přece musili opatřovat potravu. Dick Sand už nevěděl, co

dělat, ale Herkules si vzpomněl, že domorodci pojídají často mladé výhonky kapradin a dřeň ze stébel papyru. Když sám sledoval pralesem Ibn Hamisovu karavanu, častokrát tak tišil hlad. Naštěstí rostlo podél břehu hodně kapradin a papyru. Osvěžující a sladkou papyrovou dřeň ocenili všichni – především malý Jack.

Byla to však potrava málo vydatná. Teprve druhého dne se díky bratranci Benediktovi najedli lépe.

Od chvíle, kdy objevil hmyz *Hexapodes benedictus*, který měl učinit entomologovo jméno nesmrtelným, nabyl bratranec Benedikt zase nálady. Hmyz uložil do bezpečí, to jest zapíchl si jej do dýnka svého klobouku, a když přistali u břehu, vydával se opět na lov. Jednoho dne prolézal vysokou trávou a vyplašil jakéhosi ptáka, který svým štěbetáním upoutal jeho pozornost.

Dick Sand chtěl ptáka zastřelit, ale bratranec Benedikt vykřikl:

„Nestřílejte, Dicku! Nestřílejte! Jeden pták by přece nestačil pro pět osob!“

„Stačil by Jackovi,“ odpověděl Dick Sand a zamířil znovu na ptáka, který jako by ani nechtěl uletět.

„Ne, ne!“ pokračoval bratranec Benedikt. „Nestřílejte! Je to pták, který nám opatří hojně medu!“

Dick Sand sklonil pušku; usoudil, že několik kilogramů medu by mělo celkem větší cenu než jeden pták. Pustil se s bratrancem Benediktem ihned za ptákem, který stále popolétával, jako by je lákal za sebou.

Nemusili jít daleko. Za několik minut objevili mezi pryšci starý uschlý kmen, kolem něhož se ozývalo silné bzučení včel.

Bratranec Benedikt teď nechtěl tento pěkný hmyz obrat o „ovoce jeho práce“, jak se vyjádřil, ale Dick Sand s tím nesouhlasil. Vykouřil včely suchou trávou a zmocnil se značného množství medu. Ptákovi nechal voskové plásty jako odměnu a vrátil se s bratrancem Benediktem k člunu.

Všichni přijali med s velkou radostí, ovšem bylo ho stejně málo. Byli by trpěli hrozným hladem, kdyby se byl člun 12. července nezastavil u jakési zátoky, kde se to hemžilo milióny kobylek. Ve dvou až třech vrstvách pokrývaly půdu i křoviska. Bratranec Benedikt neopominul vysvětlit, že se domorodci často živí i tímto rovnokřídlým hmyzem – a je to skutečně pravda. Všichni hned začali tuto manu* sbírat. Kobylek bylo tolik, že by byli mohli naložit deset člunů. Upraženy na mírném ohni chutnaly by tyto jedlé kobylky i lidem méně vyhladovělým. Také bratranec Benedikt jich snědl spoustu; vzdychal přitom sice, ale nakonec je snědl.

Byl však nejvyšší čas, aby tělesné a duševní útrapy už skončily. Ačkoli cestování po proudu prudké řeky nebylo tak únavné jako pochod pobřežními pralesy, přece jen denní vedra, vlhké noční mlhy a neustálé útoky komárů činily i plavbu po proudu nesnesitelnou. Už aby byli u cíle! Dick Sand nemohl dosud odhadnout, kdy plavba skončí. Bude to trvat ještě týden nebo měsíc?

* *Mana je biblická potrava, která prý spadla hladovým Židům z nebe. Ve skutečnosti to je ztuhlá šťáva z větví tamaryšku.*

Nevěděl. Kdyby řeka tekla přímo na západ, musili by být už dávno na severním angolském pobřeží. Ale zpočátku tekla na sever, a tak po ní mohou plout ještě velmi dlouho.

Dick Sand byl už silně znepokojen, když tu 14. července se náhle směr toku řeky změnil. Jack seděl na přídi člunu, díval se travnatým krytem ven a najednou spatřil na obzoru rozsáhlou vodní plochu.

„Moře!“ zvolal.

Po tomto slově se Dick Sand zachvěl a přiběhl k malému Jackovi.

„Moře?“ opakoval. „Ne, ještě ne! Ale je to aspoň řeka, která teče k západu a do které se řeka, po níž plujeme, vlévá. Možná že je to řeka Zaire.“

„Kéž bys měl pravdu, Dicku!“ řekla paní Weldonová.

Kdyby to bylo Zaire nebo Kongo, které o několik let později objevil Stanley, stačilo by jen plout dále až k portugalským osadám při ústí této řeky. Dick Sand doufal, že tomu tak bude, a doufal v to právem.

15., 16., 17. a 18. července plula loď už méně pustým krajem po stříbrných vodách velké řeky. Všichni však zachovávali stejnou opatrnost, a tak se zdálo, že proud unáší jen kupku trávy.

Ještě snad několik dní a trosečníci z *Poutníka* se dočkají konce všech útrap. Pak se ukáže, jak byl kdo obětavý, a jestliže největší podíl nepřipadne Dicku Sandovi, paní Weldonová to jistě uvede na pravou míru.

Ale dne 18. července v noci se stala příhoda, která mohla záchranu všech vážně ohrozit.

Ke třetí hodině ranní se ozval na západě vzdálený, ještě temný hukot. Úzkostlivý Dick Sand chtěl vědět, co to tak hučí. Paní Weldonová, Jack a bratranec Benedikt spali na zádi. Plavčík zavolal Herkula na příď a žádal ho, aby také velmi pozorně naslouchal.

Byla tichá noc. Nevanul ani nejslabší vánek.

„To je hluk moře!“ řekl Herkules a oči mu radostně zajiskřily.

„Ne,“ odpověděl Dick Sand a zavrtěl hlavou.

„Co je to tedy?“ zeptal se Herkules.

„Počkejme do rána, ale dávejme dobrý pozor!“

Po těchto slovech se vrátil Herkules na záď.

Dick Sand zůstal na přídi. Stále naslouchal. Hluk vzrůstal a brzy zněl jako vzdálený řev.

Naráz, skoro bez svítání se rozednilo. Po proudu před člunem asi kilometr daleko se vznášelo ve vzduchu jakési mračno. Nebyly to však páry. To se stalo ještě zřetelnější, když první sluneční paprsky pronikly mrakem a nad oběma břehy se rozklenula nádherná duha.

„K břehu!“ vykřikl Dick Sand a jeho hlas probudil paní Weldonovou. „Jsou to vodopády! Ten oblak není nic jiného než vodní tříšť. K břehu, Herkule!“

Dick Sand se nemýlil. Vpředu se dno řečiště prudce propadalo o třicet metrů a voda se řítila dolů s podivuhodnou a neovládatelnou silou. Ještě kilometr, a člun by byl býval stržen do propasti!

KAPITOLA XIX

S. V.

Herkules mocnými údery kormidla zamířil k levému břehu. Proud nebyl v těchto místech ještě příliš prudký a dno řečiště mělo k vodopádům normální spád. Jak jsme už řekli, dno se propadalo náhle a tah vody se projevoval na vzdálenost jen asi sto až sto padesáti metrů nad vodopádem.

Levý břeh byl porostlý vysokými, velmi hustými lesy. Žádný paprsek neprocházel neproniknutelnými korunami lesních stromů. Dick Sand se díval s hrůzou na tento kraj, obydlený lidojedy z dolního Konga, na území, kterým teď musí projít, protože člun už dál plout nemohl. A přenést jej pod vodopád? Na to nemohl vůbec pomýšlet. Tohle byla opravdu hrozná rána, která ty ubožáky zasáhla v době, kdy už snad mohli dosáhnout portugalských osad či ústí řeky! Až dosud se jim vše dařilo. Poštěstí se jim překonat i tuto překážku?

Člun brzy přirazil k levému břehu řeky. Když se tam přibližoval, počal Dingo projevovat zvláštní známky netrpělivosti a zároveň smutku.

Dick Sand psa pozoroval, protože ve všem tušil nebezpečí, a ptal se sám sebe, není-li ve vysokém papyru na břehu skryt nějaký domorodec. Brzy zjistil, že pes není neklidný ze vzteku.

„Řekl bych, že pláče!“ zvolal malý Jack a objal Dinga oběma rukama.

Dingo se mu však vyrval, a jakmile se piroga octla asi šest metrů od břehu, skočil do vody, vyškrábal se na břeh a zmizel v trávě.

Ani paní Weldonová, ani Dick Sand, ani Herkules si to nedovedli vysvětlit.

Přistali několik vteřin po Dingovi uprostřed zelené pěny chaluh a jiných vodních rostlin. Z křoví vylétlo několik ledňáčků, kteří vyráželi ostré skřeky, a několik sněhobílých volavek. Herkules přivázal člun pevně k pařezu kořenovníku a všichni vystoupili na břeh, nad nímž se skláněly vysoké stromy.

Pralesem nevedla žádná stezka. Ale zplouhaný mech svědčil o tom, že tudy šli nedávno domorodci nebo zvířata.

Dick Sand s nabitou puškou a Herkules se sekerou v ruce neušli ani deset kroků, když dohonili Dinga. Pes sledoval s nosem u země jakousi stopu a neustále štěkal. První nevysvětlitelná předtucha ho přiměla k tomu, aby vyskočil na břeh, druhá ho zavedla hluboko do pralesa. To bylo všem zřejmé.

„Pozor!“ řekl Dick Sand. „Paní Weldonová, pane Benedikte a Jacku, neodcházejte od nás! Pozor, Herkule!“

V této chvíli zvedl Dingo hlavu a krátkými skoky je zval, aby ho následovali.

Za okamžik ho paní Weldonová s přáteli dostihla pod starou smokvoní, ztracenou v nejhustším pralese.

Tam stála napolo rozbořená chatrč s rozpadlými trámy a Dingo před ní žalostně štěkal.

„Kdo je tam?“ zvolal Dick Sand a vstoupil do chaty.

Paní Weldonová a ostatní šli za ním.

Země tam byla pokryta kostmi, které vzduch už dávno vybělil.

„V této chýši zemřel člověk,“ řekla paní Weldonová.

„A Dingo toho člověka znal!“ dodal Dick Sand. „Byl to, musil to být jeho pán! Ach, hleďte!“

Dick Sand ukázal do pozadí chaty na obnažený kmen smokvoně.

Na něm byla dvě velká červená písmena, skoro už smazaná, ale stále ještě zřetelná.

Dingo se opřel pravou tlapou o strom, jako by na písmena upozorňoval.

„S. V.,“ zvolal Dick Sand. „To jsou písmena, která Dingo poznal mezi všemi ostatními! Jsou to písmena, která má na obojku…!“

Nedopověděl. Sklonil se, aby sebral malou, silně okysličenou měděnou krabici, ležící v koutě chatrče.

Když ji otevřel, vypadl z ní kus papíru. Plavčík na něm přečetl tato slova: *Zavražděn… okraden průvodcem Negorem…* 3. *prosince 1871… zde… dvě stě dvacet kilometrů od pobřeží…! Dingo! Ke mně…!* *S. Vernon*

Tento lístek všechno vysvětlil. Samuel Vernon odjel se svým psem Dingem prozkoumat střední Afriku. Doprovázel jej Negoro. Peníze, které měl francouzský cestovatel u sebe, probudily chtivost toho ničemy a Negoro se rozhodl zmocnit se jich. Když se Vernon dostal po břehu Konga až sem, utábořil se v této chatrči. Tam byl smrtelně zraněn, okraden a opuštěn… Negoro po spáchání zločinu patrně utekl. Tehdy se dostal do rukou Portugalcům. Brzy v něm poznali jednoho z Alvezových agentů, odvedli ho do Luandy a odsoudili k doživotnímu žaláři v koloniální trestnici. Víme už, že se mu podařilo uprchnout a dostat se na Nový Zéland, kde se nalodil na *Poutníka* k velkému neštěstí těch, kteří na něm cestovali. Ale co se stalo po zločinu? Snadno si to můžeme vysvětlit. Nešťastný Vernon měl před smrtí ještě čas napsat onen lístek, na němž udával datum a důvod vraždy i jméno vraha. Lístek vložil do krabice, v níž byly předtím patrně ukradené peníze. S posledním vypětím sil pak napsal vlastní krví jako náhrobní nápis iniciály svého jména… Před těmito krvavými písmeny zůstal Dingo asi ještě několik dní. Tak se je naučil znát a nikdy je nezapomněl. Potom se vrátil na pobřeží a tam ho našel kapitán *Waldecku*. Později se dostal na palubu *Poutníka*, kde se setkal s Negorem. Kosti cestovatelovy zatím zbělely v hlubokém pralese ztraceném ve střední Africe a jen Dingo vzpomínal na svého pána. Ano, tak se to jistě událo.

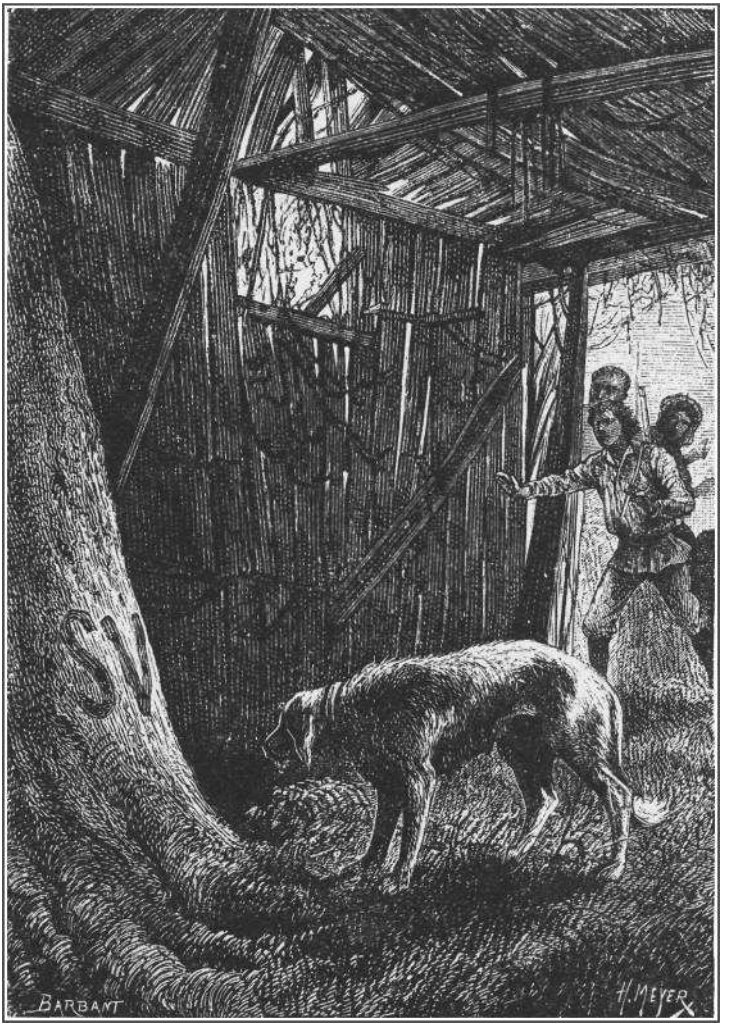
Když Dick Sand a Herkules připravovali důstojné pohřbení Vernonových ostatků, Dingo náhle vztekle zavyl a vyrazil z chatrče.

Skoro současně se blízko chaty ozval strašný výkřik. Zuřivé zvíře zřejmě napadlo nějakého člověka.

Herkules učinil totéž co Dingo. Vyrazil z chaty, sledován Dickem Sandem,

paní Weldonovou, Jackem a bratrancem Benediktem. Všichni viděli, jak se Herkules vrhá na muže, který se válel na zemi a kterému se Dingo zakousl do hrdla svými strašnými tesáky.

Byl to Negoro.

„V této chýši zemřel člověk!“

Cestou k ústí řeky Zaire, odkud chtěl odplout do Ameriky, nechal ten ničema své průvodce za sebou a odešel na místo, kde zavraždil cestovatele, který mu plně důvěřoval.

Neudělal to bez důvodu a všichni to pochopili, když spatřili u paty stromu nedávno vyhloubený otvor a v něm kupu třpytících se zlatých francouzských

franků. Bylo jasné, že Negoro po zavraždění Vernona a ještě předtím, než upadl do rukou Portugalců, ukryl svou kořist s úmyslem, že se sem jednou pro ni vrátí. A právě dnes, když se chtěl zlata zmocnit, Dingo ho vystopoval a skočil mu na hrdlo. Překvapený bídák vytáhl nůž a bodl psa zrovna ve chvíli, kdy se na něho vrhl Herkules s výkřikem:

„Ach, ty ničemo! Konečně tě zaškrtím!“

Nebylo toho již třeba. Portugalec už nejevil známky života. Byl zasažen spravedlností přímo na místě, kde spáchal zločin. Věrný pes však byl smrtelně zraněn. Odvlekl se k chýši a skonal tam, kde zemřel nešťastný Samuel Vernon.

Herkules pohřbil pozůstatky cestovatele a do stejného hrobu uložil i Dinga, kterého všichni oplakávali.

Negoro byl mrtev, ale domorodci, kteří ho doprovázeli z Kazonde, nemohli být daleko. Budou-li svého vůdce dlouho postrádat, půjdou ho jistě hledat směrem k řece. Tady hrozilo vážné nebezpečí.

Dick Sand a paní Weldonová se radili, co dělat.

Věděli nyní, že tato řeka je Kongo, nazývaná domorodci Kwango nebo Ikutu ya Kongo, a že v jistém úseku se jmenuje Zaire a v jiném Lualaba. Byla to obrovská středoafrická vodní tepna, kterou hrdinný Stanley nazval řekou Livingstonovou, ale kterou mohli zeměpisci nazvat spíš jeho vlastním jménem.

Nebylo tedy pochyb o tom, že to je Kongo, nicméně Francouzův lístek udával, že její ústí je ještě dvě stě dvacet kilometrů daleko, a naneštěstí nebyla řeka v těchto místech už splavná. Obrovské vodopády – patrně vodopády Ntamo – znemožňovaly plavbu každému plavidlu. Nezbývalo než jít po jednom břehu aspoň pod vodopád, snad dva tři kilometry daleko, a tam se pokusit postavit vor, na němž by se znovu pustili po proudu.

„Zbývá rozhodnout,“ řekl Dick Sand, „máme-li jít po levém břehu, na němž teď jsme, nebo po pravém. Oba se mi zdají stejně nebezpečné. Všude se musíme mít na pozoru před domorodci. Na tomto břehu však nám hrozí o nebezpečí víc, protože se tu můžeme setkat s Negorovými průvodci.“

„Přeplujme tedy na pravý břeh!“ navrhla paní Weldonová.

„Ale je schůdný?“ namítl Dick Sand. „Cesta k ústí Konga vede spíš po levém břehu. Proto tudy šel i Negoro. Na tom však nezáleží. Nesmíme váhat! Ale než řeku přeplujeme s vámi, paní Weldonová, musím vědět, zdali se tamtudy můžeme dostat až pod vodopády.“

To bylo opatrné rozhodnutí a Dick Sand chtěl svůj plán hned uskutečnit. Řeka nebyla v těchto místech širší než devadesát až sto dvacet metrů. Plavčík, který kormidlo dokonale ovládal, mohl ji snadno přeplout. Paní Weldonová s Jackem a s bratrancem Benediktem měla zatím zůstat pod Herkulovou ochranou zde.

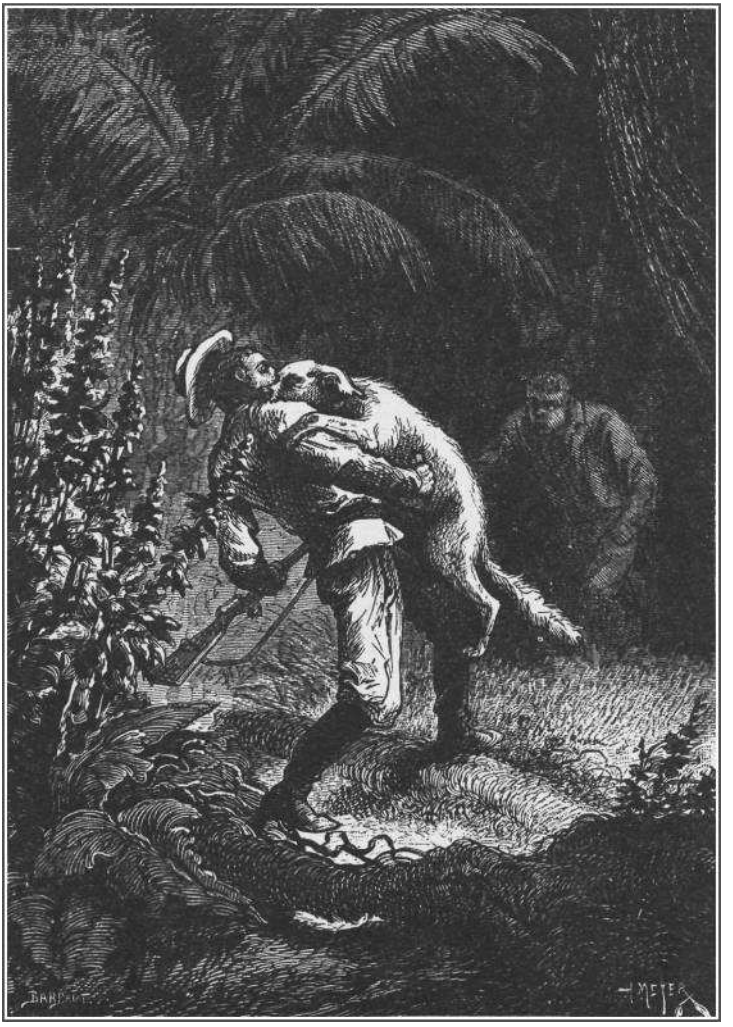
Dick Sand byl rozhodnut a chtěl již odplout, když tu se ho paní Weldonová zeptala:

„Nebojíš se, že budeš stržen vodopády, Dicku?“

„Ne, paní Weldonová! Přepluji řeku sto dvacet metrů nad nimi.“

„A co na druhém břehu?“

„Nevystoupím tam, spatřím-li sebemenší nebezpečí.“
„Vezmi si s sebou pušku!“
„Ano, ale nebojte se o mne!“
„Snad by bylo lepší, kdybychom se neodlučovali,“ dodala paní Weldonová,

Dingo skočil Negorovi na hrdlo

jako by ji trápila zlá předtucha.

„Ne… Jen mě nechte jít samotného…,“ odpověděl Dick Sand. „Je to nutné pro bezpečnost nás všech. Za hodinu jsem zpátky. Dávej tu na vše pozor, Herkule!“

Po těchto slovech Dick Sand odvázal člun a už byl unášen k druhému

břehu.

Paní Weldonová a Herkules se ukryli v papyrovém houští a sledovali Dicka zrakem.

Dick Sand byl brzy uprostřed řeky. Celkem mírný proud se tu působením vodopádů trochu zrychloval. Sto dvacet metrů níže hrozivě hučely vodopády a západní vítr hnal vodní tříšť až k plavčíkovi. Ten se zachvěl při představě, že piroga při menší opatrnosti mohla být dnes v noci stržena do vodopádů, které by dole vydaly jen mrtvoly trosečníků. Toho se však teď nemusel bát. Obratně řízené kormidlo udržovalo člun ve směru, který byl ke směru proudu mírně nakloněn.

Za čtvrt hodiny dosáhl Dick Sand protějšího břehu a připravoval se, že vyskočí na břeh…

V témž okamžiku se ozvaly výkřiky a na travní kryt, který dosud zakrýval člun, vrhlo se asi tucet domorodců.

Byli to lidojedi z kolové vesnice. Osm dní sledovali člun po pravém břehu. Pod krytem, který byl stržen jejich sítěmi, spatřili uprchlíky, to jest naprosto jistou kořist, protože vodopády ty nešťastníky dříve nebo později přinutí, aby vystoupili na jeden nebo na druhý břeh.

Dick Sand viděl, že je ztracen. Napadlo ho však, zda by nemohl obětováním vlastního života zachránit své druhy. Chladnokrevně se postavil na příď a s puškou v ruce udržoval divochy v uctivé vzdálenosti.

Ti zatím strhli celý travní kryt a počali pod ním hledat ostatní oběti. Když zjistili, že jim padl do rukou jen plavčík, projevili strašným rykem své zklamání. Patnáctiletý chlapec pro deset lidojedů!

Jeden z domorodců se však napřímil a ukázal na levý břeh, kde paní Weldonová s přáteli všechno viděla, a nevědouc, jak Dickovi pomoci, vystoupila na břeh.

Dick Sand nemyslil na sebe, nýbrž přemýšlel, jak zachránit své druhy.

Lidojedi odrazili člun do proudu. Chystali se přeplout na druhý břeh. Proti namířené pušce se však ani nehnuli, protože znali účinek střelných zbraní. Ale jeden z nich se chopil kormidla a obratně řídil člun šikmo na druhý břeh. Brzy byli na třicet metrů od levého břehu.

„Utečte!“ vykřikl Dick Sand na paní Weldonovou. „Utečte!“

Paní Weldonová ani Herkules se nehýbali. Zdálo se, že vrostli nohama do země.

Utéci! K čemu by to bylo dobré? Za hodinu by stejně padli do rukou lidojedů!

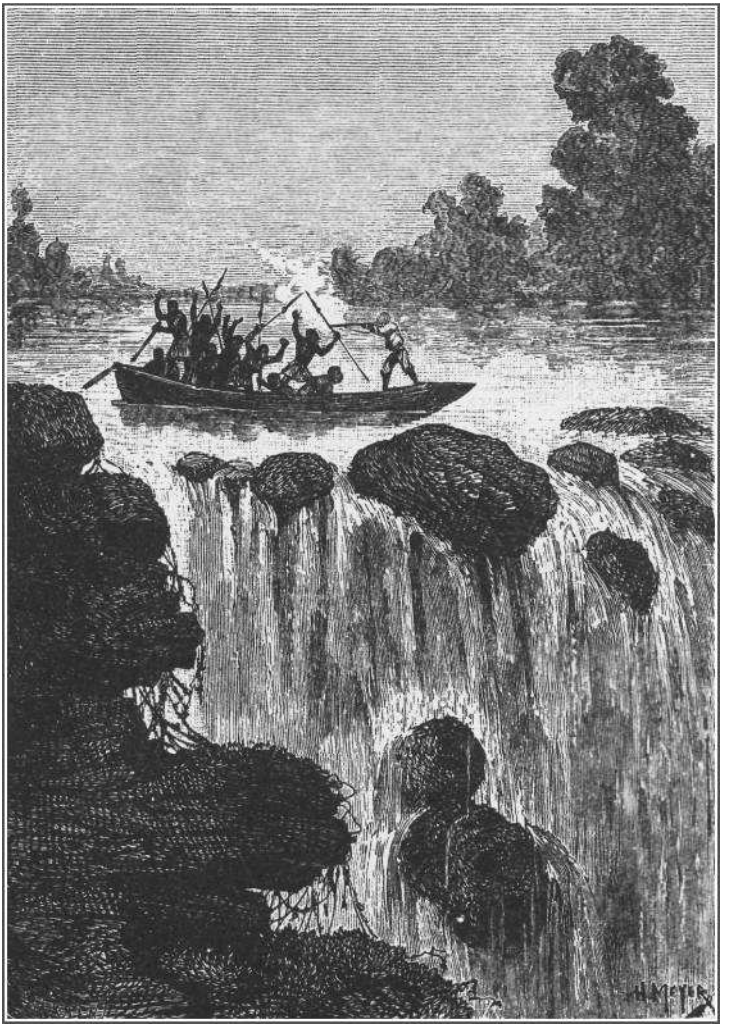
Dick Sand to pochopil. Tu náhle dostal nápad, jak zachránit všechny, které miloval. Obětuje vlastní život…! Ani na chvíli nezaváhal.

Zamířil okamžitě na domorodce, který člun řídil, a vystřelil. Veslo roztříštěné kulkou se rozlétlo na několik kusů.

Kanibalové zděšeně vykřikli.

Piroga, kterou teď už nemohli řídit, byla unášena prudkým proudem stále rychleji, takže za několik vteřin byla už jen na třicet metrů od vodopádu.

Paní Weldonová a Herkules vše pochopili. Dick Sand se pokoušel zachránit je tím, že se i s lidojedy zřítí do propasti. Jack a jeho matka stáli na břehu a volali na něho svůj poslední pozdrav. Bezmocný Herkules jen vztáhl ruku za člunem…

Zamířil na domorodce, který člun řídil, a vystřelil

V tomto okamžiku se lidojedi chtěli pokusit doplavat na levý břeh. Vrhli se do vody a člun přitom převrhli.

Dick Sand ani tváří v tvář smrti neztratil chladnokrevnost. Jeho poslední myšlenkou bylo, že právě tento člun, který teď plul dnem vzhůru, mohl by ho zachránit.

Ve chvíli, kdy se Dick Sand zřítí do vodopádu, bude mu hrozit dvojí smrt: zalknutí vzduchem a zalknutí vodou. Ale pod překoceným člunem bude jako v jakési schránce, v níž bude moci mít hlavu nad vodou, chráněn před vnějším vzduchem, v kterém by se rychlostí pádu jistě zalkl. Za těchto podmínek se mu zdálo, že by měl jakousi naději uniknout zalknutí i při pádu do Niagarských vodopádů.

To vše mu projelo mozkem jako blesk. Pudově se zachytil lávky, která spojovala oba boky člunu, a s hlavou nad vodou pod překlopeným člunem cítil neodolatelný tah vody, měnící se náhle ve svislý pád.

Piroga se propadla do propasti, kterou vyhloubila voda pod vodopádem, ponořila se hluboko a vyplula zas na hladinu. Dick Sand jako dobrý plavec viděl nyní spásu jen v síle svých paží…

Za čtvrt hodiny doplaval k levému břehu a setkal se tam s paní Weldonovou, s Jackem a s bratrancem Benediktem, které tam Herkules spěšně odvedl.

Lidojedi už zmizeli v bouřících vodách. Obrácený člun je nezachránil, a tak zemřeli dříve, než dopadli do hluboké propasti; jejich těla se rozbila o ostrá skaliska, o něž se tříštil dolní tok řeky.

KAPITOLA XX

ZÁVĚR

Po dvou dnech, 20. července, setkala se paní Weldonová a její přátelé s karavanou, která putovala do Embomy u ústí Konga. Nebyla to však karavana otrokářů, nýbrž karavana počestných portugalských obchodníků se slonovinou. Uprchlíkům se dostalo skvělého přijetí a zbytek cesty urazili za zcela snesitelných podmínek.

Setkání s touto karavanou bylo opravdu šťastné. Dick Sand by se byl na prámu po Kongu nemohl pustit. Od vodopádů Ntamo až k Yellale teče řeka přes souvislé pásmo peřejí a vodopádů. Stanley jich napočítal dvaašedesát. Sem se nemohlo odvážit žádné plavidlo. U ústí Kwanga svedl statečný cestovatel o čtyři léta později poslední z dvaatřiceti bitev s domorodci. O trochu níže, u vodopádu Mbelo, unikl jen zázrakem smrti.

Dne 11. srpna dorazili paní Weldonová, Dick Sand, Jack, Herkules a bratranec Benedikt do Embomy, kde byli velmi vlídně přijati. Právě odtud odjížděl parník do Panamského průplavu. Paní Weldonová se svými přáteli na něj nasedla a dosáhla tak šťastně americké pevniny.

Telegram poslaný do San Franciska oznámil Jamesu W. Weldonovi, že se mu vrací jeho žena a syn, jejichž stopu marně hledal ve všech koutech světa, všude, kam se mohl *Poutník* podle jeho předpokladů dostat.

Dne 25. srpna vylodil konečně parník trosečníky v hlavním městě Kalifornie. Ach, kdyby tam tak byl býval i Tom se svými kamarády!

Co ještě říci o Dicku Sandovi a o Herkulovi?

První se stal synem, druhý přítelem rodiny. James W. Weldon se dověděl vše, za co vděčí Dicku Sandovi a statečnému černochovi. Byl opravdu rád, že se Negoro nedostal až k němu, poněvadž by byl musil obětovat na vykoupení své ženy a syna celé své jmění. Byl by odjel na africké pobřeží a kdo ví, jakým nebezpečím a úkladům by tam byl býval vystaven.

Zbývá říci několik slov o bratranci Benediktovi. Když se vrátili, stiskl učený entomolog ruku Jamese W. Weldona a pak se zavřel do své pracovny a pustil se do práce tak, jako by pokračoval tam, kde včera přestal. Myslil na úžasné dílo o hmyzu *Hexapodes benedictus*, na vrcholné dílo entomologické vědy.

Ve své pracovně, přeplněné hmyzem, našel si bratranec Benedikt především lupu a nové brýle… Spravedlivé nebe! Ihned, jakmile začal studovat pod lupou onen jediný exemplář afrického hmyzu, vydral se mu z úst zoufalý výkřik.

Hexapodes benedictus nebyl vůbec hmyz! Byl to docela obyčejný pavouk!

A měl-li jen šest noh místo osmi, bylo to proto, že mu dvě přední nohy chyběly! A chyběly mu proto, že mu je Herkules, když ho chytal, z neopatrnosti ulomil.

Tak tedy *Hexapodes benedictus* byl jen ubohý invalida z řádu nejobyčejnějších pavouků, kterého krátkozraký učenec nemohl dříve poznat. Bratranec Benedikt z toho onemocněl, ale šťastně se zas uzdravil.

Po třech letech dovršil Jack osmý rok. Dick Sand se s ním učil, vzdělávaje se přitom sám. Od té doby, co se vrátili, doplňoval si plavčík své vědomosti, poněvadž si byl vědom toho, co všechno musí ještě znát. Pustil se do studia jako člověk, který má výčitky svědomí, že pro nedostatek znalostí nesplnil svůj úkol.

Ano, říkal si často, kdybych byl na palubě *Poutníka* znal vše, co má námořník vědět, nebylo by došlo ke všem těm neštěstím!

Tak uvažoval Dick Sand. V osmnácti letech dokončil s vyznamenáním hydrografická studia, získal zvláštní diplom a stal se kapitánem na lodi Jamese W. Weldona.

Tak daleko se dostal ubohý sirotek, nalezený na výběžku Sandy Hooku, pro své chování a pro svou pracovitost. Ačkoli byl tak mlád, získal si úctu a možno říci i vážnost všech. Ale Dick Sand o tom při své prostotě a skromnosti ani nevěděl. Neměl ani tušení, že mu lidé přisuzují to, čemu se říká činorodost, pevnost, odvaha a vytrvalost, vlastnosti, které prokázal v těžkých zkouškách a pro které se vlastně stal hrdinou.

Jedna věc však Dicka Sanda stále trápila. Ve volných chvílích – a měl jich při studiu jen málo – myslel často na starého Toma, na Bata, Austina a Akteona, za jejichž smutný osud nesl podle svého mínění také odpovědnost. Zlý osud bývalých druhů v utrpení nesmírně trápil i paní Weldonovou. James W. Weldon, Dick Sand a Herkules dělali všechno možné, aby našli jejich stopy. Konečně se jim to podařilo díky spolupracovníkům Jamese W. Weldona, které měl loďař na celém světě. Tom a jeho soudruzi byli prodáni do otroctví na Madagaskar, kde mělo být otroctví brzy potom zrušeno. Dick Sand chtěl obětovat své nevelké úspory, aby je vykoupil, ale James W. Weldon s tím nesouhlasil. Jeden z Weldonových obchodních zástupců věc zařídil a dne 15. listopadu 1877 zaklepali čtyři černoši na dveře Weldonova domu.

Byl to starý Tom, Bat, Akteon a Austin. Stateční muži, kteří unikli tolika nebezpečím, byli by bývali toho dne málem udušeni v náručí svých přátel.

Z trosečníků, kteří byli vrženi s *Poutníkem* na osudné africké pobřeží, chyběla jen nebohá Nan. Ale věrnou službu nebylo možno vzkřísit k životu. A Dinga také ne! Však to byl div, že tolika útrapám podlehl jen jeden člověk a pes.

Toho dne byla v domě kalifornského obchodníka samozřejmě velká slavnost a nejlepší přípitek, kterému všichni tleskali, byl přípitek paní Weldonové Dicku Sandovi, „patnáctiletému kapitánovi“.

ČLOVEK SE VŽDY VRACÍ K LÁSKÁM MLÁDÍ

Široké ústí řeky Loiry u města Nantes, vždy věnčené stožáry, které se pod údery příbojových a odlivových vln chvějí a uklánějí jako stromy pod nárazy větru, bylo, je a bude kolébkou romantických snů mnohého dospívajícího hocha. To vše zde není dosud moře, pouze jeho práh a příslib, ale právě tím pro mladá srdce ještě tajemnější a lákavější. Stožáry tam při ústí Loiry nejsou stěžně lodí pro daleké plavby, nýbrž jen lodí pobřežních a rybářských. Velké lodi kotví ještě daleko odtud v přístavu Saint Nazaire. Ale i tyto nevysoké stožáry přece jen skoro každodenně vidí moře a jsou nasáklé jeho slaným dechem, který vábí a slibuje sterá dobrodružství v neznámých dálavách.

Zde snil své chlapecké a jinošské sny i Jules Verne, který se v Nantes narodil 8. února 1828 a prožil tam své mládí až do dvaceti let. Tehdy se už v duchu vídal plavčíkem na zaoceánské lodi, která ho zaveze na nějaký neobydlený ostrov, kde snad prožije nádhernou robinzonádu, nebo ho ponese po stopách Lapérouse a jiných velkých mořeplavců, o nichž mladý Jules tolik a rád četl. Ale jeho otec nerozuměl takovým snům, a tak mladý snílek neodjíždí pod bílými plachtami k dalekým obzorům, nýbrž na studie do Paříže. Tam ho sevřel do náručí střízlivý život se všemi všedními starostmi a každodenními povinnostmi. Sevřel ho a nikdy mu nedopřál uzřít vysněné daleké kraje.

Francouzské přísloví tvrdí, že člověk se vždy vrací k láskám mládí. I když toto přísloví snad není platné všeobecně, na Vernovi se vyplnilo. Jules Verne nemohl nikdy plně uskutečnit sny svého mládí, ale nic mu nezabránilo, aby se k nim nevracel i v myšlenkách mužného věku, a tím i ve své literární tvorbě. A právě tyto návraty daly vznik těm dobrodružným příběhům, které se těšily a stále ještě těší oblibě mladých čtenářů, ať již to je TAJUPLNÝ OSTROV s mladým hrdinou Harbertem, DĚTI KAPITÁNA GRANTA s Robertem Grantem nebo PATNÁCTILETÝ KAPITÁN s mladistvým Dickem Sandem. Tento poslední román je nejoblíbenější ze všech a není také divu. Stárnoucí autor – Vernovi bylo již téměř padesát let, když psal příběh statečného Dicka Sanda – zpovídá se v tomto díle z touhy, jak ji kdysi snilo jeho mládí, z touhy nikdy nenaplněné a již oželené. Dick Sand, to je oživený sen Vernova dospívání, to je mladý Jules Verne sám. Jen romantický, oželený sen, tolik podobný snům mnoha mladých srdcí… Který z hochů se nikdy nevžíval do úlohy romantického hrdiny, jenž vítězně láme všechny překážky, ochraňuje slabé, osvobozuje utiskované a bojuje za právo a spravedlnost? Jules Verne se v postavě Dicka Sanda upřímně vyzpovídal z takového snu mládí – a upřímnost mluví k srdci. Proto si touto knihou získal srdce mladých čtenářů celého světa – a proč to nedoznat – i zájem mnoha čtenářů dospělých, pro které je toto dílo cestičkou ke vzpomínce na dávno minulé, bezstarostné dny mládí právě tak, jako bylo pro autora.

Ale PATNÁCTILETÉHO KAPITÁNA psal muž zralého věku a zkušený spisovatel, pro kterého pouhý romantický příběh by byl znamenal příliš málo. Verne se rozhodl postavit patnáctiletého hocha před úkoly vysoko přesahující schopnosti jeho věku a umožnit mladému plavčíkovi vítězně překonat všechna nebezpečí a životní nesnáze a takový námět přirozeně nemohl autorovi dovolit, aby si zahýřil ve vidinách technického pokroku, kterými plnil jiné své dobrodružné romány. Jakými technickými znalostmi mohl vybavit hocha, který měl nedostatečné námořnické vědomosti, dovedl používat jen kompasu a plavboměru a neovládal ani tak jednoduchý přístroj, jako je sextant? Ty tam byly doby, kdy pro spisovatele Verna nebylo nic nemožné. Teď již nedovedl příběh svého patnáctiletého kapitána posunout příliš daleko do nové neskutečnosti. A přece jen chtěl dát čtenářům do rukou víc než dobrodružný příběh. Snad si již také uvědomoval, že příliš obsáhlá poučování přírodovědecká a zeměpisná čtenáře unavují a svádějí ho k tomu, aby takové stránky jen rychle přelistoval.

Spisovatel Verne byl zároveň člověk, který již od studentských let bojoval za pokrok všeho druhu, v pokrok upřímně věřil a vždy chtěl být jeho hlasatelem. Proto do zdánlivě nenáročného dobrodružného děje vkládá své vyznání víry v pokrok sociální, vyznání sice dosti nesmělé podle našich dnešních názorů, ale odvážné pro dobu tehdejší. Hrdiny francouzských románů té doby bývali pravidelně příslušníci tzv. „lepších" tříd, a pokud se v nich objevovali lidé barevní, zvláště černoši, byly to v nejlepším případě postavy komické, a většinou přímo charaktery záporné, zločinně. V PATNÁCTILETÉM KAPITÁNU je však ústřední postavou nalezenec, jedno z těch dětí neznámého původu, pro něž Vernova doba měla jen pohrdání a nadávky. Nalezenec, který správně chápe život a jeho požadavky, a proto roste zcela logicky v povahově pevného jinocha, ve chvíli neštěstí se ujímá svých přátel a chrání je obětavě před nebezpečím a úklady. Protikladem Dicka Sanda je komická postava učeného bratrance Benedikta, jednoho z těch „lepších lidí", který však je zcela bezradný, když se octne tváří v tvář jakýmkoli životním starostem. Bratranec Benedikt je dobrý člověk, ale jak vzdálený představě platného jedince lidské společnosti! Bez služeb a službiček druhých by vůbec nemohl žít. Jeho učenost je jednostranná a nemá žádný význam pro svět. Ve skutečnosti je povzbuzována pouze touhou, aby konečně jednou také objevil nějaký neznámý hmyz a dal mu své jméno.

Platnými pomocníky patnáctiletého kapitána v jeho boji o záchranu všech trosečníků z Poutníka zůstává jen pět černochů, Tom, Bat, Austin, Akteon a Herkules. Poslední z nich je dokonce mnohem víc než pouhý pomocník, je to ve skutečnosti ta pravá, stěžejní postava příběhu. Bez černého Herkula by nebylo vysvobození pro nikoho z Poutníka, jen on svou silou a důvtipem ovládá situaci ve chvílích vyvrcholení krizí. Všichni tito černoši jsou opravdoví, skuteční lidé a Verne sám ve čtvrté kapitole vysvětluje proč – byli to odchovanci svobodné země.

Jsou to stejně jasná slova, jako kdyby otevřeně řekl, že ne rasa a barva

kůže, nýbrž výchova vytváří z člověka tvora hodného toho jména. Pravý smysl autorových slov je jasně vyjádřen kresbou charakterů černých postav románu. Nejsou všichni střiženi podle stejného vzoru, jak tomu bývalo v knihách oněch dob. Tom a Nan, černá chůva malého Jacka Weldona, se narodili a prožili část svého života v otroctví, kdežto ostatní černoši byli již od narození svobodnými občany. Verne vykresluje povahu obou těchto starých lidí se zbytečky otroctví v krvi. Proti ostatním jsou měkčí, poddajnější a dosti nerozhodní. Ale i Tom a Nan jsou povahovými velikány ve srovnání s masou afrických černochů, a hlavně ve srovnání s jejich představiteli, černým králem Moani Lunggou a černým otrokářem Alvezem. Prvému dala bělošská kultura pouze nezřízenou touhu po alkoholu, který ho přivede do záhuby, a druhému jen honosné jméno José-Antonio Alvez za původní černošské Kenndele. Oba dva zůstávají svým jednáním divochy v plné hrůze toho slova, horšími, než je jejich „necivilizované" černé okolí. José-Antonio Alvez – a je to osobnost skutečná, nikoli vymyšlená, jak víme ze svědectví známých afrických cestovatelů – přišel do přímého styku s „civilizací a kulturou", jen aby se stal zchytralejším ničemou, který úspěšněji vykořisťuje a zotročuje černé spolubratry. Ale i tak by nebyl ničím bez rad a pomoci bílých spřežence, míšence Coimbry a Portugalce Negora, Američana Harrise a jiných jim podobných. Tito bílí nositelé „kultury" na půdě černé pevniny plánovali a prováděli pro Alveze hrůzné otrokářské nájezdy, při nichž obyčejně hynulo třicet i více černých lidí, než se podařilo jednoho zotročit. Podobné nájezdy úplně vylidnily celé rozsáhlé africké kraje. A tito běloši jsou vpravdě odpovědni za všechny bědy a hrůzy, kterými byl tak dlouho sužován černý africký lid. K takovému závěru dochází Verne a nesměl by to být tak zkušený spisovatel, aby v charakteristice bílých otrokářů nešel až k jádru příčin jejich hrůzných činů a k výrazným odstínům jejich zločinných povah. Míšenec Coimbra a Portugalec Negoro věří, že pro svou bílou kůži jsou vysoko povzneseni nad černochy, kteří pro ně znamenají méně než zvěř. U Harrise je tomu jinak. Ten není zatížen předsudky, je to jen dobrodruh kořistník. Pro něho je otrokářství řemeslo jako každé jiné. Černoch je jen zboží, ale stejně tak je zbožím i běloška Weldonová a její synáček Jack. Kromě toho Verne jistě ne náhodně představuje čtenáři portugalského míšence Coimbru jako syna majora portugalské koloniální armády a jistě nikoli jen pro zpestření děje uvádí vyprávění cestovatele Camerona o hrůzách otrokářství na portugalské koloniální půdě. Všechno to je záměrné. Je to uvážený boj za sociální pokrok, boj nejen proti otrokářství, ale i proti rasismu a kolonialismu. Proti kolonialismu ovšem boj poněkud opatrnický, zportugalštěný, protože přece i Francie, Vernova vlast, měla tehdy své kolonie na africké půdě.

I zde tedy Verne uplatnil jednu svou vizi pokroku, vizi stejně odvážnou, jako byly jeho vidiny pokroku technického. Verne bojuje proti předsudku své doby o méněcennosti barevné rasy a proti předsudkům třídním, kterým nastavuje magické zrcadlo pravdy románem, v němž o stěžejní roli kladného hrdiny dělí se černoch s dítětem bez rodičů a jména, kdežto ostatní hrdinové zůstávají na

šachovnici osudu jen bezmocnými figurkami. A právě Vernův výpad proti třídním předsudkům, to bylo něco stejně odvážného jako věřit v té době v konečný úspěch letadla těžšího než vzduch.

Posuzujeme-li dnes trvalou oblibu PATNÁCTILETÉHO KAPITÁNA, tohoto romantického díla, které bylo napsáno před osmdesáti lety, můžeme směle říci, že je to mezi Vernovými romány jeden z nejsvěžejších romantických příběhů minulých dob. Mládež bude tuto knihu ještě dlouho vyhledávat a nebude ke škodě a hanbě ani dospělým, jestliže si ji přečtou znova – a pozorně.

Zdeněk Hobzík

VÝSLOVNOST CIZÍCH SLOV

(A – slova anglická, F – slova francouzská, L – slova latinská a Š – slova španělská)

Auckland (A) – óklend
Bolton (A) – bóltn
Cameron Verney Howet (A) – kemrn verny houit
Canis alphabeticus (L) – kanis alfabetikus
Connecticut (A) – konektyket
Cook (A) – kuk
Cuvier François (F) – kyvié fransoa
Dick Sand (A) – dyk send
Foundland (A) – faundlend
Franklin John (A) – frenklin džon
Gibraltar (A) – džibróltr
Golden Age (A) – gouldn ejdž
Greenwiche (A) – grinyč
Harris (A) – heris
Howik (A) – houik
Hull (A) – hal
Jack (A) – džek
Lapérouse Jean François (F) – laperúz žán fransoa
Livingstone David (A) – livingstn dejvid
Massachusetts (A) – mesečúsets
Melbourne (A) – melbern
Nelson Horatio (A) – nelsn horejšiou
New York Herald (A) – ňú jork herld
Richard (A) – ričrd
San Francisco (S) – san fransisko
Sandy Hook (A) – sendy huk
Stanley Henry Morton (A) – stenly henry mórtn
Valparaiso (S) – valparaiso
Virginia (A) – verdžinyja
Waldeck (A) – vóldek
Weldon James William (A) – veldn džejms viljem

OBSAH

ČÁST PRVNÍ

I – Brig-goeleta Poutník ... 9
II – Dick Sand ... 16
III – Vrak ... 22
IV – Trosečníci z Waldecku ... 29
V – S. V. ... 33
VI – Velryba v dohledu ... 45
VII – Přípravy ... 53
VIII – Velryba ... 60
IX – Kapitán Sand ... 68
X – Další čtyři dny ... 74
XI – Bouře ... 83
XII – Na obzoru ... 92
XIII – Země! Země! ... 100
XIV – Co teď? ... 110
XV – Harris ... 120
XVI – Na cestě ... 130
XVII – Sto osmdesát kilometrů za deset dní ... 140
XVIII – Strašné slovo ... 151

ČÁST DRUHÁ

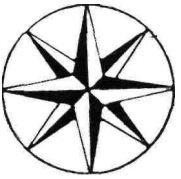
I – Otrokářství ... 160
II – Harris a Negoro ... 166
III – Na cestě ... 175
IV – Po zlých cestách angolských ... 183
V – Výklad o mravencích v mraveništi ... 191
VI – Potápěcí zvon ... 199
VII – Tábor na březích řeky Cuanzy ... 208
VIII – Několik poznámek Dicka Sanda ... 215
IX – Kazonde ... 227
X – Velký trh ... 235
XI – Punč pro kazondského krále ... 242
XII – Královský pohřeb ... 250
XIII – Uvnitř obchodní stanice ... 258
XIV – Několik zpráv o doktoru Livingstonovi ... 265
XV – Co může způsobit mantikora ... 274
XVI – Mgannga ... 284
XVII – Po proudu ... 290
XVIII – Různé příhody ... 297
XIV – S. V. ... 304
XX – Závěr ... 312
Člověk se vždy vrací k láskám mládí ... 314
Výslovnost cizích slov ... 318

PRO ČTENÁŘE OD 9 LET

PODIVUHODNÉ CESTY

Svazek 3

Řídí dr. Arnoštka Kubelková

JULES VERNE

PATNÁCTILETÝ KAPITÁN

Z francouzského původního vydání Un capitaine de quinze ans, vydaného nakladatelstvím J. Hetzel v Paříži, přeložil Václav Netušil. Doslov napsal Zdeněk Hobzík. Původní francouzské ilustrace H. Meyera. Obálku navrhl a graficky upravil Josef Prchal, mapky nakreslil Jaromír Vraštil. Vydalo jako svou 3280. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1968. Čtvrté vydání v SNDK (třetí vydáni v edici Podivuhodné cesty)

Odpovědná redaktorka dr. Arnoštka Kubelková
Technická redaktorka Jitka Pavlíková

Z nové sazby písmem Didot, s 90 ilustracemi v textu a 2 přílohami vytiskla Severografia, n. p., závod 1, Liberec. 24,37 AA (text 19,39, ilustr. 4,98), 24,70 VA. Náklad 110 000 výtisků

13-087-68 14/54

Vázaný výtisk Kčs 33,50 305/14/8,7-5